SZABO MAGDA

PILAT

In româneşte de LADISLAU HEGEDÜS

Bucureşti, 1985

Editura UNIVERS

I. PĂMÂNT

PRIMISE VESTEA DIS-DE-DIMINEAŢĂ, IN TIMP ce îşi prăjea obişnuitele felii de pâine.

Ce-i drept, cu vreo trei ani în urmă, Iza îi trimisese un aparat cochet, printre spiralele căruia feliuţele de pâine se puteau rumeni apetisant. Numai că bătrâna se uită câteva clipe la drăcovenia pe care o ţinea în mână, sucind-o pe toate feţele, o aranjă apoi la locul ei, în cutie, şi o azvârli în fundul dulapului de bucătărie, fără să se mai atingă vreodată de ea. Nu prea avea încredere în aparate de soiul ăsta. Realitatea e că nu credea nici măcar în nişte lucruri atât de obişnuite, cum ar fi curentul electric. Ori de câte ori intervenea o pană de curent din cauza unui scurtcircuit sau a deteriorării reţelei electrice în urma vreunui viscol mai puternic, bătrâna lua tacticos de

pe bufet sfeşnicul de aramă, în care luminările adăstau parcă în aşteptarea stingerii luminii, stră- bătea maiestuos holul dintre bucătărie şi sufragerie, pur- tând deasupra capului ramurile cu limbi de foc, solemnă ca un cerb bătrân şi blajin care îşi poartă podoaba. Prin urmare, nu se putuse obişnui nici cu ideea de a folosi prăjitorul electric. Nu de altceva, dar s-ar fi simţit frustrată dacă n-ar mai fi putut sta ghemuită pe vine în faţa sobei, vrăjită de dansul limbilor de foc, de pâlpftrea jăraticului, asemănătoare respiraţiei unui organism viu. Schimbarea perpetuă a culorii jarului însufleţea parcă odaia. Când ardea focul, i se părea că nu-i singură, chiar dacă, în afară de ea, nu se mai afla nimeni în toată casa.

Iat-o şi acum, stând ghemuită pe scăunelul din faţa sobei. Când auzi soneria de la intrare, se fâstâci şi, ne- ştiind unde să pună ţepuşa înfiptă în feliuţa de pâine, ieşi în antreu, purtând în mâini preţiosul instrument.

Antal rămase pentru câteva clipe împietrit în dreptul uşii. Privirea fixă,

gestul stângaci prin care încercase s-o prindă de mâini îl trădaseră, dezvăluind tot ceea ce încercase să-i ascundă. Ochii bătrânei se umplură de lacrimi, numai că picăturile refuzau cu încăpăţânare să se rostogolească pe obraji, de parcă o forţă stranie şi nevăzută reuşise să le aşeze într-un echilibru perfect chiar pe marginea pleoapelor. Atitudinea curtenitoare, gesturile reflexe şi totuşi vizibil studiate ale noului-venit îi smulseră bătrânei un „mulţumesc, fiule“, gâtuit de durere.

Avea două camere, dar nu făcea focul decât în cea din spate. Când intrară, bătrâna se aşează la locul ei pe scăunel, în timp ce Antal îşi întinse palmele spre sobă, încercând să şi le dezmorţească puţin. Deşi nu scoseseră nicio vorbă, se înţelegeau perfect. „Va trebui să fiu tare, gândea bătrâna, oricât mi-ar fi de drag.“ „Linişteşte-te, avem tot timpul, îi răspunse Antal în sinea lui. De fapt, n-ar avea niciun rost să te duci, pentru că acolo nu mai există nimeni. De azi-dimineaţă, soţul tău nu mai există. Dar n-am încotro, sunt nevoit să te duc la el, pentru că

îţi aparţine oricum, chiar dacă nu mai e cel pe care-1 ştii de-o viaţă.“

Când, in cele din urmă, se hotărârâ să plece, bătrâna îşi agăţă de braţ nelipsita-i sacoşă. în ultima vreme, ori de câte ori se ducea la spital, se obişnuise să ia cu ea şi sacoşa, în care aşeza cu grijă tot ce-i cerea Vince, sau tot ceea ce credea ea că-i trebuie : batiste, biscuiţi, lă-mâi... Nelipsitele mogâldeţe galbene se iţeau şi acum prin- ire ochiurile plasei. „Farmece, filosofă doctorul, încearcă să facă farmece cu ajutorul a trei lămâi pricăjite. Are impresia că, fluturând lămâile, încercând să demonstreze că digestia n-are cum suferi din pricina lor, moartea are să se sperie şi are s-o ia la goană. E convinsă că, ducân- du-i bătrânului lămâile, îl va mai găsi în viaţă.“

Peste noapte se lăsase îngheţul şi, cum bătrâna nu avusese grijă de cu seară să presare cenuşă pe trepte, gheţuşul putea fi periculos. O prinse deci de braţ, aju- tând-o să coboare treptele. în dreptul magaziei cu lemne, în dosul unui morman de zăpadă înnoroiată, ocrotit parcă de o

platoşă de oţel, Căpitan stătea la pândă. Se auzea limpede cum se războia cu paiele, devastându-şi pur şi simplu culcuşul. Bătrâna evită să se uite spre şopron. Braţul i se crispă, respiraţia devenindu-i tot mai rapidă. „L-a observat şi ea pe Căpitan, gândi doctorul, dar se preface că nu-1 vede. Că doar Căpitan e negru ca pana corbului, iar acum n-ar trebui să se uite la nimic de culoare neagră, ar trebui să vadă alb, alb şi numai alb.“

Postat în spatele uşii de sticlă a magazinului alimentar, Kolman, responsabilul, îi privea îndelung, urmărin- du-i cum închid poarta şi se îndreaptă spre staţia de taximetre din colţ. „E abia şapte şi ceva, înseamnă că bă- trânul e pe ducă. Păcat de el, filosofă băcanul, a fost un om tare de treabă, plin de tact şi de răbdare. Lăsa pe toată lumea să treacă în faţă, copii, bărbaţi deopotrivă, rămînând la urmă să-şi ia laptele. Fetele îl adorau, pentru că în fiecare vară le oferea flori din grădina lui, iar când sosea iarna – apetisante felii de dovleac copt şi ceai fierbinte. Aşadar, s-a dus şi el, sărmanul ! Are de ce să-l plângă fiică-

sa, de la Budapesta. Doamne, ce de bănet i-a mai trimis şi fata aia, ştie el poştaşul ce ştie. Cum naiba o fi părăsit-o Antal ? O fi avut orbul găinilor, că doar e om cumsecade, o ştie toată lumea, cei pe care i-a tratat el îl vorbesc numai de bine.“

Tot la Iza îi fugi gândul şi bătrânei în momentul în care se urcă în taxi, în dreptul cofetăriei. „Tata are cancer“, le spusese Iza sec, cu vreo trei luni în urmă, când bătrâna îi telefonase pe neaşteptate în capitală, rugând-o să vină să-l consulte şi ea pe bătrân. La câteva zile după aceea, stăteau amândouă în baie. Iza se spăla tacticos pe mâini, cu mişcările acelea lente şi calculate, specifice medicilor, pe care şi le însuşise de pe vremea când încă mai era studentă. Confirmarea diagnosticului o cutremură pe bătrână. I se făcu negru în faţa ochilor. Se prinse involuntar cu mâinile de robinet şi alunecă uşor pe marginea căzii de baie, dar când auzi vocea lui Vince, sări ca arsă, repezindu-se valvârtej în anticameră.

— Ce vă tot ascundeţi de mine ? întrebă Vince iritat, dar ea nu reuşi să

scoată o vorbă, fixându-1 îngrozită, de parcă ar fi văzut în faţa ei un trup în plină descompunere.

Tot Iza o scoase din încurcătură :

— Nu toată lumea poate fi un babac dulce şi nespălat ca dumneata, zise ea, deschizând uşa şi fluturându-şi demonstrativ degetele vânjoase.

Chipul supt al lui Vince se lumină brusc. „Babac nespălat“ fusese expresia preferată a Izei, a mogâldeţei smiorcăite şi pistruiate de odinioară.

— Alţii, de pildă eu, continuă fata, se spală pe mâini de mai multe ori pe zi. Intră, te rog, în casă, altfel răceşti şi cine ştie ce bătăi de cap ne mai dai. Dacă eu aş avea o cantitate aşa de mică de suc gastric, ca dumneata, m-aş feri să ţopăi atât şi aş înghiţi la hapuri cu polonicul.

Bătrâna remarcase prea bine că Vince devenise între timp bănuitor. Din clipa în care începură să-l sâcâie durerile atât de ciudate şi de chinuitoare, Vince se postă la pândă. Cu simţurile încordate, încerca să surprindă măcar o frântură de conversaţie, doar-doar o afla ceva care să-i explice de ce slăbea întruna şi de

ce îl încercau în ultima vreme durerile tot mai frecvent şi tot mai atroce. „Eu n-aş fi fost în stare să mă răstesc aşa la el“, gândi bătrâna şi, în pofida disperării ce o stăpânea, o cuprinse mândria că Iza era capabilă s-o facă.

— Mamă, vino să bem o cafea la bufetul expres. Hai, nu vii şi dumneata ?

Vince radia, era tot numai un zâmbet. Refuză, scu- turând din cap, în timp ce-şi contempla, fudul nevoie mare, picioarele fusiforme. „Uitaţi-vă bine la mine, sugera parcă mimica lui, dacă v-aş însoţi la restaurant, lumea ar fi în stare să creadă că sunt un obişnuit al casei.“

Iza ridică nepăsătoare din umeri :

— Treaba ta, craiule. Oricum, n-ai face altceva decât să te holbezi tot timpul după femei.

îşi luă apoi paltonul şi, ca de atâtea alteori, îşi lipi fruntea de fruntea impunătoare a tatălui ei.

— Să nu care cumva s-o înşeli pe mămica cât lipsim noi de acasă !

Vince dădu mărunţel din cap, zâmbind şiret. Ochii săi, care de câteva săptămâni arătau cu totul altfel

decât îi ştia bătrâna, atât de diferit, că se întreba ea însăşi ce s-o fi întâmplat de se făcuseră atât de mici şi parcă mai alungiţi şi înceţoşaţi, începură să ardă ca două torţe vii.

îşii adora fiica. Se alintau, glumeau şi se dondăneau întruna, dialogul lor fiind cu totul diferit de obişnuitul dialog pe care îl poartă un părinte cu fiica lui. Era parcă amical, frăţesc, sau complice, sau naiba mai ştie cum.

La restaurant nu se atinse niciuna de cafea. Priveau tăcute amândouă lichidul înspumat, rotind de zor paharele aburite. Chipul Izei era alb ca varul.

— Ar putea s-o mai ducă aşa cel mult trei luni, bolborosi ea. Antal o să aibă grijă de medicamente. Iţi las bani, să-i cumperi tot ce-şi doreşte, tot ce-i trece lui prin cap, orice tâmpenie. înţelegi, mămico, orice !

Bătrâna încercă pentru câteva clipe o senzaţie tare ciudată, de parcă acolo, la adăpostul draperiilor şi al muzicii languroase, ar fi ţesut împreună cu Iza iţele unui complot înfiorător. Vestea că peste trei luni

Vince avea să nu mai existe, faptul că ea ştia cu certitudine acest lucru, se abătuse asupra ei ca un trăsnet, făcând-o să trăiască senzaţia că Vince ar fi fost un ocnaş condamnat la moarte, iar ea însăşi călăul căruia tocmai i se adusese la cunoştinţă data execuţiei. N-avusese tăria să întrebe dacă diagnosticul doctorului Dekker era corect sau nu. Ştia, de altfel, de la Iza şi de la Antal, că Dekker nu greşise niciodată.

în salon muzica se auzea tot mai tare, acoperind şoaptele perechilor de îndrăgostiţi aşezaţi la mesele din jurul ei. Chelneriţa o întrebă dacă doreşte frişcă, dar ea nu se simţi în stare să-i răspundă. O făcu Iza, încuviin- tând în locul ei.

Frişca se dovedi tare şi mult prea dulce. încercând să-şi pună în cafea o linguriţă cu frişcă, o scăpă pe faţa de masă. Fâstâcită, se repezi s-o adune.

— Nu te pierde cu firea, mamă. Am să-ţi explic ce ai de făcut, pas cu pas, şi la ce ai să te aştepţi.

Pentru câteva momente, reuşi să se concentreze asupra spuselor Izei, dar în clipa în care deveni iar

conştientă de faptul că Vince nu mai avea de trăit decât cel mult nouăzeci de zile, totul i se învălmăşi în minte şi o înecară lacrimile.

— Mamă, te rog, avem foarte puţin timp la dispoziţie şi multe, foarte multe de discutat !

IO

Iza nu se dezminţise nici de această dată. Ii vorbise calm, dar răspicat, aşa cum făcea, de regulă, ori de câte ori îi dădea indicaţii privitoare la vreo treabă sau alta. Bătrâna simţea că înnebuneşte. Ii venea să urle, să răstoarne cupa cu frişcă, să spargă tot ceea ce era pe masă, dar nu făcu, bineînţeles, nimic din toate acestea. Nici puterea n-avea s-o facă şi nici curajul necesar. In defi- n'tiv, era o fiinţă perfect echilibrată şi nu cine ştie ce babă isterică şi nevropată. Se mulţumi să întrebe cu vocea stinsă :

— Nu-i aşa că acum ai să vii acasă ?

Fusese mai curând o rugăminte, o implorare disperată, ••mulsă parcă de rugăciunile încâlcite, adresate în sinea ei, de-a valma, tuturor sfinţilor, doar-doar or reuşi s-o înduplece pe Iza

să vină acasă şi să n-o lase pe ea singură la căpătâiul unui muribund. La urma urmelor, Iza era medic, ba pe deasupra mai era şi Copilul lor, un copil bun şi milos, care-i ajutase o viaţă întreagă !

— Nu pot veni, răspunse Iza, înghiţind parcă mormane de fier înroşit.

O înţelese perfect. Simţea că fata avea dreptate. Chiar dacă ar fi obţinut un concediu, sau ar fi reuşit să vină mai des acasă, n-ar fi realizat altceva decât să-i trezească bănuiala lui Vince, care s-ar fi apucat pe toate căile să afle ceea ce în fond nu trebuia să afle în ruptul capului. Nu de altceva, dar Iza obişnuia să vină acasă la intervale regulate, cam o dată pe lună, sau la vreo aniversare anume. Nu putea veni, sigur că nu, prin urmare ea trebuia sa rămână singură cu Vince, zăvorân- du-şi. în suflet taina cumplită că Vince avea să moară curird. Nici măcar promisiunea- Izei, cum că Antal avea ii-o ajute şi să stea lingă ea în permanenţă, nu-i putuse alina durerea, uncit de cumsecade şi de atent ar fi fost Antal, n-o putea

înlocui pe Iza.

Lacrimile începură să-i curgă şiroaie, în pofida privirilor curioase din jur îndreptate spre ea, pe care mai mult le intuise decât le observase. Iza nu încercă s-o liniştească, ar fi fost inutil. Se mulţumi s-o strângă de mină, în timp ce bătrâna se agăţă disperată de degetele ei osoase, lipsite de obişnuitele podoabe feminine.

Taxiul luneca lin printre platanii dezgoliţi. Undeva, pe dreapta, un afiş mare flutura în bătaia vântului, anunţând o serată dansantă. Un oftat prelung, rostogolit bolovănos din pieptul bătrânei, îl făcu pe Antal, aşezat în faţă, în dreapta şoferului, să se-ntoarcă spre ea. Bătrâna tuşi încurcată, îşi întoarse capul, cufundându-şi privirile în panorama străzii, de parcă ar fi admirat spectacolul ciorilor care-şi ciuguleau alene penele printre şirurile de copaci. Antal fusese totdeauna bun şi atent faţă de ea şi faţă de Vince şi tocmai de aceea îl iubiseră mult odinioară. Numai că el o părăsise pe Iza şi asta nu se putea nici uita, nici ierta.

Căldura se revărsa întruna din

caloriferele dispuse de-a lungul coridoarelor. Portarul se grăbi să le deschidă el însuşi uşa liftului, ceea ce îi umplu bătrânei inima de bucurie, chiar şi în acel ceas de grea cumpănă, pentru că gestul lui semnifica protecţia conjugată a Izei şi a lui Antal, deopotrivă. Fu instalată comod în salonaşul din capătul coridorului, în timp ce Antal se duse în căutarea doctorului Dekker, care îşi petrecea ultimul său an la clinică. Bătrâna scoase şi puse la loc în sacoşă de câteva ori batistele şi lămâile. Gândul de a fi nevoită să discute în clipele acelea cu o persoană străină o îngrozea pur şi simplu, dar încercă să-şi adune puterile, ştiind că întâlnirea care urma să aibă loc nu-i era destinată nici ei şi nici măcar lui Vince, atenţia deosebită care li se acorda în spital fiind determinată şi legată nemijlocit în primul rând de persoana Izei.

In sinea ei nu-i dăduse crezare întru totul lui Antal. Dar în clipa în care zări silueta profesorului îndreptân- du-se spre ea, avu senzaţia că plasa pe care o ţinea în mână se

îngreunase teribil, de parcă ar fi fost încărcată cu plumb, nu cu nişte batiste şi trei lămâi amărâte. Dekker era coşcogea profesor, iar ceea ce desluşi pe chipul lui răspundea cu vârf şi îndesat nerostitelor ei întrebări.

Mai târziu, când Iza încercă să afle ce vorbise cu profesorul, bătrâna se strădui din răsputeri să-şi adune gân- durile, dar nu reuşi defel. Nu-şi amintea decât de atingerea palmelor sale mari şi grele, aşezate protector pe ume- râi ei, palme de care încercase atunci să se lepede cât mai grabnic, pentru că fusese cuprinsă brusc de groază şi de o cumplită şi vehementă antipatie şi repulsie faţă de el, având senzaţia că Dekker, omul care de trei luni încoace depusese eforturi disperate, făcându-se luntre şi punte întru salvarea lui Vince, era de fapt un criminal. Cum era posibil, se întrebase ea atunci, ca omul acela, care avea vârsta soţului ei, să fie atât de teafăr ?

Când să intre în rezervă, rămase împietrită în pragul uşii.

Antal îi spuse că omul ei intrase în comă încă din zori şi că, probabil, n-avea să-şi mai revină, trecând pe

nesimţite în somnul cel de veci. Nu-şi putuse închipui că el n-o să-şi recapete cunoştinţa nici măcar pentru o clipă în momentul în care ea avea să intre în cameră. Convieţuirea, de fapt contopirea trupească şi sufletească de patruzeci şi nouă de ani, nu poate fi nesocotită nici măcar de moarte, de trecerea în nefiinţă. Şi-apoi, ce se va întâmpla, dacă el îi va simţi prezenţa şi va începe să-i vorbească cu vocea sa calmă şi blajină, cerându-i socoteală pentru tot ceea ce e trecător, pentru bucuriile şi suferinţele toate, pentru viaţa asta blestemată şi efemeră ? Ce se va întâmpla dacă acum, în această ultimă zi, îşi va da totuşi seama că se află în pragul prăbuşirii definitive şi va izbucni în plâns, la fel ca atunci, pe la începutul anilor douăzeci, când se trezi cu el în dreptul patului, gârbov şi cu lacrimile şiroindu-i de-a lungul cămăşii de noapte, implorând-o cu disperare : „Ajută-mă, Etelka !“ Ce se va întâmpla dacă are s-o roage şi acum, ca şi atunci, să-l ajute, de data asta ştiind foarte exact că era vorba de însăşi viaţa lui, că implora de fapt imposibilul ? Pentru că Vince adora

viaţa. Chiar sărăntoc fiind, fără slujbă, ori grav bolnav, el considera viaţa, simplul fapt de a trăi, de a respira, de a te scula dimineaţa si a te culca seara, de a te bucura când de adierea vântu- lui, când de razele soarelui sau de picăturile mari de ploaie, drept cea mai formidabilă însuşire a omului pe pământ. Ei bine, da, avea să-l mintă şi de data aceasta, poate pentru ultima oară, aşa cum o mai făcuse la ne- sfârşit în ultimele trei luni. Nu de altceva, dar pe bă- trână o înspăimânta mai mult gândul că Vince ar fi putut s-o părăsească fără vreun cuvânt de rămas-bun, decât perspectiva de a-1 fi văzut iar, cu fălcile încleştate de durere, sau ameţit de atâtea calmante, cum o ţinteşte cu privirile, implorând-o să-l ajute.

în momentul în care intrară în rezervă, Antal îşi aruncă paltonul pe spătarul unui scaun. Abia atunci realiză bătrâna că acesta nu avea pe el obişnuitul halat alb. Părea, în acest fel, mai curând un membru al familiei, decât medic, ceea ce nu se mai întâmplase de ani şi ani de, zile.

Privirile bătrânei se opriră mai

întâi asupra Lidiei. Când auzise uşa scârţâind, sora se întoarse cu faţa spre ei şi, văzându-i, se ridică de pe marginea patului, îşi netezi calmă faldurile halatului imaculat şi îi salută cu o mişcare discretă a capului. în toată atmosfera aceea halucinantă, părea singura făptură reală. îşi mai făcu puţin de lucru în jurul patului, după care ieşi, fără să mai fi întors măcar privirile. ,.Ce ciudat, gândi bătrâna, îl îngrijeşte pe Vince de săptămâni întregi şi pleacă aşa, indiferentă, fără vreo urmă de lacrimi în ochi. Atât de uşor se poate omul obişnui cu moartea ?“

Vince nu-şi dădea seama ce se petrece în jurul său, dar nu părea un om total inconştient, ci mai curând unul care doarme. Fruntea, perfect netedă, avea luciri argintii. Nasul parcă i se mai alungise faţă de ziua precedentă, iar urmele roşietice ale ochelarilor dispăruseră total. Când se uită mai bine la el, îşi dădu seama că nu nasul i re **alungise, ci obrajii i se scofâlciseră, ochii i se adânciseră în orbite de la o zi la alta. „M-a părăsit, gândi bătrâna. N-a vrut să mă mai**

aştepte. Preţ de patruzeci şi nouă de ani i-am cunoscut fiecare gând şi uite că acum nu ştiu ce duce cu el. M-a părăsit“.

Se aşează greoi lângă el, pe pat.

Luni şi luni de-a rândul îl îngrijise zi şi noapte, până la istovire, dar nu se simţea obosită defel. Era convinsă că ar fi avut puteri să ia totul de la capăt, dacă l-ar fî putut lua acasă, fie chiar şi aşa cum era, în pijamaua străină, descheiată la nasturi, de sub care se iţea pieptul slăbit şi neverosimil de bombat. Ar fi fost în stare să-l care chiar şi în braţe ; „Doamne, ce s-a putut împuţina omul ăsta !“ N-ar fi trebuit să-i dea drumul de lingă ea, Iza le dorise, desigur, binele, şi lui, şi ei, atunci când l-a internat, dar n-ar fi trebuit să fie de acord. Dacă l-ar fi ţinut acasă, lingă ea, poate eâ ar fi scăpat. La spital Lidia fusese cea care îl îngrijise, schim- bându-i de două ori pe zi aşternutul şi asigurându-i tot ceea ce avea nevoie. Lidia era o fată foarte ordonată, răbdătoare, amabilă, dar a fost ea oare în stare să glumească cu el pentru a-i putea strecura printre dinţi o lingură de

supă, să-l asigure că n-are nimic, vinovată fiind doar vârsta, sau să-i aline, cu vorbe dulci, durerea, să-i potolească tânguirile amare ? Nu, n-ar fi trebuit să îngăduie internarea lui ! Uite că e în stare s-o părăsească în halul ăsta de inconştienţă, fără să rostească măcar o vorbă de rămas-bun. Se aplecă asupra lui şi-l sărută. Vince avea fruntea uscată şi mirosea a medicamente. Bătrâna se aşează iar lângă el, luându-1 de mână.

Spre prânz îşi făcu apariţia şi profesorul Dekker. între timp reveni şi Lidia. Dar Antal plecase. Bătrârta nici nu-şi dădu seama când părăsise rezerva. Profesorul rămase doar câteva clipe şi bătrâna crezu că Lidia îl va urma, dar fata nu schiţase niciun gest. Se retrase lângă fereastră, privind tăcută spre ei. Pe bătrână o deranjau privirile străine, aşa încât îi întoarse spatele şi, nemai- văzând-o, după câteva clipe uită de ea. Vince era total inert. Doar părul, şuviţele albe şi ţepoase mai dădeau semne de viaţă. Bătrâna înţepenise lângă el. Nu simţea nici foame, nici sete, nici oboseală şi nici scurgerea timpului.

Doar spatele şi-l îndrepta din când în când, să nu amorţească.

După-amiază Vince prinse a vorbi.

Bătrâna avu impresia că i se opreşte inima în loc. Pusese înconjurată până atunci de o linişte atât de profundă, de o tăcere atât de adâncă, încât nu mai încăpea în ea niciun fel de sunet. în momentul în care Vince încercă să bolborosească ceva, tot trupul i se cutremură. Până şi pleoapele începură să i se zbată. Bătrâna se aplecă cu urechea la buzele lui, doar-doar o prinde o frântură de şoaptă. Alarmată de gesturile bolnavului, se apropie şi Lidia, dar la vederea chipului ei tinăr şi frumos, bătrâna se înfurie cumplit. Acum o ura pe Lidia, o ora din adâncul sufletului ei. Avea senzaţia că e obraznică, impertinentă şi lipsită de suflet. Plini de tact, Dek- ker şi Antal părăsiseră rezerva. Ea de ce n-o făcuse ? Ce tot pândeşte aici ? Dar ce, e surdă ? N-aude că bolnavul cere apă ? De ce nu i-o da ? Parcă a înţepenit, nemernica, nici nu se clinteşte ! E nevoită ea să se repeadă la paharul aflat pe noptiera de pe care, iată, între

timp cineva adunase toate lucruşoarele lui Vince : şi ochelarii, şi cana, şi căpeţelul de creion, totul, totul. Pe de altă parte se bucura în sinea ei că sora nu înţelesese vorbele lui Vince, că numai ea, ea şi numai ea auzise chemarea lui, că numai ea îi ştie dorinţele, îi dă să bea şi îl poate ajuta, aşa cum o făcuse totdeauna. Turnă, aşadar, apă în pahar şi-i ridică puţin capul, lipindu-i paharul de buze.

Numai că buzele refuzau să se deschidă. O undă de silă şi revoltă îi brăzdă faţa. Vince refuză să bea.

— Nu-l forţaţi, şopti Lidia, nu-i este sete.

Bătrâna simţi nevoia s-o pălmuiască pe Lidia. De ce naiba o fi stând aşa, ţintuită locului ? Cum îşi permite să-i dea ordine ei şi de ce i-o fi luat paharul din mină ? Şi-acum, iată, se-aude iar vocea lui, sunetele acelea stranii, şuierătoare, bombardându-i tâmplele. Şi de ce nu bea, dacă îi este sete ?

— Sunt aici, rosti Lidia calm, dar suficient de tare.

Avusese impresia că i se adresase ei şi asta o scoase iar din sărite. Dar

îşi dădu imediat seama că Lidia nu se uita la ea, ci la Vince. Buzele acestuia prinseră a pâl- pâi uşor, chipul fiindu-i luminat pentru o clipă de ceva ce semăna cu zâmbetul său de odinioară. Lidia se ghemui de cealaltă parte a patului, prinzându-1 de mână.

Bătrâna se simţi frustrată, păcălită, neglijată. Se uită lung la Lidia, la chipul ei străin, încărcat de sensuri total străine ei, inexplicabile, de neînţeles, şi fu cuprinsă de-o ură vehementă împotriva celei pe care o vedea parcă pentru prima oară. „Escroaca, hoaţa, nemernica, mi-a furat până şi clipele astea din urmă. Păi sigur, Antal a ales-o, el mi-a proţăpit-o lângă Vince. Iza n-ar fi făcut-o, ea ar fi ales o fată mai bună, mai înţelegătoare. Uite cum stă ghemuită la capul lui Vince ! Şi cum îl ţine de mână ! Un nimeni ! Un străin !“

— Dormi, şopti Lidia, dormi. Sunt aici.

Bătrâna se aşează iar pe marginea patului. Indignarea o copleşise într-atât, incit nu mai simţea nici măcar durerea. Se repezi la cealaltă mină a

lui Vince, al cărui trup inert stătea parcă răstignit pe palmele celor două femei. Buzele încetară bolboroseala, iar respiraţia era abia perceptibilă. Lidia continua să stea ghemuită de cealaltă parte a patului, dar faţa nu i se mai vedea. îşi lipise fruntea de palma încremenită a lui Vince.

Afară, lumina primăvăratică de martie se împuţinase, aşternând înserarea peste silueta copacilor dezgoliţi. Bătrâna închise ochii, îndreptându-şi spinarea. îi redeschise într-un târziu, abia când o auzi pe Lidia foind uşor, în timp ce se ridica greoi în picioare. Vince zăcea culcat exact. în aceeaşi poziţie ca mai înainte, numai că era mult mai liniştit.

— Nu mai trăieşte, şopti Lidia. Nu apă a cerut. Şi-a chemat fiica. A rostit doar atât : „Iza“. Mă duc să-l chem pe doctorul Antal.

II

Antal o conduse încet până la maşina care o aştepta afară, la poarta clinicii. Bătrâna realiză cu greu că profesorul fusese cel care luase măsuri să fie dusă acasă cu maşina lui. Dădu speriată din cap, refuzând

categoric. Nu, nici nu putea fi vorba să se lase dusă acasă ca un chefliu sau ca un nuntaş întârziat. Avea să traverseze parcul şi să se urce în tramvai la staţia de la capătul aleii. Ba nu, mai curând are să se ducă pe jos. Da, simţea nevoia să meargă pe jos, să se mişte, să ia puţin aer. Antal aruncă o privire semnificativă în urmă, spre mantaua portarului, agăţată în cuier, vrând parcă să spună că are de gând s-o ia pe umeri ca s-o însoţească. Dar bătrâna protestă iar. N-avea niciun rost s-o însoţească. Tare dorea să rămână singură, să se piardă în propriile-i gânduri ! Să nu se teamă, îl linişti ea, că n-o să i se facă rău. îi mulţumi apoi pentru tot ceea ce făcuse şi-l rugă să-i transmită şi profesorului toate cele cuvenite.

Măcar sacoşa s-o fi lăsat acolo, o rugă Antal, dar ea îl refuză categoric. In definitiv, nu era grea deloc. Când îşi dădu seama că doctorul încerca s-o reţină cu orice preţ, bătrâna porni cu paşi hotărâţi spre parc, fără să-şi mai fi luat rămas-bun de la el. Ştia prea bine că fusese ingrată, nerecunoscătoare, lipsită de politeţe,

dar nu putuse proceda altfel. Dacă ar mai fi întârziat câteva clipe, puterile ar fi părăsit-o definitiv. îl mai auzi strigând ceva în urma ei, ceva în legătură cu un telefon şi cu Iza, nu prea înţelesese bine, dar nu-1 luă în seamă. Pentru numele lui Dumnezeu, nu pricepe că vrea să fie lăsată în pace ?

Parcul se dovedi aspru, străin şi furios, de parcă ar fi fost silit să lase loc primăverii. Se încăpăţâna să mai reţină încă ici-colo câte un petic de zăpadă. Şirul nesfârşit de mesteceni aliniaţi de-a lungul aleii îşi unduiau trupurile zvelte în bătaia vântului. Jur-împrejurul lacului sălciile începuseră să-şi depene sfios mâţişorii, dar luna martie se dovedise a fi nu blândă, ci mai curând aspră şi încruntată, cu cerul înnorat, furios şi plumburiu, iar mugurii care se iţeau pe crengile copacilor, departe de a fi visători, erau cât se poate de ameninţători, de un verde violet, ca al cărnii alterate. In **vârful colinei, trei brazi pleşuvi îşi etalau bătrâneţea prin cele câteva crengi colţuroase care, înfipte zdravăn în trunchiul gros, se mişcau abia**

perceptibil în bătaia vântului. Jos, la rădăcina lor, claie peste grămadă, o învălmăşeală de conuri şi crengi uscate aşterneau un covor zdrenţuit peste pământul îngheţat. De-a lungul aleilor, un strat străveziu de gheaţă acoperise urmele de paşi ale celor care trecuseră pe acolo.

Şovăi câteva clipe în faţa podului care ducea spre insula din mijlocul lacului artificial. Păşi totuşi pe el. De aici se vedea bine coşul de pe clădirea spitalului. Norii de fum, orbitor de albi, se rotogoleau bolovănos sub cerul de plumb. Se desluşea limpede chiar şi acoperişul triunghiular al clădirii. Porumbeii se furişau halucinant printre siluetele mitologice care se profilau straniu, gârbovite de vreme. Se aşeză greoi pe bancă, cufundându-şi privirile în oglinda apei.

Lacul mai purta încă un guler de gheaţă de-a lungul malului, dar apa începuse să prindă viaţă. Nu vedea peştii, dar le simţea prezenţa prin cercurile pe care le pro vocau ici-colo pe suprafaţa apei. Lacul era plin de crapi bruni, mereu înfometaţi. Pe

vremuri, când Iza era doar de-o şchioapă, veneau deseori, în zilele senine de vară, să le admire hârjoana. Ba uneori le mai aruncau şi câte un dumicat. Era teribil de amuzant să le privească bătălia pe care o dădeau pentru fiecare bucăţică de pâine. Acum^ fundul lacului nu se zărea, iar malul era şi el dezgolit. Doar câteva fire de iarbă uitate de vreme se mai iţeau din loc în loc, semn că reuşiseră să supravieţuiască ninsorilor şi îngheţurilor iernii. Nelinişti te, frunzele uscate se foiau întruna. „Ce-am să mă fac singură ?“ se căină bătrâna.

Deodată podul fu invadat de o ceată de copii. Chiuiră şi se zbenguiră gălăgioşi o vreme, aruncară cu pietricele în apă, pentru ca să se repeadă apoi cu toţii spre scena grădinii de vară. Băncile nu fuseseră încă montate, aşa încât stâlpii de beton, pe umerii cărora se montau în fiecare vară şipcile cărămizii, se profilau straniu în lumina difuză a după-amiezii, aidoma unor pietre funerare cioplite grosolan de nişte mâini neîndemânatice. Bătrâna se

ridică brusc, întorcând spatele spectacolului oferit de panorama grădinii pustii, aşezată pe coasta dealului. Sacoşa i se păru iar grea, nesuferit de grea. Strecură mâna după batiste, se şterse la ochi cu una dintre ele, îndesându-le apoi pe celelalte în buzunar. Scoase şi cele trei lămâi, le contemplă o vreme în palmă, pentru ca să le arunce în cele din urmă în apă.

Cel care dorea să se întoarcă pe jos în centrul oraşului era nevoit să treacă prin noul cartier, acesta fiind drumul cel mai scurt.

Cu un an în urmă, când începuse demolarea căsuţelor de lemn şi a cocioabelor cu acoperişurile smolite, din zona pieţei şi a gropii numită Balzsamârok, îi păruse rău de vechiul cartier. Se şi dusese, împreună cu Vince, să-şi ia rămas-bun de la străzile care mai purtau încă urmele tinereţii lor. Paşii îi purtaseră atunci pe străduţa desfundată pe care, cine ştie din ce motive, oamenii o denumiseră Găzlo [1]. La întoarcere, Iza se nimerise

---

1 **Gâzlo = vad, loc de trecere prin albia unui rîu, unde apa nu e adîncă, permiţînd trecerea.**

să fie acasă.

Bătrâna n-avusese de gând să-i spună Izei pe unde umbla- seră, dar Vince, nefiind în stare să ascundă ceva, se repezise încă de la intrare să-i povestească pe unde fuseseră. Iza dăduse din mină a lehamite, îndreptându-se din şale.

— Voi aţi fi în stare să daţi înapoi roata vremii. Sân- teţi doi troglodiţi, doi bătrâni retrograzi.

Vocea ei fusese lipsită de severitate, dar nu şi de seriozitate. De altfel, ea îşi exprima gândurile întotdeauna în modul cel mai serios. Stânjenit la rându-i, Vince bâigui ceva despre groapă şi despre fântâna arteziană din zona aceea, dar Iza îl repezi scurt :

— Balzsamârok ! exclamă ea revoltată, de parcă noţiunea în sine i-ar fi provocat o silă cumplită. O groapă nenorocită, asta e ! De ce nu vorbeşti despre farmacie ? Auzi vorbă ! Uită-te la anuarul statistic şi ai să vezi că mai toţi locatarii din zona aia sunt tuberculoşi.

Intre timp bătrâna se strecură în bucătărie şi se apucă să prepare

câteva felii de pâine cu unt. I se făcuse ruşine pentru momentul de slăbiciune încercată faţă de groapa aceea amărâtă. Vince o urmă şi el, făcându-şi de lucru în jurul ei. Îşi ocoleau privirile, le era jenă unul de altul. După un timp, Vince începu să fredoneze un cântec, dovedind că vocea-i plăcută nu pierduse nimic din farmecul de odinioară. Era un cântec vechi, o baladă de pe vremea când era elev. *„între flori o mie, // zace pe vecie // Tânără fecioară // Dulce lăcrimioară. // Sinii ei cei dalbi / Parcă-s nuferi albi...“* La un moment dat izbucniră am îndoi în râs. îşi amintiră că, pe vremea când Iza mai era copil, nu se putea cânta în prezenţa ei niciun cântec trist, pentru că fetiţa lua textul la modul cel mai serios, cerând cu lacrimi în ochi ca frumoasa fecioară să nu moară şi să se vindece pe loc. Odinioară, în tinereţe, când erau doar logodiţi, îşi dădeau întâlnire în zona gropii cu pricina. Acolo se puteau săruta în voie, pentru că lumea nu-i prea cunoştea. Acum, în bucătărie, copleşit de avalanşa amintirilor. Vince se aplecă peste

masă şi o săT rută pe obraz. Lucrurile se potriviră în aşa fel, încât exact în clipa aceea intră şi Iza în bucătărie. Cei doi se îndepărtară fâstâciţi.

— Ia te uită ! exclamă Iza râzând. De-acum încolo am să bat la uşă înainte de a da buzna peste voi.

Ajunsă în dreptul piaţetei de altădată, se simţi parcă ceva mai liniştită. Nu mai trecuse pe acolo de vreo jumătate de an, aşa încât fu nevoită să piardă ceva timp până găsi cărarea potrivită, ce şerpuia printre mormanele de pământ excavat din locurile unde aveau să se toarne fundaţiile noilor clădiri. Nici priveliştea nu mai semăna cu cea de odinioară. Lipsită de cocioabe, întreaga zonă se nivelase parcă. Doar fântâna mai păstra ceva din vechea atmosferă, numai că în jurul ei circulau acum tot felul de autocamioane, iar în imediata ei apropiere o macara-turn îşi întindea gâtul lung, şuicrând ca un şarpe uriaş în căutarea prăzii. Undeva, în stingă, o toacă începu să bată de zor, semn că pe şantier ziua de lucru luase sfârşit. Zgomotul maşinilor fu înlocuit de voci

omeneşti. Cineva o ajută să treacă peste un podeţ, ferind-o să se tot împiedice de mormanele de pământ.

— De ce n-aţi luat-o pe partea cealaltă ? o întrebă un tânăr. Nu vedeţi că aici scrie clar : şan-ti-er ?

Bătrâna bâigui o scuză, grăbind pasul. Dădu colţul şi răsuflă uşurată, zărind în depărtare crengile liliacului înverzit peste gardul casei în care locuia.

Cu ani în urmă, când Vince fusese reabilitat şi primise retroactiv şi salariul reţinut abuziv preţ de douăzeci şi trei de ani, ştiuseră amândoi, deşi nu şi-o mărturisiseră vreodată, că şederea lor în locuinţa de pe strada Darabont luase sfârşit. Banii sosiră iarna, în iarna lui patruzeci şi şase. Iza plecase la facultate, aşa încât înştiinţarea îi găsi singuri acasă. Vince nu scoase o vorbă. îi oferi poştaşului o ţigară, după care ieşi în curte, aşa cum era, în haină, cu capul descoperit şi fără fular. Ea se repezi să-i ducă şapca, dar nu îndrăzni să i-o dea. Se opri în capul scărilor, uitându-se lung după el, care se îndreptase glonţ spre cocina de porci

a vecinului dinspre stradă, rezemându-şi coatele de marginea gardului şi cufundându-şi privirile în interiorul ei, de parcă ar fi avut ceva de văzut în troaca răsturnată, ori în cratiţa cu apă. Ştia prea bine ce sentimente îl puteau încerca pe Vince şi nu voia să-l tulbure. Se mulţumi să-l pândească din prispa casei, urmărindu-1 cum stă aplecat peste seândurile noduroase ale cocinii şi realiză, abia atunci realiză, că spatele acestuia se gârbovise în ultimii ani, se încovoiase mult mai mult decât i-ar fi cerut-o anii pe care-i avea.

între timp începu să ningă. Fulgi mari şi greoi poposiră pe părul lui Vince. Locatarul din faţă traversă grăbit curtea, ducând gunoiul. Remarcase atunci în treacăt că în ultima vreme începuse să-i salute. Vince se întoarse alene, măturând cu privirile curtea pustie, cocina şi coteţele de păsări ale vecinului, ca şi răzorul, unicul său răzor amărât în care nu apuca niciodată să crească vreo floare din pricina găinilor mult prea lacome ale vecinului. Iar în privirile lui femeia descoperi casa,

casa mult visată, în toată splendoarea ei. Observând-o în capul scărilor, Vince prinse a se freca zdravăn cu palmele, de parcă abia atunci şi-ar fi dat seama ce frig era, se api'opie de ea şi o cuprinse în braţe. într-un târziu, când se desprinse de ea, ochii lui mari, nevinovaţi, erau plini de lacrimi.

în ziua aceea Iza venise târziu acasă. Vince nu-i spuse nimic, deşi ea fusese cea oare sugerase ideea cererii de reabilitare şi tot ea îi întocmise şi memoriul. Se mulţumi să-i strecoare înştiinţarea sub farfurie. Iza citi scrisoarea o dată şi încă o dată, dădu din cap, zâmbi şi-i spuse doar atât : „Ai văzut!“ Vince repetă şi el maşinal : „Ai văzut !“ Bătrâna se uită pierdută la ei, ştiind prea bine că în spatele celor două cuvinte, poate naive, poate copilăreşti, se ascundeau umilinţele îndurate în cei douăzeci şi trei de ani, spatele întors al prietenilor şi cunoscuţilor, lucrurile amanetate, hainele cumpărate de la talcioc, locuinţa din strada Darabont şi amarul tot.

— In zona Mestecănişului, spuse Iza, mestecând de zor cartofii prăjiţi,

se construieşte un bloc frumos, cu încălzire centrală.

Vince îi zâmbi, dădu alene din cap şi, după o lungă tăcere, vorbi tacticos :

— Eu vreau să mă duc *acasă.*

— Bine, răspunse Iza, rezemându-şi furculiţa de farfurie, foarte bine. Eu zic să închiriezi mai bine o grotă şi s-o căptuşeşti cu blană de urs. Doamne, ce exasperant poate fi un moşulică nesuferit ca ăsta !

în vocabularul lui Vince acasă însemna o casă a lui, o casă în curtea căreia puteau creşte flori, pomi fructiferi, verdeaţă multă, păsări şi tot felul de orătănii, o- casă al cărei pod să fie al lor şi numai al lor. Vince se născuse la ţară. Venise la oraş pe vremea când era licean şi se jura întruna că apa de fântână e mai bună decât cea de cişmea. Cutreierase cu Iza tot oraşul mai bine de trei săptămâni până ce dădu peste casa în care locuiau acum. Nu apucaseră să vadă decât gardul înalt şi ferestrele mari, că Vince o şi strânse de braţ, exclamând : „Asta e !“ Nimeriseră tocmai pe vremea dezgheţului, aşa încât picura de peste tot, iar din

jgheabul dinspre stradă, terminat în formă de cap de balaur, curgea întruna apa provenită din zăpada topită. Casa avea trei camere, două mai mici şi una mare. în curte o alee pavată cu cărămizi ducea la magazia de lemne, iar printre straturile de flori, câţiva platani îşi înălţau siluetele zvelte spre cer. Poarta era boltită, cu arcadele prelungite în trei părţi, formând parcă a patra cameră, dar cu un perete lipsă.

Mai târziu, când casa fusese naţionalizată, Vince se retrase să plângă în magazia de lemne, nu de altceva, dar nu dorea să fie consolat de nimeni. Ce bine că a mai apucat să spună iar „e a mea !“ Ce bucurie fusese pe capul lui atunci când i-o restituiseră, cu toate că nu mai era sănătos defel.

— Eşti un capitalist bătrân şi naiv, rise Iza, nu te simţi fericit decât atunci când ştii că ai numele trecut la cadastru.

Izei însă nu-i plăcea casa, pentru că îşi petrecuse cei patru ani de căsnicie alături de Antal în camera cea mare. De la divorţ încoace nu mai

înnoptase niciodată la ei. Deşi nu-i mărturisise niciodată motivul, bătrâna ştia bine că în sufletul Izei camera cea mare mai purta încă amintirea lui Antal, ori Izei nu-i plăceau amintirile.

Cum va fi, ce sensuri va căpăta acest *acasă* de-acum înainte ?

Cu toate că fusese trecută pe numele amândurora, casa era atât de legată de fiinţa lui Vince, încât bătrâna nici n-o considerase de fapt un bun comun. La urma urmelor, o cumpăraseră din banii primiţi de Vince drept despăgubire, cu preţul tratamentului umilitor la care fusese supus atâta amar de vreme. Pătimise destule pen- tril ea, fiind însăşi esenţa, avuţia şi – împreună cu Iza – mândria întregii sale vieţi. La drept vorbind, ar fi trebuit să-l înmormânteze chiar în grădina casei. Ce să facă ea singură în toată hardughia aia de casă ? Că doar nu şi-o petrece zilele, puţinele zile care i-au mai rămas, in tovărăşia unui urecheat cum era Căpitan ! Ocaziile fiind mai puţine, chiar şi Iza avea să-şi rărească vizitele, nu de altceva, dar se excludeau de la sine şi sărbătorirea zilei de naştere a lui Vince şi

onomastica lui, ba chiar şi aniversarea cununiei. Ce să facă ? Să-şi ia un chiriaş ? Bine, bine, dar cum avea să se poarte ? Te pomeneşti că avea să semene leit cu vecinul din strada Dara- bont! Şi dacă avea norocul să dea peste o babă senilă şi plictisitoare ca şi ea ? în starea ei sufletească îi venea greu să accepte până şi amabilitatea cuiva. Ce să facă, ce să facă ?

Cu Iza nu apucase să discute despre aşa ceva. Ce-i drept, cu trei săptămâni în urmă, când dăduse buzna peste ei, rugându-1 pe Antal să-l interneze urgent pe Vince, fata încercase să-i vorbească, numai că ea fugise şi se baricadase în cămară, că doar aşa era obiceiul. Superstiţioasă nevoie mare, tanti Emma o dădăcise odinioară că atunci când te paşte un pericol mare, n-ai voie să-l numeşti şi nici să pomeneşti de rău, pentru că înapoia fiecăruia dintre noi stau, vezi doamne, câte trei îngeraşi, doi albi şi unul tuciuriu, cel tuciuriu nefiind defel binevoitor. Şi dacă aude, sau bănuieşte măcar de ce ţi-e teamă, nu face altceva decât să aducă pe capul

întregii familii tot răul căruia, într-un moment de neatenţie, i-ai spus pe nume.

— N-am mai pomenit o mitologie atât de răuvoitoare ea cea creştină, îi spusese odată Iza, când bătrâna îi atrăsese atenţia să nu cocheteze cu ideea că avea să piardă examenul. (De fapt nu pierduse niciodată vreun examen, dar, ca oricărui elev bun, îi plăcea să se sperie singură.)

Şi totuşi, dacă se gândea bine, trebuie să existe ceva ••devăr în toată povestea asta cu îngerii, mai bine zis cu îngerul cel rău. Nu se poate să nu fi auzit el ce-a spus Vince atunci, mai demult, după ce i se făcuse rău pentru prima oară şi când, bucuros nevoie mare că scăpase pentru moment de dureri, exclamase râzând : „Te pomeneşti că am cancer !“ Ea îl pocnise speriată peste gură, dar el continua să râdă, nebănuind o clipă ce adevăr rostise. „Mi-am încărcat peste poate burdihanul, spuse ■el într-un târziu, dă-mi un purgativ.“

In urmă cu trei săptămâni, bătrâna se închise, aşadar, In cămară şi nu-i dădu voie Izei să-i vorbească

despre nimic ce ar fi avut vreo legătură cu moartea lui Vince. Fata nu forţă nota. îşi mai făcu puţin de lucru prin bucătărie, apoi ieşi, lăsând-o singură. Bătrâna ştia că-i voise binele, că intenţionase s-o pregătească, pentru ca să nu se sperie prea tare atunci când evenimentul cu pricina avea să se producă. La urma urmelor, o îndemnase să ia din vreme o hotărâre privitoare la casă şi, în general, la toată viaţa ei. Numai că, atâta vreme cit cineva mai trăieşte încă, nu-i bine să vorbeşti despre ceea ce are să se întâmple după moartea sa. Iar până în dimineaţa aceea, când Antal venise după ea, mai bine zis până în după-amiaza aceea, adică până în clipa în care Lidia se ridicase ţeapănă lingă patul lui Vince, oricât ar părea de neverosimil, dar mai existase încă o speranţă.

Ziua de muncă luase sfârşit. Strada se transformase între timp într-un furnicar de oameni care se grăbeau spre casele lor. Iuţi şi ea pasul, pentru ca nu care cumva să întâlnească pe cineva cunoscut. îşi furişă totuşi privirile spre cei care

treceau pe lângă ea. Purtau pe chip o îndârjire, un soi de bucurie rigidă, băţoasă. Nu păşea nimeni agale, ca la plimbare. Se grăbeau toţi, care încotro. Undeva se auzi un scâncet de copil. Magazinele se populară şi ele, iar circulaţia maşinilor deveni mai intensă, semnalizatoarele pâlpâind la tot pasul. încercă parcă o strângere de inimă. Un soi de invidie dureroasă puse stăpânire pe ea. Era invidioasă pe toţi cei care se gră- ”beau spre casele lor şi pe care, mai mult ca sigur, îi aştepta cineva. Dar pe ea, pe ea cine o mai aştepta ? Nimeni. Poate doar Căpitan, mogâldeaţa din curte.

îşi ascunse faţa în gulerul paltonului, ferindu-şi privările, pentru a putea evita mai uşor pe oricine ar fi salutat-o. Se porni şi ploaia, o ploaie rece şi molcomă, aproape invizibilă. Părea mai curând a fi burniţă. Trotuarul deveni lucios, iar vitrinele se aburiră. Simţea cum o pătrunde umezeala, cu toate că nu văzuse încă nicio picătură căzând la picioarele ei. *O ploaie invizibilă* – îi spunea Vince.

Gura burlanului din dreptul porţii se căsca hidoasă, refuzând să scurgă

vreo picătură. Când deschise poarta, privirile îi căzură mai întâi asupra lui Căpitan. întoarse capul, rezemându-se de masa din răchită de lângă perete. Fusese însă un gest inutil de prevedere. Căpitan nu-i dădu nicio atenţie. Se vede treaba că nu ducea dorul unei mângâieri. Nu ştia nici ea ce să facă, s-o bucure ori s-o întristeze indiferenţa animalului. Avea dreptate Iza, Căpitan e o vietate nătângă !

Era singură, pentru prima oară în ziua aceea rămăsese cu desăvârşire singură.

Ei bine, da, acum putea să se lase pradă gândurilor, să se aşeze comod în scaunul din răchită şi să mediteze la viaţa ei, lipsită de acum înainte de orice obligaţie. Nu simţea nevoia să intre în casă. Seara, ce se aşternuse între timp, o îngrozea, ca şi cele două paturi din dormitor, dintre care unul devenise definitiv şi irevocabil inutil. Numai că nu putea rămâne încremenită pe veci în fotoliul din curte. Odată şi odată tot trebuia să intre în casă. Acum, ori peste o jumătate de ceas, nu mai avea nicio importanţă. Se ridică anevoie, dar

după câţiva paşi încremeni. In casă, mai precis în dormitor, ardea lumina.

Nu frica puse stăpânire pe ea, ci cu totul altceva, un sentiment cu totul şi cu totul diferit. Se opri, se prăbuşi în celălalt fotoliu, rezemă cu grijă sacoşa de piciorul mesei, nereuşind nicio clipă să-şi dezlipească privirile de pe fereastra luminată. Lumina din dormitor i se păru mult mai reală, mai adevărată, decât chipul împietrit al lui Vince, pe care-1 văzuse cu puţin timp în urmă. Te pomeneşti că becul aprins din dormitor era o realitate cât se poate de palpabilă şi că nimic din tot ceea ce se întâmplase în ultimele luni nu era adevărat ! Te pomeneşti că Vince trăia, că toate cele petrecute în după-amiaza aceea, ba mai mult, în ultimele unsprezece săptămâni, ca şi trupul lui neînsufleţit care încremenise într-o poziţie atât de ciudată, de parcă s-ar fi pregătit de ani de zile să devină purtătorul efemerului, că totul deci nu fusese decât un vis amar, ori un coşmar, în tirrm ce realitatea era cu totul alta, întruchipată prin silueta plinuţă, uşor comică a soţului ei, care o aştepta în

dormitor, de parcă n-ar fi fost nicicând bolnav ! în definitiv, ar fi fost cu putinţă să nu se fi întâmplat chiar nimic din tot ceea ce trăise aievea în ultimele luni !

Se simţi mai vlăguită ca oricând. închise ochii, lă- sându-şi capul pe spate. Grădina încă desfrunzită prinse a susura. Vreo mierlă, gândi bătrâna. Ori poate că nu era nicio mierlă. Putea fi orice. Becul din dormitor ardea, aşa că din partea ei putea susura orice. Şi mierlele, şi îngerii, şi norii, şi... Orice !

Când îşi ridică privirile, văzu fereastra cufundată din nou în întuneric.

De data asta o cuprinse disperarea. Nu mai avea putere nici să plângă. îşi rezemă coatele pe genunchi, cu faţa în palme. Susurul încetă brusc. Nu se mai auzi nici cel mai mic zgomot, de parcă ar fi pătruns într-un mediu surd, total încremenit. După un timp, uşa de la intrare scârţâi prelung. Când îşi ridică privirile, zări în prag silueta Izei.

III

Prin urmare, venise ! Era aici, lângă ea ! Nu mai era singură !

Iza purta un pulovăr negru şi avea ochii înroşiţi de plâns. Două sentimente contrare puseră stăpânire pe bă- trână. Simţi pe de o parte nevoia înspăimântătoare de a protesta, de a se răzvrăti împotriva soartei, de a se repezi la Iza şi de a o mângâia, aşa cum o făcuse când era mică, de a o linişti şi consola, ca să-i aline durerea, pe de altă parte simţi nevoia de a-şi pleca ea însăşi capul pe umerii fetei şi de a se abandona durerii. îngrozitoare stare, nu mai trăiseră, niciuna, nici alta, asemenea clipe. Iza nu ceruse nicicând ajutorul nimănui. Eşecurile n-o speriau. Când ceva nu-i reuşea, nu se plângea. înainte de a lua vreo hotărâre, se mulţumea să le spună părinţilor ce intenţii are, fără să le ceară vreodată sfatul. Le vorbise de fiecare dată de-a lungul anilor calm, fără efuziuni şi exaltări, mai întâi că are de gând să dea admitere la medicină, mai apoi că şi-a găsit o slujbă, că vrea să se mărite cu Antal şi mai târziu, că vrea să divorţeze de el, că şi-a găsit un nou loc de muncă în capitală. Era pentru prima oară că se lăsase pradă durerii,

dovedind că era şi ea în stare să sufere ca oricare altul. Bătrâna încercă o senzaţie stranie, de parcă şi-ar fi văzut copilul salvat din cine ştie ce primejdie îngrozitoare. Văzând-o pe Iza plângând, era teribil de tulburată şi căuta cu disperare o cale să-şi ajute fata.

Iza n-o sărută. Nici măcar n-o cuprinse în braţe. Dar bătrâna o cunoştea prea bine. Se gândise, de bună seamă, la faptul că, lăsându-se pradă durerii, n-ar mai fi avut tăria să se confrunte nici cu cele petrecute, nici cu cele ce aveau să urmeze.

— Vino, spus Iza, azi trebuie să te culci devreme. Hai, vino !

Se aplecă, luă sacoşa şi se îndreptă cu ea spre intrare. Bătrâna se ridică şi ea, târşâindu-şi paşii în urma fiică-şi. în casă focul ardea în ambele camere. Ceainicul, ca şi celelalte vase nespălate, lăsate dimineaţă în bucătărie, dispăruseră. Peste tot domnea o ordine desăvârşită, ordinea aceea atât de bizară şi de caracteristică Izei, de parcă ar fi trebăluit ore în şir.

Abia atunci realiză b.ătrâna ce

anume strigase în urma ei Antal, din poarta spitalului. îi spusese, probabil, că apucase să telefoneze la Budapesta şi că Iza găsise bilet pentru avionul de după-amiază. îşi feri privirile, în timp ce inima începu să-i bată cu putere. Ideea zborului cu avionul o îngrozea. Nu s-ar fi urcat în el pentru nimic în lume. Tremura de teamă ori de câte ori Iza îi scria că avea să vină nu cu trenul, ci cu avionul. Orice zbor, şi cu atât mai mult acum, după moartea lui Vince, i se părea un act nefiresc, înspăimântător, făcut numai şi numai ca să-l mânie pe Dumnezeu, de parcă ar fi vrut să se ia la întrecere acolo sus, deasupra norilor, cu acel ceva misterios, pornit pe urmele lui Vince.

Iza o luă de mână. Folosise acelaşi truc prin care îl păcălise de atâtea ori pe bătrânul ei tată ; ţinea degetele întinse, de parcă ar fi vrut s-o mângâie şi încercând între timp să-i ia pulsul. Bătrâna era cit se poate de conştientă că inima i-o luase razna. Ce straniu, gândi ea, că Iza putea simţi asta numai prin vârful degetelor !

— Am să-ţi fac un ceai. Nu de alta, dar mina ţi-e rece ca gheaţa, spuse Iza

intrând în bucătărie.

Atmosfera din cameră deveni de la o clipă la alta insuportabilă, aproape înfricoşătoare. In momentul în care intrară în casă, Iza aprinse toate luminile, eeea ce nu obişnuiau să facă decât atunci când aşteptau oaspeţi. Numai că acum lumina i se păru nepotrivită, stridentă, orbitoare chiar. Stinse prin urmare lumina şi aprinse veioza. Opri apoi ceasul de pe perete şi acoperi oglinda cu o broboadă mare şi grea, cu ciucuri. Când Iza se întoarse cu ceaiul, o găsi de-acum pe divan, lângă sobă, cu dinţii clănţănind de frig. Iza rămase împietrită în pragul uşii. Ceasul oprit, cu limbile încremenite la patru fără un sfert, oglinda oarbă împrumutaseră încăperii un aer străin şi rece.

„Ei, acum ştie la ce oră s-a întâmplat totul, gândi bătrâna, că doar i-am indicat ora exactă.“

Buzele Izei prinseră a tremura uşor, dar fata nu scoase o vorbă. Aşteptă să-şi bea ceaiul, apoi smulse broboada de pe oglindă şi o înveli cu ea pe bătrână. Deschise şi uşiţa ceasului, pornindu-1, după ce potrivi

şi limbile.

Văzând iar oglinda lucind, bătrâna se cutremură, de parcă cineva l-ar fi frustrat pe Vince de un drept al său, dreptul său de pe urmă. Luciul oglinzii era atât de viu, de unduitor, semănând atât de mult cu suprafaţa unui lac, încât avu senzaţia că dintr-un moment în altul cineva, sau ceva o să înceapă să înoate în el, iar apoi o să se desprindă fantomatic, apropiindu-se de ea. O durea şi tic-tacul ceasului. Cum naiba se puteau mişca acum rotiţele ceasului, se întrebă ea, din moment ce pentru Vince timpul a încetat să mai existe ? Se vede treaba că Iza nu împărtăşeşte defel credinţele celor în vârstă ! O fi oare mai uşor să suporţi astfel durerea ?

Iza îi luă ceaşca, dar nu se îndepărtă de ea. Dimpotrivă, se ghemui la picioarele ei. De altfel, fusese întotdeauna lângă ea, în toate momentele de cumpănă ale vieţii. Şi se comportase de fiecare dată nu ca o fiică, ci mai curând ca o soră. Cu ani în urmă, când locatarul de la vechea adresă făcuse o aluzie răutăcioasă cu privire la Vince, Iza fusese cea care-i

dăduse replica cuvenită, deşi nu era decât un copil pe vremea când tatăl ei îşi pierduse slujba şi n-avea de unde cunoaşte adevărul. Albă ca varul, cu ochi scânteietori şi tremurând de mânie, fetiţa de numai opt anişori îi luase apărarea tatălui său cu atâta ardoare, încât îl uimi până şi pe răutăciosul vecin. Când bătrâna trebuia să meargă la dentist, o lua şi pe Iza cu ea, oricât de mică era fetiţa. Se tratau împreună. Iza se aşeza întotdeauna prima în scaun, aşa încât nici ea nu mai îndrăznea să se teamă, pentru că fetiţa îndura totul fără nici cel mai mic semn de împotrivire, indiferent dacă i se sfredelea vreo măsea, ori i se extrăgea vreun dinte. Doar tremurul abia perceptibil al pleoapelor îi trăda durerea. Tot Iza o ajuta să-şi drămuiască banii, să gătească, să spele. Şi o făcea de fiecare dată firesc, fără ostentaţie şi fără a se lăsa rugată. Iat-o şi de data aceasta lângă ea. Ghemuită pe marginea divanului, stătea calmă, cu mâinile împreunate pe genunchi. Doamne, cât o adoraseră şi ea, şi Vince ! îi dădură lacrimile la gândul că

Vince nu mai avea să-şi vadă fata niciodată.

— Nu-1 jeli, nu trebuie să-l jeleşti, spuse Iza.

îşi ridică privirile spre ea printre lacrimi. Vorbele acestea le mai auzise o dată. Când îi murise primul copil, un băieţel, în timp ce plângea cu sughiţuri, bucătăreasa încercase s-o liniştească cu aceleaşi vorbe. Pe vremea aceea, mai locuiau încă în casa cea mare şi frumoasă. Bucătăreasa pe care o aveau purta fie iarnă, fie vară aceeaşi umbrelă demodată, pe al cărei bumb de porţelan era gravat portretul reginei Elisabeta. „Nu-1 jeliţi, nu-i voie, spuse bucătăreasa imediat după înmormântarea lui Endrus, nu de altceva, dar n-o să se poată odihni în pace pe lumea cealaltă. Nu-1 jeliţi.“

— N-ai să rămâi singură, auzi bătrâna din nou vorea fetei. Ai să vinzi casa şi ai să vii cu mine la Budapesta.

De data aceasta izbucni cu adevărat în plâns, un plâns de uşurare, de izbăvire, provocat de revelaţia unei eliberări totale. Toate gândurile negre se spulberaseră ca prin farmec. Prin urmare, nu avea a se

teme nici de serile pustii, nici de zilele chinuitor de lungi, lipsite de obligaţii, nici de chiriaşi, de nimic. Când Iza avea să se întoarcă de la slujbă, avea să găsească totul pregătit, putând să-şi petreacă fiecare clipă cu ea, la fel ca pe vremuri. Ştia că n-o va părăsi, dar cele spuse de ea în- trecuseră orice aşteptare. La aşa ceva nici nu se gândise măcar. In definitiv Vince nici n-ar trebui înmor- mântat în grădina casei, ci undeva la Pesta, ca să se poată duce amândouă la mormântul lui.

In sfârşit, Iza se hotărî s-o sărute. O văzuse în siguranţă sub broboada cea mare şi călduroasă, de acum se puteau amândouă lăsa pradă durerii. Avea buzele reci, de gheaţă, de parcă fiecare fibră a ei ar fi tremurat de frig. Când a născut-o pe Iza, avea de acum treizeci şi nouă de ani şi fusese convinsă că după moartea băieţelului nu va mai avea parte să ţină în braţe un nou-năs- cut. Crezuseră amândoi, şi ea, şi Vince, că vor trebui să se mulţumească cu amintirea micuţului dispărut mult prea timpuriu. Numai că soarta a hotărât altfel. Iza începu să vorbească mult înainte de a fi făcut

primii paşi. Se dovedi a fi o fetiţă serioasă, deşteaptă, mult prea matură poate pentru vârsta ei. Bătrâna nu întâlnise în viaţa ei pe nimeni care ar fi semănat cât de cât cu Iza. Dar viaţa fetei nu apucase s-o cunoască, nereuşind să pătrundă defel în intimitatea gândurilor, lecturilor, vieţii ei atât de ordonate. In privinţa Pestei... ei bine, nici măcar n-avea habar cum arăta casa Izei. Ştia că locuieşte undeva pe unul dintre bulevarde, dar atât. Se mutase după îmbolnăvirea lui Vince, aşa că bătrâna n-avu- şese timp s-o viziteze. „Ce comodă are să fie viaţa într-o locuinţă modernă ! Şi ce-o să se mai holbeze Căpitan de pe balconul situat undeva pe la etaj !“

îşi dădu seama că aţipise abia când auzi zbârnâitul strident al soneriei.

Crezu pentru o clipă că e singură şi zvârli speriată broboada, dar se linişti, văzând-o pe Iza la fereastră, cu fruntea lipită de geam şi privirile adâncite în negura de afară. Cine să fi fost ? Vechiul cerc de prieteni se des-trămase demult, prin nouă sute

douăzeci şi trei, aşa că până la reabilitarea lui Vince trăiseră ca nişte pustnici.

Celor care ar fi dorit să se întoarcă la ei după ce numele lui Vince începu să strălucească din nou, Iza şi Vince le-o retezaseră scurt. Ea ar fi fost poate dispusă să-i ierte, dar ei nu. In casă – auzi vorbă : în casă ! — le intra o lume pestriţă şi cit se poate de originală : Kolman, băcanul, Gică, croitoreasa din vecini, vânzăto- rul de ziare, tutungiul, un poştaş pensionat, o învăţătoare, care le ţinea deseori companie seara, în faţa muzeului, profesorul Dekker, Antal şi câţiva elevi de la şcoala din colţ, ceată de băietani năzdrăvani, cu genunchii mereu juliţi şi cu nelipsita praştie în mână, atraşi în curtea casei de Vince, care-i învăţa să facă arcuri, ori să lege cârlige de undiţă. Cine putea fi, din moment ce ştiau cu toţii că după ora şase vizita nu era prea potrivită, aceasta fiind ora la care se aşezau de regulă la cină şi că în ultima vreme, mai ales de când Vince începuse să se apropie vertiginos de optzeci de ani, pe la ceasurile şapte îl şi vâra cu de-a sila în

pat ? „Trebuie să fie Kolman“, gândi bătrâna, avertizând-o speriată pe Iza. Nu de altceva, dar acesta nu ştia încă nimic şi ar fi fost în stare să le împuie capul cu tot felul de prostii, reţinându-le până târziu. Realitatea e că se arătase foarte atent cu ei. Ori de câte ori bătrâna, dintr-un motiv sau altul, nu reuşea să treacă pe la băcănie, se repezea el s-o întrebe de soarta lui Vince.

— N-am de gând să-i deschid lui Kolman, zise Iza calm, culcă-te liniştită.

Ce bine că era acolo şi Iza, ea n-ar fi fost în stare să-l alunge ! De fapt, în viaţa ei n-ar fi fost în stare să alunge pe nimeni. Răsuflarea liniştită a iepurelui îi întări bănuiala. Nu de altceva, dar Căpitan se speria de oricine, numai de Kolman nu, pentru că acesta îi aducea de fiecare dată câte ceva. Ba morcovi, ba nişte varză. Auzi uşa de la intrare deschizându-se, ghearele iepurelui alu- necând pe cimentul antreului, apoi se făcu linişte. Nici Kolman nu salutase, nici Iza nu-i răspunsese. Ce s-o fi întâmplat ? Că doar Kolman era atât

de vorbăreţ ! Te pomeneşti că a aflat totuşi ceva şi tocmai de aceea era aşa de tăcut. Liniştea neobişnuită o făcu să se îndrepte din şale, netezindu-şi repezită poalele rochiei.

Dar oaspetele era Antal, nu Kolman.

Nici nu-1 recunoscu de la bun început. îşi dădu doar seama că-i un bărbat. Dar când Iza aprinse iar lumina, se sperie atât de tare, încât sări din pat, repezindu-se către cealaltă încăpere. Tot Iza fu cea care o opri :

— Unde alergi, nu vezi că-i Antal, nu Kolman ?

Se aşeză ruşinată pe marginea patului, acoperindu-şi genunchii cu broboada. înţelese din tonul Izei că fata voise să n-o lase singură cu Antal, deşi, dacă ar fi fost după ea, ar fi făcut-o fără doar şi poate. Gândul ei fusese, desigur, o copilărie, că doar Iza şi Antal se purtaseră întotdeauna unul faţă de altul cât se poate de firesc, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic între ei, aşa că n-avea a se teme că o să fie martora cine ştie cărei scene penibile. Chiar şi în timpul

căsniciei, deşi stăpâniţi de o dragoste tensionată, agitată, în prezenţa altora reuşiseră să se controleze, comportându-se întotdeauna aproape nefiresc de disciplinat, aşa încât aveau să afişeze şi de data aceasta aceeaşi politeţe excesivă la care apelaseră în toţi cei şapte ani scurşi de la divorţ.

Cu toate acestea, nu se prea bucura văzându-i împreună. Fără doar şi poate că Iza îl mai iubea pe Antal. Nu-şi împărtăşise nimănui sentimentele, dar glasul ei, privirile care îl învăluiau pe Antal erau grăitoare. Realitatea e că nici bătrâna însăşi nu ştia de ce se despăr- ţiseră. Intre ei se petrecuseră, probabil, nişte lucruri îngrozitoare, care o înspăimântau teribil, din moment ce trăise cu ei sub acelaşi acoperiş, despărţiţi doar de un simplu perete, şi nu-i auzise vreodată certându-se, ori ridicând măcar vocea unul la altul. Divorţul lor se prăvăli ca din senin pe capul celor doi bătrâni. Iza nu le dăduse nicio explicaţie. Ce-i drept, nici Vince nu i-o ceruse. Cu chipul brăzdat de durere, se mulţumi să dea întristat din cap, se apropie apoi de ei,

îi sărută pe rând şi se retrase în bucătărie.

— Mama e extenuată, zise Iza, te rog să nu rămâi prea mult.

îi vorbise frumos, de parcă s-ar fi adresat unui frate. Antal cărase cu el o valiză. Era valiza lor, bătrâna o recunoscu imediat. Dându-şi seama şi ce conţine, înghiţi un nod amar şi îşi întoarse privirile îndurerate. Ştia că în momentul în care Antal ar fi deschis valiza şi ea ar fi văzut pardesiul lui Vince şi cana împodobită cu un firicel discret de nu-mă-uita, pe care Lidia o făcuse dispărută cu atâta dexteritate de dimineaţă, ea n-ar fi rezistat şi ar fi fost nevoită să părăsească încăperea.

Dar Antal împinse valiza sub masă, de parcă ar fi dorit şi el să se vadă cât mai puţin.

— N-am de gând să stau, nici măcar n-o să mă aşez, spuse el, aplecându-se puţin pentru a-1 mângâia pe Căpitan, care se strecurase o dată cu el în cameră. Am vrut s-o întreb pe mama dacă n-are cumva nevoie de ceva. Dimineaţă nu erai prea sigură că ai să poţi veni azi. La ce oră ai sosit ?

— La douăsprezece.

O priviră amândoi înmărmuriţi. Bătrâna deveni atât de lucidă, cum nu mai fusese de multă vreme. Simţurile i se încordaseră fantastic. Ori ei îi scăpase ceva, ori Iza greşise ora, că doar tatăl ei îşi dăduse sufletul la patru fără un sfert. Nu, imposibil, era pur şi simplu absurd !

Liniştea se aşternu grea, apăsătoare. Bătrâna încremeni cu privirile la Iza, căreia i se înroşise până şi fruntea, în timp ce Antal îşi înfipse bărbia în piept, fixând covorul.

— Când l-am văzut ultima oară, am jucat cărţi cu el, silabisi Iza cu o voce înspăimântător de egală, lipsită de intenţia de a se justifica, ori de a da explicaţii. Avusese o zi foarte bună. Era cât se poate de lucid şi râdea tot timpul. Am văzut în viaţa mea destui oameni murind şi vreau să rămân cu amintirea chipului viu al tatălui meu.

Iza avea totdeauna dreptate. De fapt, neobişnuitul în caracterul ei consta tocmai în aceea că toată viaţa avusese dreptate. Chiar şi în copilărie, ori de câte ori era mustrată, ori plesnită din cine ştie ce motive, mai

devreme sau mai târziu se constata oricum că fusese bănuită pe nedrept. Reieşea, cel mult, că ea ştiuse, remarcase ceva care le scăpase celor mari. Şi atunci se repe- zeau cu toţii la ea, dar nici măcar satisfacţia de a o vedea îmbufnată, sau de a le reproşa n-o avuseseră niciodată. De fiecare dată se uita la ei cu ochii aceia mari, deschişi, mulţumindu-se să constate pur şi simplu obiectiv, cu vocea ei piţigăiată : „Aţi văzut ? !“ Avusese prin urmare dreptate şi de data aceasta, păstrând în memorie chipul luminos, bine dispus al tatălui ei, văzut în urmă cu zece zile şi nu cel livid, cu sclipiri metalice, din după- amiaza acelei zile.

Antal îşi aprinse o ţigară, după ce învârti multă vreme cutia de chibrituri între degete. Avea chipul inexpresiv, nimic nu i se putea citi pe el, nici măcar compasiune. Când îşi ridică privirile, se uită la bătrână, nu la Iza :

— Mamă, aici vei fi singură. Dacă vrei, mă mut iar la dumneata.

— Eşti foarte-foarte amabil, zise Iza recunoscătoare, fără pic de ironie în glas. Zău eşti foarte drăguţ, dar am rezolvat şi problema asta. Mama o să

vină cu mine la Budapesta.

Se uitară pentru prima oară unul în ochii celuilalt. Antal o întrebă ceva din priviri, Iza îi răspunse, dar bătrâna nu înţelese nici întrebarea, niei răspunsul. Pironită locului între cei doi, temătoare, dar cu inima plină de speranţe, realiză uluită că mai încercase aceleaşi sentimente demult, tare demult, pe vremea când îi mai trăiau părinţii, iar ea, ţintuită între ei, le aştepta hotă- rărea asupra unor chestiuni care o priveau direct.

— Da, răspunse Antal, scuturându-şi scrumul de ţigară, ai dreptate, e şi asta o rezolvare.

Bătrâna bâigui ceva, apropiindu-se de Antal. Simţea nevoia să-l atingă, să-l îmbrăţişeze ori măcar să-i spună ceva. Oricum, oferta lui fusese deosebit de generoasă. Dar nu fu în stare să scoată o vorbă, pentru că Iza o prinse de braţ. Gestul fetei o amuţi şi o fâstâci deopotrivă. Nu înţelegea ce voiau cei doi de la ea şi nici ce trebuia să facă. Se temea să n-o supere pe Iza, dacă s-ar fi purtat prea tandru cu Antal.

Antal nu lungi prea mult vizita. Ii

zâmbi bătrânei, îi sărută mâna şi se grăbi spre ieşire. Iza luă şi ea un şal, şi-l puse pe umerii, intenţionând să-l însoţească şi să încuie poarta. în prag Antal se opri, întorcându-se spre bătrână :

— Tabloul, mamă, tabloul cu moara. Tata zicea că după moartea lui să-i dăm tabloul Lidiei. I l-aş duce chiar în seara asta, dacă ai fi de aeord.

Iza întredeschise buzele, vrând parcă să spună ceva, dar se răzgândi, ridică din umeri şi dispăru în dormitor. Bătrâna se prinse de spătarul scaunului să nu cadă. Simţea că n-o mai ţin puterile. „După moartea lui“... cum adică după moartea lui ? Bine, dar Vince ştiuse cu totul altceva. El fusese convins că avea inima slăbită şi îl duseseră la clinică pentru a-1 mai întrema puţin, că doar injecţiile fac parte din arsenalul oricărei somnoterapii de înzdrăvenire ! Vince habar n-avusese că era de fapt pe moarte, cum îi putuse trece prin minte aşa ceva ? Şi de ce i-o fi dăruit tocmai Lidiei tabloul, de fapt o fotografie proastă a râului Karikâs, în spatele căruia se profila pe mal o

moară veche şi dărăpănată ? Tabloul atâr- naşe deasupra patului său, făcând pereche cu un alt tablou cu nişte îngeraşi, care-i vegheaseră somnul de-a lungul anilor. De ce i l-o fi dat Lidiei ? Şi când ?

Iza aduse tabloul cu ramă neagră şi se opri în dreptul candelabrului, uitându-se încă o dată la el, de parcă l-ar fi văzut întâis oară. Fotografia reprezenta un râu cu un baraj şi o cascadă mică, de care se rezema parcă o clădire veche, din scânduri. In prim-plan, nişte tufişuri, în faţa cărora se zbenguiau câţiva băieţandri desculţi. Figuri nedesluşite de la începutul veacului, într-o fotografie ştearsă, aburită de vreme. Apa râului semăna teribil cu o dâră de cafea cu lapte. Iza înveli tabloul într-un ziar şi-l întinse lui Antal.

Pe bătrână o podidiră lacrimile. Povara care se abătu asupra ei se dovedi mai grea decât toate cele petrecute în timpul zilei. Stătea neputincioasă, smotocind franjurii broboadei. Se izbise pentru a doua oară de Lidia în aceeaşi zi. Numai că de data aceasta coliziunea fusese

inexplicabilă şi mult mai dureroasă decât prima. Cu câteva clipe înainte fusese cât pe-aci să-l sărute pe Antal în semn de rămas-bun, dar n-avusese puterea s-o facă. Căpitan adulmeca în jurul ei neliniştit. La un moment dat, se ridică în două labe, uitându-se la ea, de parcă ar fi înţeles ce se petrece în jurul lui.

După un timp, bătrâna auzi cum se deschide, apoi cum se închide uşa, dar continua să privească iix covorul, şteigându-şi din când în când lacrimile. Iza se întoarse mult prea repede, nefiresc de repede.

Pe vremea când nu erau căsătoriţi, Antal se dezlipea greu de casa lor. Deseori bătrânii aşteptau întoarcerea Izei mai bine de o jumătate de oră. Pesemne că acum nu mai aveau ce să-şi spună. Fata îl luă în braţe pe Că- pitan, îl cără în curte, încuie uşa şi se apropie de bă- trână. Simţind că are nevoie de mângâiere, îşi aşeză palma, pe creştetul ei, cu un gest asemănător celui făcut de preoţi în vechile stampe. Se duse apoi la fereastră şi trase perdelele şi obloanele, aşa cum o făcuse de

nenumărate ori de-a lungul anilor, pe vremea când locuise cu ei. Afară ploaia se dezlănţuise, biciuind geamurile casei. Iza nu se mai întoarse la bătrână, se opri lângă scaunul cel mare cu spătar înalt. Chipul Izei, un chip răvăşit, congestionat de lacrimile care se porniseră şiroaie, părea al unui copil neajutorat.

IV

Peste noapte Iza lăsă veioza aprinsă.

Obiectele din jur, aflate dincolo de conul gălbui de- lumină, se profilau neclar în semiobscuritatea camerei Nu se distingea nici imaginea tabloului atârnat deasupra patului. Doar conturul ramei îşi proiecta halucinant lucirile aurii. Dar bătrâna vedea imaginea, o vedea eu ochii minţii, ai amintirilor, recompunând-o detaliu cu detaliu. Numai că de data acc-asta tabloul era singur, singur şi părăsit. Lipsea de lângă el moara.

Iza adormise mai repede ca ea. O păcălise prin urmare.

Se culcaseră flcodată şi, după un timp, bătrâna nu-i mai răspunse la

întrebări. Respira prelung şi ritmic pentru a o face să creadă că adormise. Fata se zvârcolise multă vreme. Noaptea ar fi fost oricum mult prea lungă şi grea pentru ea, chiar dacă nu ar fi urmat morţii tatălui ei, nu de altceva, dar nu mai dormise între cei patru pereţi din ziua în care se mutase la Budapesta. Se culcase în patul părinţilor, nu pe divanul cel veohi, în care dormise în anii căsniciei. O dată cu plecarea ei, in casă se instaurase vechea ordine. Mobila pe care o folosise împreună cu Antal, o dăduse la Consignaţia, la Budapesta cumpărându-şi mobilă nouă. Dar oricum, nu i-a fost prea uşor să doarmă iar în atmosfera de odinioară a propriei copilării.

Faptul că n-o lăsase singură, gândi bătrâna, că nu trăsese la hotel, aşa cum făcuse în ultimii ani ori de câte ori venise să-i vadă, constituia în sine un sacrificiu enorm din partea Izei. Poate tocmai de aceea adormise atât de greu. Se perpelise şi oftase îndelung, pândindu-i fiecare mişcare, pentru ca în cele din urmă să se scoale şi să ia o pastilă, gest cu totul

neobişnuit pentru ea, care detesta somniferele şi îşi bătea joc de câte ori avea ocazie de cei care le foloseau zi de zi. Numai că de data aceasta nu mai avusese încotro. Bătrâna o Drivi îndelung. Era acolo, atât de aproape, încât îi simţea respiraţia, întocmai ca pe vremea când nu era decât un boţ de copil. Mu mai văzuse pe nimeni dormind atât de frumos ca Iza. Avea capul rezemat de cotul ei, în timp ce gene- le-i negre şi bogate o mângâiau pe obraji. Nu îndrăzni s-o sărute. Când se ridică din pat, se mulţumi să sărute marginea pernei.

Camera era aceeaşi, aşa cum o văzuse după-amiază, sau dimineaţă, sau în oricare altă zi, şi totuşi alta. Pereţii se înălţaseră parcă şi se lărgiseră. Bileţelul Izei era tot pe masă. După un obicei vechi, îşi nota de cu seară, înainte de a se culca, treburile pe care avea să le rezolve a doua zi. îl citi din nou : „Oficiul de mijlocire a tranzacţiilor imobiliare, clinică, pompe funebre, împachetarea bagajului...“

„împachetarea bagajului...“ iată pentru ce se sculase bătrâna. A doua

zi aveau să frunzărească împreună actele, Iza uimind să decidă ce anume să ia cu ele la Budapesta şi tot a doua zi urma să deschidă biroul lui Vince şi micul său secretar. Nimeni nu mai umblase vreodată în biroul acela. în pofida celor patruzeci şi nouă de ani de căsnicie, nici ea nu ştia ce anume păstra Vince în sertare în afara documentelor şi actelor trebuincioase. De fapt, fusese o lege a căsniciei lor, ca niciunul, nici altul să nu-şi bage nasul în treburile celuilalt. La vremea respectivă, tanti Emma, în casa căreia crescuse, nu se sfia să pândească poştaşul la poartă, ca să poată deschide scrisorile adresate celorlalţi membri ai familiei. Ea nu voia să semene cu tanti Emma.

Dacă n-ar fi venit Antal cu rugămintea lui neobişnuită, ar fi dormit acum liniştită lângă Iza. Numai că fostul ei ginere o cam tulburase, după cum o tulburase şi Lidia, la spiial. O cuprinse îndoiala. Dacă nu ştie totul despre Vince ? Se cutremură la gânaul ră Iza avea să înceapă a cotrobăi a doua zi orin sertare, descoperind acolo cine ştie ce lucruri

pe care n-ar fi trebuit să le cunoască, eventual vreo taină a lui Vince, numai şi numai a lui, pe care el ar fi dorit, poate, s-o ia cu el în mormânt din moment ce nu-i privea pe cei în viaţă. Se căsătorise la treizeci şi unu de ani, prin urmare nu fusese prea tânăr, de ce să cotrobăie Iza printre amintirile sale de flăcău sau naiba ştie prin ce alte lucruri ? Nu ştia nici ea precis la ce anume se gândea, simţea doar o spaimă tulbure, nedefinită. Dacă Vince îi oferise Lidiei un tablou a cărui origine şi importanţă nu le cunoscuse nici chiar ea, soţia lui legitimă – nu de altceva, dar crezuse totdeauna că doar obişnuinţa îl făcuse să păstreze deasupra patului imaginea m >râi de odinioară – atunci trebuie să fi existat ceva în viaţa lui Vince, care-i scăpase până atunci şi pe care ea trebuia să-l cunoască înaintea tuturor.

Sarcina pe care şi-o asumase nu era deloc uşoară, dar de plâns n-avea voie să plângă. Somnul Izei era greu, neliniştit. Prin uşa întredeschisă o auzea cum se zvârco- lea şi ofta, întoreându-se când pe o parte, când pe alta. Trase de primul sertar, dar o

vreme nu se atinse de nimic. Reţinerea lăuntrică era atât de puternică, încât închise ochii, ca să nu vadă nimic. Avea senzaţia că gestul ei era cu totul şi cu totul necinstit, de parcă s-ar fi pregătit să-l jefuiască şi să-l umilească pe Vince, care zăcea neputincios în patul spitalului, incapabil să se mişte, să protesteze sau s-o împiedice într-un fel sau altul. Pe de altă parte, se simţea mai aproape de el ca oricând, mai aproape decât în ultimele săptămâni şi chiar decât în acea ultimă după-amiază. Sertarele întruchipau însăşi viaţa lui Vince, printre hârtiile şi obiectele aşezate într-o ordine anume se iţea chipul adevăratului Vince, tot ceea ce-i cădea în mână fiind cit se poate de vin ţi grăitor.

în birou domnea o ordine perfectă, ca de altfel în toate lucrurile care îi aparţineau lui Vince. Ordinea îl caracterizase întotdeauna, ca şi pe Iza, tot aşa cum pe ea o caracteriza o oarecare dezordine deloc specifici femeilor. în sertarul de sus, legate cu panglici tricolore, tot felul dc hârtii împăturite şi cutiuţe. Cutii mai mici

sau mai mari, asemănătoare mărunţişurilor aflate pe rafturile încărcate de comori ale unui copil.

Prima cutie deschisă conţinea o şuviţă din părul lui Endrus. Nu ştia, nu bănuia măcar că şi Vince tăiase o şuviţă din părul copilului prematur dispărut. Ea păstra sub sticlă, de o parte şi de alta a vechiului medalion, câte un cârlionţ din părul celor doi copii. Şuviţa mătăsoasă şi neagră a lui Endrus. Doamne, cât de exact putea să evoce şuviţa de păr moale şi mătăsos chipul surî- zător al bumbuleţului neastâmpărat – care semănase din prima clipă cu maică-sa – dispărut atât de repede, încât nu apucase să-i facă nici măcar o fotografie ! Dacă ar fi trăit, ar fi avut patruzeci şi opt de ani. „Doamne, Dumnezeule !“

Răsuci o vreme printre degete ineluşul de păr negru. Endrus se va afla de acum alături de tatăl său, gândi bătrâna. Trebuie să fie un îngeraş stângaci şi tare neajutorat, că doar bebeluş fiind, scăpa toate cele din mâini, atât de firave îi erau braţele.

Oare cum o fi arătând acolo ?

Certificate, tot felul de certificate. Pe astea le mai văzuse, i le arătase Vince. Erau certificatele, excelente de-a lungul anilor, eliberate de şcoala primară din Kari- kâsgyud şi de gimnaziul din oraş. Numele elevului : Szocs Vincenţiu, născut la 11 ianuarie 1880 în Karikâs- gyiid, de religie reformată. Numele tatălui : Szocs Mâţe, ocupaţia : paznic.

Ce furioasă fusese tanti Emma ! Trântise ceşcuţa pe masă, în faţa ei, de se făcuse ţăndări. „Auzi vorbă, paz nic ! Cum adică paznic !“ Abia reuşi s-o calmeze, expli- cându-i, că orice ar fi fost, nu mai trăia demult şi că pe Vince îl crescuse Dâvid Gergely. „învăţătorul“ ? — întrebă tunti Emma. Grozav, ce să spun ! Păi ce, are impresia că-i cineva dacă a terminat dreptul ? Auzi, paznic ! Şi l-au mai şi trimis la studii; bineînţeles, din subscripţii publice, din banii obştii, că de, era un copil dotat. Aşa ceva nu se poate întâmpla decât într-o ţară liberală ca a noastră !“

Scena se petrecuse în grădină. Mătuşa îşi sorbea cafeaua tacticos, sub o tufă de ii!iac înflorit. Cu faţa

ri- .gidă, fardată grotesc şi degetele osoase, încărcate de inele masive, semăna teribil eu o domnişoară de onoare ofilită de vreme. Obişnuia să spună în stânga şi în dreapta că era fina ei, dar în realitate o ţinea în bucătărie, obligând-o să trebăluiască prin casă. In salon n-o chema decât atunci când avea oaspeţi. „O orfană, fiica "bietei mele surori, Margit.“ Păi sigur, îşi aminti cu amărăciune bătrâna, când mă considerau membru al familiei, când servitoare, după cum ie era voia şi le-o cereau interesele. Măritându-se cu Vince, nu mai avea cine să-i citească mătuşii cu voce tare seară de seară şi nici cine s-o vegheze noaptea, când o apucau crizele astmatice. Nu de altceva, dar în concepţia ei, slujnica n-avea ce căuta noaptea în casă, locul ei fiind la subsol, pentru că noaptea era vremea fărădelegilor, iar slujnicele puteau să fure, sau eventual să şi ucidă.

Atunci, în ziua aceea, luase ceşcuţa şi se repezise cu ea, nu în bucătărie, ci la poartă, acolo, unde o aştepta "Vince. Acesta stătea liniştit afară, pe bancă, învârtind pălăria între

palme. Când o văzu alergând cu ceaşca mătuşii în mână, îl pufni râsul. „Ei, cum e, întrebă el bonom, te măriţi cu mine?“ „întreab-o pe mătuşa“, răspunse ea încremenită, neştiind dacă trebuia să râdă ori să_ plângă, că avea chef să le facă pe amândouă.

Iată şi un carnet studenţesc, *Institutele lui Gaius, cartea I; săptămânal, o oră. Constituţia şi istoria dreptului ; săptămânal două ore :* Două ilustrate trimise de ea de la Szentmâte, într-o vară, când o însoţea pe tanti Emma, şi câteva chitanţe. Una dintre ele, eliberată de

Şcoala superkară de fete, certifica achitarea taxei de internat pentru Ilona Dâvid în anul şcolar 1904—1905,. alta reprezenta cheltuielile de spitalizare ale lui Dâvid Gergely în clinica din Bekescsaba de la 4 noiembrie la 27 noiembrie 1907. Era acolo şi chitanţa pentru plata pietrei funerare a învăţătrului Dăvid Gergely, aşezată îr» cimitirul din Karikâsgyiid, la 22 aprilie 1909.

Dâvid Gergely.

„Nu ştii ce om era ! spunea Vince. înalt de vreo doi metri şi deşirat, ca un

fus, dar mereu zâmbitor, deşi sărac ca un cerşetor, abia de avea ce să le dea de mâneare copiilor. Odată, pe vremuri, când râul Karikâs şi-a ieşit din matcă, oamenii s-au refugiat pe dealul cimitirului, singurul loc mai ridicat din sat. Era noapte, iar clopotele băteau obsedant. Cele două surori ale mele începură să alerge în urma mamei, spre dig, eu după ele. Dar m-am împiedicat şi am căzut, fiind călcat pur şi simplu în picioare de cei care alergau îngroziţi în noapte. Coşmarul vieţii noastre au fost digul şi râul ăla blestemat. M-a salvat învăţătorul, el m-a luat în braţe, cărându-mă sus, pe deal. Mă agăţasem de gâtul lui şi plângeam, plân- geam întruna. N-am mai văzut apoi pe nimeni din familia mea. Tatălui meu nici măcar nu i-au mai găsit cadavrul. Tare mi-e frică de apă, Etelka dragă !“

Două pietricele albe, lucioase, probabil de pe mormântul lui Endrus şi de pe cel al învăţătorului Dâvid, un coupe-papier din fildeş, cu vârful rupt, un plic gol, necompletat, căptuşit cu o foiţă verde, un ţigaret din chihlimbar, spart şi el, şi o fundă, o fundă

decolorată, care fusese odinioară în părul ei. Dansase atunci toată noaptea în salonul împodobit de sărbătoare, învârtindu-se jur- împrejur în ritmul ameţitor al valsului. Dansaseră până şi candelabrele, unduindu-se în luciul oglinzilor strălucitoare. Fusese o seară memorabilă, o seară dintre cele în care omul e ispitit să uite că e slugă la tanti Emma şi orfan de pe la opt ani. Valsa ameţită, purtată de braţele vânjoase ale tânărului Szekeres. împopoţonată cu un coc uriaş, plin de pene colorate, de parcă ar fi fost un papagal cu penaj multicolor, mătuşa o privea supărată nevoie mare. Nu de altceva, dar tânărul nu constituia o partidă prea strălucită, în afară de titluri neavând niciun fel de avere. „Uite un tânăr pe care nu l-am văzut dansând“, remarcă Etelka. „E Szocs Vince, răspunse Szekeres, proaspătul judecător de instrucţie, nu ştie să ■danseze deloc.“ Afirmaţia o surprinsese atât de mult, incit fu cit p-aci să greşească pasul. Nu putea înţelege în ¡ruptul capului cum era cu putinţă ca un tânăr să nu ştie să danseze şi să stea proţăpit în dreptul

oglinzii, uitân- ••u-se la alţii cum dansează. Se holbă, aşadar, la Vince

— uitând că gestul ei ar fi putut trece drept nepoliticos

— tocmai în clipa în care acesta-i făcuse un semn discret partenerului ei. Privirile li se încrucişară...

Dădu şi peste ferparul mătăsii Emma, ferpar în care numele ei nu figura. Il primise de la Klâri, o altă rudă săracă, pe care mătuşa o luase la ea după Aranka. Alături, o cutiuţă cu o mână de pământ, o puşculiţă goală şi un articol decupat dintr-un ziar apărut la 18 martie 1907. „Se împlinesc azi douăzeci de ani de când râul Ka- rikas a ieşit din matcă, rupând digul în noaptea de 18 spre 19 martie şi pustind cinci sate. Numărul victimelor s-a cifrat la peste două sute. Cele mai afectate de inundaţii au fost satele Karikâsrev şi Karikâsgyiid.“

Scrisoarea lui A. P. Weiss din America.

„Doamne, dar ăsta trebuie să fi fost Weisz, cel care ţinea drogheria“, exclamă bătrâna. Tremura sărmanul, ghemuit într-un colţ al poduluj. Nici plapuma pe care i-o aduseseră ei nu

reuşise să-l încălzească. Intrase frigul în el. Cocoţat pe saltea, clănţănea întruna din dinţi, plângându-şi familia. Il salvase Vince în ajun, din convoiul care se oprise întâmplător chiar în faţa casei lor. Ocrotit de întunericul impus de alarma aeriană, Vmce deschise poarta şi, întinzând mâna la nimereală spre cel care se afla mai aproape, îl trase după el în curte. In vacarmul asurzitor al sirenelor din împrejurimi, gestul lui trecuse neobservat, însoţitorii fiind preocupaţi mai curând de lupta aeriană dezlănţuită în bezna de deasupra lor, decât de cei care ar fi vrut s-o şteargă din detaşamentul de muncă forţată. In pivniţă, disperat de cele ce se petreceau în jurul său, locatarul din faţă se jeluia de *zor,* cântând nişte psalmi. Din când în când mânia răbufnea din el, furios că, în pofida psalmilor ridicaţi spre ■cer, bombardamentele nu mai conteneau, revenind iar şi iar obsedant, halucinant. Cum adică, Dumnezeu nu auzea rugile ridicate spre el cu atâta patimă ? Faţă de familia Szocs, n-avea niciun lei de consideraţie. Când

eoborârâ şi ei într-un târziu in pivniţă, însoţiţi de exploziile tot mai puternice şi mai apropiate, descoperiră pentru prima oară în ochii lui urmele unei admiraţii aproximative. „Ce naţie de oameni v'r mai fi şi ăştia, se întreba el parcă mirat, a căror fiică nu e admisă la facultate, deşi nu sunt evrei ? E drept că omul e un bandit, că doar nu de pomană l-or fi dat afară din serviciu la vremea respectivă, dar trebuie să recunosc că nu sunt nici laşi, nici fricoşi.“ Dacă s-ar fi uitat, însă, mai bine la ei, l-ar fi văzut pe Vince tremurând ca varga atât din pricina bombelor, cât şi a lui Weisz.

Nu, ajunge ! Ar fi trebuit să întrerupă, amintirile se dovediră mult prea dureroase. Vocile, frazele de odinioară năvăliseră deodată vii, copleşitoare. Desluşi limpede până şi şoaptele Izei : „Pentru ce l-ai ascuns pe omul acesta ?“ „Pentru că am avut ocazie s-o fac“, răspunse tatăl ei tot în şoaptă. Iza căzu pe gânduri. Cu braţele încrucişate pe piept, era vădit preocupată de ceva. Verdictul ei veni destul de târziu : „Faci întotdeauna bine, dar îl faci doar aşa, la

întâmplare. Nu eşti suficient de conştient.“ „Ei, câte ceva oi mai şti şi eu“, răspunse Vince înţepat, dar la auzul unei noi explozii se făcu ghem. Tare se mai temea de bombe.

în sertarul de jos descoperi un maldăr de fotografii. Erau imaginile Izei şi ale ei. Pe fotografia de grup de la bacalaureat, chipul Izei era morocănos. Cu părul scurt şi privirile înţepate, avea aerul unui băieţandru. Printre fotografii, diapozitivele lui Vince. Pe vremuri se ocupase intens de fotografii, dar prin nouă sute douăzeci şi trei se hotărî să vândă aparatura. Bătrână ridică spre lumină plăcuţele, încercând să ghicească personajele. Văzu doar nişte umbre care mai deschise, care mai închise, figuri necunoscute. Bărbaţi mustăcioşi, cu nelipsitele borsaline pe cap, femei cu rochii lungi, până la glezne şi pălării împodobite cu tot felul de pene multicolore. Cine să fi fost ? Şi de ce i-o fi fotografiat ? Văzu şi o pădure, dacă era cumva pădure cu adevărat, şi nişte case ţărăneşti. Ultimul diapozitiv îl recunoscu. Era negativul tabloului dăruit Li- diei. Se

grăbi să aşeze cutia la locul ei, de parcă i-ar fi ars degetele. Scrisorile îi aparţineau. Lingă ele, câteva prospecte turistioe, excursii organizate în ţară şi peste hotare ; un teanc de reviste – „Nepszerii fizika“ ; ilustrate de pe meleaguri străine – le adunase cu sârguinţă, deşi nu plecase pe nicăieri din lipsă de bani, iar atunci când ar fi avut posibilitatea s-o facă, nu mai era sănătos ; documente ‘familiale, actele Izei, certificate de naştere. într-un colţ de sertar apăru şi decizia de concediere. Deasupra ei documentul de reabilitare : „în baza HCM nr. 9590/1945...“

„Dacă te hotărăşti să-l părăseşti, îi spusese tanti Emma, te poţi întoarce. Eu sunt dispusă să te reprimesc. Doamne, ce nenorocire ! Ţi-am spus eu ? Că doar te-am avertizat la vreme ! Cel fel de om poate fi un individ concediat ca o slugă nemernică şi hoaţă ? Şi doar e ditamai judecător ! Hai, întoarce-te acasă, că mă simt tari* singură şi tu cunoşti foarte bine rosturile casei“ (Aranka, fata care o urmase în casa mătuşii, tocmai fugise cu Vitäry

Pista).

Tanti Emma îşi sorbea tacticos cafeaua şi explica de zor :

„Spune tu, nu-i nebun ? Că doar ştia prea bine care era verdictul aşteptat de oficialităţi. Să vezi şi să nu crezi ! Se trezeşte, prostu' naibii, instalat într-un post comod, după ce a fost şcolit şi educat din banii cerşiţi an de an de învăţător, se cocoaţă, va să zică, într-o poziţie aşa de înaltă, ca după asta să dea ca blegul cu oiştea-n gard. Cei patru acuzaţi trebuiau condamnaţi cu orice preţ. Ştia oricine, ar fi trebuit s-o ştie şi el. Când colo, ce să vezi ? Se trezeşte, tâmpitul dracului, să-i achite pe cei patru ţărănoi netrebnici în numele sfintei coroane ungare ! Iar când colegii lui, săritori şi binevoitori, încearcă să-i repare greşeala, dându-i posibilitatea să revină asupra hotărârii, sau să se retragă tacit, dar onorabil, el se apucă să se împotrivească ca un cath*. pălăvrăgind verzi şi uscate despre adevăr şi dreptate. Ei, acum n-are decât să se holbeze la drăguţul de adevăr, că i s-a înfundat de-a binelea cu dreptatea lui cu tot. Biata maică-ta

s-ar răsuci în mormânt dacă te-aş părăsi acum. Dar eu nu te las, drăguţă, nu te las şi pace. Im casa mea poţi găsi oricând un adăpost, chiar dacă, nerecunoscătoare cum eşti, ai părăsit-o cu plăcere. Eu te primesc, fetiţo, dacă vrei, dar singură, fără el. Bani să, n-aştepţi de la mine. Dacă ai venit după bani, să ştii că nu-ţi dau nicio leţcaie, că n-am, şi chiar dacă aş. avea, nu i-aş da bărbatului tău în ruptul capului. Nemaipomenit ! Sper că are de gând să se mute din oraş* că doar aici nu mai poate rămâne, e imposibil să rămână.“*

Atunci, după discuţia aceea, nu se duse direct acasă* mai făcu un ocol prin cimitir. Era vară, o vară timpurie. Trandafirul îmbobocise pe mormântul lui Endrus, mort exact cu opt ani în urmă. Se aşează pe bancă, privind' când piatra funerară, acoperită de crengile trandafirului* când norii masivi care alunecau lin pe bolta cerului. Totul în jur era atât de calm, de liniştit... Deasupra mormintelor roiau albinele. Adâne deziluzionată, privi cui mâhnire roşul trandafirului şi albastrul cerului. De unde până unde atâta frumuseţe

într-un cimitir ! De ce această pace aparentă, de ce acest zumzet odihnitor, de ce foşnetul zglobiu al păsărelelor, când realitatea e cu totul alta ? Realitatea, viaţa efemeră şi groaza care o aştepta» acasă...

Stătea pe bancă, cufundată în sine, când deodată auzr pietrişul scârţâind în spatele său. întoarse capul speriată* dar se linişti pe loc. Era Vince, care se aşează calm lângă ea şi, ca întotdeauna când venea la cimitir, mângâie piatra funerară a lui Endrus. „Bănuiam că eşti aici“, şopti el. Ruşinată, lăsă capul în piept, ştiind că primul ei drum fusese la tanti Emma, pentru a-i cere bani şi a se jeli. Furioasă pe sine, se întreba disperată cum de se putuse duce, fie chiar şi pentru o clipă, la mătuşă-sa, care nu-î înghiţea defel pe Vince şi care, mândră de instinctul şi luciditatea ei, dovedite în urmă cu doisprezece ani, se bucura în sinea sa, reamintindu-i răutăcioasă de prima lor discuţie, dar şi de faptul că ea nu agrease nici urr moment căsătoria lor.

încremenită în miez de noapte, în faţa biroului, i se păru straniu că, deşi

îl avusese lângă ea pe Vince viu» şi nevătămat, se lăsase uneori în viaţă copleşită de dureri care i se păreau acum minore. Doamne, câte lacrima vărsase atunci, imediat după ce Vince îşi pierduse slujba ! Deşi, dacă se gândea bine, acesta îi explicase pe îndelete că dreptatea era de partea lui şi nu de partea celor care îl concediaseră. Ea îl crezuse, dar se simţise tare nefericită atât din pricina banilor, cât şi a altor nimicuri de tot felul. Ba că prietenii îi părăsiseră, ba că familia îi ocolea vizibil, ba că cineva n-o salutase cu suficientă deferenţă. Se ruşină la gândul că asemenea nimicuri fuseseră în stare să-i provoace atâta suferinţă, reproşându-şi că se dovedise laşă, mult prea laşă atunci când se lăsase totuşi influenţată de aprecierile răuvoitoare ale mătuşii. Într-o noapte încercase chiar să-l înduplece pe Vince să se mute din oraş. Oriunde, numai să se mute, fie chiar şi la Gyiid, localitate dragă lui, că' doar pe vremea studenţiei obişnuia să-l viziteze în fiecare vară pe învăţător, vorbind mai apoi cu nostalgie şi multă

căldură despre frumuseţile satului, despre parfumul sălciilor înflorite pe malul râului Karikâs, plin cu vârtejuri ameţitoare şi adânci şi insule acoperite de stufăriş dens, amintind de misterioasele jungle tropicale. Numai că Vince nu voise să se mute şi ea se aşternuse îar pe plâns. Viaţa la ţară i se păruse atunci o soluţie potrivită. Nu s-ar mai fi întâlnit cu tot felul de cunoştinţe răuvoitoare şi, poate, s-ar fi putut descurca mai uşor din pensia ei de urmaş (Vince încetase să mai primească leafa, dar ei i se atribuise, din bunăvoinţa ministrului justiţiei, o mică pensie de urmaş. Auzi vorbă, pensie de urmaş pentru o femeie al cărei soţ e viu şi nevătămat !) „Nu, răspunse Vince brutal, cu ochii în flăcări, nu mă duc nicăieri. Nu sunt vinovat cu nimic şi n-am de gând să mă ascund de oameni, ca un criminal !“ Se întoarse apoi cu spatele, refuzând să mai discute pe tema aceasta.

Până la reabilitare nu reuşise să-l determine să se ■ducă, măcar pentru câteva zile, la Gyiid. Dar în noiembrie patruzeci şi şase, când primi

documentul oficial, luă geamantanul de pe şifonier şi, cu mâinile tremurânde, începu să împacheteze de zor. Nici nu mai era nevoie să-l întrebe unde voia să se ducă, tremurai, întreaga agitaţie care-1 cuprinse trădându-i evident intenţiile. O chemă şi pe Iza cu el, dar fata refuză categoric. Gu nasul în cărţi, n-o mai interesa nimic în afara examenelor pe care urma să le susţină. încercase chiar să-l convingă şi pe Vince să renunţe la drum, explicându-i că n-avea nici măcar unde dormi. Că doar satul n-avea hotel, învăţătorul şi ceilalţi cunoscuţi muriseră demult, iar urmaşii familiei Dâvid se răspândiseră care încotro. Sătenii s-ar fi uitat, desigur, la el, ca la altă minune. „Ce vrei să vezi dumneata la Gyiid ?“ – îl întrebă ea. Vince răspunse cit se poate de sec, continuând să împacheteze morocănos : „Stăvilarul !“ „Ei bine, sDu^e Iza cald, mân- gâindu-1 drăgăstos pe mină, pe mine, tată dragă, nu mă interesează stăvilarul dumitale. Din păcate, amintirile nu pot fi lăsate moştenire nici chiar propriilor tăi copii.a Vince se holbă la

ea uimit, cu mina încremenită pe geamantan. Chipul i se alungi subit, devenind parcă mai supt şi mai trist. In cele din urmă, nu mai plecă nici el. Bătrâna tocmai contractase o gripă cu tot felul de complicaţii şi, cit ţinuse boala, Vince nu se mişcase de lingă ea, iar când reuşi să se pună pe picioare, vremea se strică de-a binelea, aşa incit călătoria proiectată căzu de la sine. Vince nu mai vorbi apoi niciodată despre satul natal. Intre timp, îmbătrânise şi slăbise vizibil, ieşind din ce în ce mai rar din casă. în definitiv, atunci când fusese reabilitat, împlinise deja şaizeci şi şase de ani. Era chinuit de reumatism şi apăruseră şi primele dureri de stomac, dar nimeni nu bănuise atunci că erau de fapt semnele unui rău mult mai grav.

Bătrâna închise toate sertarele. Nu găsise în ele nimic deosebit. Mai bine zis, descoperise sau redescoperise totul, viaţa lor de aproape o jumătate de veac. Dar taine printre neghioabele vechituri nu erau defel. Nici fotografiile cine ştie căror femei, nici flori presate, nici scrisori de amor, nimic care să nu fi fost legat

în vreun fel sau altul de viaţa lui Vince. I se făcu ruşine pentru slăbiciunea de oare dăduse dovadă. Ar fi trebuit să-l cunoască mai bine, să aibă mai multă încredere în el. Se linişti, spunându-şi că acţionase sub influenţa lui Antal şi a Lidiei. La urma urmelor, profesorul îi spusese cit se poate de limpede dimineaţă, când fusese la spital, că Vince era inconştient. De altfel, aşa îl găsise şi când se aşezase lângă el, pe marginea patului. Te pomeneşti că prin bolboroseala lui o fi vrut să spună cine ştie ce, iar Antal o fi înţeles că omul ei dorea să-i ofere tabloul Lidiei ! Că doar şoptea şi bodogănea, bietul de el,, destule prostii ori de câte ori i se făceau injecţiile. Şi-apoi, cum ar fi putut Vince vorbi despre moarte, din moment ce habar n-avea de gravitatea bolii sale ?

Ieşi tiptil în antreu, deschise uşa, rotindu-şi privirile prin curte. Ploaia continua să cadă, dar vremea se- mai îndulcise parcă faţă de ajun. Observând-o, Căpitan se repezi la ea, zbenguindu-i-se pe la picioare. Cu zece ani în urmă, pe o vreme la fel de

ploioasă şi rece, urecheatul se repezise la ei prin poarta deschisă cu aceeaşi siguranţă şi familiaritate. Era întâi de mai, iar ei pân- deau de pe prispa casei apariţia stolurilor de porumbei şi a florilor aruncate din avion, aşa cum scrisese în ziar că avea să se întâmple la sfârşitul festivităţilor slesfăşu- rate în piaţa centrală. Deodată auziră ceva fâşâind în dreptul porţii şi văzură apoi o mogâldeaţă neagră cum se repede la ei şi prinde a se zbengui, de parcă i-ar fi ştiut de când lumea şi pământul. „Uite şi porumbelul, zise Vince, râzând cu poftă, numai că e fudul ca un căpitan de oaste şi pe deasupra mai e şi tuciuriu.“

Amintirea năvăli cu atâta prospeţime şi se dovedi atât de vie, chinuitor de vie, încât nu se simţi în stare să se aplece pentru a mângâia iepurele. Se întoarse în casă. Undeva, în vecini, cocoşul începu să cânte prelung, insistent. Cerul plumburiu părea un bloc uriaş de zgură. „Se crapă de ziuă, şopti bătrâna. Oare el vede asta ?“: In dormitor era cald, mult prea cald faţă de răsuflarea

umedă şi rece a dimineţii. îşi scoase capotul, vrând să se strecoare în pat tocmai în clipa când fata se întoarse. Dar nu se trezi. Avea acelaşi somn zbuciumat, neliniştit şi trist. In picioare, cu faţa la perete, bătrâna îşi aruncă iar privirile pe tabloul care-i veghease visele de-a lungul atâtor şi atâtor nopţi. Aceeaşi fetiţă cu coşuleţul pe braţ, păşind pe un podeţ şubrezit de vreme. Sub podeţ se-nvolburau ameţitoare apele unui râu de munte. în coş, câteva boabe de fragi. Imaginea era atât de vie, încât auzea, parcă, zgomotul asurzitor al valurilor care se rostogoleau printre stânci. Micuţa făptură cu şorţ alb, imaculat, pândită la tot pasul de primejdii, era însă vegheată de nişte îngeraşi care-şi întindeau aripile ocrotitoare spre ea. Prin urmare, goana fetiţei în urmărirea unui fluture multicolor putea continua nestin- .gherită, cu toate pericolele pe care le deschidea sub picioruşele încălţate cu sandale hăul stâncos, ameţitor şi ¡răutăciosul râu învolburat.

V

Ritualul provincial de înmormântare îi determină foarte exact programul zilelor următoare. Cei care veneau să-şi prezinte, condoleanţele nu prea se sinchiseau de regulile de bunăcuviinţă şi rămâneau mult peste obişnuitul sfert de oră. Dar bătrânei nu-i părea rău. Ii făcea plăcere să le vorbească despre Vince. îşi trata oaspeţii cu lichior, pentru că vremea se răcise între timp din nou, de parcă martie ar fi ţinut să se dezmintă neapărat, alungind prin zilele geroase avansurile primăvăratice pe care le făcuse. Considerând îmbulzeala din preajma Înmormântării ca pe un obicei barbar şi nesuportând lume multă în preajma ei, Iza era mereu plecată. Ce-i drept, chiar dacă ar fi vrut să rămână acasă, tot n-ar fi reuşit, având mult prea multă treabă. Prima dimineaţă ••şi-o petrecu la spital, discutând cu profesorul Dekker. Rezolvă apoi chestiunile legate de asigurările sociale şi comandă cele trebuincioase pentru înmormântare. Dar majoritatea timpului şi-l petrecu la Oficiul pentru mijlocirea tranzacţiilor imobiliare,

vânzarea casei dovedin- du-se o chestiune nu tocmai simplă.

Cei care veneau să-şi prezinte condoleanţele, poate cu excepţia unui membru al consiliului regional, apărut pe neaşteptate, şi a unui tânăr funcţionar de la judecătorie, total necunoscuţi lor, vorbind – cum se obişnuieşte – despre defunct, nu se puteau abţine să nu pomenească într-un fel sau altul şi despre Iza. Că doar renumele ei, importanţa funcţiei pe care o ocupa, sumele pe care le trimitea acasă cu regularitate şi grija perma nentă pe care le-o purta părinţilor, ducându-i când la? doctor, când la croitor sau cizmar, fuseseră ani de-a rin— dul obiectul comentariilor tuturor vecinilor şi cunoscuţilor familiei. Faptul că avea de gând să-şi ducă mama, la Budapesta nu era o surpriză pentru nimeni. Nici n-ar fi putut proceda altfel, un asemenea gest fiind caracteristic Izei, nu de alta, dar toţi o ştiau nu numai ca pe un medic bun, ci şi ca pe o fată harnică şi recunoscătoare. La urma urmelor, madam Szocs putea fi mândră de fata

ei. Ce-i drept, Vince, bietul de el, se dusese, dar o lăsase în locul său pe Iza ca să aibă grijă de bătrâne— ţile ei. Ce fericire, comentau vizitatorii, să te muţi în< capitală, să laşi în urmă amintirile triste şi să te poţi bucura de bătrâneţile tale, purtând nu numai povara singurătăţii şi a celor peste şaptezeci de ani, dar şi liniştea-molcomă, dăruită de contemplarea paşnică a vieţii. Iza avea să aibă grijă de ea, ca să nu ducă niciodată lipsă-de ceva.

Într-adevăr, Iza făcea tot ceea ce-i stătea în putinţă pentru mama ei, ferind-o chiar şi de cele mai mici eforturi. Gătea şi spăla în locul ei, îi dădea să mănânce, iar dacă se nimerea să mai fie acasă atunci când clopoţelul' începea să sune, se repezea la poartă cu părul despletit,, nelăsând-o pe bătrână să-şi târâie paşii şovăitori. Cum în ultimii ani Vince nu mai fusese în puteri şi trebuia menajat cu orice chip, toate treburile rămăseseră pe umerii bătrânei, până şi cele mai neînsemnate, cum era cea a- deschiderii porţii, care devenea deosebit de anevoioasă atunci când

ploua sau dădea îngheţul. Iată de ce se repezea Iza acum să deschidă poarta, înfruntând ploaia şi lapoviţa de afară. îmbrăcată în fustă şi pulovăr negru,, părea la fel de tânără ca pe vremea când mai locuia în* casa aceea.

Avea, prin urmare, treabă berechet şi nu-i prea ră- mânea vreme să plângă, ori să stea pierdută pe gânduri.

înainte de a fi plecat din Budapesta, îşi luase o parte din concediu, intenţionând să rezolve totul în cele câteva zile : formalităţile de înmormântare şi cele de succesiune* vânzarea mobilei şi a celorlalte lucruri inutile, mutaţia,, ba chiar şi vânzarea casei.

— N-aş vrea să fii prezentă la toată trambalarea, îi spuse ea bătrânei. Nu te-ai putea abţine să-mi dai o mină de ajutor şi n-ai să fii într-o formă grozavă după înmor- mântare, aşa că te duci frumuşel câteva zile la Dorozs. TJite, chiar în seara asta am să dau un telefon la sanatoriul de acolo. N-ai să ai altceva de făcut, decât să dormi, să te odihneşti, să te

plimbi, să contempli copacii ori să citeşti, sau să faci chiar şi câteva băi, că ţi-ar prinde bine. După ce îmi termin treburile, vin şi eu, iar pe data de unsprezece, când Dekker se duce la Budapesta, trece să ne ia pe amândouă cu maşina.

Dorozs se afla la cincisprezece kilometri de oraş, apele sale termale cu sulf şi iod fiind cunoscute de peste trei sute de ani, dar sanatoriul şi băile publice din parcul ce înconjoară izvorul fuseseră construite numai cu şase ani în urmă. De pregătit se pregătise de ani de zile să meargă la Dorozs cu Vince, dar de fiecare dată intervenise ceva care le amâna plecarea. Cu toate că exista o cursă regulată de autobuz, care pornea din oră în oră spre Dorozs, nu ajunseseră să vadă niciodată staţiunea, tot aşa cum nu apucaseră să vadă nici marea, nici alte minunăţii din lume, despre care discutau uneori seara, făcându-şi tot felul de planuri. Când auzi propunerea Izei, bătrâna îşi fixă privirile în poală, căutându-şi precipitat batista. Deşi fericită că se ştia iubită şi ocrotită de Iza, încerca

paradoxal un sentiment de adâncă durere. Niciodată în viaţa ei nu fusese atât de tristă ca în momentul în care aflase că se putea duce în sfârşit la Dorozs.

Ideea că nu va trebui să rămână singură, sufocată de pereţii încărcaţi de amintiri, îi umplea inima de bucurie, dar perspectiva de a nu fi prezentă în momentul în care Iza avea să împacheteze lucrurile o -speria din cale- afară.

— N-ai face decât să te chinui, îi explică Iza. Ajunge cu plânsul şi tristeţea ! îmi cunosc prea bine locuinţa şi îmi dau seama ce anume încape şi se asortează cu ceea ce am eu în casă. Aş vrea, mamă, ca de acum încolo să ai parte numai de fericire.

Perspectiva unei vieţi tihnite, asigurată de aripile ocrotitoare ale Izei, care, iată, gândea şi în locul ei, îi umplură din nou ochii de lacrimi. Ca întotdeauna, Iza avea, bineînţeles, dreptate. Ar fi durut-o teribil dacă ar fi trebuit să împacheteze ea toate lucruşoarele lui Vince. Nici n-ar fi rezistat, poate, să împacheteze hainele lui demodate şi şepcile atât de hazlii,

că de când îmbătrânise,. refuzase să poarte pălărie, preferind tot felul de şepci cu cozoroc, care mai de care mai caraghioasă. Lăsă, aşadar, în seama Izei să împacheteze lucrurile, gândindu-se că la Budapesta avea tot timpul să le scoată din valize şi să le aranjeze în şifonier. Perspectiva era îmbucurătoare, de parcă ar fi urmat să locuiască împreună cu Vince în casa Izei. Se gândi chiar că uneori putea sta de vorbă cu bastonul lui Vince, cu paharul lui, ba chiar şi cu tăviţa de tablă în care iarna îşi încălzea apa pentru bărbierit, punând-o direct pe grătarul sobei. Spera în sinea ei că ar fi putut căra chiar totul cu ea. In definitiv, Iza nu primise la măritiş tradiţionala zestre, fiind nevoită să se mulţumească cu puţinele lucruri împărţite cu ea, fapt care îl întristase teribil pe Vince la vremea respectivă. Acum era dispusă să-i ofere ei toate lucrurile, numai să le fi luat la Budapesta. Cuprinsă de speranţe, îi şi mărturisi Izei intenţia, dar fata dădu nemulţumită din cap, rugând-o să lase pe seama ei grijile împachetatului. Se resemnă, aşadar, că doar Iza, ca

întotdeauna, ştia prea bine ce avea de făcut. Dar îşi dădu seama că trebuia să renunţe la o serie de lucruri din casă. Ei, nu-i nimic, îşi zise, încercând să se consoleze singură, Iza avea să aleagă tot ce le era necesar, restul...

îşi alungă speriată gândul rebel. Trăise atâţia amar Js ani înconjurată de mobila care se uzase şi îmbătrânise o dată cu ea, fiecare lucru avându-şi istoria proprie, în- cât o durea că nu putea lua totul cu ea. Dar o durea şi mai tare faptul că nu putea căra în spinare casa, care i s-ar fi părut înspăimântătoare numai dacă ar fi rămas să locuiască singură în odăile ei părăsite. Dacă ar fi putut locui împreună cu Iza în casa cea veche, ar fi devenit cea mai minunată locuinţă din lume, numai că Iza îşi avea casa ei, de ce să fi plătit impozit pentru o clădire pe care n-o mai foloseau. Avea, desigur, dreptate s-o vândă. Se întrebă însă cine avea s-o cumpere ? Şi tot ea se linişti. Indiferent cine ar fi fost cumpărătorul, n-avea decât de câştigat. Păcat, însă, de mărunţi-■şurile care rămâneau acolo. Dar ce să-i faci dacă nu se .putea altfel ?

Fiind încă în putere, Vince fusese cel care rezolvase toate treburile casei. Acum era rândul Izei. Ce 'bine, îşi zise bătrâna, că nu era nevoită să discute ea cu ■cei de la tranzacţiile imobiliare !

In ziua din ajunul înmormântării, o zi cu totul şi cu totul halucinantă, în timp ce Iza se căznea să prăjească mişte peşte în bucătăria rece şi friguroasă, Antal îşi făcu din nou apariţia. Ocupată până peste cap, Iza o rugă să deschidă ea poarta. Afară ploua, aşa cum plouase întruna de câteva zile încoace. Antal era cu capul descoperit şi avea părul şi fruntea leoarcă. Bătrâna nici nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată cu pălăria pe cap. Iarna era întotdeauna plin de zăpadă pe creştet. Auzindu-le paşii, Iza scoase capul pe uşa bucătăriei, dar când îl văzu pe Antal, se crispă toată. îşi ceru scuze că o găsise în bucătărie şi-l întrebă cu vizibilă amabilitate dacă voia să ia masa cu ele, că doar aveau destule bucate. Antal îi mulţumi cu aceeaşi amabilitate, dar refuză, motivând că apucase să mănânce. Spusese, desigur, un neadevăr, dar

fata ••-avea cum să mai insiste.

Rămas cu bătrâna, Antal intră direct în subiect. O întrebă cât cerea pentru casă, fiind interesat s-o cumpere. Aflase de la Iza, pe care o întâlnise întâmplător la ■spital, că are de gând s-o vândă şi, cum era amator, venise la ea să trateze preţul.

Bătrâna îl privi uluită. Nicicând nu şi l-ar fi putut imagina pe Antal ca pe un om care să fi dorit să aibă ••asa lui.

— Dacă eventual n-ai lua cu dumneata toată mobila, zise Antal, aş prelua bucuros totul.

Chipul bătrânei se lumină brusc. Radia de fericire. Nu mai fusese atât de bucuroasă de pe vremea care precedase diagnosticul profesorului Dekker. Nici n-apucase ■să afle ce avea Iza de gând să vândă din casă, că şi începuse să se frământe, parându-i rău de lucrurile înstrăinate, de parcă ar fi fost nişte fiinţe vii, obligate să-şi părăsească adăpostul sigur, ocrotitor şi să pornească într-o lungă şi obositoare pribegie, încăpând pe cine ştie ce mâini străine. Le şi vedea aievea, cu ochii minţii, cum uneori, la

miez de noapte, când până şi obiectele prind glas. încep a se tângui şi jeli de dorul mâinilor ei. Ce-i drept, Antal îi părăsise, dar făcuse odinioară parte din familia lor.

Simţi nevoia s-o cheme şi pe Iza. Fata mirosea a peşte şi a ulei prăjit, ceva cu totul şi cu totul neobişnuit la ea. Fusese întotdeauna atât de curată, de proaspătă, se ferise cu atâta îndârjire de mirosurile bucătăriei şi ale treburilor casnice, încât bătrâna rămase uluită. Era ceva în atitudinea Izei care-i înfrânse împotrivirea. Preocupată de cu totul altceva, mult mai important se pare, se lăsase de data aceasta înfrântă. „E o chestiune de voinţă şi atenţie, explicase odată fata. Dacă vrei, dacă ţii neapărat, te poţi păstra proaspătă chiar şi în bucătărie.“ De data aceasta însă, nu reuşise, se lăsase înfrântă, se neglijase, fusese atentă la altceva. Dar la ce anume ?

Rămase în picioare, ascultând ofuscată explicaţiile vizitei. Bătrâna căută zadarnic cauzele privirilor semnificative ale Izei. Oferta lui Antal îi displăcea vizibil. Dar de ce ?

Bătrâna se rugă în sinea ei să n-o respingă, indiferent ce s-ar fi petrecut între ei. Dacă ele două aveau să plece, măcar Antal să fi rămas acolo. Obişnuită să-i rezolve alţii treburile, nu îndrăzni să scoată o vorbă, dar în sinea ei îşi zicea că i-ar fi dat casa lui Antal pe nimica toată, numai să se fi angajat că are să aibă grijă de ea şi are să ude florile lui Vince zi de zi. Antal îl ajutase de fiecare dată pe Vince să taie lemne, cunoştea toate secretele gospodăriei...

— Vrei să te stabileşti definitiv aici ? întrebă Iza.

Vocea îi era atât de calmă şi lipsită de inflexiuni, încât până şi bătrâna îşi dădu seama că ascundea o altă întrebare, mocnită, nerostită datorită voinţei ieşite din comun a fetei. Antal nu-i răspunse. Îşi căuta de zor ţigările, în timp ce Iza stătea încremenită în faţa lui. Bătrâna bolborosi ceva nedesluşit. Simţi nevoia să iasă, având senzaţia că nici Iza n-avea să se supere dacă, în mod excepţional, ar fi încălcat înţelegerea şi i-ar fi lăsat singuri. La urma urmelor, se întâlniseră şi discutaseră

oricum zilele trecute la spital, atunci când Iza se dusese să le mulţumească lui Dekker şi asistentei pentru grija şi atenţia cu care îl înconjuraseră pe Vince. Mormăi, aşadar, ceva despre cină şi se strecură afară. In bucătărie uleiul sfârâia de zor, cu toate că Iza luase ti- .gaia de pe foc. Simţi că n-ar fi putut mânca nimic, peştii prăjiţi se holbau la ea, de parcă ar fi fost vii.

Se aşează pe scaun, aşteptând parcă o veşnicie rezultatul discuţiilor. Se ridică abia când auzi vocea Izei, care veni să-i spună că Antal se pregătea de plecare.

— V-aţi înţeles ? întrebă ea plină de speranţe.

Antal răspunse afirmativ, dar Iza tăcu mâlc. îi dispăruse până şi roşeaţa din obraji, iar şortul, şortul ei inilor ai, pe care şi-l pusese în grabă atunci când se apucase de gătit, se iţea grotesc, aproape frivol printre faldurile veşmintelor de doliu.

Antal dădu să iasă. Nevrând de data asta să-i lase singuri, se duse şi bătrâna să-l conducă. Bărbatul se opri descumpănit în prag, de parcă ar fi vrut să-i spună câteva cuvinte calde,

de alinare, dar se răzgândi brusc, se aplecă s-o sărute şi, ridicându-şi gulerul paltonului, se afundă în ploaie. Bătrâna privi îndelung în urma lui, până îl pierdu din priviri, dorind să-l vadă nu atât pe Antal, cât ■să contemple strada, curbura ei molcomă, luminile de la ferestre, vitrina naiv dichisită a lui Kolman. Trecătorii grăbiţi plescăiau prin băltoace, arcuindu-şi spinările la adăpostul umbrelelor biciuite de ploaie. Bătea iar vântul de miazăzi, iar norii şi cerul fără de lună se prăbuşiseră parcă pe acoperişul caselor. Pentru prima oară în viaţa ei realiză cu adevărat că pământul e rotund, nu neted, simţind cum se învârteşte abia perceptibil sub picioarele ei. Se întrebă uimită cum de i-a putut oferi în viaţă atâta siguranţă trupul tot mai firav şi mai uscăţiv al lui Vince. Rezemată de poarta care de câteva zile i se părea ireală, încercă o senzaţie stranie, ca şi cum Vince ar fi luat cu el realitatea palpabilă a pavajului şi ulucilor, lăsând în locul lor un vălmăşag de pâcla şi ceaţă şuierătoare. Acolo, sub cerul

plumburiu prăbuşit peste ea, în după-amiaza aceea de martie, la ceasul când ziua se îngâna cu seara, simţi încă o dată şi poate pentru ultima oară foarte aproape de ea făptura reală, existenţa materială a lui Vince. Văzu aievea părul lui cărunt, fluturând deasupra piaţetei din capătul străzii. Trep- tat-treptat, o ceaţă străvezie se aşternu peste străzi, înăbuşind ecoul roţilor de maşină care despicau apa băltită.

La cimitir le duse maşina lui Dekker. Plin de tact, profesorul le urcă în maşină, el comandându-şi un taxi! Ce-i drept, bătrâna voi să se ducă la cimitir cu mult înainte de începerea ceremonialului, dorind să rămână câteva clipe singură lingă sicriu, dar Iza n-o lăsă.

— Eşti singura fiinţă apropiată mie, îi spuse Iza, privind-o îndelung cu ochii ei mari, frumoşi. îţi sunt şi fiică, dar şi medic. Odihna e necesară nu numai pentru cei morţi. Nu vreau să te văd plângând întruna, că doar nu mai eşti tânără, iar inima a îmbătrânit şi ea. Trebuie să am grijă de tine.

La început nici n-a plâns, nu atât

din pricina calmantului pe care i-1 administrase Iza la plecare, cât mai curând datorită licărului de speranţă născută din durerea ei surdă şi halucinantă. De zile întregi nu-1 mai văzuse pe Vince, iar acum avea ocazia să-l mai vadă o dată, să-l sărute şi să-i aranjeze cravata la gât. Pe drum nici măcar nu ridică privirile. Cu ochii pironiţi pe genunchi, încercă să-şi formuleze vorbele pe care avea să î le rostească. îşi zise că Vince cunoştea, de bună seamă, intenţiile Izei de a o lua cu ea la Budapesta, dar nădăjduia că nu aflase încă de oferta lui Antal. Da, desigur, îi va promite că va avea grijă de ea şi va mânca mai mult şi îi va cere iertare că nu i-a dat atâtea calmante câte i-a cerut, dar o făcuse din dorinţa de a-i prelungi viaţa, îşi pregătise vorbele cu atâta migală, de parcă ar fi urmat să-l întâlnească cu adevărat.

în faţa catafalcului începu să tremure toată. O speriaseră uşile drapate în negru şi plantele mari, ornamentale, lipsite de flori, aşezate în nişte vase vopsite şi ele în negru. La intrare, cel dintâi pe care-1 văzu fu

Kolman, care purta cravată neagră şi asta-i făcu plăcere. De la el privirile o purtară spre catafalc. încremeni în prag, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. Sicriul avea capacul pus. Gândul de a nu-1 mai putea vedea o dată se dovedi mai dureros decât toate necazurile şi suferinţele îndurate în ultimele patru zile.

Iza o luă de braţ şi o conduse până la banca de lângă sicriu. Se aşeză, acoperindu-şi faţa cu palmele. Printre degetele înmănuşate lacrimile curgeau în voie. Iza nu scoase o vorbă. Stătea lângă ea dreaptă şi nemişcată. Bă- trâna ştia că fata îi voise binele, era convinsă că procedase bine, postându-se intre ea şi nefiinţă, dar o durera teribil că i se lua dreptul de a mai vedea o dată chipul care i se păruse străin cu patru zile în urmă. Ascultă slujba, plângând întruna. Avea senzaţia că vorbele preotului n-o priveau în niciun fel. De fapt, nici măcar nu fu în stare să-i urmărească predica. In clipele acelea pacea veşnică, de dincolo de mormânt, ca şi învierea, erau nişte noţiuni abstracte, mult mai îndepărtate de ea ca oricând.

Plângea, plângea întruna, un plâns îndărătnic, copilăresc, neputând-o consola nici măcar făgăduinţa că după zbuciumul lumesc o aşteptau lumina veşnică şi pacea de dincolo de moarte. Numai în primele luni după căsătorie se mai cramponase aşa de trupul lui Vince ca în momentele acelea. Lumea cealaltă i se părea mult prea îndepărtată şi nu-i putea alina durerea.

Când în cele din urmă sicriul se urni din loc, porni şi ea maşinal, sprijinită de Iza. Nu-i văzu pe cei care veneau în urma lor, dar realiză instinctiv că erau mult mai mulţi decât se aşteptaseră ele să fie. Roţile carului mortuar săpau urme adânci în pământul noroios, ploaia strecurându-se lacomă în haine, dar nimeni nu deschise umbrela. în viaţa lui nu mersese Vince într-un vehicul atât de elegant şi de maiestuos şi niciodată nu i se dăduseră atâtea onoruri câte îi pregătiseră cei de la pompele funebre. Tot ceea ce se pregătise bătrâna să-i spună lui Vince rămase încremenit în sufletul ei. Mergând în urma carului, exasperată că nu reuşea să vadă

altceva decât capacul care acoperea trupul lui Vince, nu se mai simţi în stare să lege cât de cât vorbele. La marginea mormântului, puţin jignit că predica lui referitoare la fericirea eternă de dincolo de viaţă ră- minea fără ecou, preotul veni să-şi prezinte condolean- ţele, dar plânsul bătrânei nu conteni nici în timp ce bulgării mari de pământ se prăvăleau peste sicriu. Mormân- tul lui Vince i se păru mic, mult mai mic decât şi-l imaginase ea. Deodată, fără să-i pese de cei din jur, se aplecă şi sărută piatra de la căpătâiul lui. Atunci, în timp ce se apleca, o zări şi pe Lidia. Purta o haină neagră, împrumutată, probabil, după cum venea pe ea. Pălăria şi mănuşile erau şi ele negre. N-o prea agrease niciodată pe fata asta.

o agasau ochii negri şi trişti, ca şi gestul cu care aşezase bucheţelul de flori pe mormântul lui Vince.

întorcându-se în oraş, maşina se opri în centru, fără să cotească spre strada lor. Bătrâna se mulţumi să psi- veasică uimită. In faţa ei se înălţa clădirea hotelului îa ■cafeneaua căruia îşi băuseră cafeaua cu trei luni

în urmă, discutâna despre moartea iminentă a lui Vince. Prin perdeaua de ploaie văzu şi firma biroului de voiaj şi cea a liniilor aeriene. In faţa lor, silueta alungită a unui autobuz spălat de ploaie.

După ce coborâră din maşină, Iza se duse în spate, la portbagaj, scoase de acolo o valiză, valijoara brună cu care venise, dădu mâna cu şoferul, după care maşina demară brusc.

— Ei, acum ai să bei frumuşel o cafea şi ai să pleci.

Bătrâna se holbă la ea, neînţelegând nimic.

— Ai să bei o cafea, că ai îngheţat de frig, apoi te ■urci frumuşel în autobuz şi pleci la Dorozs. Peste zece minute plecarea. Uite-ţi şi geamantanul.

— Acum ?

— Acum, răspunse Iza. Ai bocit destul. Dacă te-ai întoarce acasă, n-ai face altceva decât să cutreieri camerele ân lung şi în lat şi să plângi. Eu am să rezolv aici toate treburile şi, când termin, vin după tine. Ţi-am pus în valiză toate cele trebuincioase, inclusiv câteva cărţi şi medicamente.

Am telefonat şi la hotel, rugându-1 pe recep- ţioner să te ajute la completarea fişei.

Bătrâna o urmă tăcută şi supusă. In salon nu erau decât două-trei persoane, aşa că li se aduse cafeaua imediat. Se uită lung la lichidul cafeniu, mestecând întruna cu linguriţa. I se părea că visează. Vedea aievea silueta unei fetiţe, purtând un coşuleţ pe braţ şi ţinând-o de mâna pe Iza, o Iza matură, îmbrăcată în doliu. Iza era parcă mama fetiţei. Avea braţul puternic şi o voce gravă atunci când se răstea la ea : „Nu plânge !“

Se întrebă disperată dacă va mai apuca să vadă vreodată oraşul şi casa în care trăise alături de Vince.

Iza se ridică grăbită şi plăti.

în autobuz plutea miros de benzină. Călători nu prea erau. In faţa lor se urcă o femeie gârbovită, sprijinindu-se în baston. In timp ce Iza aşează valiza la locul ei, bătrâna se întrebă uimită când o fi avut timp Iza să împacheteze. O făcuse probabil noaptea. Dar când o fi vorbit cu recep- ţionerul ?

Nici n-apucă să-şi ia rămas-bun de

la Iza, că autobuzul o şi porni din loc, şoferul închizând uşile în urma fetei. Ploaia continua să cadă necruţător, formând o pâclă densă prin care abia reuşi să zărească silueta Izei profilată pe clădirea hotelului.

— Mergeţi la Dorozs ? întrebă taxatorul.

Vorbele purtau parcă aroma verii şi a florilor de cireş, în spatele cărora se iţea chipul lui Vince. Brusc, silueta lui Vince dispăru, destrămându-se în ceaţă. Maşina gonea de-acum prin cartierul feroviarilor, traversina podul cel mare. în depărtare se zărea, albicioasă, inscripţia de pe frontonul gării, în timp ce pe sub pod locomotivele- pufăiau din greu. Ploaia continua să cadă torenţial.

— Da, până la Dorozs, răspunse bătrâna într-un târ- ziu.

Neobosite, ştergătoarele se roteau de zor pe parbrizul şiroind de apă.

II. FOC

DEŞI VĂZUSE STAŢIUNEA IN FOTOGRAFII Ş2 ilustrate, i se păru cu totul altfel decât şi-o închipuise.

Demult, tare demult, în tinereţe, o însoţise pe tanti Emma la Szentmâte,

aceasta rămânând în imaginaţia ei prototipul staţiunii balneare. Dangătul clopotelor răzbea atunci peste muzica de promenadă, interpretată de fanfara amplasată în chioşcul din piaţa centrală. La umbra platanilor, un izvor cu apă cristalină şi susur molcom, iar la poalele munţilor cu spinările încovoiate, un drum pietruit, şerpuind prin faţa hotelului lipsit de fronton, dar cu multe, foarte multe jaluzele. In stânga, pe malul lacului, ştrandul şi băile termale, cu valuri mari, înspumate, când verzi ori cenuşii, când liliachii sau de un roşu aprins, după cum bătea soarele şi sufla vântul. Comuna propriu-zisă, aşezată pe coasta muntelui, avea străzi înguste şi abrupte, ce se căţărau toate către pisc, de parcă întreaga aşezare s-ar fi aflat într-o permanentă alertă, gata să se refugieze spre creasta muntelui. De câte ori treceau ele prin comună, bărbaţii înalţi şi costelivi, care atârnaseră la uscat pe bulumacii zăplazurilor nu oale şi ulcele, ci nişte năvoade mari, le salutau morocănoşi, în timp ce femeile cu chipul supt şi ochii alungiţi şi copiii desculţi, gata să

se repeadă în orice moment după vreo găinuşă, se holbau la trecători, aşteptind un semn de la ei. Peste casele acoperite cu snopi de paie, printre care se iţeau ici-colo câteva cuiburi de berze, se aşternea un cer aspru şi tăios, iar în zare se profilau crestele teşite ale unor vulcani minusculi. In galantarul băcăniei atârnau câteva fâşii de hârtie vâscoasă, împotriva muştelor şi tot felul de acadele colorate.

Poşta, farmacia şi cabinetul medical se aflau în staţiune, în schimb antreprenorul de pompe funebre îşi avea

sediul pe strada principală a comunei, lingă cizmărie, nu de alta, dar prăvălia plină de sicrie şi cruci a lui Kammer- mann ar fi creat în staţiune o atmosferă deloc plăcută.

Dorozs era o comună de câmpie, aşezată pe un teren nisipos, înconjurat de pădure şi nu semăna nici cu Szentmate, nici cu vreo altă comună văzută de ea în tinereţe. Din mersul autobuzului zări o cofetărie, un cinematograf, nn teren de sport,

policlinica şi o clădire mare, în faţa căreia atârnau, ca în faţa unui teatru, tot felul de afişe şi programe. Vitrina măcelăriei, placată cu faianţă, era încărcată de antricoate, cotlete şi muşchiuleţi. îşi întoarse privirile fâstâcita, priveliştea oferită de carnea proaspătă deranjând-o, fără să ştie de ce. Prin geamul transparent al unor sere zări şiruri întregi de salată şi ardei timpurii, iar pe acoperişul caselor, în locul cuiburilor de berze, se iţeau antene de radio şi de televizoare. Vitrinele magazinului erau înţesate cu mărfuri de tot felul : feţe de masă din material plastic, vermorele, ciorapi de nylon, maşini de spălat, sistare, găleţi. Piaţeta din faţa şcolii era invadată de copii. Peste treningurile bleumarin, fetiţele purtau şorţuleţe cochete, cu buzunarele brodate şi aveau codiţele legate cu funde mari şi albe. Nici ea nu-şi dădea prea bine seama de ce, dar îşi închipuise că avea să vadă oamenii încălţaţi mai ales cu cizme. Numai că majoritatea băieţilor purtau bocanci de schi, cu ba- rete şi catarame late. Rotofei şi îngrijiţi, şcolarii parcurgeau drumul spre casă

veseli şi zburdalnici, dar hârjoana lor era în limitele bunei-cuviinţe. Printre ei, o femeie împingea tacticos un landou mare şi elegant. Privindu-i, bătrâna se minuna că puştii nu prea semănau a ţărani.

Norii masivi şi grei care pluteau pe cer se sparseră brusc, de parcă, după atâta frig şi ploaie, s-ar fi îndurat în cele din urmă de cei de jos. Gâfâind ca după o goană nebună, copacii despuiaţi prinseră a foşni sub torentul razelor strălucitoare, în timp ce soarele, rotund ca o minge, se scufunda în apa din şanţ. Pe drumurile laterale tot felul de agregate agricole pufăiau de zor, răz-boindu-se cu pământul desfundat. Lateral, în stânga şi în dreapta, cerul mai era încă acoperit de nori, dar pe mijloc era senin, de un albastru transparent, culorile plutind halucinant deasupra satului, de parcă nişte reflec toare invizibile ar fi măturat străzile cu fascicolele lor, schimbând straiele împrejurimilor când în cenuşiu, când in galben portocaliu. Autobuzul coti, intrând în pădure şi, la o aruncătură de băţ de

ultima casă de pe strada principală, se opri în faţa impunătoarei clădiri a sanatoriului. Sanatoriul Izei.

De fapt îl vedea pentru prima oară.

Pe Iza o interesaseră încă de mică toate căruţele care veneau de la Dorozs. Când căluţii lui Berczes Daniel apăreau pe vreuna din străzile vecine, se repezea valvârtej să vadă cum se transportă apa din butoaie în ograda unuia sau altuia dintre clienţi. Transfigurată şi palidă, cu chipul străveziu, asista ca la un ceremonial la căratul apei şi nimeni n-o putea clinti de lângă căruţă. Vince îi explicase la vremea respectivă cauzele pentru care aduceau orăşenii apa tocmai de la Dorozs, povestindu-i cu lux de amănunte cum se aşezau odinioară ţăranii cu izmenele suflecate pe marginea gropilor săpate în jurul izvorului şi cum îşi scufundau picioarele noduroase în apa fierbinte, pufăind de zor din pricina căldurii. Mai târziu, încă înainte de căsătorie, preţ de mai bine de doi ani, viaţa Izei şi a lui Antal fusese dominată de bătălia pentru Dorozs. Planuri,

analize, anchete, discuţii şi tratative, fantoma sanatoriului sufocându-i pur şi simplu. Dar când s-a dat în folosinţă, Iza era de acum despărţită de Antal. Intre timp, începuse şi Vince să bolească, aşa încât aflară din ziare despre festivităţile care precedaseră inaugurarea sanatoriului. Deşi ar fi trebuit să fie prezentă la inaugurare, Iza nu se dusese. Trimise doar o telegramă. Antal fu nevoit, prin urmare, să meargă singur.

„Activitatea Izei este tot atât de legată de zidurile staţiunii, ca şi pietrele din temelia acesteia" – spusese odată profesorul Dekker.

Iat-o pe bătrâna încremenită pe scaun în autobuzul din faţa sanatoriului, o clădire de cinci etaje, construită din beton şi sticlă, care păstra în ea voinţa şi gându- rile fiicei sale, o clădire ridicată în mijlocul unei aşezări nemaipomenit de mari, incomparabilă cu imaginea pe care şi-o păstrase despre cealaltă staţiune, Szentmâte, cu izvorul şi hotelul modest, sufocat de jaluzele. Ce-i drept, Iza le arătase la vremea respectivă planurile staţiunii şi mai

târziu fotografia noilor clădiri, dar ea nu înţelesese mare lucru nici din schiţele văzute, nici din fotografia din ziar, nerealizând proporţiile adevărate ale întregului ansamblu. Bătrâna stătea uluită în scaun, ad- mirând literele uriaşe de pe frontispiciul clădirii.

Femeia cu baston, cea care se urcase înaintea ei în autobuz, coborî greu, ajutată de taxator. Tot el îi dădu şi valiza. Văzu apoi apropiindu-se un bărbat voinic, îmbrăcat într-o uniformă elegantă, care băgă capul pe uşă şi o întrebă dacă nu era cumva doamna Szocs. Bătrâna bâi- gui ceva, ridicându-se în picioare şi încercând să-şi ia geamantanul, dar omul în uniformă i-o luă înainte. O ajută să coboare şi o conduse în holul sanatoriului, o sală mare, spaţioasă, care mirosea a sulf, dar în care era cald şi plăcut. Jur-împrejur, câţiva palmieri ornamentali plantaţi în vase smălţuite, iar jos, lângă ei, măsuţe galbene, cochete. Fâstâcita, bătrâna nici nu ştia pe unde să calce, dar omul în uniformă o îndemna să păşească pe covor, mozaicul strălucitor fiind prea

alunecos.

La recepţie cineva îi completă fişa, ea netrebuind decât s-o semneze. Omul în uniformă o urcă în lift —■ fusese pentru ea singurul moment de panică – şi o urcă la etajul patru. Uşa pe care o deschise în faţa ei dădea într-un vestibul. Omul aşează valiza în dreptul dulapului din perete, deschise şi cealaltă uşă, retrăgându-se apoi în tăcere. Bătrâna privi fâstâcita în urma lui. Ar fi trebuit să-i dea ceva bani, că doar fusese atât de amabil cu ea... Dar se linişti curând. îşi aminti că auzise, ori citise pe undeva, că nu se mai obişnuia să se dea bacşiş.

Nu mai locuise niciodată singură într-un hotel şi îi era puţin teamă. Tare ar fi vrut să ştie pe cine avea vecini în stânga şi în dreapta ei şi dacă îşi putea lăsa lucrurile în şifonier în cazul în care ar fi vrut să plece de acasă, că doar n-ar fi fost exclus să bântuie hoţii prin staţiune. Tot ea se consolă, spunându-şi că, de bună seamă, cei de la hotel aveau să aibă grijă de ea, dacă nu de altceva, măcar de obrazul Izei. Se hotărî în cele din urmă să arunce o privire în jur.

Deschise pe rând toate uşile, chiar şi pe cea a dulapului din perete, despre care crezuse că dă în vreun salonaş cochet, intră şi în baie şi în camera din fund. Toate i se păreau însă reci, incomode şi străine. Profund dezamăgită, urmări cu degetul curbura scaunului, constatând că întregul mobilier era ciudat, parcă diform. Modelul, culoarea stofei de mobilă, vazele, scrumierele, toate-toate pe care le luă la rând i se părură înspăimântătoare, urâte chiar. O compătimea pe Iza, îi părea teribil de rău că toate planurile sale frumoase se năruiseră, că toate cele la care năzuise şi pe care le proiectase fiica ei cu atâta migală fuseseră scâlciate de nepăsarea şi incompetenţa altora. Ridică ochii consternată la tabloul atârnat pe unul din pereţi : nişte pete de culoare amestecate de-a valma. Bănui că e vorba de un peisaj şi, convinsă de priceperea ei – că doar în tinereţe se ocupase şi ea de pictură – constată pe dată că lucrarea era lipsită de valoare. Nu reuşi să descifreze nici modelul de pe covor, dar privind mai atentă, desluşi pe

fondul albastru contururile unei păsări cu aripile frânte. Biata de ea !

Despachetă, uimită de flerul şi priceperea Izei. Doamne, cât de bine ştiuse biata fată de ce anume avea ea nevoie ! Erau acolo toate obiectele de toaletă, medicamentele pentru reglarea tensiunii, ba chiar şi purgativul. Dădu şi peste o carte, una dintre cărţile lui Vince,. aşezată cu grijă lingă ochelari şi capotul ei vişiniu. Iza n-avea, desigur, de unde şti că în ultima vreme nu prea citise, fiindcă vederea îi slăbise. Când frunzări cartea, se îngi'ozi pur şi simplu. Intre copertă şi pagina de gardă descoperi bani, câteva sute nou-nouţe. Ce bine că i-a observat din vreme ! Altfel ar fi fost în stare să lase cartea cine ştie pe unde. De oe i-o fi dat Iza atâţia bani ? Că doar urma să vină oricum după ea şi ar fi achitat la plecare toate cheltuielile. Cum să se ducă acum la plimbare cu atâta bănet asupra ei ? Dacă-i lăsa în cameră, exista pericolul să-i fure cineva, iar dacă-i lua cu ea, ar fi tremurat la apropierea oricărui străin. Cinci sute de forinţi ! Grozavă sumă !

Ii pieri tot cheful. Luă banii şi-i băgă în buzunarul scurtei, prinzind apoi buzunarul cu un ac de siguranţă. Se întrebă nehotărâtă ce să facă. De plimbat n-avea chef, iar dacă s-ar fi culcat, ar fi pierdut masa de prânz. De fapt, aştepta cu nerăbdare să treacă şi peste hopul ăsta, gândul de a coborî în restaurant şi de a-şi comanda masa îngrozind-o pur şi simplu. Tot scotocind prin valiză, dădu şi peste lucrul ei de mină. „Unde l-o fi găsit oare Iza ?“ începuse să croşeteze modelul cu steluţe cu vreo trei ani în urmă. între timp îi slăbise vederea, intervenise şi boala lui Vince, aşa că fusese nevoită să-l lase baltă. Acum s-ar fi simţit grozav dacă s-ar fi putut apuca iar de croşetat.

încercă o nouă steluţă, croşetă câteva minute, dar se descurajă curând. Nu mergea şi pace ! Ce păcat, pierdea şi acest mijloc nevinovat de a-şi umple timpul. Modelul era frumos, îl primise de la Gică, nemaivorbind de faptul că ar fi ieşit o faţă de masă de toată frumuseţea, tocmai bună pentru locuinţa Izei.

Se sperie cumplit, aducându-şi

aminte de Gică.

Riguroasele obiceiuri provinciale se prăvăliră deodată peste ea, cu tot cortegiul lor de restricţii şi obligaţii, alungind imaginea peisajului contemplat cu câtăva vreme în urmă. Dispărură şi copacii desfrunziţi şi dansul zvăpăiat al razelor de soare. Abia atunci realiză că nici măcar nu reţinuse figura celor prezenţi la înmormântare. Iza se grăbise s-o urce în maşină, nedându-i posibilitate să treacă în revistă numele celor care depuseseră coroane ori jerbe. Nu reuşise să rostească măcar o vorbă de mulţumire celor prezenţi. După toate regulile, prima săptămână după înmormântare ar fi trebuit să stea acasă, într-a doua ar fi urmat să întoarcă vizita celor care veniseră să-şi prezinte condoleanţele şi să le mulţumească în scris tuturor celor prezenţi la înmormântare, ca şi celor care trimiseseră coroane şi jerbe. De cei care o vizitaseră acasă îşi mai aducea aminte, dar trebuia să recunoască, spre ruşinea ei, că nu-şi mai amintea cu cine dăduse mina în cursul dimineţii şi nici pe Iza nu se

putea bizui, fata necunoscând chiar pe toată lumea. Şi-apoi, cum să-i fi reţinut biata fată pe toţi din mulţimea aia, când fusese nevoită să aibă grijă în permanenţă de ea ! în afară de cei câţiva prieteni şi cunoscuţi, nu reuşise să memoreze decât un singur chip, cel al Lidiei, în ochii căreia remarcase câteva lacrimi. Mai reţinuse, ce-i drept, siluetele unor bărbaţi care aduceau a medici, probabil foşti colegi de-ai Izei, dar pe aceştia nu-i cunoştea. încerca disperată să-şi amintească cine mai fusese la înmormân- tare, întrebându-se cui ar fi trebuit să scrie neapărat.

Iza nu-i pusese hârtie de scris în valiză, dar spera să dea măcar peste câteva cărţi de vizită, că doar aşa o învăţase tanti Emma, să aibă întotdeauna la ea cărţi de vizită. Dădu repede peste ele, găsi chiar şi un creion. Se aşează, aşadar, să-şi noteze repejor numele celor care o vizitaseră acasă. Se mai linişti puţin. Din moment ce părăsise oraşul cu atâta grabă, fără să fi mulţumit cuiva ori să-şi fi luat rămas-bun de la cineva, măcar atâta lucru să facă şi ea. Ce

noroc că şi-a dat seama din vreme ! Doamne, ce i-ar mai fi jignit pe oameni, dacă ar fi uitat să le scrie !

Tresări speriată când auzi bătându-se la uşa ei, dar nu scoase o vorbă. Aşteptă încremenită pe scaun. Când bătăile se repetară, se sculă, se duse la uşă şi o deschise uşor, scoţând capul afară. Era chelnerul, cu lista de bucate. Primise dispoziţie de la „doamna doctor“ să-i servească masa în cameră.

înduioşată de gestul Izei, se bucură ca un copil. Alese, desigur, meniul cel mai ieftin, iar după ce chelnerul reveni şi luă vasele, bătrâna se trânti pe dormeza acoperită de cuvertura bizară şi adormi pe loc.

Avu un somn fără vise. Pentru prima oară de la moartea lui Vince nu visă nimic. Când se trezi, intră iar în panică. In ultimele zile îl simţise parcă mereu alături pe Vince, care-i şi apăruse în somn, şi deodată se trezi iară el. De fapt abia acum simţi cu adevărat că o părăsise definitiv. Nu mai era lângă ea, dispăruse undeva în neant. Acasă, ori de câte ori îl visa, se speria de fantoma lui şi izbucnea în

plâns, trezindu-se chiar şi la miez de noapte şi uite că acum îi lipseau spaimele viselor dispărute.

Mai întâi voi să se plimbe, dar se răzgândi. Dorozs, satul, ar fi însemnat un efort prea mare pentru prima zi, aşa încât se decise să-şi scrie corespondenţa. Coborî, aşadar, la recepţie, rugându-i să-i facă rost de hârtie. Amabil, recepţionerul îi dădu un mic teanc de hârtie pentru scris, elegantă, distinsă, având chiar şi un antet pe margine, cu emblema complexului balnear : silueta unui izvor şi înscrisul „Sanatoriul Dorozs“. Când se interesă cât îi datorează, recepţionerul se mulţumi să-i zâmbească binevoitor.

Scrisese tuturor acelaşi text, frecându-se adesea la ochi, pentru că operaţiunea se dovedi anevoioasă şi obositoare. Când să pună adresa, se încurcă de-a binelea. Cu excepţia propriei adrese şi a altor câtorva familii, foarte puţine la număr, nu cunoştea noile denumiri ale străzilor. De-a lungul anilor se schimbaseră atât de des, în- cât îşi aducea aminte fie de cele din timpul războiului, fie de cele

de pe vremea tinereţii sale. Vânzătorului de ziare îi scrise pe adresa : „în clădirea farmaciei «La Cerbul unicorn»“, deşi era convinsă că adresa nu era deloc exactă, în locul firmei de odinioară, pe care fusese pictat capul unui cerb prăpădit, cu un singur corn, atâr- nând de ani şi ani o firmă nouă, cu contururi negre şi
0 **cifră de care nu reuşea să-şi amintească în ruptul capului. Din momentul în care apăruse firma cea nouă, intrase de fiecare dată în farmacie cu o oarecare reţinere, întrebându-se consternată pentru ce trebuie să fie neagră firma unei farmacii şi nu roşie, ca sănătatea omului. Nu-şi aminti nici de noua denumire a adresei la care locuia învăţătoarea, aşa încât scrise pe plic „Calea Fe- renc J6zsef“. Cum însă Vince nu-1 suferise pe împărat, se grăbi să adauge în paranteză că denumirea era cea veche. Se linişti apoi singură şi, sperând că cei de la poştă aveau să-şi aducă aminte de vechile denumiri, scrise pe toate plicurile adresele de altădată.**

La cină îşi propuse să ceară

puţină cafea, un ou fiert şi nişte pâine prăjită. Parcurse disperată de câteva ori lista de bucate, dar nu găsi ceea ce căuta. îndrăzni, totuşi, să-i comunice sfioasă chelnerului, care, după câteva clipe de ezitare, îi aduse cele cerute. După cină crezu că n-are să mai poată adormi, că doar zăcuse toată după-amiaza, dar cum se băgă în pat, adormi pe loc. Dormeza

1 **se păru mult prea scurtă, întrebându-se înainte de a aţipi cum de îşi imaginase cineva că se putea dormi în- tr-un asemenea pat incomod.**

Dimineaţa se trezi cu gândul că Dorozs nici nu-i plăcea de fapt. Sentimentul pe care-1 încerca era desigur mult mai complicat. Nu de altceva, dar staţiunea în sine îi plăcea, ba chiar şi satul, că doar se ducea acolo zi de zi ca să admire vitrinele, forfota satului şi discuţiile aprinse ale turiştilor străini, care se repezeau să cumpere tot felul de amintiri, nimicuri în ultimă instanţă, fotografiind hotelul în fel şi chip. Nici băile nu-i displăceau defel. Admiră cu mândrie atât şţrandul, cu cabinele lui

aburinde, cât şi bazinul acoperit cu sticlă transparentă, prin pereţii căruia îi vedea limpede pe cei care pluteau halucinant în apa tămăduitoare a izvorului. Partea balneară a staţiunii, prin urmare, îi era pe plac, dar hotelul îi displăcea profund. I se părea străin, total lipsit de ospitalitate şi confort, mobila, tapiseria şi celelalte obiecte părându-i-se tot atât de lipsite de sens, ca şi aparatul de prăjit pâine, pe care îl primise de la Iza. Aştepta cu nerăbdare să ajungă la Budapesta şi, înconjurată de Căpitan, de florile şi de vechiul ei mobilier, să-şi poată clădi noul cămin. Avusese chiar parte de o întreagă după-amiază senină, uitase de sine, de griji, de singurătate... Făcându-şi tot felul de planuri cum să-şi amenajeze noua locuinţă, se simţi bine, se socoti chiar aproape fericită. Nu văzuse niciodată locuinţa Izei şi nici oraşul nu-1 cunoştea prea bine. Văzuse capitala demult, tare demult, pe vremea când Vince o luase cu el în voiaj de nuntă. Căsătoria lor fusese precedată de atâtea griji, emoţii şi certuri familiale, încât viaţa li se păru teribil de nesigură şi se văzură nevoiţi

să-şi înceapă căsnicia în condiţiile unui regim de economii drastice. Undeva trebuia oricum să se ducă, pe vremea ei pur şi simplu nu se cuvenea ca o tânără pereche să nu plece în voiaj de nuntă. Veneţia, ori Tatra li se păreau prea îndepărtate, aşa încât se mulţumiră cu Budapesta, numai să nu intre în gura lumii.

Oraşul îi îăcuse o impresie cu totul deosebită, ofe- rându-i amintiri de neuitat. Păstra şi azi în suflet căldura lui, aerul său boem, uşor frivol chiar, atmosfera fascinantă care plutea deasupra lui, imaginea trecătorilor, a femeilor şi bărbaţilor parcă mai altfel... Ei bine, da, îşi zise, acolo existau hoteluri adevărate, cu paturi şi dulapuri cu oglindă în toată regula ! Şi când te gân- deşti cu cât entuziasm vorbise Iza despre hotelul ăsta ! Biata de ea, probabil că încearcă nişte sentimente asemănătoare cu cele ale unei mame, căreia propriul ei copil îi pare a fi frumuseţea pământului, chiar dacă e pocit din cale-afară.

Antal o părăsise pe Iza în cincizeci şi doi, iar fata plecase la Budapesta,

părăsind clinica şi casa familială, în cincizeci şi trei, dar nu primise o locuinţă corespunzătoare decât în urmă cu o jumătate de an. La vremea respectivă îi scrisese că are un apartament de două camere pe hol şi o cameră de serviciu, dar de mobilat nu reuşise s-o mobileze. Nici nu se prea mirară, ea cu Vince, că doar un cămin nu se întemeiază cu una, cu două. Spaţiul trebuie să fie aproximativ egal cu cel de acasă, se gândi bătrâna, dar ce păcat că n-are şi o grădină ! Ei, nu-i nimic, se linişti tot ea, poate că are să mai poată face câte ceva în balcon. Doamne, ce fericire pe capul ei să poată aranja cu mâinile ei locuinţa Izei ! Şi ce bucuroasă are să fie biata fată, când are să vadă că totul e la locul său şi că se poate delecta cu aceleaşi bucate gătite de mama sa, pe care le mâncase pe vremea când era copil.

Se şi apucă să schiţeze în gând planul casei, imagi-» nându-şi unde avea să aşeze mobila şi fiecare obiect în parte. In imaginaţia ei, chiar dacă le îngrămădise puţin, încăpură toate, cu excepţia mesei şi a dulapului de

**bucătărie, „bleaga aia de fată“ construindu-şi dulapul în perete, aşa încât se simţi nevoită să vândă o parte din vechea garnitură, deşi, dacă se gândea bine, mobila asta, fiind dintr-un lemn de esenţă tare, era încă în perfectă stare, că doar nici vopseaua nu sărise decât ici-colo câte puţin. Se apucă, aşadar, să deseneze cu sârg, marcând scaunele cu câte un semicerc, masa cu un pătrat, iar patul cu un dreptunghi. împături apoi cu grijă schiţa şi o băgă în poşetă, pentru ca atunci când avea să vină Iza după ea, să nu-i rămână decât să o scoată de acolo şi să se apuce de treabă. Probabil că Iza se şi îngrijise de expedierea mobilei, aşa că le aştepta pe amândouă destulă treabă atunci când aveau să ajungă la Budapesta. Dar era o muncă plăcută şi se bucura dinainte de ea, că doar era vorba de un cămin, de *căminul lor.*

Nici după o săptămână Iza nu veni după ea, dar a treia zi, seara, când telefonul prinse a zbârnâi pe noptieră, bâjbâi speriată după comutator. In cele câteva zile nu reuşise în ruptul capului să se descurce cu veioza, fiin-**

du-i mai la îndemâna să aprindă lumina din tavan. Ridică precipitat, cu aceeaşi panică pe care o încerca şi acasă ori de câte ori suna telefonul, chemată de cele mai multe ori de la Budapesta. Realitatea e că se temea de telefon, de parcă ar fi fost o fiară îmblânzită doar aparent, care aştepta momentul prielnic să se repeadă la ea.

După cât îşi dădu seama, Iza telefona de la Budapesta. Strânse receptorul în palmă, întrebându-se disperată cum ajunsese fata acolo ? O uitase cumva pe ea la Dorozs ?

— Treburile au luat o altă turnură, spuse Iza. Am fost nevoită să-mi drămuiesc timpul cu foarte mare atenţie. Mi-am dat seama că e mai bine să vin încoace singură şi să pregătesc totul. Mă auzi, scumpo ?

Auzea, cum să nu fi auzit!

— Când ai să vii tu, totul are să fie gata. Iţi pare bine, mămico ?

Nu, nu-i părea bine defel, cum să-i fi părut bine ! Dar nu-i spuse nimic. Dimpotrivă, aprecia faptul că fata ' rezolvase totul în locul ei, dar gândindu-se la bucăţica de hârtie din poşetă, o podidiră lacrimile. Tare ar fi

vrut să aranjeze ea locuinţa ! Când colo, uite că biata Iza se chinuise din nou singură cu toate cele. Şi, ceea ce o în- tristă mai mult, avea să se amâne iar bucuria la care nă- zuiseră, ea cu Vince, atâta amar de vreme. Speraseră ani şi ani de zile în preajma Crăciunului ca Iza să uite o dată, măcar o singură dată să le aducă ceva. Aveau să stea fericiţi în faţa bradului abia atunci când ar fi văzut strălucind sub pâlpâirea luminărilor doar cele câteva nimicuri pe care le pregătiseră ei Izei. Dar Iza îşi făcea apariţia de fiecare dată cu braţele încărcate de daruri, alături de care obiectele pregătite de ei păreau atât de prăpădite şi neînsemnate, încât atunci când aprindeau luminările, încercau amândoi un sentiment de jenă, gândindu-se uneori chiar şi la faptul că Iza, biata de ea, făcuse atâtea eforturi şi renunţase la atâtea treburi importante, încât nici nu se mai putea bucura de strălucirea sfintei sărbători.

— Joi am să fiu la tine, îi promise Iza. Vin cu trenul, dacă vrei, aşteaptă-mă la gară. Luăm masa împreună, apoi o şi luăm din loc. Te iau cu mine

şi te duc la Budapesta ca vântul. Abia aştept să ne vedem, mămico !

Ultimele ei cuvinte o mai liniştiră puţin, chiar dacă până joi mai erau încă patra zile şi nu prea ştia cum să-şi omoare timpul. „Aşteaptă-mă“, aşa-i spusese fata. Cuvântul o urmări chiar şi a doua zi, când ieşi la plimbare spre sat. Se uită îndelung la ogoarele jilave, ce purtau semnele împrimăvărării şi simţi în nări aromele dezgheţului şi ale frunzelor uscate. Intră şi în pădure, dar fără să fi părăsit poteca ce şerpuia de-a lungul şoselei, aplecându-se din când în când după câte o creangă uscată, cu gândul că atunci când aveau să facă focul pentru prima oară în casă, să-l aprindă cu crengile adunate de ea. N-avea decât să le usuce mai bine la hotel, că doar acolo era tare cald, aerul încălzit pătrunzând în cameră printre gratiile unei drăcovenii plasate chiar sub fereastră. Aşezându-le pe gratii, crenguţele aveau să se usuce tocmai bine, iar atunci când va aprinde focul, ele îi vor aminti de pământul natal, de casa cea veche şi o să i se pară că, la urma urmelor, viaţa,

viaţa ei dintotdeauna, se scurge lin, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Se străduí să adune crenguţe egale, milimetric egale şi sănătoase, nealterate de gerul şi asprimea iernii. Dar nu era deloc uşor. Patra zile la rând îşi târşâi paşii pe potecile pădurii până ce reuşi să adune suficiente crenguţe pentru a face din ele o legătură zdravănă. După- amiezile şi le petrecu dormitând, plângând ori visând, gân- dându-se când la Vince, când la cei de acasă şi întrebân- du-se neliniştită dacă nu cumva socotiseră scrisorile ei, aşternute pe hârtia cu antetul sanatoriului, drept o dovadă de trufie şi înfumurare caraghioasă. Se linişti însă, spunându-şi că lumea o ştia de mult.

In sfârşit sosi şi mult aşteptata zi de joi. Omul în uniformă o conduse la gară, explicându-i pe drum că obişnuia s-o aducă pe „doamna doctor“ cu maşina ori de câte ori îşi anunţa vizita, că doar era ditamai medic primar. N-aşteptă prea mult, căci trenul intră la timp în gară. Iza nu mai purta doliu şi era mult mai calmă, senină chiar. Fără să fi arătat

pic de oboseală, îi povesti cu vervă la masă că reuşise să rezolve totul cu bine, că

Antal cumpărase într-adevăr casa, că se apucase de renovări, iar banii pe care-i încasase pe casă şi pe lucrurile vândute, ea îi şi depusese la CEC. Se strânsese o sumă frumuşică, iar carnetul avea să i-1 dea îndată ce ajungeau acasă. îşi manifestă bucuria că o găsea odihnită şi liniştită, neuitând să remarce că avusese parte de o săp- tămină grea, din cale-afară de grea. „Chiar aşa, îşi zise bătrâna, cum să nu fi fost grea o asemenea săptămâna ?“

După-masă, în timp ce se spăla pe mâini, încercând apoi să-şi înghesuie lucrurile în valiza plină de crengi uscate, bătrâna se surprinse fredonând surâzătoare o melodie veche, de mult uitată. în seara aceea avea să aprindă focul în noul ei cămin. Se fistici şi se înroşi până în vârful urechilor, de parcă ar fi săvârşit cine ştie ce faptă de infidelitate, întrebându-se chiar speriată din cale-afară cum de se putea simţi atât de bine fără Vince.

Grăbită, Iza o luă înainte, spre recepţie. Privind-o cum îşi ia rămas-bun de la toată lumea în timp ce achita nota de plată, bătrâna se minună cât de drăguţă şi atentă poate fi Iza şi cât de repede găseşte tonul potrivit pentru fiecare. în ultima vreme se întrebase, ce-i drept, adesea de ce nu s-o fi recăsătorit fata, că doar viaţa îşi cere drepturile ei, în afara obligaţiilor cotidiene ale unui medic mai existând şi alte lucruri, dar acum se bucura la gândul că nu le aştepta nimeni acasă, că aveau să fie singure. Se simţea puternică şi bine dispusă, gândin- du-se cu nerăbdare la vreascurile din valiză. Ce bucurie pe capul ei ! în definitiv Iza habar n-avea că nu ea era cea care o ducea pe mama ei acasă, ci bătrâna îşi ducea fiica, ea fiind cea care avea să aprindă focul pentru în- tâiaşi dată în noul lor cămin.

Omul în uniformă îi urcă valiza în tren, dar Iza se simţi obligată s-o mai potrivească puţin în plasă. Se căzni din greu, fiind nevoită să se înalţe pe vârfuri.

— Dar ce-ai pus în ea, soro, ai

cărat cu tine toată sarea din Dorozs ?

Bătrâna nu-i răspunse. Se mulţumi să zâmbească, în- torcând capul spre fereastră.

Trenul o entuziasmă şi o sperie în acelaşi timp. Nu mai urcase demult nici măcar într-un personal, darămite într-un expres, aşa încât şerpuirea lină a garniturii formată din numai câteva vagoane, defilarea halucinantă a luminilor care apăreau şi dispăreau în noapte, o ameţiră pur şi simplu. Luară cina în vagonul-restaurant şi asta o cam necăji, nu de altceva, dar în legănarea trenului nu reuşea să se descurce cu antricotul din faţa ei. O ajută Iza, turnându-i şi bere în pahar. O necăjea, desigur, şi goana nebună a trenului, din pricina căreia nu reuşea să desluşească nimic din frumuseţea locurilor străbătute. In momentul în care fata o anunţă că se apropiau de Budapesta, zâmbi înduioşată, aducându-şi aminte de primul ei drum în capitală, făcut cu patruzeci şi nouă de ani în urmă. Vince purta atunci un costum gri-deschis, pelerină neagră, cu guler bogat şi o şapcă. Mergeau ţinându-se de mână, cu braţele

încărcate de ziare, reviste şi tot felul de pungulițe cu bomboane şi acadele. Oraşul, cel de odinioară, desigur, plutea deasupra lor halucinant, ca un balon colorat, părându-li-se apropiat mai cu- rând de porţile paradisului decât de pământ.

Expresul străbătu ca o nălucă cartierele mărginaşe, nedându-i posibilitatea să vadă ceva, iar când cobori pe peron, nu reuşi să se orienteze defel. Iza deveni nervoasă, Nu găsi hamal, astfel că fu nevoită să se chinuiască singură cu valiza şi, suflând din greu, o muta întruna din-tr-o mina în alta. Bătrâna nu îndrăzni s-o întrebe dacă adusese cumva o dată cu bagajele şi lemnele de foc rămase acasă. Nu de altceva, dar o văzu iritată şi nu dorea s-o amărască mai mult, deşi i-ar fi părut teribil de bine dacă Iza n-ar fi uitat de lemne. încovoiată de povara valizei, fata se repezi după un taxi, obligând-o să se strecoare şi ea grăbită şi speriată în urma ei prin mulţime.

In oraş nimic nu i se păru cunoscut, cu toate că Iza o lămurea de fiecare dată pe unde treceau. Nici

măcar Teatrul Naţional nu-1 recunoscu, deşi îşi amintea precis că văzuse acolo un spectacol. Bulevardul îi apăru şi el cu totul altfel decât îl păstrase în amintire, ba i se făcu ruşine chiar că memoria ei înmagazinase intactă imaginea bulevardului de odinioară. Acum i se păru firesc ca pe o asemenea arteră să circule doar maşini, autobuze şi tramvaie, că doar cai şi trăsuri nu prea mai văzuse în ultima vreme nici măcar acasă. Furnicarul mulţimii, ca şi jocul delirant al reclamelor, o copleşiră pur şi simplu.

Oraşul se dovedi a fi mult mai mare, înspăimântător de mare, faţă de imaginea pe care o păstrase în amintire.

Se uită curioasă la clădirea în faţa căreia opriseră. Iza plăti şoferului şi când se întoarse, nu mai părea iritată, li zâmbi, o cuprinse de umeri, ridicând braţul spre noul lor cămin.

Clădirea avea şase etaje, era placată cu piatră şi-n- conjurată sus, în vârf, de un brâu din beton, încăperile dinspre stradă având pereţii în întregime din sticlă. Pe peretele de

la intrare se afla un mozaic ce reprezenta o femeie stând pe trepte şi alăptându-şi pruncul. Bătrâna încercă să se convingă că ajunsese în sfârşit acasă, dar nu reuşi. Continua să privească buimacă în jurul ei.

Iza o luă înainte, să cheme liftul. Văzând lista cu şirul nesfârşit de locatari, bătrâna constată îngrozită cita omenire poate încăpea într-o asemenea clădire. Se stă- pâni însă, încercând să-şi ascundă sentimentele. în definitiv, ce vină avea biata fată că primise repartiţie doar pentru o asemenea locuinţă ? Nu, n-avea de gând s-O' **amărească mai rău, spunându-i cât de deziluzionată era. Şi-apoi, în momentul în care urma să păşească dincolo de pragul uşii, avea să se simtă oricum acasă, în ambianţa vechiului lor cămin, putind chiar să uite total unde se aflau. „Doamne, ce noroc pe capul nostim, ce minune dumnezeiască, îşi zise ea, că am reuşit să aducem aici toate lucrurile de acasă !“**

Se linişti, aşadar, acum putea zâmbi iar.

Liftul se opri la etajul trei, dar uşa

apartamentului nu semăna deloc cu nicio altă uşă din lume. Brăzdată in fel şi chip, părea că cineva ar fi săpat cu rindeaua din centimetru în centimetru nişte şanţuri adânci. Iza puse valiza jos şi descuie uşa.

— Bine-ai venit, spuse ea calm, pe un ton cald, plin de afecţiune.

La intrare o întâmpina o lumină orbitoare. In vestibul, doar o lampă cu forme stranii, prinsă în tavan şi eâteva ghiare metalice în perete, pentru haine, în rest. nimic. „Unde o fi pus fata asta cuierul ?“ Văzând paf- chetul, se întrebă cu groază ce avea să se întâmple dacă nepricopsitul de Căpitan l-ar fi murdărit. Era, ce-i drept, un animal bine crescut, dar... „Dar unde o fi Căpitan ?“

Apartamentul se dovedi cu totul altfel împărţit de- cât îşi imaginase la Dorozs. Orientate spre stradă, cele două camere dădeau una în alta şi erau ticsite cu mobilă. Scaunele negre, galbene, vişinii şi iar negre se înşirau unul lângă altul, iar pereţii erau, de asemenea, zugrăviţi în culori diferite. Perdelele nu erau nici ele dantelate, cum s-ar fi aşteptat, ci

făcute dintr-o stofă sau pânză groasă, cu dungi verzi şi liliachii.

Să fi băgat fata asta toată mobila de acasă în camera ei ? Dar cum putea fi o cameră atât de mare, încât să încapă toate lucrurile în ea ?

— Eu unde am să stau ? întrebă gâfâind, de parcă ar fi avut febră.

Iza deschise uşa de la hol cu acelaşi zâmbet pe care-1 arborase la intrare, numai că de data aceasta mult mai senin, bucuria lucindu-i şi-n ochi, şi în trăsăturile feţei, traversă încăperea, dădu de perete una din cele două uşi identice din faţa ei şi răsuci comutatorul, zicând cu vocea tremurândă de emoţie :

— Aici, mamă.

Şi iarăşi lumină, lumina aceea albastră, lucitoare, orbitoare. Camera era mică, pătrată. Într-un colţ, patul cel vechi, lângă el, un lampadar straniu, un fel de pasăre neagră, purtând în cioc un abajur galben. Alături, şifonierul cel bun, un scaun mare, probabil al lui Vince, dar tapiţat cu o husă nouă, în faţa acestuia măsuţa ei de cusut, iar în dreptul ferestrei, un birou şi un alt scaun.

Dincolo o etajeră nouă, pentru cărţi, câteva rafturi prinse direct în pereţi, încărcate cu tot felul de obiecte necunoscute, şi scrinul ei cel vechi. In rest, nimic. Pină şi covorul era nou, un persan de un albastru- închis.

Pe birou, carnetul CEC.

Bătrâna rămase perplexă. Simţea că ar fi trebuit să spună ceva, dar nu ştia ce. Avea nevoie de timp, să câştige neapărat timp, pentru a se reculege. îşi târşâi paşii spre birou, luă carnetul CEC în mână şi-l frunzări năucă. Fără ochelari nu vedea nimic, dar se holbă la el, de parcă ar fi reuşit să descifreze sumele înscrise.

Degetele îi tremurau vizibil, chinuindu-se nevoie mare cu fiecare pagină.

Iza se apropie de ea, îmbrăţişând-o cu tandreţe.

— Restul a rămas acolo, dar ceea ce am cărat aici, le-am pus la punct cu ajutorul tapiţerului şi al tâmplarului. Nu-i aşa că totul e minunat, fără cusur ? Ce zici de lampadarul ăsta ? îţi place ? Dar covorul ? Ce zici, e frumos ?

Nu-i răspunse.

— Eşti acasă, mamă ! Uită-te la

mine ! Iţi pare bine ?

— Unde e Căpitan ?

— La Antal. Doar n-ai fi vrut să aduc pocitania aia aici ?

De flori nu mai îndrăzni s-o întrebe, nici de şepcile lui Vince şi nici de bastonul lui, din lemn de vişin. îşi descheie haina la gât, simţind că se sufocă. Era cald, mult prea cald. Se răsuci în toate felurile în căutarea sobei, dar nu văzu nicio sobă, doar un radiator ce se hlizea la ea ca o gură care rânjeşte hidos.

Telefonul începu să zbârnâie în hol. Iza se repezi spre el, în timp ce bătrâna se prăbuşi sleită în scaun. Se aştepta să simtă vechiul arc sărit, dar scaunul era neted şi flexibil. Fusese, desigur, reparat, doar îi spusese Iza. Se ridică speriată şi, ghemuită în genunchi pe covor, deschise valiza. Trase apoi grăbită sertarul de jos al scrinului şi înghesui vreascurile în el, pentru ca Iza să nu care cumva să vadă ce anume cărase cu ea de la Dorozs.

II

Teama o copleşi. Se simţea groaznic, de parcă un dezastru imens

ar fi pustiit totul în jurul ei, de parcă abia atunci rămăsese cu adevărat văduvă, singură şi părăsită de lume.

Câtă vreme Iza stătuse cu ea în cameră, nu plânse, era doar puţin mai palidă şi mai tăcută ca de obicei. Se strădui totuşi să lege câteva cuvinte despre priceperea şi bunul-gust al Izei, lăudând-o cit era ea de săritoare. Când deschise uşile şifonierului, dădu cu ochii de tot felul de haine, rochii şi lenjerie, dar numai o parte din lucrurile care ştia că îi aparţinuseră. Jerseurile stopate şi cârpite, prosoapele roase şi cearceafurile cusute de ea la maşină din fâşii de lenjerie mai veche dispăruseră toate. Iza nu împachetase decât lucrurile în perfectă stare. Nici cratiţele, oalele şi vasele de porţelan nu le văzu în casă. Iza îi spuse că mai toate vasele aveau smalţul căzut. (Mare minune că nu se îmbolnăviseră din pricina asta !), aşa că ce era să facă cu ele ? N-avea destule vase de Jena aici ? Iar cu toate ceştile şi cănile alea ştirbite ce era să facă ? Le-a aruncat. Planşeta ? Nu, n-o luase. La ea aluatul se întinde pe masa de bucătărie, care e din material

plastic şi rezistent la căldură şi la apă. Nu, nici maşina de tocat n-o luase, din moment ce avea la îndemâna tot felul de mixere şi aparate casnice. Bibelourile de porţelan din vitrină, bune doar pentru a aduna praful pe ele, le lăsase lui Antal. Da, şi papucul spart, şi şoricelul fără coadă. Nu luase cu ea decât cele trei figurine rustice intacte, care, iată, arătau destul de bine pe raftul cel mic. Pe păstorul fără cap îl aruncase, nu de altceva, dar avea oroare de figurinele sparte, din pricina tristeţii pe care o răspândeau în jurul lor.

Când Iza o lăsă în sfârşit singură, dorindu-i să fie fericită în noul ei cămin, bătrâna se târî până la jilţul lui Vince şi se aşeză greoi în el. Dar scaunul nu mai semăna cu cel de odinioară decât prin supleţea curburii. Husa nouă, cu dungi albăstrii şi baiţul proaspăt îl întineriseră, dându-i parcă un aer trufaş. Dispăruse, aşadar, tot ceea ce încercase ea să salveze peste ani, luptându-se cu sărăcia şi scurgerea vremii, ca un fel de dovadă a fanteziei şi ingeniozităţii sale nesecate. Dispunea, ce-i drept, de o

cameră frumoasă şi, dacă se gândea bine, nici n-a- vea nevoie de altceva. La urma urmelor, Iza înlocuise tot ceea ce aruncase, punându-i în şifonier prosoape noi şi lenjerie nedespachetată încă din pungile imaculate ■de plastic. Numai că sentimentele pe care le trăia în clipele acelea erau pur şi simplu îngrozitoare.

îşi petrecu prima noapte trecând în revistă tot ceea ce dispăruse din preajma ei. Patul era cel vechi, atâta doar că nu mai era acoperit cu cuvertura subţiată de cei patruzeci şi nouă de ani de folosinţă, timp în care o stopase cu multă măiestrie de nenumărate ori, ci cu una nouă, după cum nouă era şi plapuma pe care i-o adusese Iza. Se repezi după creion şi hârtie, ca să poată nota totul, dar când dădu în poşetă peste schiţa pe care şi-o făcuse la Dorozs şi, văzând nătângele cercuri, pătrate şi dreptunghiuri devenite de-acum inutile, începu iar să plângă.

Florile şi plantele ornamentale ale lui Vince n-aveau desigur cum supravieţui aici. Că doar nu există floare în lume, poate doar cu excepţia

cactuşilor, care să poată rezista acestei călduri ucigătoare. Deşi, dacă se gândea bine, ar fi fost poate mai bine ca Iza să le fi adus totuşi. Ar fi avut şi ea o preocupare, să le îngrijească, să le schimbe locul de colo-colo. Brusc îşi aduse aminte şi de Căpitan. Căpitan fusese ultima vieţuitoare care reuşise să-l facă pe Vince să râdă în ziua internării, furându-i, cine ştie cum şi de ce, o batistă şi zbenguindu-se cu ea în dinţi prin curte.

Asta-i aminti de faptul că Iza îi cumpărase până şi batiste noi. Două duzini. Pe cele vechi le aruncase, de bună seamă.

Se aşeză la loc, în scaunul confortabil, străduindu-se să plângă cât mai încet, de teamă să n-o audă Iza, care ar fi fost în stare să dea năvală peste ea şi s-o muştru- luiască, reproşându-i cât era de nerecunoscătoare. Şi nici măcar n-ar fi greşit! în definitiv fata îi spusese că avea de gând să vândă casa şi toate lucrurile inutile. Prin urmare doar ea era de vină că nu-i trecuse prin minte câte lucruri trebuiau vândute pentru

ca să se poată amenaja un interior cât mai unitar, cât mai plăcut şi elegant. De câte ori nu-i certase Iza acasă pe amândoi, acuzân- du-i că transformaseră locuinţa într-un depozit de mobile ? Păi nu-i întrebase tot ea de atâtea ori ce rost avea sita aceea pentru tutunul de pipă, din moment ce niciunul dintre ei nu fuma pipă ? Avea dreptate, desigur, cum să nu fi avut dreptate ! Numai că aşa sunt bătrânii, se ataşează trainic de obiectele din jurul lor şi nu se pot despărţi de ele aşa de uşor ca tinerii.

încercă să se gândească la suma de bani în posesia căreia intrase de la o zi la alta, dar în loc de bucurie, o cuprinse ruşinea ; aşa trebuie să se fi simţit şi Iuda, îşi zise, atunci când a primit arginţii trădării sale. încercă o senzaţie stranie, de parcă şi-ar fi trădat prietenii, rudele, pe toţi cei apropiaţi. Ce să facă ea cu atâta bănet ?

Plângea, plângea întruna, în timp ce-şi nota pe listă fiecare obiect care încăpuse pe mâini străine. Nu era, desigur, o listă completă, dar pe măsură ce îşi aducea aminte de ele şi

le nota cu sârg. Altele, pe care le descoperi totuşi prin cameră, le şterse cu mare bucurie, aşa cum făcuse şi cu caseta cea veche pentru batiste, căptuşită cu mătase. îşi înăbuşi cu greu strigătul de bucurie când o descoperi pe unul dintre rafturile şifonierului. O mângâie de parcă ar fi fost o fiinţă dragă, regăsită după multă vreme. Ceasul deşteptător era şi el acolo, după cum tabloul cu fetiţa alergând după fluturi atârna la locul său, pe perete, deasupra patului. Avea, prin urmare, tot ceea ce-i trebuia pentru un trai comod, cu toate astea se simţea de parcă ar fi fost pur şi simplu prădată.

Plângea, nota şi iar plângea, un plâns greu, înăbuşit, dureros, gândindu-se totuşi că Iza fusese prea bună, neînchipuit de bună şi atentă cu ea. Într-un târziu îşi aminti vag de un popor străvechi, nu prea reuşi să-l localizeze exact, care obişnuia să-şi îngroape o dată cu morţii şi obiectele personale, şi atunci se gândi că lucrurile dispărute, mărturii în ultimă instanţă ale îndelungatei lor convieţuiri, luaseră poate şi ele

aceeaşi cale cu Vince, însoţindu-1 dincolo de mormânt. Se linişti, deci, nu de altceva, dar, fiind vorba de Vince, nu-i mai păru rău de nimic.

Răsăritul i se păru şi el parcă mai altfel decât acasă. Nu prea sesiză nici diferenţa dintre noapte şi zi, zorile năpădind-o o dată cu zgomotul mai puternic al străzii, care, de fapt, nici nu dispăruse cu totul peste noapte, ci devenise doar, pentru câteva ore, ceva mai înfundat şi mai vag, atâta tot. Abia mai târziu realiză motivul pentru care i se păruseră zorile atât de ireale. Acasă cocoşul Gicuţei începea să cânte întotdeauna la două şi jumătate, oră la care ferestrele din jur rămâneau încă învăluite în întuneric, aşa că nici zorile nu năvăleau peste ei de la o clipă la alta. Vince obişnuia chiar să spună că ceasul Gicuţei o luase, de bună seamă, din nou razna. Cocoşul ei îi aminti de moartea lui Vince şi o podidiră iar lacrimile.

Adormi abia atunci când se sculă Iza. Fata începu să răsucească robinetele din baie pe la ora şase, prezenţa, agitaţia ei matinală, acel du-te-vino necontenit fiind atât de vii, de

calme şi de familiare, incit potoliră şi tensiunea din sufletul ei. Reuşi chiar să aţipească pentru câteva ore.

Era ultima zi din concediul Izei şi o petrecură împreună de dimineaţa până seara. Ieşiră puţin la plimbare, şi când i se făcu poftă de covrigi, Iza îi cumpără unul, pe care-1 molfăi prin faţa Teatrului Naţional. La prânz intrară în restaurantul Corvina şi luară masa împreună. Privise întruna cu admiraţie şi respect, chiar cu puţină teamă, oraşul în care ajunsese, întrebându-se uimită de ce o fi atât de diferit faţă de imaginea pe care şi-o crease ••a, făcându-şi în acelaşi timp tot felul de socoteli cu ce să-şi umple zilele şi cum s-o ajute de-acum înainte pe Iza, care se dovedise atât de bună cu ea, de parcă nu i-ar fi fost fiică, ci o mamă grijulie şi iubitoare. Bănui că avea să-şi înfăptuiască tare greu planurile pe care şi le făcuse în ultima vreme şi că avea să găsească cu greu o cale prin care să uşureze într-un fel sau altul traiul fetei, nu de altceva, dar constatase că Iza îşi propusese Vizibil acelaşi lucru, încercând să-i întoarcă înzecit grija prin care îi

ocrotise copilăria.

Aflase între timp de la Iza că aceasta încredinţase treburile 'gospodăreşti Terezei, învoită întâmplător în ziua aceea pentru a-şi scoate o măsea. O şi asigurase, ee-i drept, că fata era o gospodină excelentă şi n-avea să-i creeze greutăţi, dar bătrâna nu-i prea dăduse crezare. Ştia ea ce ştia. La urma urmelor, avusese şi ea tot felul de ajutoare până la pensionarea forţată a lui Vince şi, după cum îşi amintea, treburile nu mergeau bine de- oât atunci când le ţinea din scurt pe servitoare, eontro- lându-le în permanenţă. Şi apoi, n-o învăţase de atâtea ori şi tanti Emma că menajerele trebuiau urmărite îndeaproape, pentru ca nu care cumva să cadă în ispită ?

Se hotărî, aşadar, să ia de pe umerii Izei sarcina de a o urmări şi îndruma pe Tereza. Curăţenia avea s-o lase pe seama Terezei, evident, dacă în timp se dovedea a fi cu adevărat îngrijită şi curată, pentru că la început toate fetele se străduiesc din răsputeri să-şi arate calităţile, dar de

gătit avea să gătească ea. Gătise excelent o- viaţă întreagă, aşa că Tereza n-avea decât să-i aprindă gazele în bucătărie şi-apoi se putea duce liniştită după cumpărături.

Sâmbătă dimineaţa bătrână coborî din bloc, căută o< librărie pe bulevard şi cumpără un caieţel, în care se gândi să treacă cu grijă toate cheltuielile făcute pentru bucătărie, că doar Iza n-avea timp pentru asemenea mărunţişuri. Ii şi spusese, de altfel, că Tereza era o fată de încredere şi nu-i comunica decât suma cheltuită, fără să intre în detalii şi apoi, chiar dacă n-ar fi fost chiar aşa de corectă, de ce să-şi piardă vremea atât de preţioasă pentru o legăturică de pătrunjel ?

Ei bine, nu, de acum înainte lucrurile aveau să se schimbe radical ! N-avea de gând să îngăduie nimănui, cu atât mai puţin acestei amărâte de Tereza, să-şi cumpere casă din banii câştigaţi cu atâta trudă de Iza. în definitiv, aici nu era vorba numai de a face economie şi ordine desăvârşită, ci şi de faptul că Iza slăbise îngrozitor şi datoria ei de mamă o obliga să aibă

grijă de ea şi de a o întrema cât de cât. îşi aminti cit de mult îi plăcuse Izei în copilărie varza călită. Te pomeneşti că de când a plecat de acasă nici n-a mai apucat să mănânc-e
0 **varză ca lumea ! Şi cine ştie cum o fi mâncarea aia de la cantină, sau cea gătită de pacostea asta de Tereza ?' Pe măsură ce se gândea mai bine, îşi dădea seama că de fapt Iza nu avusese parte de o mâncare adevărată de ani şi ani de zile. Chiar şi atunci când venea acasă, nu se aşeza niciodată la masă cu ei. Obişnuia să mănânce la hotel, nesuportând ideea ca mama să trudească din greu şi să se dea peste cap din pricina ei.**

Tereza îşi făcu apariţia după ora zece, semn rău, desigur, că doar bătrână o aşteptase pe la opt şi jumătate.
1 **se prezentă după toate regulile, scuturându-i mâna zdravăn şi îi comunică apoi ritos că avea să înceapă curăţenia din camera ei, pentru ca bătrâna să se poată odihni în voie. îi vorbi chiar ca de ia egal la egal, recoman- dându-i sfătos să citească ceva între timp, ori să asculte muzică**

la radio. Bine legată, cu părul adunat într-un coc înalt, îmbrăcată într-un palton bordo, Tereza se dovedi o femeie care ştie ce vrea. Se duse hotărâtă spre dulapul din perete, scoase de acolo o salopetă elegantă, care se văzu mai târziu că era chiar proprietatea ei, şi începu să despacheteze lucrurile din sacoşă. Fusese prin urmare în prealabil prin piaţă şi făcuse toate cumpărăturile.

Ţâfnoasa nevoie mare, bătrâna îi aduse la cunoştinţă că de acum încolo avea de gând să gătească ea însăşi. Tereza se mulţumi s-o privească tăcută, cu ochii ei întunecaţi şi negri, lipsiţi parcă de pupile, care bătrânei îi părură sfidători, batjocoritori chiar. Dar fata îi vorbi respectuos, rugând-o să mai lase pentru ziua aceea toată treaba pe seama ei, nu de altceva, dar aşa se înţelesese cu Iza, urmând ca de a doua zi să gătească ea, dacă aşa îi făcea plăcere, numai să facă bine să-i comunice din vreme lista cumpărăturilor, ca să nu trebuiască să facă un drum în plus. Puse apoi mâna pe mătură şi deschise aparatul de radio. Bătrâna sări ca arsă şi-l închise,

bodogănind-o furioasă, că doar erau în doliu, iar pe timpul doliului nu se cuvine să te destrăbălezi cu aparatul de radio. Fata o privi uimită, ridică indiferentă din umeri şi ieşi, spunându-i că n-avea decât să facă ce poftea.

Bătrâna îşi zise că fata nu-i o servitoare prea comodă, ba chiar fu nevoită să recunoască înciudată că nici nu arăta a servitoare. Bineînţeles că nu se aşează pe locul indicat de Tereza, ci se ţinu scai de aceasta, cicălind-o şi dădăcind-o în permanenţă. Fata îi dădea răspunsuri tot mai scurte şi mai îmbufnate, pentru ca în cele din urmă să înceteze a-i mai răspunde. Când îşi luă rămas-bun şi plecă, bătrâna se simţi obosită foc, dar fericită, îşi găsise în sfârşit menirea, mutarea ei în capitală se justifica pe deplin. De acum Iza putea fi liniştită, cât- mele casei erau pe mâini bune. N-o mai interesau nici mobila părăsită, nici lucrurile risipite care încotro. Se aşează la masă, mândra nevoie mare, ironizând în sinea ■ei tot timpul bucatele gătite de Tereza. Auzi vorbă, să nu fie ea în

stare să dea cât de cât un gust mâncării f Care va să zică, numai gura era de ea, mâncărurile ei fiind bune doar pentru bolnavi ! Şi-apoi, nu i-a fost ei ruşine să se închidă în baie ? Că ar fi intrat chiar şi în baie după ea, dar nu putea s-o facă din pricina uşii încuiate. Asta nu înseamnă că nu ştia ce face fata în baie, că doar auzise clar apa şiroind. Obraznica naibii, avusese neruşinarea să se scalde în cada Izei !

— Te rog, mamă, n-o cicăli pe Tereza, îi spuse Iza mai târziu, când sosi acasă, folosind un ton atât de rece, încât o înspăimânta pe bătrână. Te rog foarte mult n-o scoate din sărite ! Păi cum să nu facă baie ! Slavă domnului c-o face, e o fată foarte curată. Ţi-ar plăcea să fie murdară ? Face baie aici, pentru că aici lucrează şi nu-i place să iasă pe stradă mirosind a prăjeală sau a tot felul de mirodenii.

Era o logică de neînţeles pentru bătrâna, dar fu nevoită s-o accepte. Nici n-apucă să-i spună că de acum înainte avea de gând să gătească ea însăşi. De fapt se gândise să-i facă o surpriză, aşteptând cu nerăbdare

momentul în care Iza avea să-şi dea seama că totul era iar ca înainte, ca la mama acasă. Din fericire, cartea de bucate nu dispăruse din casă, doar etajera era nouă, o etajeră pe care Iza îşi rânduise cărţile. Pentru început, avea să gătească, desigur, varză cu carne. „Doamne, ce-o să se mai bucure, biata fată !“

Numai că Iza nu se bucură deloc. Abia păşi în casă, că începu să adulmece ameninţător. Ce-o fi apucat-o pe Tereza, întrebă ea mânioasă, să umple toată casa cu mirosul ăsta nesuferit, când ştie prea bine că nu poate suferi varza ? Bătrâna se revoltă de-a binelea. îi aminti cu lacrimi in ochi de vremurile de odinioară, când şe distrau copios pe seama ei, admirând-o cum înfuleca varza, crudă ori gătită, cum se nimerea, fapt pentru care o şi poreclise Papă-varză.

— Oho, exclamă Iza, ridicând din umeri, unde sunt vremurile alea, mămico ! Unde e stomacul meu de atunci şi biata Papă-varză de odinioară ? Am supravieţuit în^ tre timp unui război mondial şi unui asediu... dar prin câte n-am trecut de atunci !

Spune-i, te rog, Terezei să facă bine să nu introducă tot felul de inovaţii şi să pregătească meniul pe care l-am stabilit !

Cu toate acestea, Iza află abia peste mai bine de o săptămână că nu Tereza gătea, ci maică-sa. De fapt, tot de la Tei'eza află, care o aşteptă într-o după-amiază la clinică şi îi declară solemn că atâta vreme cit „coana-mare“ avea de gând să mai trebăluiască mult prin bucătărie, ea va fi nevoită să-şi găsească alt loc de muncă. Şi îşi vărsă tot năduful :

— Să ştiţi că încurcă întruna lucrurile. Când ţi-e lumea mai dragă, uită în priză maşina electrică de gătit. Uite, şi azi, am găsit cuptorul arzând. Păi cine răspunde de chitanţa de lumină ? Eu ? Ca să nu mai vorbesc de faptul că foloseşte mereu aland ila plitele şi arzătoarele, de afumă toate vasele şi împute lucrurile prin casă. Nici în frigider n-are încredere, zice că, fără gheaţă adevărată, nu-i bun de nimic, aşa că adună toate rămăşiţele de mân- care într-o singură cratiţă şi o scoate seara afară, în balcon. Asta n-ar fi nimic, dar împroaşcă de fiecare

dată pe jos din cratiţă, de sunt nevoită să şterg de şapte ori pe unde trece. O dată i-am atras atenţia să nu mai umple balconul cu mâncare. Păi ştiţi ce-a făcut ? A pus cratiţa pe marginea ferestrei de la camera dumneaei. Dar dacă o ia vântul, cine răspunde ? Tot eu ? Şi să mai ştiţi ceva : coana-mare găteşte toate bucatele de două ori. Când rămâne ceva de cu seară, şi de fiecare dată, ştiţi prea bine, foloseşte rămăşiţele în mâncarea pe care o găteşte a doua zi. Păi cine răspunde dacă face careva vreo infecţie la stomac ?

Speriată, Iza încercă s-o calmeze, rugând-o să nu aştepte minuni de la o zi la alta din partea unei femei bătrâne, care trăise o viaţă întreagă într-o casă de modă veche din provincie şi care nici pâinea nu şi-o putea imagina prăjită, altfel decât pe jar. Numai că Tereza n-avea de gând să se calmeze în ruptul capului. Se săturase până peste cap de toanele bătrânei.

— Mă simt nevoită, coniţă, să vă spun ceva ce n-aţi fi reuşit să smulgeţi nici cu forţa de la mine. Păi ştiţi dumneavoastră că la plecare coana-

mare se uită bănuitoare la sacoşa mea ? Ba uneori se repede aşa, tam-ne-sam, peste mine în bucătărie şi începe să cotrobăie prin cutiile de zahăr şi de cafea, să vadă dacă nu cumva am furat din ele. Ei bine, coniţă, eu nu sunt obişnuită cu aşa. ceva !

Tereza lucra la Iza de o jumătate de an, timp în care se dovedise a fi o femeie de încredere, deosebit de expeditivă şi de inteligentă. Preţ de câteva luni Iza făcuse cele mai diverse experienţe, una mai neizbutită decât alta, până când reuşi să dea peste ea. Tereza ţinea o evidenţă exemplară a celor care o căutau la telefon, muncind vizibil din plăcere, nu de nevoie. Rămăsese văduvă la o vâr- stă relativ tânără şi primise o pensie din care s-ar fi putut descurca, dar i se păruse absurd să se rezume o viaţă întreagă la treburile propriei gospodării. Pe Iza o cunoscuse cu ani în urmă şi îi era dragă, ea fiind cea care o vindecase de o artrită chinuitoare.

Seara, când se întoarse acasă, Iza îşi dădu seama încă de la intrare ce meniu îi pregătise mama, pereţii fiind

îmbibaţi de mirosul dulceag, atât de specific ciorbei de fasole. Dădu buzna în camera bătrânei, înăbuşindu-şi cu greu mânia şi o rugă să lase pe seama Terezei toate treburile casei.

Scufundată în jilţul cel vechi, cu faţa ascunsă în umbră, bătrâna se uita pierdută la mâna stingă, luminată în poale de becul veiozei, pe al cărei inelar străluceau două verighete : una mai mică, a ei, şi una mai mare, a lui Vince, deloc potrivită degetelor ei firave.

— Tereza e obligată să gătească, mămico, izbucni Iza, că doar o plătesc pentru asta ! Ea trebuie să pregătească masa de prânz pentru tine, cina pentru amândouă, să facă toate cumpărăturile, să aducă laptele şi să-l fiarbă... Aşa ne-am înţeles de la bun început. Doar nu ţi-oi fi închipuit că te-am adus la Pesta ca să te pun la treabă !

Bătrâna continua să tacă. Argumentele Izei i se păreau atât de neînsemnate pe lângă impresia proastă pe care i-o făcuse Tereza, a cărei simplă prezenţă o scotea pur şi simplu din sărite, încât nu îndrăzni să

scoată o vorbă. Şi-apoi, ce să-i fi spus ? Că îşi pusese în gând s-o îngraşe *?* Că ar fi dorit tare mult să se fi putut îngriji ea însăşi de fiica ei şi că-i făcea o plăcere nebună să-i ghicească gân- durile, dorinţele ? Sau că fusese obişnuită toată viaţa să muncească din zori şi până seara, că-i era dragă munca şi că ar fi vrut să-şi arate astfel recunoştinţa faţă de gestul Izei de a n-o lăsa singură ? Se mulţumi, aşadar, să tacă.

— Ai îmbătrânit, mămico, n-are niciun rost să te surmenezi. A sosit timpul să te mai odihneşti şi tu puţin.

— Cum aşa, să stau cit e ziulica de mare, fără să fac nimic ?

— Du-te la plimbare, că a sosit primăvara. Ieşi puţin pe bulevard şi admiră forfota oraşului, pe urmă, aşază-te pe o bancă, priveşte copiii care se joacă. Sau du-te în- tr-un parc, oricare, că doar încet-încet ai să reuşeşti să cunoşti oraşul, şi stai la aer curat, la soare. Iţi face bine, crede-mă. După-amiază n-ai decât să stai acasă. Citeşte, croşetează, dă-ţi pasienţe... Te poţi duce chiar şi la cinematograf, e aproape, a treia

clădire de lingă noi.

Bătrâna continua să stea cu privirea aţintită în poală. Propunerea Izei i se părea de-a dreptul absurdă. Cum să se ducă ea la cinematograf cită vreme nu trecuse încă anul de doliu ! Ar fi vrut să-i spună cumva fetei eă-i slăbise vederea şi că la Dorozs îşi făcuse tot felul de planuri, imaginându-şi cum avea să stea seara, după cină, s-o asculte pe Iza citindu-i din zmre sau din vreo carte, aşa cum făcuse şi Vince al ei o viaţă întreagă. Dar săptămâna care trecuse o convinsese că nu-i putea cere aşa ceva. Timpul liber era o noţiune necunoscută Izei. Seara, când sosea acasă, obosită, făcea o baie, asculta puţină muzică, apoi mânca ceva si se culca sau o lua din loc grăbită foc. Are, de bună seamă, pe cineva, îşi zise bătrâna, din moment ce un bărbat o caută sistematic la telefon, nemaivorbând de faptul că era puţin probabil să fi ieşit seara singură la plimbare.

— Mai e ceva, mămico dragă, vorbi Iza din nou, de data aceasta însă mult mai calm, cu dragoste chiar. RămăsHele de mâncare te rog să le

arunci. Dacă vreodată vrpi să păstrezi ceva de-ale gurii, n-ai decât să le pui în frigider, dar rămăşiţele aruncă-le naibii şi nu le aduna pe toate într-o oală pe care s-o pui pe urmă pe pervazul ferestrei

— Păi, voiam să fac şi eu economii, bâigui bătrâna.

Iza izbucni în râs :

— N-avem noi nevoie de aşa ceva, mămico dragă ! Câştig destul de bine şi-apoi, să ştii că nu pot să sufăr mâncarea rămasă de la o zi la alta.

„De ce n-oi fi reuşind eu, gândi bătrâna, s-o fac să înţeleagă cât de mult o iubesc şi o stimez şi cât aş vrea s-o ajut să păstreze şi să sporească tot ceea ce a reuşit ea să agonisească prin truda şi sudoarea ei ?!“

— Noi n-avem aici, mămico, nici păsări, nici câini, nici porci, de ce să adunăm atunci rămăşiţele de mâncare ?

— Dar cerşetori, întrebă cu naivitate bătrână, cerşetori nu sunt pe aici ?

Ridică ochii spre Iza, ochii aceia mari şi albaştri, frumoşi, nevinovaţi şi curaţi, de care se îndrăgostise Vince la

memorabilul bal de odinioară.

Iza izbucni iar în râs :

— Cerşetori ? Auzi vorbă ! Păi vezi, dacă ai fi ieşit măcar o dată prin oraş, ţi-ai fi dat seama că nu există nici urmă de aşa ceva. Cum îţi poţi tu imagina că în o mie nouă sute şaizeci mai găseşti pe cineva dispus să umble din uşă în uşă pentru un blid de linte ?

Începând cu ziua următoare, o lăsă pe Tereza să-şi vadă de treburi, dar o evita vizibil. Ce-i drept, Tereza, la rândul ei, nu abuză de victoria dobândită, ba mai mult, începu chiar să se poarte mai atent, mai delicat cu ea decât o făcea cu Iza. La urma urmelor, din moment ce bătrâna îşi cunoştea locul, putea fi şi ea mărinimoasă şi să-şi permită chiar luxul de a o îndrăgi. O copleşi, aşadar, cu atenţii, îndopând-o ca pe un copil cu dulciuri şi cu tot felul de delicatese. Cu toate acestea, bătrâna n-o putea suferi defel, n-o învrednicea nici măcar cu o privire, iar după ce pleca, se apuca de fiecare dată să aerisească toată casa în urma ei. In ochii săi Tereza nu era decât o hoaţă, care-i furase o parte din treburile ce i-

ar fi revenit de drept.

Acasă obişnuise să întindă rufele la uscat în pod şi n-avusese de unde şti de existenţa uscătoarelor moderne de genul celui din baie, dar cu timpul începu să priceapă cum trebuia mânuit şi se minună ca un copil cât de comod se puteau spăla şi usca rufele într-o locuinţă de bloc. Cu toate acestea, apa continua s-o încălzească pe plita electrică, de robinetul boilerului neîndrăznind să se atingă. Zicea că sâsâie şi zumzăie ca toţi dracii şi-i era teamă să nu sară cumva în aer. Se apucă, aşadar, să spele după plecarea Terezei. Începu, desigur, cu propria-i lenjerie, dar când descoperi în peretele din baie lada pentru rufe murdare, se năpusti cu pasiune, cu dragoste chiar asupra bluzelor şi combinezoanelor fine ale Izei. Când veni rândul să le întindă, i se păru mai greu, nu de altceva, dar nu ajungea cu niciun chip la instalaţia fixată în tavan. Regretă iar că Iza nu adusese cu ea vechiul taburet, care,, iată, ar fi scutit-o să se mai caţăre, ameţind de frică, pe dihania aia de scaun cu picioare metalice. Cum până atunci

Tereza fusese cea care spăla de regulă rufele la ea acasă, aducându-le înapoi săptămânal gata călcate şi apre- tate, fapt pentru care era plătită suplimentar, bătrâna se bucură dinainte de eoonomiile pe care avea să i le facă Izei.

Dar ţi-ai găsit ! Când intră pe uşă, Iza rămase perplexă. Stătea atât de furioasă şi de tristă pe mozaicul umed din pricina rufelor abia stoarse de mâinile firave ale bă- trânei, încât făcu să dispară până şi pala de zâmbet ce se înfiripase pe chipul mamei sale în aşteptarea unei vorbe bune.

— E nemaipomenit! Cu tensiunea ta, mămico dragă ? Dar e curată nebunie ! Şi mai e ceva : nu pot suferi să-mi picure apa pe ceafă. Blocul nostru are şi uscătorie, e jos în pivniţă, lingă adăpostul antiaerian, dar mie mi-e mai comod să las pe seama Terezei toată rufăria. O ia cu ea şi mi-o aduce curată. Nu-i permit să spele aici nici măcar mărunţişurile, pentru că nu-mi place lăcăraia în baie.

Se apropie de bătrână, îi sărută mâna, o sărută apoi şi pe obraz, întârziind câteva clipe cu degetele pe

încheietura mâinii. Pulsul era normal, viguros ; din fericire, spălatul nu-i dăunase cu nimic. Ceva mai liniştită, se retrase în bucătărie să încălzească mâncarea. Atât aşteptă bătrâna. Se repezi la instalaţia de uscat rufe, adună la repezeală propria lenjerie flanelată, pentru ca măcar ele să nu se scurgă în ceafa Izei şi le întinse pe radiatorul din camera ei, întorcându-le din când în când, ca să nu se ardă cumva. Rufele se uscară într-adevăr surprinzător de repede, de parcă o gură misterioasă ar fi vărsat în mod miraculos valuri de aer fierbinte de undeva din adâncuri. Le strânse apoi cu grijă, le împături, le aşeză în şifonier şi se duse la fereastră, contemplând panorama bulevardului fără de sfârşit. De undeva de jos, o ploaie orbitoare de scântei pătrunse până la ea, provocate de nişte indivizi cu măşti şi mănuşi de protecţie, care se agitau halucinant printre şinele de tramvai. Părea o ploaie de foc, semăna cu focul şi totuşi era altceva. Dar ce ? „Te pomeneşti că aşa o arăta focul în capitală ?“ gândi bătrâna. înfricoşată şi tristă, se holba dezorientată în

noapte.

Mai făcu totuşi o experienţă.

Iza obişnuia să bea cafea multă, indiferent dacă era singură acasă, ori primea oaspeţi. Făcea ce făcea şi iar băga fierbătorul în priză. De fapt, bătrâna se şi gândise deseori cât de greu trebuie să-i fi fost Izei, ori de câte ori primea oaspeţi, să fie atentă la cafea, să vadă când începe a picura şi când se opreşte, că drăcovenia aia de instalaţie de filtru, ca orice maşinărie modernă, numai necazuri aduce pe capul omului. Ehei, în tinereţea lor obişnuiau să bea cafea turcească ! Doamne, cât o mai lăudase Vince !

Odată, când bărbatul cu pricina – probabil cel care-i telefona zilnic Izei – se aña la ele în vizită, se hotărî să le facă o surpriză. Aşteptă, desigur, mai întâi un sfert de oră, aşa cum se cuvenea, ştiind din propria-i experienţă că nu e frumos să-ţi tratezi oaspeţii de cum intră pe uşă, că doar la început mai fumează omul o ţigară, mai stă de vorbă... Dimineaţă ieşise pe bulevard – începuse să cunoască magazinele din împrejurimile blocului

– şi cumpărase un ibric de alamă şi o spirtieră de care se bucuiă teribil. De, dacă Iza n-ar fi uitat-o acasă, n-ar fi trebuit să cumpere acum una nouă, nu de altceva, dar avusese şi ea în gospodăria ei o spirtieră tare nostimă, pe care obişnuia odinioară, precum era moda, să-şi încălzească drotul, fierul de frizat, să reîncălzească laptele pentru Iza pe vremea când aceasta nu era decât un bebeluş durduliu şi simpatic, ori să prepare un ceai de muşeţel atunci când pe careva dintre ei îl dureau dinţii. Noua ei achiziţie era la fel de nostimă, aşa că se hotărî să cumpere şi spirtul necesar, când se întoarse acasă fiind teribil de încântată de isprava ei.

Cum auzi soneria de la intrare, se şi repezi la ibric, turnă apa necesară, măsură două linguri de cafea – nu se zgârci, gândindu-se că era mai bine s-o facă tare – o puse pe foc şi se apucă să fredoneze fericită o melodie,, aşteptând să fiarbă. Nu reuşise până atunci să vadă pe niciunul dintre oaspeţii Izei, nu de altceva, dar lumea asta ciudată din capitală obişnuia să-şi facă vizitele la ore absolut

imposibile, după nouă, ba chiar mai aproape de zece, oră la care ea era demult în pat. La sosire îi mai auzea cum îi mai auzea, dar habar n-avea când plecau, pentru că între timp adormea buştean. Acum jubila că reuşise să-şi învingă somnul şi să pregătească între timp cafeaua în locul Izei. Se şi hotărî în sinea ei să nu se mai culce atât de devreme şi de acum încolo să facă ea cafeaua, chiar şi atunci când Iza nu avea oaspeţi. La urma urmelor, bătrânii nici n-au nevoie de atâta somn, şi-apoi, atâta lucru putea face şi ea pentru fiica ei.

Intre timp, reuşi să se descurce şi prin dulapul de bucătărie, luă două ceşcuţe dintre cele de formă ciudată şi le aşeză cu grijă pe o tavă. (De ce naiba n-or fi fost bune ceşcuţele ei de porţelan, cu dunguliţă aurie discretă şi o frunză de trifoi şi de ce or fi mai frumoase ceştile astea grosolane ? Nu, aşa ceva nu putea pricepe în ruptul capului !) împinse uşa cu cotul şi intră peste ei, mândra nevoie mare, purtând tava cu cele două ceşti şi ibricul eu cafeaua aburindă. Zaharniţa n-o descoperise prin bucătărie, aşa că

puse pe tavă separat, într-o farfurioară, câteva bucăţi de zahăr cubic.

Când se deschise uşa, Iza se ridică în picioare. Bărbatul o urmă şi el, în timp ce bătrână încremeni în prag, radiind de fericire.

— El e Domokos, mamă, spuse Iza.

Bărbatul îi sărută mâna, ceea ce o bucură teribil; îi făcea plăcere să ştie că cel care o vizita atât de des pe iza era un om care ştie să se poarte. Fata aruncă între timp pe furiş o privire spre colţul camerei, constatând cu uimire că uitase să bage filtrul în priză.

— V-am pregătit o cafea, maică !

— Eşti foarte drăguţă, mămico, mulţumesc.

Bătrâna se aşează tăcută, încrucişându-şi braţele în poală.

Se lăsă o tăcere adâncă. Bine, bine, înţelegea ea că doreau să rămână singuri, nici n-avea de gând să zăbovească prea mult, atâta doar să-i vadă cum gustă cafeaua şi să descifreze măcar un semn discret de mulţumire pe chipul Izei.

Iza turnă cafeaua, în ceaşca ei

punând şi o buoată de zahăr. Se vede treaba că prietenul ei o prefera amară. Sorbiră amândoi câte puţin, când, deodată, Iza se ridică brusc, adună totul la repezeală şi ieşi cu ele val-vârtej în bucătărie. „Ce om tăcut ! — gândi bătrâna. Nu-i frumos, dar nici urât nu e. Oare ce ocupaţie fi având ?“ Se simţi puţin decepţionată că nu prea fusese lăudată, dar încercă să se consoleze singură. De fapt, Iza nici nu spusese nimic, doar bărbatul ridicase ochii spre ea, mulţumindu-i respectuos.

în cele din urmă îşi luă rămas-bun şi se retrase mulţumită de sine. Ajunsă în camera ei, mai măcină puţină cafea şi pregăti totul pentru porţia de a doua zi. Umplu şi spirtiera şi se băgă în pat. Bărbatul nu întârzie nici el prea mult. Era încă trează când îl auzi luându-şi rămas- bun de la Iza. Fata închise uşa în urma lui şi intră la ea.

„Acum vine să-mi mulţumească. Aşa a fost ea totdeauna, un copil cuminte şi recunoscător.“

Iza nu rămase prea mult, iar la plecare stinse lumina, rugând-o să se

culce, că se făcuse târziu. Dar bătrâna nu reuşi să adoarmă defel. Se holba în întuneric, smotocind colţurile pernei. Avea şi motive să fie amărâtă. Reproşul Izei fusese fără echivoc. Şi cafeaua, şi toate celelalte fuseseră îmbibate de mirosul de spirt. O rugă, aşadar, cât se poate de frumos ca altădată să nu se mai ostenească cu aşa ceva. La urma urmelor, după o zi întreagă de muncă, sătulă până peste cap de tot felul de reumatisme şi oase bolnave, îi făcea chiar plăcere să-şi facă singură cafeaua. Avusese o idee grozavă, pentru care îi mulţumea frumos, dar o rugă să renunţe pentru totdeauna la asemenea iniţiative. în ce priveşte spirtiera, s-o arunce naibii, că nu putea suferi mirosul de spirt în casă.

Era o noapte scânteietoare, ca oricare altă noapte din zona bulevardului, cu reclame pâlpâitoare şi tramvaie zgomotoase. învelită până la gât, bătrâna îşi cufundă privirile în întunericul odăii.

A doua zi avea să arunce, bineînţeles, spirtiera, deşi, dacă se gândea bine, avea o flacără atât de vie,

de parcă ar fi fost o sobă adevărată. De fapt, în casa asta nici nu există foc de-adevăratelea. Nu există decât curent electric ! Spirtiera miroase, desigur, urât, cum nu şi-o fi dat seama ? Te pomeneşti că i-o fi slăbit şi mirosul de când a îmbătrânit!

Din ziua aceea nu mai încercă să-i facă Izei asemenea surprize.

III

In viaţa ei nu mai avusese atâta timp liber la dispoziţie.

De când se ştia, zilele îi fuseseră atât de pline, încât seara nu mai avea nevoie să fie legănată de vise. Chiar tânăra soţie fiind, deşi avusese parte de tot felul de ajutoare, îşi găsea mereu de lucru. Ba se apuca de curăţenie, ba de gătit. Visul ei de odinioară, de a fi stăpână în sfârşit la casa ei, iar toate mecanismele gospodăriei se să pună în mişcare numai şi numai la voinţa, la ordinul ei, se dovedise de fapt doar un vis de o clipă, ori poate o himeră pentru care tanti Emma o şi cicălise de atâtea şi atâtea ori, fiindcă după ce Vince îşi pierduse slujba, toate treburile casei, inclusiv îngrijirea copilului, căzuseră

pe umerii ei. Cu timpul, se obişnuise atât de mult cu ideea de a-şi rezolva singură toate treburile, încât nici după reabilitarea lui Vince nu-şi angajase ajutoare decât pentru muncile ocazionale, cum ar fi tăiatul şi căratul lemnelor, ori periodicele curăţenii generale.

La rândul său, Vince o ajutase câtă vreme fusese teafăr. Din punctul său de vedere, nici nu existau lucruri pe care, vezi doamne, ar trebui să le facă femeia şi altele pe care să le facă bărbatul. In ce-1 priveşte pe Antal, o ajutase şi el ori de câte ori avusese ocazia s-o facă, chiar dacă era ditamai medicul şi nu un biet pensionar ca Vince. Antal îi spusese chiar că muncile casnice îi făceau plăcere. Nici în pod nu se sfia să urce rufele la uscat, pe care le întindea chiar mai frumos decât Mala, femeia care o ajuta la spălat.

S4

Treburile gospodăreşti îi făcuseră şi ei plăcere dintot- deauna, iar după câte un prânz bun, ori la finele unei luni în care reuşea să facă ceva economii, simţea chiar o bucurie

lăuntrică, o satisfacţie fără seamăn. In concepţia ei, fiecare gospodărie era înconjurată de nişte spiriduşi răi şi arţăgoşi, pe care trebuia să-i pună cu botul pe labe pentru că erau mereu puşi pe rele ; ba ardeau mâncarea, ba umezeau peste poate lemnele, găseau ei întotdeauna câte ceva de făcut. Atunci când vreun lucru sau altul îl reuşea ireproşabil, avea senzaţia că toţi spiriduşii ăştia dispăreau din jurul casei cu coada între picioare şi se retrăgeau în fundul unei peşteri fără fund, ca să-şi povestească unul altuia tot amarul înfrângerilor suferite. Mai târziu, când viaţii lor căpătase o altă turnură datorită reabilitării lui Vince, fixându-i-se o pensie onorabilă la nivelul unui judecător al curţii de easaţie, iar Iza ajunsese medic, lupta împotriva spiriduşilor devenise, fireşte, inutilă, pentru că bani aveau chiar mai mulţi decât aveau nevoie, numai că bătrâna, obişnuită să chibzuiască fiecare bănuţ, continua să facă economii la fel ca pe vremea când lipsa unui singur forint era cu adevărat o problemă greu de rezolvat. Vince o lăuda de fiecare dată pentru

spiritul ei econom, simţind instinctiv că se cuvenea să aprecieze zâmbetul triumfător ce înflorea copilăreşte pe chipul soţiei lui la sfârşitul câte unei luni, după ce închidea cu satisfacţie caieţelul cu pătrăţele, în care ţinea evidenţa cheltuielilor, strecurând apoi câte o bancnotă sau două în vechiul ei caiet de amintiri, păstrat cu sfinţenie sub cearceafurile din şifonier.

Acum nu mai exista nimic din toate acestea. Niei tu treburi gospodăreşti, nici grija zilei de rnâine, nici chib- zuiri şi socoteli de tot felul, nici cumpărături, nici tocmeli cu precupeţele cunoscute din piaţă, nimic, nimic, încetase până şi lupta acerbă dusă de-a lungul anilor cu spălătoresele pentru fiecare zdreanţă, luptă soldată de regulă cu victoria ei, când reuşea într-o clipă de neatenţie să şterpelească din albie vreo cămaşă ruptă, transfor- mând-o într-una ca şi nouă prin simpla înlocuire a gulerului.

De fapt încetase totul, totul.

Nici pe Iza nu reuşea s-o vadă prea mult. Pleca dimineaţa, în zori, şi se întorcea după-amiaza târziu, iar atunci când sosea acasă, o saluta în

fugă, o întreba cum se simte, ofta uşurată că nu mai era obligată să vadă atî- tea mutre străine, se retrăgea apoi în camera sa şi citea, se pregătea să primească oaspeţi sau să meargă ea însăşi în vizită, pleca la teatru sau la concert ori se aşeza la birou şi se apuca să studieze vreo carte de specialitate, conspectând şi întocmindu-şi fişele care o interesau.

Bătrânei nu-i făcuse niciodată prea mare plăcere să asculte radioul, dar după scurgerea celor şase săptămâni de doliu, timp în care n-ar fi ascultat muzică în ruptul capului, fiind singură toată ziua şi lipsită de orice obligaţii, se obişnuise treptat să stea cu aparatul de radio deschis, oât era ziulica de mare. Dar, cum Iza pretindea linişte, indiferent dacă se odihnea sau lucra ceva, cum intra pe uşă, bătrâna închidea aparatul de radio chiar şi în timpul celor mai interesante emisiuni, încercând o satisfacţie cu totul deosebită că se lipsea ea însăşi de singura-i distracţie pentru a-şi menaja fiica, doar-doar o reuşi să-i facă pe plac.

Ar fi dorit nespus de mult să facă

ceva pentru ea, numai că nu prea i se ivea ocazia.

De gătit nu putea să-i gătească, fiind treaba Terezei, cafeaua i-o refuzase şi nici grijile unei gazde ospitaliere nu le putuse împărţi cu ea, deşi se oferise din tot sufletul să-i ţină companie, fiind gata să se împrietenească cu toate cunoştinţele ei. Fata o refuzase politicos, explicân-du-i că prietenii ei o vizitau la nişte ore la care o femeie bă- trână ca ea trebuia să fie de mult în pat. Uneori, după plecarea Terezei, când Iza se mai afla încă la policlinică, se furişa la masa ei de lucru şi îi frunzărea dosarele, însemnările, încercând să pătrundă în tainele preocupărilor ei. Luase chiar la ea în cameră câteva cărţi de specialitate, sperând, în naivitatea ei, că ar putea învăţa câte ceva, pentru a-i fi de folos, dacă nu prin altceva, măcar prin a-i da la mână cărţile şi publicaţiile de care ar fi avut eventual nevoie, scutind-o astfel de efortul de a se scula de pe scaun şi a se duce să le caute prin rafturi. Numai că publicaţiile şi cărţile Izei erau toate în franceză şi rusă, nici măcar titlurile

nu le putuse descifra, iar printre însemnările fetei, oricât se căznise, nu izbutise să se descurce defel. Fusese, aşadar, nevoită să renunţe la planurile ei.

Nu mai îndrăznea să facă în casă nici cele mai neînsemnate treburi, cum ar fi deşertatul scrumierelor şi spălatul vaselor, pentru că într-o zi, o dată cu mucurile de ţigări şi cu zaţul de cafea, aruncase la gunoi şi o linguriţă. O adusese înapoi portarul şi i-o dăduse Terezei, care, la rândul ei, i-o înmânase cu nişte comentarii nu prea măgulitoare, încât i se făcu teamă să mai arunce la gunoi ceva. Nu mai îndrăznea să arunce nici măcar un amărât de buchet de flori uscate. Prinsese frica Terezei.

Fereastra ei dădea spre Bulevardul Jozsef.

Deseori îşi trăgea scaunul cel mare, jilţul lui Vince, în dreptul ferestrei şi admira panorama străzii, agitaţia mută a trecătorilor, jocul încâlcit al semnalizatoarelor, legănarea ameţitoare a reclamelor şi afişelor răstignite între blocuri. Privea la toate acestea, dar nu le vedea,

gândindu-se mai curând la Gică, croitoreasa de reverende, care în ultima vreme avusese tot mai puţin de lucru, deşi meseria ei era frumoasă şi dificilă, nefiind uşor să potriveşti materialul în aşa fel la umeri, încât mantia să cadă elegant, fără creţuri de prisos. Panorama străzii nu-i spunea nimic, aşa încât atunci când Tereza îi atrăgea atenţia că e vreme frumoasă şi n-ar strica să ia puţin aer, se îmbrăca ascultătoare şi ieşea până la părcuîeţul din capătul străzii Râday, unde se aşeza pe bancă şi privea la tincii care se jucau în nisip, dar totul i se părea ireal şi nu înţelegea sensul prezenţei ei în mijlocul unei lumi necunoscute. De cele mai multe ori, bunăvoinţa Terezei se dovedea nefolositoare, pentru că avantajele oferite de mişcare şi de aerul curat erau neutralizate pur şi simplu ele emoţiile încercate la traversarea unei intersecţii cu circulaţie intensă, unde era nevoită să aştepte – fără să vadă măcar un miliţian, care ar fi liniştit-o cât de cât – schimbarea semaforului, în timp ce pe lingă ea se încrucişau, într-o viteză ameţitoare, tramvaie şi

tot felul de autovehicule.

Ce-i drept, piaţeta îi era pe plac, mai ales datorită mulţimii de porumbei aciuaţi prin preajmă, care îi aminteau – cine ştie din ce motive – de Căpitan, sfârleaza de acasă. Se şi obişnuise să le ducă firimiturile adunate din vreme, imaginându-şi că un porumbel guşat, cu ochi albaştri, care se aşeza deseori pe bancă, la o distanţă doar de câteva palme, se ataşase în mod deosebit de ea.

Acolo, în piaţeta cu pricina, mai veneau să stea la soare şi alte femei şi bărbaţi in vârstă. Unii dintre ei semănau teribil cu Vince, având – în pofida căldurii neobişnuite din primăvara aceea – gâtul înfăşurat în fulare. Bătrânii citeau ziare, sau stăteau pur şi simplu cu faţa spre soare, cufundaţi în gânduri, ca şi ea. Cu timpul se obişnui cu piaţeta, ba chiar o îndrăgi. Parcul nu fusese încă amenajat, era abia în devenire, câţiva lucrători fconturând de zor straturile cu flori, alţii aleile asfaltate. Era şi asta o distracţie, să priveşti cazanul cu bitumul bolborosind în el şi rugul în miniatură cu flăcările când galbene,

când de un roşu-aprins.

Acasă, bătrânii se adunau la soare în jurul statuii lui Kossuth şi toţi se cunoşteau între ei. Ea, desigur, nu făcuse parte din grupul „pensionarilor“. In dimineţile senine de vară, stătea de regulă retrasă pe o bancă, mânioasa pe toţi cei care se uitaseră cam strâmb în ultima vreme la Vincenţiu, refuzând să-i salute până în ziua de azi şi pe Tahy Bella, şi pe Kovâcs Todor, pe toţi. La urma urmelor, aici s-ar fi putut împrieteni cu vreunul dintre cei care stăteau şi ei singuratici şi retraşi pe bancă, pentru că niciunul dintre ei nu-1 jignise vreodată pe Vince.

Zile în şir cercetă chipurile celor din jur.

Bătrânii din piaţă soseau de regulă cam în acelaşi timp, la ora când soarele strălucea din plin, aşezându-se – atunci când se putea – pe aceleaşi locuri. Cu timpul reuşi să-i cunoască pe toţi. Unii dintre ei, poate cei mai fericiţi, aveau grijă de copii. Aceştia se şi împrieteniseră între ei, alţii jucau şah ori mâncau covrigi şi uneori râdeau, descătuşaţi de orice griji. Era

acolo şi un bărbat la care, în fiecare pauză de prânz, venea câte cineva din atelierul de vizavi ca să stea de vorbă, ori să-i ceară sfatul, arătându-i când nişte scule necunoscute ei, când tot felul de schiţe tehnice. De bărbaţi nu îndrăzni să se apropie, deşi erau în majoritate, gândindu-se că nu se cuvenea s-o facă la vârsta ei. Se mulţumea, aşadar, să stea retrasă pe bancă, aşteptând ca cineva să se apropie de ea şi să-i vorbească. Uneori îşi prelungea chiar aştep- tarea, ceea ce o făcea pe Tereza să ridice uimită din sprânccne, mânioasa că întârzia de la masă.

Multă vreme nu se întâmpla nimic deosebit. Apoi, deodată, ca din senin, aşteptarea îi fu răsplătită. Pe bancă, lingă ea, se aşează o bătrână plină de riduri, cu un guler de blană în jurul gâtului, fardată strident, cu unghiile lăcuite într-un roşu-aprins şi încălţată în nişte pantofi cu tocuri mult prea înalte. Se retrase pe celălalt colţ al băncii, puţin înciudată că alte femei, iată, aveau răgazul şi puterea să se ocupe şi de propria lor înfăţişare. Ea nu fusese în stare să facă nici măcar

atâta lucru. în ce priveşte manichiura, nu şi-o făcuse niciodată.

Femeia o măsură din cap până în picioare, cu intenţia vădită de a-i vorbi. Bătrâna se cutremură de fericire. In sfârşit, cineva dorea să-i vorbească. „Ei, hai, vorbeşte, murmură ea în sinea ei ca o rugă, vorbeşte odată !“ In cele din urmă, femeia îi vorbi, întrebând-o ce părere avea de primăvara aceasta timpurie, care sosise tocmai la timp ca să le mai încălzească oasele.

într-o jumătate de oră îi povesti femeii toată jviaţa ei. Cuvintele îi curgeau din gură ca un şuvoi nestăvilit. Femeia o ascultă fără s-o fi întrerupt măcar o singură dată, fumând întruna şi mulţumindu-se să dea din cap când fericită, când tristă, în funcţie de cele auzite. Acum, că reuşise să-şi verse focul şi să-şi povestească viaţa, simţi o uşurare teribilă. Femeia o ascultase cu atâta evlavie şi invidie chiar, încât avu senzaţia că viaţa ei se derula de fapt pe un curs normal şi că îşi făcuse nişte socoteli greşite, uitând că Iza n-avea timp de ea şi se putea lesne lipsi

de ajutorul ei ; la urma urmelor, tot ceea ce se întâmplă sau nu se întâmpla în casă fiind rezultatul dragostei şi ataşamentului nutrit faţă de mama ei. Necunoscuta se numea Hilda, Virâg Hilda şi locuia în apropiere de casa lor, la o distanţă de numai trei blocuri.

Hilda nu locuia singură în cameră, ci, din câte îi spusese, cu nişte rubedenii, aşa că la ea nu se puteau vedea. In schimb se puteau întâlni foarte bine la bătrână. De ce nu ? Dacă îi convenea şi Hildei, chiar în după-amiaza aceea, la ora patru. Hildei îi conveni. Căzură, aşadar, de acord să se revadă în aceeaşi zi. în drum spre casă, bă- trina se gândi să pregătească o prăjitură, dar se răz- gândi. Nu merita să rişte, Tereza putea observa şi atunci ţine-te, maică ! Cumpără, prin urmare, nişte biscuiţi. Acasă prinzi cu poftă şi se apucă apoi să deretice puţin prin cameră. Privi în jur satisfăcută. Avea, într-adevăr, o cameră frumoasă şi arătoasă. Ce deşteaptă fusese Iza că îi mobilase camera numai cu piese noi, ori dintre cele recondiţionate !

Hilda se dovedi punctuală şi îi lăudă cafeaua pe care i-o pregătise. Despre familie nu prea voi să-i vorbească, aşa că bătrâna renunţă s-o mai descoasă, deşi ar fi dorit să afle câte ceva despre ea. O lăsă, prin urmare, să-i vorbească după pofta inimii. Hilda ştia lucruri interesante şi hazlii despre Budapesta de odinioară. îşi amintea chiar şi de anul voiajului lor de nuntă, o mie nouă sute unsprezece şi, ca să-i dovedească, se apucă să înşire denumirea unor baruri şi caberete ale vremii. Într-unui din ele fusese şi ea cu Vince, dar se retraseră îndată îmbujoraţi şi ruşinaţi de cele văzute. Hilda ştia o sumedenie de cântece şi avea o voce plăcută, deşi uşor voalată şi tremurătoare. Despre viaţa ei îi povesti puţin. Rămăsese orfană de mică şi avusese destule necazuri în viaţă, dar se descurcase. Rudele mai tinere la care locuia erau egoiste şi n-o prea băgau în seamă, în schimb îi pretindeau să facă tot felul de treburi prin casă, potrivite mai curând pentru o servitoare, nu pentru ea, fără să-i ofere ceva în schimb. La loto nu câştigase încă niciodată, deşi

tare ar fi vrut să dea norocul peste ea !

Bătrâna fu gata-gata să-i ofere bani, dar se răzgândi la vreme. Vorbindu-i despre cunoscuţii de odinioară, amintise de nişte nume atât de importante, încât bătrâna se gândi că ar jigni-o dacă i-ar oferi bani. Chiar dacă tinerele ei rude o neglijau atât de mult, mai devreme sau mai târziu avea să găsească ea prilejul şi calea s-o ajute într-un fel sau altul pe Hilda. Ce fiinţă plăcută şi spirituală şi ce bine se simţea cu ea ! îi arătă fotografia lui Vince, ba chiar şi pe cele ale Izei, făcute pe vremea când era copil. Femeia se arătă entuziasmată de toate. Beată de încântare, mângâie radiatorul ca pe o fiinţă dragă, exprimindu-şi nostalgic dorinţa să mai aibă parte o dată, măcar o singură dată de o locuinţă care să nu-i mai dea atâta bătaie de cap cu făcutul focului. „Doamne, ce căldură dumnezeiască e aici !“ Bătrâna privea în jurul ei cu o nţândrie copilărească, fericită că are un cămin atât de minunat, lucru de care nu-şi dăduse seama până atunci fie din pricina cine ştie cărei orbiri inexplicabile, fie datorită necazurilor

şi suferinţelor trăite. „Of, doamne, oftă Virâg Hilda cu obidă, dacă eu aş avea o femeie ca Te- reza ! Numai că în casa aia Tereza sunt eu. îţi dai seama ? E îngrozitor, pur şi simplu îngrozitor ! “

C.înd se întoarse acasă şi auzi râsetele din camera vecină, Iza rămase perplexă. Mama ei turuia fericită, în timp ce o voce bătrânicioasă fredona fals o melodie desuetă. îşi agăţă paltonul în cuier şi deschise uşa.

— Fetiţa mea ! Micuţa mea doctoriţă, exclamă bătrâna fericită, încercând să facă prezentările. Vine de la serviciu, e obosită, draga de ea. Ei hai, aşază-te, Izuka mamii !

încremenită în pragul uşii, Iza se uita lung la Hilda.. Fâstâcita, aceasta se ridică şi murmură ceva nedesluşit. Bătiâna, la rândul ei, se simţi teribil de încurcată. De ce s-o fi sculat Hilda, ditamai femeie bătrână, la intrarea Izei, care, la urma urmelor, era mult mai tânără ca ea ? Să se fi ridicat în picioare din pricina faptului că locuinţa era a Izei ? Nu, de bună seamă că altul trebuie să fi iest motivul, cu totul şi cu totul altul. Dar

care ?

Iza nici măcar nu se aşează, comportându-se cât se poate de nepoliticos. Se învârti de câteva ori prin cameră, spuse apoi un „la revedere“ sec, se întoarse brusc pe călcâie şi ieşi. Se aşternu o linişte adâncă. Virâg Hilda bâigui ceva despre admiraţia pe care i-o stârnise Iza, „o femeie tânără şi tare energică“, dar pe bătrâna o sfredelea ruşinea, ştiind că nu energică fusese fiică-sa, ci de-a dreptul grosolană. Scurt timp după aceea oaspetele îşi luă rămas-bun şi plecă mult mai puţin veselă decât la venire, fără s-o fi invitat la ea pe bătrâna, deşi aceasta aşteptase invitaţia cu sufletul la gură. în definitiv, ar fi avut ea grijă să nu deranjeze în vreun fel tinerele rubedenii ale Hiidei, nemaivorbind de faptul că nici n-ar fi avut prea mult de mers până la ea şi nici măcar strada n-ar fi trebuit s-o traverseze. Păcat, ar fi putut avea şi ea o cunoştinţă agreabilă !

Când se apucă să spele ceştile, realiză speriată că Iza remarcase de bună seamă spirtiera, pe care n-o

aruncase, aşa cum îi promisese în urmă cu câteva zile. Se linişti tot ea, zicându-şi că, la urma urmelor, folosise spirtiera în camera ei, nu în a Izei, şi-apoi, ce era să facă, dacă nu se pricepea să umble cu drăcovenia aia de filtru ?

Iza o evită demonstrativ şi nu-i deschise uşa decât seara târziu, aproape de cină.

— Unde naiba ai găsit boarfa aia ?

La început bătrâna nu înţelese prea bine despre ce vorbea. Crezu că Iza se referise la capotul ei cel vechi, peticit cu tot felul de materiale de alte culori, aceasta fiind denumirea generică pe care o folosea de regulă pentru toate obiectele de îmbrăcăminte vechi şi uzate, dar când fata repetă pentru a doua oară, folosind expresii mult mai dure, intră de-a dreptul în panică şi, de ruşine, i se umplură ochii de lacrimi.

— Să vezi şi să nu crezi ! Vin acasă obosită şi tracasată de la serviciu şi dau peste tine bot în bot cu o prostituată. Dar ce, ţi-au plecat minţile cu sorcova ? Asta-i un oraş mare, cu două milioane de locuitori !

Ai impresia că eşti acasă la tine, în orăşelul ăla prăpădit de provincie ? Unde naiba ai cules-c ' în piaţa Râday ? De unde poţi şti cine se aşază pe bancă lingă tine ? Mi-am imaginat că ea te-a acostat şi nu invers, că doar te cunosc ! Într-o bună zi ai să-mi aduci în casă un criminal capabil să-ţi taie beregata, sau cine ştie ce alt huligan ordinar, care se dă drept student la teologie. Te rog foarte mult să nu mai faci cunoştinţe pe stradă şi să nu-mi mai aduci niciun străin în casă. Întâmplător, pentru ziua de azi n-aveam nimic special planificat, am vrut doar să mă odihnesc, dar puteam foarte bine să fiu însoţită de cineva ori să vreau să lucrez. Şi când colo, dau peste... peste o femeie care cânta, mai bine zis care grohăie cât o ţin bojocii că, domnul Bob, tip elegant, e zdrahon şi e berbant! Ei nu, că e nemaipomenit, pur şi simplu nemaipomenit !

Speriată de cele întâmplate, bătrâna aruncă în stradă firimiturile pe care le strânsese pentru prietenul ei moţat, porumbelul din piaţa Râday, pândind neliniştită pe fereastră dacă

nu cumva apare vreun miliţian s-o amendeze. Nu îndrăznise să arunce firimiturile în coşul de gunoi din bucătărie de teamă să nu fie întrebată de unde până unde prinsese obiceiul de a strânge într-o pungă, ca un cerşetor, până şi firimiturile de pe masă. Nici în piaţa Răday nu mai îndrăzni să se ducă. Se mulţumi să rătăcească pe străzile învecinate, admirând vitrinele şi încercând să descopere în ele vreun lucru pe care şi l-ar fi dorit. Dar nu găsi nimic. Pe Virâg Hilda o mai văzu o singură dată. Fardată la fel de ţipător, cu cearcăne mari în jurul ochilor ei trişti, se îndrepta, cu o plasă în mină, spre casa despre care-i vorbise la prima lor întâl- nire. De ruşine şi de teama de a nu fi obligată s-o salute, bătrâna se ascunse sub bolta unei porţi.

De atunci, de la experienţa pe care o trăise cu Hilda, îi era teamă de orice necunoscut. Când Tereza nu era acasă, nu îndrăznea să deschidă uşa nimănui, nici măcar poştaşului nu-i mai dădea drumul, astfel că un timp până şi scrisorile recomandate adresate Izei erau preluate de portar,

care le aducea seara, nescăpând niciodată ocazia să întrebe înciudat de ce n-o fi vrând coana-mare să le primească, din moment ce nu se mişcă toată ziua din casă. Asta până când fu iar certată. De atunci se uita frumuşel pe vizor şi, în funcţie de spusele celor care sunau, le comunica ba că fata e plecată, şi ea nu poate da drumul nimănui în casă pentru că n-are cheie, ba că n-are de gând să cumpere nici perii, nici detergenţi, nici altceva, pentru că e bătrână şi are o pensie mică, pe care nici măcar n-o păstrează în casă. De regulă, senzaţia de teamă n-o părăsea multă vreme nici chiar după ce vizitatorii plecau. într-o zi, pe când Iza era dusă în provincie, se culcă îmbrăcată, frământându-se toată noaptea cum s-ar putea apăra în cazul în care cineva ar da buzna peste ea.

Zilele se scurgeau halucinant una după alta.

Dimineaţa intra în baie după plecarea Izei, apoi era nevoită să se grăbească pentru ca nu care cumva să vină Tereza şi s-o găsească acolo. Urmau apoi încercările de a o evita pe Tereza, drept pentru care se aşeza în

scaunul cel mare, de unde nu se clintea o clipită, ori ieşea pur şi simplu la plimbare, şi iarăşi aşteptările acelea chinuitoare, că doar Iza nu se întorcea acasă la oră fixă, aşteptări care o urmăriseră o viaţă întreagă, cu frământă- rile şi neliniştile toate, cu pânda încrâncenată de la fereastră, încărcată de teama ca fiica ei să nu fie lovită cumva de vreo maşină sau de a nu i se fi întâmplat cine ştie ce altceva, un oraş atât de mare cum era Budapesta fiind plin de primejdii care pândesc la tot pasul. După sosirea Izei, aştepta momentul prielnic, când ar fi deranjat cel mai puţin, pentru a ieşi în bucătărie să ia cina, sperând de fiecare dată că fata are să mănânce măcar puţin mai mult ca de obicei, nu de altceva, dar i se frângea inima când o vedea că se mulţumeşte cu o limonadă preparată de ea sau cu un măr şi o felie de caşcaval. După cină, altă aşteptare. Vine sau nu vine bărbatul acela, Domokos ? Şi iar o pândă prelungită, pentru a descifra din cele mai mici zgomote ce se întâmpla în camera vecină. Oare ce-or

face acolo ? Te pomeneşti că... îşi aminti de expresia folosită de Iza despre Virâg Hilda şi o podidiră lacrimile. Dacă Iza era într-adevăr în relaţii intime cu Domokos, înseamnă că nici ea nu e uşă de biserică.

între două aşteptări, o năpădeau amintirile.

Nu crezuse nicicând că evocarea propriilor amintiri se putea transforma într-o activitate atât de interesantă, începu, aşadar, să-şi treacă în revistă viaţa episod cu episod. Realitatea e că nu prea avusese timp s-o facă până atunci. Treptat-treptat, întâmplările evocate prindeau contururi reale, animând atmosfera din jurul ei. Momentul apariţiei iepurelui, de pildă, şi strădaniile lor de a-1 dresa îi dădură impresia că urecheatul se afla de fapt acolo, lângă ea, poate chiar sub pat, unde se refugiase de teama Izei. Evocă până şi răutăţile mătuşii Emma, care, cine ştie din ce motive, rămăseseră dureros de vii. Privind-o cum stătea pierdută pe gânduri în scaunul ei preferat, uneori tristă, alteori nostalgică ori cu un zâmbet straniu în

colţul buzelor, Tereza se întreba adeseori la ce s-o fi gândind bătrâna atâta vreme ? Dar ea continua să-şi depene nestingherit amintirile. îi veniră în minte şi momentele dispariţiei lui Endrus, retrăi apoi, rând pe rând, zilele petrecute alături de Vince, minunân- du-se ea însăşi cât de intacte se păstraseră amintirile, chiar dacă peste ele se aşternuse de acum povara anilor grei. Amintirile dădeau toate năvală, evocându-i nu numai evenimentele petrecute în viaţa lor, ci şi întâmpările din urbea în care trăise. Odată, admirând panorama bulevardului, îşi aminti că în nouă sute trei primăria construise în păduricea de la marginea oraşului un pavilion cochet, unde cântă în fiecare duminică o fanfară militară. Auzind-o cum fredonează în odaia vecină, Tereza rămase de-a dreptul uluită. Deşi bătrâna nu avea o voce prea plăcută, reuşi totuşi să desluşească textul unui cân- tec necunoscut ei : *Aile miteinander allé miteinander, yriisst eueh Gott !* Îşi aminti până şi de rochia împărătesei, de bucheţelul de micşunele din mâna ei, pe care le

mirosea într-una nervoasă şi care, de bună seamă, fusese pulverizat cu tot felul de substanţe dezinfectante. împăratul şi împărăteasa fuseseră în oraşul lor tocmai pe vremea unei epidemii crunte de gripă spaniolă. Muriseră mulţi atunci, şi Aurél Inârcs şi Dorika Kubek. îşi amintea perfect de toate amănuntele, de parcă ar fi fost ieri. Ea se aşezase în ultimul rând al grupului masiv de femei numai şi numai pentru a o necăji pe tanti Emma, deşi Vince o rugase tare mult să nu se ducă. De fapt, aceasta fusese singura ceartă adevărată cu Vince, care rămăsese acasă, spunând că îl prinsese şi pe el o formă mai uşoară a cumplitei gripe spaniole. Rămăsese, prin urmare, acasă şi citise, îşi amintea perfect, Dickens, „Dombey şi fiul“, spunându-i că preferă să citească decât să caşte ochii la împărat.

Trecea adesea în revistă şi momente legate de propria sa existenţă şi de câte ori o făcea, i se umplea inima de o naivă mândrie, conştientă că îşi făcuse totdeauna datoria. Se vedea uneori aplecată

deasupra albiei de rufe, sau ghemuită lângă mormântul lui Endrus, aprinzând luminări de ziua morţilor, alteori se vedea făcând cozonaci, dansând la balul primăriei ori veghind la căpătâiul lui Vince. îl văzu aievea chiar şi pe primul şoricel prins în capcana pusă de ea însăşi, pe care-1 flutura victorioasă, ca un simbol al faptului că avea cămara ei proprie, cu făină, cu gris şi toate celelalte necesare, inclusiv nelipsitul şoricel.

Amintirile preferate erau însă cele legate de Iza, mai mult chiar decât cele ce-1 evocau pe Vince.

îşi amintea de ea chiar şi de pe vremea când nu apăruse încă pe lume, că tare greu purtase sarcina, care-i provoca în permanenţă greţuri. Iat-o apoi o mogâldeaţă cu ochii mari şi vioi, o fetiţă serioasă, poate mult prea serioasă, mereu pedepsită pe nedrept, care se repezise o dată la vecin în apărarea tatălui ei şi care, asemenea unui micuţ înţelept, ie ţinea întruna predici moralizatoare. O văzu mai apoi elevă de liceu, o elevă silitoare, ca- re-şi găsea totdeauna timp să dea o mina de ajutor şi la treburile gospodăreşti.

în faţa ochilor minţii îi apăru desigur şi imaginea absolventei de liceu, cu examenul de bacalaureat luat cu brio. O văzu cu ochii scăpărători de mânie în momentul în care află vestea că cererea de înscriere la facultate îi fusese respinsă. Asta se întâmplase la vreo doi ani de la declanşarea războiului. Doamne, ce strâmb se uitase la Vince în seara aceea, făoându-1 vinovat pentru respingerea fetei ! „Iartă-mă, Doamne !“ bolborosi ea împovărată de remuşcări pentru gândurile încercate atunci. Noroc cu doctorul Dekker, care se făcuse luntre şi punte şi obţinuse în cele din urmă admiterea Izei la facultate.

„A fost un copil bun“, repetară iar şi iar gândurile ei. Un copil bun, ascultător, ataşat familiei, isteţ şi silitor. Pricepuse câte ceva despre rosturile vieţii, despre care ea nu putea spune nici măcar acum că o înţelegea pe deplin. în copilărie se dovedise cam bolnăvicioasă, fapt pentru care bătrâna fusese nevoită să vegheze nopţi de-a rândul la căpătâiul ei. în clasa întâia primară, în mod cu totul inexplicabil, nu reuşea defel să

se descurce la citit, astfel că bătrâna repeta cu ea la nesfârşit, după- amiază de după amiază. Mai târziu, în timpul liceului, se apucase să-şi transforme propriile rochii din tinereţe, cosind la ele nopţi în şir, numai să nu se spună despre fata ei că e o sărăntoacă. Odată, îşi amintea perfect, fata era de acum studentă, vatmanul îi prinsese mina în uşa tramvaiului, zdrenlindu-i degetele. Apoi, cum apucase împreună cu Vince să copieze săptămâni de-a rândul notiţele de anatomie, Iza fiind nevoită să le înapoieze la vreme celui care i le împrumutase. Ce notiţe scârboase ! Tare se mai speriase de ele.

Momentele trăite prindeau iar şi iar contur în gân- durile ei. Iza le arătase o afecţiune statornică, purtân-du-le de grijă chiar şi după ce se măritase. O vedea în momentele ei de stângace fericire, de ursuză şi uşor posacă strălucire, după cum o vedea repezindu-se tăcută, dar îndârjita în capitală, ca să rezolve problema pensiei lui Vince. Iat-o şi mai târziu, după mutarea definitivă la Budapesta, cum le trimitea regulat bani, chiar

dacă nu mai aveau atâta nevoie de ei, şi cum îi vizita în fiecare a patra duminică, ajutându-i, să depăşească momentele dificile, inclusiv cele legate de boala şi apoi de moartea lui Vince.

Evocarea momentelor din viaţa şi evoluţia Izei se transformase într-o îndeletnicire zilnică. îi era recunoscătoare că n-o lăsase singură în vechiul ei cămin, rezolvând totul în locul ei, că încerca acum s-o ferească pină şi de cel mai mic efort, ocrotind-o mereu şi copleşind-^ cu grija şi atenţia ei. Dezorientată şi ruşinată, se apuca apoi să plângă îndelung.

IV

De la o vreme, Iza începu să rămână tot mai frecvent la clinică chiar şi după orele de program.

Faptul în sine li se păru tuturor firesc. La urma urmelor, Izei îi plăcea să muncească, achitându-se de îndatoririle zilnice cu o ambiţie mult mai mare decât oricare dintre colegii ei. Pe bolnavi îi asculta cu mare interes, îi lăsa să se plângă în voie şi, în timp ce discuta cu ei, îşi lua notiţe, încercând nu numai să le oblojească

încheieturile bolnave, ci să şi localizeze cât de cât universul intim al fiecăruia. Conştientă că în evoluţia oricărei boli există o relaţie de strânsă dependenţă între corpul uman şi sistemul său nervos, Iza era ferm convinsă că pentru a putea trata o maladie trebuia să cunoască mai întâi foarte bine întreaga structură fizică a bolnavului. Cazurile nou-apărute însemnau pentru ea tot atâtea probleme pasionante de rezolvat. Nimeni nu se sculase de pe scaunul din faţa ei cu sentimentul că peste câteva minute reţeta dobândită avea să-l azvârle în morişca cine ştie căror tratamente anevoioase, cu injecţii, cu băi şi cu tot felul de aparate sofisticate. Cel care încăpea pe mâinile ei se convingea din capul locului că Iza face parte din categoria medicilor care acordă fiecărui bolnav o atenţie atât de mare, de parcă ar fi fost medicul său particular. Directorul obişnuia să spună despre ea că e o excelentă diagnosticiană, dar puţin cam „mocăită“. Într-adevăr, se îngrijea de un număr mai redus de bolnavi decât colegii ei de secţie, numai că la

ea procentul de însănătoşire era mult mai ridicat. în prezenţa ei, obişnuita crispare a bolnavului dispărea ca prin farmec, unii dintre ei apucându-se să-i relateze chiar şi cele mai intime şi mai jenante necazuri personale. Iza nu-şi expediase niciodată vreun bolnav fără să-l fi ascultat până la capăt. Bârdi, unul dintre cei mai tineri colaboratori ai Izei, cu prilejul unei petreceri ocazionale, îi şi dedicase o odă cu tentă satirică la adresa „obiceiurilor" ei. Cu altă ocazie, o desenase în chip de Buddha, în halat de medic, cu zece perechi de urechi şi nenumărate mâini. Lui Bârdi îi era dragă Iza, dar obişnuia să facă glume, uneori nesărate, pe seama ei numai pentru că îi era ruşine de stima pe care i-o purta.

Iza căpăta mai multe prime excepţionale decât ceilalţi medici, ceea ce i se părea firesc, pentru că şi în liceu fusese o abonată permanentă a burselor speciale, rezultatele ei şcolare obligând corpul profesoral să i le acorde aproape din oficiu. Era o fruntaşă înnăscută şi te puteai bizui pe ea în orice împrejurare. N-avusese

nici- când zile mai slabe şi nici după-amieze pierdute. îşi pregătea examenele după un plan foarte riguros, caracteri- zându-se printr-o ordine ce friza pedanteria. Maică-sa făcea deseori haz de ea când se întorcea de la şcoală, vă- zând-o că în loc să se odihnească, se apuca să trebălu- iască crm casă. „Nu ţi-a ajuns pe ziua de azi ?“ – întreba maică-^sa râzând, la care Iza îi răspundea cât se poate de serioasă „Nu mă pot culca liniştită, mamă, când văd că n-ai închis bine robinetul de la baie, sau că ţi-ai az- vârlil papucii care încotro.“ Când promitea ceva, chiar copil fiind, te puteai bizui pe ea.

Nu şi pe Vince, care promitea deseori, dar uita repede, ori n-avea bani să se ţină de cuvânt. în asemenea ocazii, bătrâna o găsea pe Iza în cămară, smiorcăind în spatele rafturilor. încerca atunci o senzaţie teribilă de jenă, fiind convinsă că fetiţa nu plângea atât după cadoul promis, cit mai curând din pricina revoltei care punea stăpânire pe ea ori de câte ori constata că cineva nu-şi ţinea făgăduiala. Bârdi era pur şi

simplu disperat atunci când, datorită unor sarcini primite ulterior, uita uneori de lucrările sale, în timp ce descoperea pe biroul directorului statisticile şi graficile impecabile ale Izei şi auzea la şedinţele de lucru că dintre toate rapoartele primite, cel al doctoriţei Szocs se dovedise din nou cel mai complet.

Nu întârziase niciodată de la serviciu, dar nici n-o caracteriza excesul de zel şi nu zăbovea inutil la clinică peste orele de program. Când îşi termina treaba şi nu era prea obosită, pleca o dată cu ceilalţi şi mai intra uneori cu ei în câte un local, la o cafea sau la o bere, ori invita ea însăşi pe cineva la plimbare, de regulă vreo femeie divorţată sau vreo fată tânără, nefiind dispusă să asculte nici lăudăroşenia fericitelor mame, nici sporovăială soţiilor mulţumite în căsnicie. Amintirea lui Antal era încă mult prea vie şi dureroasă.

De la o vreme, însă, începu să rămână tot mai des peste orele de program. Se tot învârtea prin cabinet, fă- cându-şi de lucru. Ba îşi punea ordine printre notiţe, ba îşi făcea câte

o cafea şi se apuca de citit ziarele, ori se apuca pur şi simplu să mâzgălească foile de hârtie din faţa ei, făcând – în felul ei – exact ceea ce făcea şi bătrână ; se gândea la propria-i soartă, un lux pe care nu prea şi-l îngăduise până atunci.

Se gândea în fel şi chip cum s-o scoată la capăt cu maică-sa.

Iza îşi iubise totdeauna părinţii, pentru care avea nu numai obişnuitul ataşament filial, ci şi un sentiment de camaraderie, înţelegând din vreme prin ce se deosebea viaţa lor de a celorlalţi din jurul lor şi fiind convinsă – mai mult decât era chiar mama ei ! — că a fi copilul lui Vince nu era o ruşine, ci o mândrie şi că soţia lui Vince putea fi fericită că are un asemenea tovarăş de viaţă. Grijile materiale nu-i prea produseseră dureri de cap, dimpotrivă, i se păruse chiar nostim că putea să-şi ajute mama în descurcarea cine ştie căror iţe care păreau iremediabil încâlcite. Era conştientă că elementul determinant în formarea propriei sale concepţii despre viaţă fusese tatăl ei, omul care în ultimă instanţă se

dovedise total lipsit de simţ politic, dar care acţionase totdeauna sub impulsul reflexelor omului simplu şi cinstit. Era convinsă că îşi terminase chiar studiile datorită simţului practic al mamei sale, ea însăşi o femeie simplă, care găsise la rândul ei cele mai năstruşnice soluţii pentru a răpune sărăcia. Tocmai de aceea, din momentul în care a putut-o face, s-a şi apucat să restituie cât de cât din datorii, la modul cel mai firesc, fără ostentaţie şi fără a se fi lăsat rugată în vreun fel.

Bârdi obişnuia să se plângă la fiecare chenzină că ră- minea cu o nimica toată din salariul pe care era obligat să-l împartă cu „baba de la Szalka“. Iza în schimb nu spusese niciodată nimănui că ar fi ajutat pe cineva sau că ar fi avut vreo rudă în provincie. Existenţa părinţilor ei n-o folosise drept argument nici măcar pe vremea când se mai aplica impozitul asupra celor fără copii şi mai funcţiona încă sistemul împrumuturilor de stat. Chipul ei provincial nu-l cunoşteau decât concetăţenii din urbea natală, în

ultimă instanţă nişte oameni naivi şi nu excesiv de inteligenţi, care împărtăşeau într-un fel sau aliul soarta părinţilor ei. în momentul în care fusese nevoită să ceară câteva zile de concediu, spunându-le colegilor că tatăl ei era pe moarte şi că după înmormântarea acestuia avea de gând să-şi aducă mama la Budapesta, Bărdi, care-i preluase sarcinile de serviciu, se simţise a'it de jenat, încât nici măcar nu se dusese la ea să-şi prezinte rondoleanţele, întrebându-se disperat ce naiba i-ar fi putut spune în asemenea momente. El nu şriar fi adus mama în capitală chiar dacă ar fi fost pus în situaţia să renunţe la trei sferturi din salariu şi să se mute la gazdă.

înştiinţarea lui Antal fusese atât de zguduitoare tocmai pentru că era lipsită de patos.

De altfel, lipsa de patos caracterizase existenţa amân- durora, însoţindu-i pe tot parcursul căsniciei chiar şi în momentele de maximă tandreţe. Până şi momentul cererii în căsătorie se derulase la modul cel mai firesc şi banal. Se plimbau odată prin

pădurice, diseutând despre un film văzut de curând, când Antal o întrebă aşa, printre altele, dacă ar vrea să-i fie soţie, după care Iza îi răspunse printr-un „bineînţeles“ la fel de firesc şi natural. Scena se petrecuse în dreptul monumentului ridicat în memoria unui poet local, de fapt un bust de bronz întristător de prost realizat, dar cu nişte ochi nici că se poate mai poetici. Acolo, în dreptul acelui bust de bronz, se opriseră atunci la mijloc de frază şi tot acolo o sărutase Antal ziua în amiază mare. Se desprinseră din îmbrăţişare abia la auzul vocii doctorului Dekker, care obişnuia să meargă spre vilişoara lui pe acelaşi drum. „Să fie într-un ceas bun“ – se mulţumi Dekker să le spună în momentul în care Antal dădu să se explice şi se şi îndepărtă grăbit. De fapt, el ştia de-acum ceea ce Iza nu aflase încă, anume că problema postului ei fusese între timp rezolvată.

Antal îi vorbise aşadar, laconic, la telefon, comuni- cându-i că tatăl ei îşi trăia ultimele clipe şi n-ar fi stricat să vină chiar în ziua aceea să-l vadă. Din avion norii se vedeau când cenuşii,

când ireal de albi şi pufoşi, de parcă ar fi fost o turmă pestriţă de oi. Luase primul avion din pricina bătrânei, deşi ştia din capul locului că n-avea să se mai ducă la spital să-şi vadă tatăl. Nu mai avea puterea s-o facă, durerea zdrobitoare pe care o trăise nu demult îi era de ajuns cu atât mai mult, cu cât era conştientă că traversa o perioadă mai dificilă a vieţii şi trebuia să-şi menajeze forţele. In sinea ei îşi luase rămas-bun de la Vince încă din ziua în care doctorul Dekker îi pusese pe birou rezultatele analizelor în timp ce ea, cu obrajii scăldaţi în lacrimi şi privirile fixate pe tăblia mesei, se întreba uimită cum era posibil ca un savant de talia profesorului să aibă un birou atât de copilăresc, de naiv, încărcat de radiere şi tot felul de creioane colorate, de parcă ar fi aşteptat cu nerăbdare clipele de răgaz pentru a se apleca asupra planşelor albe şi a se apuca să deseneze omuleţi de zăpadă şi soldaţi în uniforme viu colorate.

Iza nu se îndoise nicio clipă de faptul că avea datoria s-o aducă pe bătrână la ea.

Când i se prezentaseră Izei planurile viitorului apartament, Vince părea relativ sănătos, poate doar îmbătrî- nit înainte de vreme. Iza luase atunci creionul şi se apucase să mute pereţii pe aceiaşi suprafaţă în aşa fel, incit în afară de cele două camere ale sale, să apară şi o a ti'eia încăpere, gândindu-se că, mai devreme sau mai târziu, unul dintre bătrâni avea să moară, iar celălalt nu putea să rămână singur în vechea locuinţă. Pur şi simplu nu concepea să-şi părăsească părinţii.

„îşi programează de fiecare dată viaţa sexuală la sfârşit de lună“ – îşi zicea Bârdi, văzând că în fiecare a patra sâmbătă a lunii Iza venea la clinică cu un geamantan, iar la sfârşitul programului îşi comanda un taxi şi se ducea la gară. Ulterior, când află că aceasta îşi vizita de fapt părinţii, se ruşină teribil. Ca şi tatăl ei, Iza era o fiinţă deosebit de atentă cu cei din jur, ţinea o evidenţă strictă a evenimentelor deosebite din viaţa colegilor, aşa încât nu era greu să-ţi imaginezi cum se înfăţişează la finele fiecărei luni, cu braţele încărcate de

daruri, într-o căsuţă din cine ştie ce orăşel de provincie şi, turuind ori chicotind ca o fetişcană, cum ascunde tot felul de atenţii prosteşti în buzunarele capoatelor de prin casă.

Nu. Viaţa sexuală a Izei se desfăşura cu totul altfel decât îşi putea imagina Bârdi sau oricare altul dintre colegii ei.

Amintirea lui Antal se păstrase intactă în sufletul ei şi, nefiind defel vanitoasă, nu i se păruse important ca unul sau mai mulţi bărbaţi s-o convingă de faptul că fostul ei soţ procedase prosteşte atunci când o părăsise. La început, imediat după mutarea în capitală, îşi concentrase întreaga energie spre obţinerea unui statut cât mai trainic la noul loc de muncă, astfel că nu-i prea rămăsese timp pentru crearea unor relaţii cât de cât trainice. Mai târziu, începu să-şi viziteze colegii, primind la rân- dul ei vizita lor, dar aceştia erau fie familişti, fie mult mai tineri decât ea. Societatea în care se învârtea era, aşadar, amuzantă, dar nu reuşea să-i ofere posibilitatea unei prietenii de durată.

Printre pacienţii de care se

îngrijea ea apăreau, ce-i drept, uneori şi figuri interesante, de cele mai diverse profesii, ba chiar şi personalităţi marcante, care-i fuseseră recomandate în mod cu totul special. Numai că în- tâlnirile cu aceşti oameni se consumau exclusiv în cabinetul ei, iar relaţiile erau strict de ordin profesional. La policlinica în care lucra aproape niciunul dintre medici nu avea şi cabinet particular, nu de altceva, dar specialitatea lor era strict legată de o terapie mai sofisticată, condiţionată de aparatura şi instalaţiile existente numai în spitale şi policlinici. Iza îşi consulta cu multă atenţie pacienţii, indiferent dacă erau oameni modeşti ori veniţi cu cine ştie ce recomandaţii speciale, le stabilea diagnosticul şi tratamentul adecvat, după care îi uita pe toţi. Nu i se întâmplase vreodată să vadă în ei altceva decât nişte bolnavi care aveau nevoie de ajutorul ei. De regulă, în timpul consultaţiilor, bărbaţii bombăneau şi îşi lăsau capul în pământ, fără să-şi ridice măcar o dată privirile spre ea. Oamenii de artă erau o categorie aparte, se temeau de

tratament. îşi mărturiseau cu sfială vii sta, după care începeau să se plângă pe o voce stranie, aproape totdeauna piţigăiată, de supliciile tratamentului pe care erau supuşi să-l facă. Nici prin cap nu i-ar fi trecut Izei că odată plecaţi din cabinetul ei, unul sau altul dintre pacienţi ar fi putut pune mâna pe telefon s-o sune şi s-o întrebe dacă n-ar fi avut chef să iasă împreună undeva.

Şi totuşi, acest lucru se întâmplă o dată, cel care îşi luase inima în dinţi şi-i telefonase fiind Domokos.

Domokos ajunsese la ea prin inermediul unei recomandaţii speciale din partea Uniunii Scriitorilor. Avea necazuri cu articulaţia coatelor. Iza îl consultă cu migală, aşa cum o făcea cu toată lumea, atentă la ochi, la păr, la celelalte amănunte, convinsă fiind că fiecare părticică a organismului uman este grăitoare pentru stabilirea unui diagnostic exact. în timpul consultaţiei observă că Domokos o privea ca un bărbat, nu ca un pacient, de parcă ar fi crezut că ocheadele lui îi făceau plăcere. Nu se fâstâci defel, dimpotrivă, se înfurie peste măsură şi,

••eea ce nu i se mai întâmplase nicicând, se purtă grosolan cu el. Ji atrase atenţia să nu se mai uite aşa de insistent la ea, îi recomandă un tratament cu şocuri electrice, după care îl expedie in grabă. Instalaţiile de electrote- rapie, dintre cele mai modeme de acest fel din capitală, erau amplasate în clădirea anexă de lingă policlinică, aşa încât Domokos venea să-şi facă tratamentul în acelaşi complex de clădiri, atâta doar că intra pe altă poartă şi, de cile ori venea, trecea şi la ea, „pentru un mic control", după cum obişnuia să spună, informând-o de fiecare dată că starea lui se ameliora de la o zi la alta. Iza nu se mai uita în ochii lui, purtându-se de regulă rece, ba chiar respingător cu el. Purtarea ei îl amuza vizibil pe Domokos şi după fiecare zi de tratament îi trimetea câte un buchet de flori, pe care fata la rândul ei le oferea cu regularitate soţiei portarului. Sperând că în cele din urmă va renunţa la ideea lui fixă, Iza nu-i pomeni niciodată nimic despre flori şi nici nu-i mulţumi pentru ele, dar când, după a cincea şedinţă,

Domokos i se înfăţişă din nou, o expedie pe asistentă după nişte fişe şi îl întrebă apoi direct ce avea de gând cu florile, rugându-1 stârnitor să termine cu prostiile astea.

Domokos îi răspunse că nu urmărea nimic anume, era doar un gest de atenţie firească. Şi-apoi, nu i se părea deloc neobişnuit ca un bărbat să trimită flori unei femei tinere şi drăguţe, căreia îi e şi îndatorat până peste cap. Mai curând ar fi fost nevoie, adăugă el maliţios, să consulte ea un neurolog, nu de altceva, dar i se părea c-am nervoasă. Clocotind de mânie, Iza îl dădu pur şi simplu pe uşă, afară, invitând în cabinet pacientul următor.

In aceeaşi seară Domokos o sună la telefon.

Relaţiile dintre ei evoluară relativ repede, Iza cedând în cele din urmă cu pasivitate şi oarecare suspiciune pasiunii când poznaşe, când înduioşătoare a lui Domokos. Odată, când Vince mai era încă la spital, iar Iza îl reîntâlnise pe Antal, se fâstâcise şi se înroşise până în vâr- ful urechilor, de parcă ar fi avut de tăinuit cine ştie ce lucruri grave, ori i-ar mai

fi datorat acestuia credinţă. Domokos era mereu pus pe şotii, plin de idei năstruşnice, gata oricând să-şi facă timp pentru Iza când ea era dispusă să-l vadă, o ajuta să-şi înfrângă oboseala. Cu toate acesiea, Iza nu izbutise să mai retrăiască niciodată, nici în cele mai fierbinţi momente ale lor, sentimentele de reală şi adevărată împlinire pe care le încercase pe vremea când fusese soţia lui Antal. De vină erau desigur atât ocupaţia lui Domokos, cât mai ales Antal însuşi. Chiar şi după trecerea anilor, Iza îi mai compara încă pe toţi cu Antal şi raporta totul la el. îmbrăţişările lui Antal erau când pătimaşe, când molcome şi tandre. în schimb la Domokos remarcase o luciditate excesivă, avea senzaţia că acesta îşi urmăreşte conştient trăirile, pe care avea să le înmagazineze şi să le prelucreze apoi în cine ştie ce scriere. Nu era deloc o senzaţie plăcută, cu toate că lingă Domokos viaţa i se părea frumoasă şi simplă, bărbatul având o bună dispoziţie nativă asemănătoare celei a lui Vince de odinioară.

Iat-o acum înţepenită pe scaun, după plecarea celorlalţi, cu privirile fixate asupra unor reviste adunate grămadă în faţa ei, dar nu citea. Fuma şi forma întruna un număr de telefon. îl căuta pe Domokos, dar nu-1 găsea, ceea ce n-o întristă prea mult, pentru că telefonul nu fusese decât un pretext pentru a trage de timp, o explicaţie pentru cei care ar fi întors eventual capul spre ea, curioşi să vadă ce face. Aceştia şi-ar fi spus, de bună seamă, că are o treabă urgentă, din moment ce o vedeau instalată lingă telefon şi formând obsedant acelaşi număr. în momentul în care auzi uşa închizându-se în urma ultimului plecat, renunţă la telefon.,, Se lăsă pe spate, contemplând norii negri şi grei care se adunaseră pe cer. „Vine furtuna, îşi zise, prima furtună adevărată din anul ăsta.'1

O întris*a din cale-afară faptul că prezenţa permanentă a bătrânei o scotea din sărite.

Nu se poate spune că Iza o iubea mai puţin pe mai- că-sa decât pe taică-său, numai că dragostea faţă de ea era mai diferită şi izvora din cu totul alte

resorturi lăuntrice. Plecase de acasă în urmă cu şapte ani şi nu mai locuise la ai săi nici măcar ca oaspete. De câte ori se ducea acasă, dormea fie la clinică, fie la hotel, aşa că adevărata faţă a bătrâneţii mamei sale nu i se dezvăluise decât după ce o aduse cu ea la Budapesta. Abia acum îşi dădea seama că păstrase o singură imagine a maică-şi, pe cea din tinereţe, din noianul amintirilor desprinzân- du-se aievea imaginea unei femei mereu bine dispusă, curajoasă, plină de tact, puţin speriată şi dezordonată, care reuşea să compenseze totul printr-o suavă prospeţime a spiritului şi prin acel ceva de nedefinit prin care întreţinea în casă o atmosferă de adevărat cămin. Atâta vreme cit nu locuise cu ea, naivitatea bătrânei, văzută de la distanţă, îi apărea într-o lumină fermecător de comică. I se părea chiar nostim că bătrâna habar n-avea de transformările petrecute în jurul ei şi că afla câte ceva despre evenimentele interne şi internaţionale prin intermediul lecturilor făcute de Vince seară de seară din ziare şi asta dacă n-o prindea cumva somnul, sau

nu era prea obosită penţ"u a asculta rezumatele lui concise.

Privit, aşadar, de la distanţă, simplismul instinctiv al bătrânei o făcea să zâmbească, la fel ca şi naivitatea prin care îi tutuia, de la distanţă, desigur, nu şi atunci când li se adresa direct, pe toţi cei care, în concepţia ei, intrau în rândul slugilor – tăietori de lemne, spălătorese, bucătărese, cameriste – aşa cum învăţase cândva de la tanti Emma. La Pudapesta Iza trăise singură ani şi ani de zile, nemaiavând parte de un cămin adevărat încă de pe vremea când locuise la părinţi. Atunci însă, când venea acasă cu Ar, tal, înfometată şi bine dispusă, se aşeza la masă şi înfuleca tot ce i se dădea, încălzindu-şi între timp mâinile la soba de teracotă, prin uşiţa căreia pâlpâiau zglobii flăcările focului făcut cu multă îndemânare de mai- că-sa. Era căminul pe care şi-l dorea şi la Budapesta, cu armonia bonomă de odinioară, dar acum, la câteva săptămîi după mutarea bătrânei, îşi dădu seama că speranţele ei nu puteau fi realizate.

Nu mai avea niciun rost să înfrumuseţeze realitatea. Prezenţa bătrânei o scotea din sărite.

în primele zile fusese pur şi simplu consternată de vitalitatea uluitoare a bătrânei, de îndărătnicia neostoită prin care îşi croia un loc anume, foarte bine determinat, în viaţa fiicei sale. Foiala permanentă, acel du-te- vino necontenit, simpla prezenţă a unei alte persoane în casa care îi oferise până nu demult adăpost şi ore de plăcută singurătate şi în care, tocmai datorită liniştii molcome şi lipsei de mărunte şi nesemnificative, dar cu atât mai sâcâitoare evenimente, se putea odihni şi recrea în voie, o agasa şi o întrista peste măsură, obligând-o ca prezenţa ei în propria-i casă să se rezume la strictul necesar. Până nu demult Tereza îi rezolvase toate problemele, acum avea senzaţia că până şi Tereza era pândita la tot pasul de permanente şi nebănuite pericole. Ori de câte ori pleca undeva, era neliniştită, mereu cu gândul acasă, de parcă ar fi închis între cei patru pereţi un copil neastâmpărat, pus pe şotii,

gata să facă rost cine ştie de unde de nişte chibrituri şi să dea foc perdelelor. Gusturile ei se adaptaseră mult prea mult obiceiurilor capitalei ca să mai fi putut consuma cu plăcere mâncărurile gătite de bătrână, care-i păreau acum suprasaturate de grăsime şi mult prea grele pentru stomac. Pe de altă parte, în decursul anilor se obişnuise cu trista libertate a oamenilor însinguraţi, deprinşi cu ideea că nu au de dat nimănui socoteală nici unde şi cu cine pleacă şi nici oând se întorc acasă. La urma urmelor, nu prea înţelegea nici ea de ce anume o enerva faptul că trebuie să spună unde vrea să plece, că doar n-avea nimic de tăinuit şi, în afară de nevoia permanentă de linişte, dincolo de tabieturile formate de-a lungul anilor, nimic nu explica nici lipsa ei de bucurie faţă de ideea că are cine s-o aştepte acasă şi nici supărarea stârnită de graba cu care era întimpinata încă din ante cameră de ploaia de întrebări ce o potopeau înain+e de a-şi fi scos mănuşile : „unde ai fost, ce-ai făcut, cu cine te-ai mai întâlnit ?“

Când se întorcea acasă, nu prea era dispusă să-i ofere mamei sale zilnic noutăţi ori informaţii senzaţionale, fiind mai curând obosită şi dornică să se odihnească. Se miră ea însăşi când îşi dădu seama cât de puţin dorea să vorbească în asemenea împrejurări şi cât de mult şi de inexplicabil se înfuria ori de câte ori se pregătea de plecare şi o vedea pe bătrână că îşi târşâie paşii în urma ei, copleşind-o cu sfaturi care mai de care mai năstruşnice, ba că să-şi ia cutare taior, că se asortează perfect cu cine ştie ce altceva, ba că să-şi pună raglanul ori impermeabilul, că afară stă să plouă şi e frig, fiind tare dezamăgită când nu izbutea s-o înduplece să-şi ia umbrela.

Stătea cu privirile pierdute în negura de afară, gân- dându-se prin ce mijloace să descarce energia inexplicabil de juvenilă a mamei sale, pe care până nu demult Vince reuşise s-o stăpânească în aşa măsură, încât nici ea însăşi n-o observase. Ce era, aşadar, de făcut ? Să fi încercat s-o introducă în cercul ei de prieteni ? Nu, nu putea face aşa ceva, pentru că

naivitatea politică, a bă- trânei, provincialismul şi întrebările indiscrete şi agasante i-ar fi speriat de bună seamă pe amicii ei, oricum destul de puţini la număr. Nici de lucru nu-i putea da prin casă pentru că, dincolo de obligaţia pe care o avea de a-i menaja trupul firav si bătrân, n-ar fi putut suferi s-o vadă învârtindu-se întruna pe lângă ea, iar excesul de zel al bătrânei putea să dea peste cap ordinea atât de strictă a casei. „Doamne, exclamă Iza speriată, ce dragoste animalică ! Şi cât egoism ! Oare toată lumea iubeşte în felul acesta, acaparând fiecare clipă a celui drag ?“

Silueta lui Antal îi apăru din nou aievea în faţa ochilor, desprinzându-se limpede din ceaţa timpurilor iremediabil trecute. Nu reuşea defel să se gândească la el indiferentă, deşi tare ar fi dorit să poată ridica din umeri cu nepăsare şi să spună : „N-a fost decât un episod trecător din viaţa mea. A fost, dar a trecut.“ De câte ori îşi amintea de el, o ruşine fără margini punea stăpânire pe ea. De ce-o fi părăsit-o oare ? Că doar nimeni nu

mai avusese vreodată o soţie mai bună ca ea. Dacă n-ar fi fost despărţiţi, nu s-ar fi jenat acum să-i ceară sfatul în legătură cu bătrâna, numai că Antal, bărbatul căruia putea să-şi descarce sufletul, nu mai exista pentru ea. Şi când te gândeşti că-i propusese s-o lase pe bătrâna acasă, el fiind gata să se mute din nou la ea ! Ca şi când ar fi presimţit ceva.

Nici lui Domokos nu-i putea spune că se sufocă în propria ei casă, că se simte ca o albină aşezată pe marginea unui borcan uriaş plin cu miere, albină pe care bătrâna o scufundă iar şi iar în masa cleioasă, umplându-i nările şi gura cu pasta aurie, greţos de dulce. Nu-i putea vorbi despre aşa ceva pentru că ar fi fost în stare să-i prelucreze spusele în cine ştie ce povestioară dulceagă, orice temă nouă constituind pentru el un univers întreg.

Se sperie ea însăşi de vehemenţa şi duşmănia cu care se gândea la profesiunea lui Domokos.

Pe coridor vintul trânti cu zgomot infernal o fereastră pe oare cineva o uitase deschisă. Se pornise, aşadar,

furtuna şi uite că iar nu reuşise să născocească ceva, mulţu- mindu-se să constate – pentru a câta oară ? — că lucrurile nu mai puteau continua astfel, viaţa ei, a lor, deru- lându-se cu totul altfel decât îşi imaginase iniţial. Acasă, lingă Vince, pe vremea copilăriei, ba chiar şi mai târziu, când devenise de-acum soţia lui Antal, bătrâna se dovedise a fi un înger, o zână mereu bine dispusă, atentă şi grijulie, braţele ei oferindu-i parcă o binefăcătoare siguranţă. „Am îmbătrânit – îşi zise Iza şi se sperie nu atât de constatarea făcută, cât mai curând de diagnosticul prompt. Pe vremea când am locuit la ea eram încă tânără şi dependentă în mare măsură de ea, ajutorul ei fiind de neînlocuit chiar şi mai târziu, după ce m-am măritat. Ea ne gătea, ne făcea curat şi ne spăla şi tot ea era cea care stopa ciorapii lui Antal. Nu-şi dă seama că am crescut şi sunt o femeie matură, definitiv şi iremediabil matură, care nu mai are nevoie de dădăceala mamei, şi nici că a îm- bătrânit şi i-au slăbit puterile, având ea însăşi nevoie de sfatul şi ajutorul altora. Se vede

treaba că, dacă vreau s-o fac cu adevărat fericită, va trebui să joc în continuare rolul fetiţei neajutorate. Dându-i posibilitatea să mă dădăcească întruna, aş face-o fericită şi s-ar culca seară de seară obosită, dar mulţumită şi bine dispusă. Eu am chemat-o, eu am adus-o la mine şi vreau să trăiască mult, să fie fericită. în cazul ăsta trebuie să-mi duc existenţa aşa- cum o concepe ea. Numai că eu n-am nevoie nici de dragostea ei copleşitoare, nici de ajutorul ei. Nu doresc decât linişte, pentru că sunt obosită. Va rezista ea oare ? Voi rezista eu însămi ? Şi cum va fi de aci înainte ?“

Cerul se porni să bubuie. Acum ar trebui să aştepte până când trece vijelia, dar n-are curajul s-o facă. Mai bine cheamă un taxi s-o repeadă acasă. Numai să găsească. Bătrâna se teme întruna să nu fie victima cine ştie cărui accident stupid şi când vede că întârzie, se macină în sinea ei, întrebându-se îngrijorată pe unde o fi umblând fata ei. Iza nu putea suferi ca cineva să fie îngrijea at din pricina ei. In timpul războiului obişnuia să care

sistematic în servieta peticită a lui Vince tot felul de arme, muniţii şi manifeste, iar atunci când era legitimată, se uita cu atâta impertinenţă în ochii jandarmilor, că i se dădea drumul imediat să plece în plata domnului. Chiar dacă era îngrijorat din pricina ei, Antal nu-i făcuse niciodată observaţie, oricât de târziu şi-ar fi făcut Iza apariţia la facultate, deşi, în nişte vremuri ca acelea, putea să tremure în toată regula, pentru că n-avea de unde şti ce se întâmpla cu ea în timp ce lipea manifestele unse cu pap pe zidurile caselor bine camuflate de teama deselor raiduri aeriene. Atunci când se întâmpla să apară în ultima clipă, gâfâind din greu, la cine ştie ce oră de laborator, Antal se mulţumea să remarce că nu prea vedea cum putea să iasă un medic adevărat din cineva care nesocotea ordinea şi punctualitatea. în prezenţa unor persoane străine se purta chiar rece şi brutal cu Iza.

Se apropie de fereastră, afundându-şi privirile în stradă. Forfota era infernală. Privit de sus,

oraşul care la sfârşitul zilei de muncă, înainte de începerea spectacolelor de teatru, era oricum suprasaturat, răscolit de furtună, părea de-a dreptul un muşuroi uriaş. Mulţimea se revărsa în valuri spre mijloacele de transport, acoperind trotuoarele şi locurile de refugiu. Dacă nu găsea un taxi i-ai fi trebuit mai bine de o oră ca să ajungă în vreun fel sau altul până acasă, nemaivorbind de faptul că s-ar fi udat până la piele. Ce-i drept, la prânz bătrâna îi tot întinsese pelerina, dar ea refuzase s-o ia, că doar afară era soare şi cer senin.

Ceru un taxi şi, minunea minunilor, centrala îi şi promise că-i va trimite unul. îşi strânse la repezeală lucrurile, gândind să fie de-acum jos în momentul în care avea să sosească maşina. La plecare, mai aruncă o privire pe fereastră, în speranţa că avea s-o vadă apărând după colţ. încremeni însă de groază.

Mulţimea, care atârna ciorchine pe scările tramvaiului din staţia aflată de partea opusă policlinicii, începu să se cl.jtine, la lumina tuburilor de neon părând să cedeze unei forţe

impresionante. Oamenii se dădură apoi în lături, lăsând să se strecoare printre ei o mogâldeaţă neagră, care ateriză neîndemânatic pe trotoar, aranjându-şi cu gesturi pripite pălăria demodată. Iza privi înspăimântata spre mama ei, care stătea dezorientată sub rafalele de ploaie, strângându-şi de zor poalele raglanului desfăcut de vânt. Un bărbat necunoscut o luă de braţ şi o ajută să traverseze strada, bătrâna abia îndrăznind să păşească prin faţa automobilelor care încetineau ori se opreau în dreptul ei. Iza se năpusti spre ieşire, azvârlind cheia spre portarul care stătea năuc, neînţelegând de ce nu-i întinsese mina „doamna doctor“, aşa cum obişnuia s-o facă de fiecare ••ată. Maşina trase în dreptul clădirii tocmai în momentul în care bătrâna păşi pragul policlinicii, ciocnindu-se aproape de Iza. Fericită nevoie mare, îi întinse plasa din care atârna un colţ din pelerina Izei.

Ploaia continua să cadă năprasnic, dându-i bătaie de cap Izei până când reuşi s-o instaleze pe bătrâna în maşină. Aceasta, la rândul

ei, stătea ţeapănă pe bancheta din spate, cu privirile în poale. Raza de lumină care-i strălucea pe faţă la sosire îi dispăruse complet. Iza îi smulse plasa din mână şi o trânti pe jos.

— Eşti foarte amabilă, draga mea, spuse Iza cât se poate de politicos, dar nu trebuia să te chinuieşti pe o vreme ca asta. Oricum, îţi mulţumesc mult.

Bătrâna nu-i răspunse, rezumându-se să privească drept în spatele şoferului. „Merge cu taxiul, gândi bătrâna. Ce simple sunt lucrurile ! E timp urât ? Nu-i nimic, cheamă un taxi şi problema s-a rezolvat de la sine.“ Inima începu să-i bată neregulat, creându-i o senzaţie de sufocare. Drumul până la policlinică fusese infernal. Nu mai circulase în viaţa ei într-un tramvai atât de aglomerat şi nici pe un întuneric atât de înspăimântător, brăzdat de tot felul de reclame şi lumini fosforescente. Unde mai pui groaza care pusese stăpânire pe ea la gândul că Iza putea fi surprinsă de vijelie în plină stradă.

Iza era palidă şi fără chef. „Merge

cu taxiul“, repetă iar bătrâna în gând. Privi apoi pe furiş sacoşa. Era teribil de urâtă.

Fără să se fi înţeles în prealabil, atât Tereza, cit şi Iza încercau s-o ajute pe bătrână. Tereza, care se angajase la Iza minată tocmai de lipsa treburilor gospodăreşti în pro- pria-i casă, o primise la început cu suspiciune, crezând că-i o bătrânică incomodă şi antipatică, gata s-o urmărească pas cu pas, neavând încredere în loialitatea ei. Şi-a propus, prin urmare, s-o pună la punct, ceea ce a şi reuşit cu ajutorul Izei, fapt care-i dădu satisfacţie deplină. De atunci bătrâna începu s-o evite vizibil. Văzând că, în loc să-i mai calce întruna pe urme şi să-i provoace dezordine în bucătărie ori să-i murdărească parchetul proaspăt frecat, se retrage zi de zi tăcută în jilţul din faţa ferestrei, cu privirile pierdute în furnicarul bulevardului, fără s-o fi interesat măcar cât de cât cele petrecute în stradă, iz- bânda dobândita cu greu se transformă curând într-o adâncă şi reală compasiune şi-i umplu inima de

teamă. Tereza era o femeie inteligentă şi, după ce medită îndelung asupra unor lucruri pe care nu reuşise să le înţeleagă în primele săptămâni, începu să priceapă cât de subţire era firul de care atârna existenţa acestei femei de ap-oape optzeci de ani, ţinută în viaţă mai curând de noianul de treburi şi griji cotidiene, şi să bănuiască chiar câte ceva din nerostita, dar imensa amărăciune acumulată în sufletul bătrânei, care, în pofida doliului şi a vârstei, se dovedise la început plină de energie şi vitalitate uluitoare. După ce reuşi să-şi impună punctul de vedere, dovedindunşi astfel puterea, Tereza se gândi că de acum îşi putea permite să fie mărinimoasă, având desigur grijă să nu ştirbească prin ceva nici prestigiul, nici poziţia dobân- dite cu atâta trudă.

Într-una din zile îşi făcu apariţia cu sacoşa goală, venind direct de acasă, fără să fi trecut prin piaţă. Se duse glonţ la bătrâna, care se ridică speriată când se deschise uşa, crezând că femeia are de gând să înceapă curăţenia din camera ei, ceea ce însemna că ea trebuia să treacă

dincolo, în camera Izei. Se şi repezi spre uşă, dar spusele Terezei o ţintuiră locului :

— Azi n-am avut timp să fac cumpărăturile. V-aş ruga să le faceţi dumneavoastră. Uitaţi, am notat aici totul.

Rămase ea însăşi surprinsă de aviditatea cu care îi fusese primită propunerea. Chipul bătrânei se lumină brusc, îşi puse ochelarii la repezeală, ca să poată descifra bileţelul Terezei când avea să înceapă cumpărăturile şi se repezi valvârtej pe uşă. Păşi sprintenă pe scări în jos, fără să se ţină măcar de balustradă, de parcă ar fi descoperit în trupu-i firav energii noi, capabile să nesocotească numărul destul de mare de trepte pe care Îs avea de coborât. între timp, Tereza deschise aparatul de radio şi se apucă de curăţenie, reproşându-şi slăbiciunea de care dăduse dovadă, din pricina căreia avea să întârzie, de bună seamă ; nu de altceva, dar ar fi avut timp să termine de mult şi cu gătitul dacă n-ar fi trimis-o pe „moşmondita ■aia de babă“ după cumpărături.

Numai că nici n-apucă să termine bine curăţenia, că bătrâna se şi întoarse, fluturându-şi victorioasă plasele cu tot ceea ce fusese trecut pe bileţel. Tereza îi mulţumi de amabilitate, răsturnă cumpărăturile pe masa de bucătărie, merse chiar cu mărinimia mai departe şi o întrebă dacă nu fuseseră cumva prea grele plasele, după care se apucă în grabă de gătit. Rămasă în pragul uşii, bătrâna o admira cu ochi strălucitori. Pe Tereza n-o lăsă inima s-o gonească de acolo, deşi nu-i prea plăcuse niciodată să se lase privită în timp ce trebăluia, pentru că, de regulă, ori se tăia, ori îşi zdrelea degetele pe râzătoare. „Amărâta, măcar de ar fi făcut nişte cumpărături ca lumea, gândi ea, şi n-ar fi adunat în straiţă tot ce a fost mai ieftin şi, bineînţeles, mai prost. Uite, carnea e plină de zgârciuri şi de oase, tocmai bună de aruncat la câini.“ Dar nu zise nimic, nici măcar nu bombăni. Bătrâna mai rămase un timp, admirând miracolul transformării materiei prime în bucate gustoase, după care se retrase în camera ei. Era frântă de oboseală, dar

nemaipomenit de fericită.

Din ziua aceea Tereza lăsă pe seama bătrânei cumpărăturile, deşi asta îi pricinuia destule necazuri. Ba cumpăra mărfuri de proastă calitate, ba uita cutia de cacao la magazin ori scăpa borcanul de muştar din sacoşă. Dar nu-i reproşa niciodată nimic. Se minuna ea însăşi, din când în când, cit de bună şi milostivă putea fi şi se înduioşa nevoie mare, căindu-se că rămăsese văduvă şi fără copii. După un timp, era destul să se uite la bătrâna, ca s-o cuprindă o duioasă nostalgie, li plăcea să lăcrimeze uneori, fapt pentru care prefera filmele al căror sfârşit nici nu mai apuca să-l vadă din pricina lacrimilor care-i curgeau şiroaie. Era mulţumită de sine că reuşise să se răzbune într-un fel cât se poate de nobil pentru neîncrederea iniţială a bătrânei. La întâi iulie, de ziua Terezei, lingă plicul cu bani pregătit de Iza, strălucea şi o broşă de argint, ce-i drept cam demodată, cu o mina miniaturală de mărgean la mijloc. Tulburată, o învârti câteva clipe printre degete, apoi şi-o prinse în piept. De fapt, broşa nu-i

plăcea, dar gestul bătrânei răscoli în sufletul ei nişte sentimente pe care nici ea însăşi nu reuşi să le precizeze.

Broşa o găsise pe masa de bucătărie, după ce o expediase pe bătrâna după cumpărături. In ziua aceea plasa i-a adus-o portarul, spunându-i că bătrâna plecase să se plimbe puţin şi-l rugase s-o aducă Terezei, ca să n-o aştepte prea mult. Aproape de ora mesei, văzând că bătrâna întârzie, se înfurie atât de rău, încât lăsă mâncarea la foc mic şi ieşi în grabă, alergând cu sufletul la gură în jurul blocului în căutarea ei. O găsi lingă cinematograf, stând pe o bancă, cu ochii închişi. Când o strigă, bătrâna tresări speriată, urmând-o apoi ascultătoare spre casă. Tereza se gândi s-o certe zdravăn, dar nu se mai simţi în stare, bănuind că bătrâna o evitase pentru a **n-o pune în situaţia să-i mulţumească, ceea ce-i trezi în suflet o stimă neobişnuită. Cine ar fi crezut că o asemenea bătrânica poate da dovadă de atâta demnitate ? Ii dădu să mănânce, făcându-şi apoi de lucru în jurul maşinii de gătit şi, cu spatele la ea, încurcată foc, îi mulţumi pentru**

darul primit. Roşie ca racul, emoţionată până la lacrimi, bătrâna bolborosi la rându-i câteva cuvinte sufocate de fericire.

Dezorientată' la început, Iza reuşi şi ea să se reeu- leagă după câteva săptămâni.

Ce-i drept, dezmeticirea Izei putea fi pusă în mare măsură pe seama lui Domokos, care într-o seară, în loja teatrului, se întoarse tam-nisam spre ea, uluind-o pur şi simplu cu întrebarea pusă : „La urma urmelor, ce ai de gând cu mamaia ?“ Rostită de Domokos, întrebarea i se păru stranie, nu de alta, dar fusese convinsă că pe Domokos nu-1 interesa cu adevărat nimic altceva în afară de căile de a-şi aşterne pe hârtie propriile gânduri şi nu observase nicicând la el vreo urmă de înclinaţie spre acte ori sentimente de caritate.

— Nu-i răspunse, mulţumindu-se să privească scena.

— Dacă ai de gând s-o izolăm în continuare, radiind-o pur şi simplu din familie – continuă Domokos pe un ton blajin, dar necruţător – mai bine ai fi lăsat-o acasă, acolo cel puţin n-ar fi

stat singură cât e ziulica de mare.

Iza se aplecă un pic înainte. Pe scenă tocmai se rostea un monolog. Realitatea e că dintre toate genurile artistice pe Iza o interesau dintotdeauna cel mai puţin dramele. Nu-i vorbă că arta în general n-o atrăgea în mod deosebit, iar atunci când avea puţin răgaz, prefera romanele, iar dintre ele pe cele realiste, echilibrate, inteligibile. La teatru nu mergea decât de dragul lui Domokos, iar monologul, marele monolog al protagonistei, o scotea de-a dreptul din sărite. Faptul că cineva vorbea singur ii părea a fi un simptom patologic. Lui Domokos nu-i răspunse nu pentru că nu l-ar fi luat în seamă, ci pentru că nu ştia ce să-i răspundă. Aceeaşi întrebare şi-o pusese ea însăşi săptămâni în şir. Dar nu găsise răspunsul potrivit.

— Ei, atunci gândeşte-te, frământă-ţi creierii ! — zise Domokos şi se lăsă pe spate, bombănind ceva despre dicţia defectuoasă a protagonistei.

Atunci, în seara aceea, se gândi Iza pentru prima oară la faptul că, la

urma urmelor, s-ar fi putut mărita cu Domokos, care făcuse destule aluzii la căsătorie, cu toate că un cunoscător superficial al acestuia nu şirar fi putut închipui aşa ceva despre el. Iza însă avea rezerve, se războia cu ea însăşi, în spatele reţinerilor îndărătnice iţindu-se de fiecare dată chipul lui Antal, foşnetul copacilor din pădurice şi bombăneala bonomă a profesorului Dekker. „Poate că totuşi n-o să-şi aştearnă pe hârtie gân- durile despre mine“, gândi ea şi, cu speranţa în ochi, se întoarse spre el, formulându-şi gândul cu voce tare, ca o tânguire : „Nu-i aşa că n-ai să scrii niciodată nimic despre mine ?“ Chipul lui Domokos se întunecă brusc, cuprins de o milă nesfârşită, devenind incredibil, neverosimil de bătrân. Negă trist, clătinând alene din cap.

In aceeaşi seară, întoarsă acasă, Iza se apucă să-şi împartă timpul.

La fel ca pe vremea studenţiei, când se afla în Lata unor examene, luă o coală de hârtie şi îşi întocmi un program zilnic foarte riguros. Dimineaţa deşteptarea, echiparea şi goana spre serviciu, după-amiază,

când se întoarce acasă, este, de cele mai multe ori, atât de obosită, încât n-ar putea nici să stea cu bătrâna şi nici s-o- scoată undeva. Dar de pe la şapte până la cină, dacă, bineînţeles, nu intervine ceva deosebit, ar putea intra şi sta de vorbă puţin cu ea. Desigur, nu şi în tura de după-amiază, pentru că în dimineţile libere obişnuieşte să-şi fişeze notiţele, să-şi scrie articolele. A doua zi, puţin emoţionată, puţin temătoare că bătrâna avea să nu-r priceapă intenţiile şi s-o întrebe direct de ce îşi propusese să petreacă atât de puţin timp cu ea, îi comunică planul făcut. Dar bătrâna, depăşind toate aşteptările, îi primi spusele cu atâta bucurie şi recunoştinţă chiar, încât Iza se fâstâci de-a binelea.

Din ziua aceea introduse regula de a-şi vizita mama sistematic, de patru ori pe săptămâna. Bătrâna o aştepta de obicei cu o ordine şi o curăţenie exemplare, jenată chiar, oferindu-i de fiecare dată tot felul de dulciuri, pe care n-avea tăria să le refuze chiar dacă îi tăiau pofta de mâncare şi-i cădeau greu la stomac. Treptat-treptat, bătrâna începu să-şi

revină, semănând tot mai mult cu bătrânica provincială de odinioară. Cele două obligaţii zilnice, diversele misiuni încredinţate de Tereza şi vizitele serale ale Izei, care-i povestea tot felul de întâmplări petrecute la policlinică, se dovediră a fi dătătoare de vigoare şi prospeţime. Izei i se umplea inima de o caldă compasiune, văzând-o cât de mult se străduia să priceapă cele relatate de ea, să reţină numele colegilor ei şi cât de mândră revenea uneori la câte o întâmplare ori persoană despre care îi mai vorbise si altă dată. „Asta-i colegul care ziceai că s-a însurat în'China?“ Sau : „Ai găsit cartea care ţi-a dispărut de pe birou ?“ Iza nu reuşea niciodată să fie suficient de proaspătă şi degajată în ■ora pe care şi-o petrecea cu mama ei, dar se străduia din răsputeri să arate odihnită şi dornică de poveşti. Ce-i drept, îşi cam deregiă propriul program, fiind nevoită fie să-şi împingă vizitele spre ore mult prea târzii de seară, fie să renunţe la ele. La cinematograf nu se mai ducea decât duminica după-amiază, deşi nu putea suferi să iasă undeva la distracţie la

asemenea ore, pe care le considera cu totul nepotrivite. In concepţia ei, cele mai potrivite ore pentru vizite, spectacole sau concerte erau cele de seară. La vizite ar fi renunţat mai lesne, dar de concerte nu se putea lipsi, aşa încât în serile de concert îşi amâna obişnuitele întâlniri cu bătrâna, dar văzându-i chipul posomorit, încerca de fiecare dată a doua zi s-o recompenseze cu vârf şi îndesat. în ultima vreme, până şi Domokos îşi regla vizitele spre ore mai târzii, venind de fiecare dată pe la zece, după ce Iza îşi termina treburile şi casa se cufunda în linişte.

După o vreme, bătrâna reuşi să-şi facă de lucru chiar şi în orele dintre cele două obligaţii cotidiene. Făcu mai întâi cunoştinţă cu vecinii de palier, apoi cu cei de bloc, fiind curând îndrăgită de mai toate femeile din apropiere. Nu-i mai puţin adevărat că oraşul, care pe vremuri, în timpul voiajului de nuntă, i se păruse fără margini, se reduse, în noile condiţiuni, la dimensiunile unui singur cartier, dar acesta începu să semene în ochii bătri- nei tot mai mult cu orăşelul ei

de provincie, devenindu-i tot atât de familiar. Şi, după ce Tereza îşi extinse misiunile încredinţate, bătrâna reuşi să se faeă îndrăgită de mai toţi vânzătorii din magazinele din împrejurimi. La lăptărie chiar i se oferea cite un scaun ori de câte ori avea mai mult de aşteptat.

Vara în capitală se dovedi de-a dreptul chinuitoare. Bătrâna o suporta greu, n-avea unde se refugia din faţa caniculei. Lăsa jaluzelele trase până aproape de orele serii, împiedicându-se la tot pasul de obiectele din cameră din pricina întunericului. Parfumul florilor proaspăt udate şi răcoarea înviorătoare a ogrăzii de odinioară erau, aşadar, înlocuite cu nesuferita caniculă a metropolei. Iza nu suferea chiar atât de mult, dar bătrâna se sufoca de-a dreptul. Când văzu cât e de palidă şi cum începe să se înăbuşe încă de dimineaţă, Tereza nu-i mai dădu voie să coboare la cumpărături, spunându-i că-i e teamă să nu i se facă rău cumva şi să nu fie trasă din pricina ei la răspundere de „doamna doctor“. Luă, aşadar, sacoşele, pe bătrâna o culcă pe divanul din cea mai

răcoroasă cameră, îi puse pe frunte o cârpă umezită şi se repezi ea însăşi după cumpărături.

De data asta bătrână îi fu recunoscătoare. Gândurile- şi căldura sufocantă o copleşiră. Se gândi ca de ziua morţilor să-i ridice lui Vince o piatră funerară şi începu să-şi facă planuri referitoare la materialul pe care avea să-l folosească şi la inscripţia cuvenită. Corespondă chiar cu Gică pe tema asta, având mare încredere în gusturile croitoresei. .

Canicula dură câteva săptămâni. Ferestrele nu le puteau deschide decât spre seară, dar aerul care pătrundea de afară nu izbutea să răcorească defel pereţii încinşi' peste zi. Iza, la rândul ei, slăbea văzând cu ochii, ceea ce o determină să înceapă a plănui unde şi cum să-şi petreacă concediul. Se gândi la început să meargă în Cehoslovacia, în munţii Tatra, dar se răzgândi. „Acum nu mergem în Tatra, zise Domokos, ne petrecem concediul în ţară. Hai să închiriem mai bine o cameră undeva la cotul Dunării şi s-o luăm cu noi şi pe mamaia. Uită-te la ea, e galbenă ca floarea de dovleac.“

Şi când te gândeşti câtă grijă avea Domokos să nu folosească în prezenţa Izei nicio comparaţie sau vreo altă figură de stil ! .

îşi făceau, prin urmare, tot felul de planuri referitoare la concediu, cea mai entuziastă fiind desigur bătrâna, deşi avea unele remuşeări, fiindcă nu-şi aducea aminte să mai fi călătorit pe undeva de atunci, din tinereţe, şi i se părea cam deplasat să-şi facă planuri din moment ce Vince nu mai era printre cei vii. Deşi puţin ruşinată, deci, se bucura totuşi că putea părăsi, măcar pentru puţină vreme, hruba aceea supraîncălzită. Fău- rându-şi planuri, timpul dintre plecarea Terezei şi sosirea Izei trecea şi el mai repede. Se tot întreba, înfrumu- setându-şi visele, cum avea să-şi petreacă zilele alături de Iza şi nebunul ăla de scriitor, care o saluta de fiecare cată, la sosire, ca şi la plecare, printr-un „sluga dumneavoastră, mamaie !“ Fără să-şi fi putut explica motivele, îl îndrăgise peste poate pe Domokos, deşi se întrista puţin ori de câte ori se gândea cât de libertine şi de necuviincioase erau relaţiile dintre el

şi Iza.

în noile condiţii, Tereza îşi termina zilnic treaba cu o oră şi jumătate, două mai repede decât în perioada în care bătrâna făcea cumpărăturile.

într-o zi, pe la prânz, după ce Tereza îşi luă rămas- bun, punându-i în faţă o farfurie plină cu caise, bătrâna se şi întrebă uimită care să fie cauzele pentru care Tereza îşi termina mai repede treburile de când îşi făcea din nou singură cumpărăturile. Se gândi mai întâi că, fă- cându-şi cumpărăturile în dmm spre casă, câştiga desigur timp preţios, dar realiză curând că Tereza îşi termina tot atât de repede treburile chiar şi atunci când venea mai întâi să se apuce de curăţenie şi se repezea apoi după cumpărături. Oare de ce ? începu să molfăie o caisă, nemulţumită de gustul fructei. După cum îşi aducea ea aminte, caisele aveau alt gust acasă, aici i se păreau parcă mai acrişoare şi cam necoapte, deşi avuseseră parte de un an cu mult soare.

Brusc i se opri înghiţitura în gât. îşi dădu seama, ca din senin, de

motivele pentru care Tereza reuşea în ultima vreme să-şi termine treburile mai repede. Aşează alene farfuria pe masă.

Gândul că n-o ajută pe Tereza, făcându-i cumpărăturile, ci, dimpotrivă, îi încurcă treburile, o înspăimânta. Acolo, în camera aceea sufocantă, lipsită de aer, cu jaluzelele trase, trăia unul dintre rarele momente în care omul vede totul cu o limpezime neobişnuită. I se făcu deodată o ruşine cumplită, gândindu-se ce părere greşită îşi formase ea despre Tereza şi cât de puţin reuşise s-o cunoască. Realitatea era, prin urmare, cu totul alta. Tereza e o femeie de caracter, gândi bătrâna, în timp ce lacrimi amare îi şiroiau pe obraji. Tereza e doar aparent severă şi certăreaţă, în realitate e bună la suflet şi plină de tact. Şi deodată femeia aceea care până nu demult i se păruse că are gură mare şi se uită urât, se prefăcu aievea într-o femeie tânără şi frumoasă, întruchiparea purităţii şi bunătăţii, căreia i se făcuse milă de ea şi, răpindu-şi din timpul ei atât de preţios, se sacrificase numai de dragul

de a da un sens puţinelor zile rămase la dispoziţia unei biete bătrâne, cum era ea. Tereza era, desigur, mult mai expeditivă în efectuarea cumpărăturilor, îi cunoştea, de bună seamă, şi pe toţi vânzătorii din piaţă, în timp ce ea nu se stabilise măcar la o precupeaţă, cumpărând de fiecare dată de la alta pentru a le încerca pe toate. Aşadar, ea nu era un ajutor pentru Tereza, ci o frâna ! Dacă nu venea canicula asta nenorocită, prilej fericit pentru Tereza de a-şi relua vechile atribuţii, nu şi-ar fi dat seama niciodată de adevăr. Niciodată !

A doua zi nu îndrăzni să privească în ochii Terezei, cu toate că relaţiile dintre ele ajunseseră până la punctul de a-şi face destăinuiri, Tereza vorbindu-i despre defunctul ei soţ, bătrâna despre Vince. Nesocotind diferenţa de vârstă de peste douăzeci de ani, soarta comună, văduvia, reuşise să le aducă într-un fel sau altul pe amân- două la acelaşi numitor. Bătrâna însă amuţi, deveni ursuză, Tereza neînţelegând în ruptul capului ce se întâm- plâse cu ea. Ii şi puse la un moment dat palma pe

frunte, să vadă dacă nu cumva era bolnavă. Nici măcar după trecerea valului de caniculă nu reuşi s-o convingă să facă din nou cumpărăturile. Pentru ea era, desigur, o uşurare, numai că i se părea ciudat. La un moment dat se simţi chiar jignită, avea senzaţia că-i fuseseră nescocotite bunele intenţii, ceea ce o determină să nu se mai ocupe de bătrână, care îşi reluă vechiul obicei de a sta cufundată în scaunul cel mare, sau de a cutreiera străzile, gândin- du-se cum s-o facă pe Tereza să înţeleagă că ea n-avea dreptul să-i accepte sacrificiul şi că prefera să moară, decât să se ştie povară în viaţa altuia.

De atunci bătrâna începu s-o bănuiască şi pe Iza.

Avea – n-avea chef, Iza rămase credincioasă propriilor hotărâri şi continua să vină în fiecare seară la bătrână. Cu vremea, oboseala îşi spuse însă cuvântul. Izei i se înfundară ochii în orbite, iar faţa i se alungi peste măsură. Într-una din zile se potcovi cu o gripă de toată frumuseţea, dar nu renunţă la vizita ei obişnuită. Se

aşează, ce-i drept, mai departe de mama ei, tuşea şi strănuta întruna, dar continuă să-i vorbească. Aşezată comod în jilţul ei, la adăpostul luminii difuze care învă- luise camera, bătrâna pândea fiecare mişcare. Iza era de regulă vizibil bine dispusă, nu se plângea niciodată şi avea numai şi numai veşti bune : ba că primise o primă, ba că spera să facă în curând o călătorie în străinătate…. Numai că seara târziu, când fata credea că bătrâna adormise demult, aceasta se furişa tiptil în urma ei şi trăgea cu urechea, atentă să nu piardă vreo iotă din cele spuse lui Domokos la telefon. „Nu, te rog nu veni, nu mai sunt în stare să scot o vorbă, mă duc şi mă culc. Dar înţelege odată că nu mai suport, trebuie să rămân cu mine însămi ! Am şi eu nevoie de câteva ore în care să rămân singură şi să mă holbez pur şi simplu la tavan.“

Noaptea de după noua revelaţie semăna teribil cu noaptea nesfârşită, orbitoare, ireală de după moartea lui Vince. Treptat forfota străzii se domoli, nu încetă de tot, că doar pe bulevardul Jozsef forfota nu înceta

nicio clipă, deveni doar mai molcomă, aşa cum respiraţia zgomotoasă de peste zi a unui om plin de vitalitate se transformă seara, fa adăpostul somnului odihnitor, într-o pâlpâife molcomă, abia perceptibilă. După retragerea Izei, bătrâna nu se schimbă, rămase îmbrăcată, aşa cum era, în scaunul cel mare, cu ochii ţintă la palmele pe care şi le închidea şi le deschidea maşinal. Ii veniră în minte frânturi' de texte din rugăciunile naive ale copilăriei : *„Inger-îngeraşul meu, // ce mi te-a dat Dumnezeu, // Totdeauna fii cu mine // Şi mă-nvaţă să fac bine... Şi-n tot locul mă-nsoţeşte // Şi de rele mă păzeşte.“* învăţase să îndrăgească îngeraşii de la o doică de religie catolică, pe care o avusese odinioară. în mintea ei de copil, Dumnezeu era departe, avea barbă şi pe deasupra mai era şi bărbat, în timp ce îngerul ei păzitor i se părea a fi mai aproape de ea, mai palpabil, mai pe înţelesul ei. „îngerul meu păzitor“ – gândi bătrâna. Ce idee stranie ! Că doar îngerii n-au nici sex, nici vârsta, în timp ce ea e atât de bătrâna ! Tare obosit mai trebuie să fie îngerul ei păzitor, ori te

pomeneşti că îngerii celor vârstnici îşi pierd ei înşişi caracterul atemporal şi gâfâie şi ei din ce în ce mai greu, târşindu-şi paşii în urma celor tot mai greoi şi mai şovăitori ai bătrânilor ? Iată că Iza i se des- tăinuie lui Domokos atunci când are ceva pe suflet; oricum, ea n-ar avea cum s-o ajute, cel mult s-ar apuca şi ea de plâns, mângâind-o pe creştet, ca pe vremuri. Dar Tza e acum o femeie matură, cum ar putea ajuta o biată bătrână ca ea ? Sărmana fată e vizibil obosită. Munceşte din greu din zori şi până seara. Dimineaţa şi după-amiaza cu bolnavii, iar puţinul timp liber care-i rămâne îl consacră mamei sale, ei însăşi nerămânându-i decât frânturi, rămăşiţe zdrenţuite ale unei zile supraîncărcate. Îşi împarte biata fată ziua ca pe o franzelă, în mai multe porţii obligatorii. Vince a murit, ca şi Endrus cel mic, iar oraşul de odinioară a dispărut şi el, la fel ca toate celelalte. Boala lui Vince, cu tot cortegiul de obligaţii chinuitoare, în pofida permanentei dureri surde pe care i-o provocase în suflet, i se părea acum o perioadă demnă de invidiat.

Degetele i se chirciră de neputinţă. Tereza se descurca mai bine fără ea, Iza nu-şi putea îngădui în prezenţa ei nici măcar un moment de slăbiciune, Căpitan nu mai era, nici Gicuţa, nici Kolman, nimeni care să fi avut cât de cât nevoie de ea sau să fi schimbat cu plăcere măcar două vorbe cu ea.

Te pomeneşti că o fi murit şi ea, fără să-şi fi dat încă seama ! O fi cumva cu putinţă ca omul să moară înainte de a-şi da seama de propria-i nefiinţă ?

Din când în când pătrundea până la ea clinchetul câte unui tramvai întârziat. începu să-şi facă tot felul de socoteli, întrebându-se cât mai avea de trăit. Părinţii îi muriseră de tineri, aşa că n-avea niciun punct de sprijin. Crezu pentru o clipă, entuziasmată de o naivă speranţă, că avea să apuce anii lui Vince. Optzeci de ani, frumoasă vârsta ! Şi totuşi, îşi zise, ce bine ar fi să nu fie aşa ! Iza s-ar putea duce singură în vacanţă şi n-ar mai fi nevoită să-şi piardă serile cu ea pe căldurile astea sufocante.

A doua zi, când Iza îşi făcu din nou apariţia, o primi în pat. O rugă să

nu se supere, dar ar cam trebui să amine pe altă dată obişnuita şuetă, nu de altceva, dar se simţea teribil de obosită şi ar fi vrut să doarmă. De altfel, luase de-acum cina singură. Iza îi luă pulsul, o ridică în capul oaselor, uitându-se cu atenţie în ochii ei. Chipul bătrânei părea într-adevăr obosit şi, cu toate că in ultima vreme se dovedise de o vitalitate ieşită din comun, arăta acum chiar mai bătrână decât cei şaptezeci şi cinci de ani pe care îi împlinise. Pulsul era ca de obicei, lent, poate doar puţin mai înteţit, dar regulat. Nu părea bolnavă. „Să se fi plictisit de mine ?“ – se întrebă Iza în timp ce-şi luă rămas-bun de la ea. Trecu în camera alăturată, deschise tacticos câteva sertare şi, fredonând o melodie veselă, începu să se îmbrace. „Te pomeneşti că s-o fi săturat de şuetele noastre serale şi ar vrea să doarmă. Ori s-o fi obişnuit cu mine şi nu mai simte nevoia aceea acută de a mă avea lângă ea.“

Puse mâna pe receptor şi formă un număr. Bătrâna o auzi, dar nu se mai ridică din pat să tragă cu urechea,

nu mai era curioasă să afle cu cine vorbeşte. Unduirile vocii, clinchetul ei zglobiu le sesiză oricum, chiar şi prin uşa închisă. O urmări cum pune la punct detaliile întâlnirii, auzi apoi apa şiroind în baie şi, după câteva minute, uşa camerei se deschise abia perceptibil. Nici măcar nu se clinti, încercând să simuleze un somn adânc. Boarea parfumului folosit de Iza prinse a-i gâdila nările, dar se stăpâni, străduindu-se să răsufle rar şi regulat, l'za ascultă câteva momente, după care închise uşa încet în urma ei. Pe cea de la intrare o trânti mai zgomotos. Prin urmare, plecase. Bătrâna se repezi la fereastră, ridicând puţin storurile. Iza îmbrăcase o rochie albă şi îşi adunase părul într-un coc tineresc, de parcă ar fi fost o şcolăriţă. Ieşi sprintenă pe poartă şi urcă din mers în primul tramvai care apăru.

Din ziua aceea bătrână n-o mai primi în camera ei decât pentru câteva minute.

Iza păru la început surprinsă, ba chiar o urmări cî- tava vreme cu suspiciune, dar văzând că o găseşte

seară de seară dormind, începu să se obişnuiască cu gândul că putea iar să dispună de propriul ei timp. Se apucă iar să scrie articole, îl primea pe Domokos, îşi invita colegii şi pleca mai des de acasă. Aproape că nu-şi mai vedea mama decât duminica. Cu vremea, chipul bătrânei se subţie vizibil şi se înăspri. Izei i se păru că o priveşte rece, distant, cu nişte ochi lipsiţi de dragoste. I se şi plânse lui Domokos, încercând să-i explice eât de mult se schimbase bătrâna. N-o mai înţelegea defel. Gu Te- reza aproape că nu mai schimba o vorbă, o ocolea vizibil, iar de făcut nu făcea nimic în casă. Prefera să stea cât e ziulica de mare în jilţul ei. Când Tereza îşi făcea apariţia, bătrâna pleca de acasă şi nu se întorcea decât la prânz. Habar n-avea pe unde umbla şi ce se întâmplase eu ea de se înstrăinase aşa de mult de ele. Ce-i drept, nici Domokos n-avea de unde şti. Ca să-i fi dat un răspuns cât de cât plauzibil, ar fi trebuit să stea de mai multe ori de vorbă cu bătrâna. Într-una din duminici, invitat la masă de Iza, se purtă deosebit de amabil cu bătrâna,

ca un copil, ceea ce nici nu-i venea prea greu, pentru că îi era dragă cu adevărat. Dar nu reuşi nici el să se dumirească. Glumele nu-i fuseseră gustate, iar bătrâna mânca puţin şi fără poftă, după care se scuză, spunând că-i obosită, şi se retrase în camera ei.

— Poate că-i vorba pur şi simplu de bătrâneţe, constată Domokos. Acasă, în provincie, sufocată de atâtea griji şi obligaţii, a fost nevoită să se menţină tânăra. Aici însă universul ei s-a îngustat mult şi simte nevoia să se lase în voia soartei. Se mai întâmpla, aşa-i viaţa, că doar şi noi o să fim odată şi odată bătrâni.

— Tu n-ai să fii niciodată bătrân ! exclamă Iza. Eşti mult prea lipsit de responsabilitate pentru aşa ceva.

Ce-i drept, nu-şi rostise gândul până la capăt. în realitate, fraza ar fi trebuit să sune cam aşa : „Tu nu poţi avea simţul răspunderii, aşa cum îl are Antal“. I se făcu ruşine că mai continua să raporteze totul la Antal.

Domokos, care n-avea un program riguros, legat de anumite ore, şi care obişnuia să-şi scrie materialele în- tr-o

cafenea aflată peste drum de locuinţa Izei, îi promise s-o pândească pe bătrâna, să vadă ce face în orele ce se scurgeau între sosirea Terezei şi masa de prânz, răstimp despre care bătrâna, ori de câte ori era întrebată, dădea imperturbabil acelaşi răspuns : „M-am plimbat“, Răspunsul bătrânei era, desigur, greu de crezut atâta vreme cât ieşea chiar şi pe o vreme nu prea potrivită pentru plimbări.

Iza rămase pur şi simplu perplexă atunci când i se relată că bătrâna nu făcea altceva decât să se plimbe ore în şir cu tramvaiul. Se urca în faţa casei în tramvaiul şase, mergea până la piaţa Moscova, acolo se urca în cincizeci şi nouă, care o purta până la capătul liniei şi înapoi, după care se urca într-un alt tramvai şi tot aşa ore şi ore în şir. Domokos fusese el însuşi derutat când îi relatase cele constatate. Dealtfel, încercase aceeaşi stranie nelinişte tot timpul cât o urmărise de la distanţă pe bătrâna, care n-avea cum să-l observe pentru că nu catadicsea să arunce nici măcar o privire în jur, nici în staţie, nici în tramvai. Mergea ori stătea tăcută, fără

să scoată o vorbă, cu o sacoşă goală în mină, pierdută pe gânduri, cu privirile pironite spre stradă, de parcă ar fi vrut să afle câte ceva despre clădirile înşirate în cartierele total necunoscute ei.

— O distracţie nevinovată, atâta tot, zise Domokos mai mult s-o liniştească pe Iza, care era de-a dreptul speriată şi tristă. Face cunoştinţă cu oraşul, asta n-ar trebui decât să te bucure.

Dar Iza nu se bucura defel, cum era să se bucure, din moment ce nu înţelegea nimic. Bătrâna nu-i vorbise niciodată despre drumurile ei, de parcă ar fi încercat să-i ascundă cine ştie ce taine. De fapt, nici despre altele nu-i mai vorbise de mult. Aproape că încetase să mai comunice cu ea. Tereza devenise şi ea morocănoasă şi nervoasă. Tăcerea bătrânei o scotea din sărite. Prietenie totală sau război total, altă alternativă Tereza nu admitea. Această stare ambiguă care se crease de la o vreme între ele, evitările vizibile şi dispariţiile îndelungate nu-i erau pe plac.

Sosi şi ziua concediului. Totul era pregătit, inclusiv cele trei camere comandate în staţiune, când bătrâna îi aduse Izei la cunoştinţă că n-avea da gând să meargă nicăieri. Drumurile şi toate celelalte ar fi obosit-o peste măsură, aşa că prefera să rămână în oraş. Două zile la rând încercă Iza s-o convingă, dar fără niciun rezultat şi, oricât i-ar fi fost de ruşine, trebui să recunoască în cele din urmă că bucuria pe care i-o pricinui refuzul bătrânei era mult mai mare decât îngrijorarea şi teama stârnite de purtarea ei. Două săptămâni pe malul Dună- 1 **ii! Prin urmare, avea la dispoziţie două săptămâni întregi !**

Din staţiune o sună în fiecare după-amiază la telefon pe bătrâna şi primea invariabil acelaşi răspuns : „Mă simt bine, maică“. Tereza primise şi ea concediu, aşa că bătrâna era nevoită să-şi gătească singură şi tot singură să facă ordine prin casă. Când se întoarse, Iza o găsi mai slabă, dar mult mai liniştită, li spuse Izei câteva cuvinte de bun venit, o lăudă cât de bine arată, după care se retrase tăcută în camera ei. Se nimerise să fie o zi de

duminică, iar Iza, mai proaspătă şi mai odihnită ca ori- când, era într- adevăr dornică să-i povestească toate în- tâmplările petrecute in vacanţă. îşi adună, prin urmare, la repezeală corespondenţa şi se repezi în camera ei.

Bătrâna se pregătea tocmai de plecare. O rugă să amine şueta pe altă dată, pentru că ea avea treabă acum. Iza râmase uluită, privind-o cu nedumerire pe maică-sa. Dar bătrâna îşi luă sacoşa, murmură câteva cuvinte de rămas-bun şi ieşi pe uşă. Rămasă singură, Iza îşi rezemă coatele de pervazul ferestrei, privind speriată în stradă. Căldura nu mai era la fel de sufocantă ca la mijlocul verii. Bătrâna apăru în faţa blocului mult mai sigură pe sine, traversă fără teamă strada şi se urcă agale în primul tramvai care intră în staţie.

III. APĂ

CUM dădu colţul, vânzătorul de ziare începu să fluture spre el victorios gazeta de fizică popularizată şi cea de satiră şi umor. Băgă mina în buzunar, căutându-şi banii. De fapt, Antal primea cu regularitate

cotidienele şi publicaţiile de specialitate la clinică şi nu putea suferi revistele umoristice. Umorul său era molcom, mai curând interiorizat. O glumă bună sau o şotie izbuteau uneori să-l distreze, dar şirul nesfârşit de glume, unele mai bune, altele mai proaste, îl scoteau de-a dreptul din sărite. Numai că nu-1 lăsase inima să4 refuze pe vânzător, care îl considera moştenitorul de drept al lui Vince, iar atunci când l-a văzut pentru prima oară des- chizând din nou cu propria-i cheie poarta bătrânei case, prinse a-i face semne din colţul străzii, fluturând plin de entuziasm publicaţiile preferate ale bătrânului, de parcă ar fi văzut aievea năluca lui Vince tânăr.

Antal era un vechi şi consecvent abonat, în timp ce Vince îşi cumpăra gazetele cu bucata, aşa cum se obişnuise încă de pe vremea pensionării sale forţate, dar Antal nu-i reproşă niciodată vânzătorului că-1 obliga să plătească de două ori aceleaşi ziare şi reviste, nu de altceva, dar ştia cât de mult. îl îndrăgise pe bătrân.

Cu casa se acomodă greu, la început simţind-o chiar ca pe o povară. Câtă vreme zidarii, tâmplarii şi zugravii încercau să-i dea o nouă înfăţişare, fusese nevoit să plece de câteva ori pe zi de la clinică, pentru a-i verifica. Nici cu Gică nu-i fusese prea uşor să cadă la învoială, încereând să-şi păstreze independenţa aparentă, femeia se crampona cu îndârjire de statutul ei de mic meseriaş, refuzând sus şi tare să-şi schimbe prânzul sărăcăcios cu o mâncare ceva mai consistentă. Fusese nevoit s-o roage, s-o implore, să-i facă curte, să apeleze la vremurile şi amintirile de demuit pentru ca Gică să accepte în cele din urmă să-i fa ă curar în casă şi să-i mai şi gătească din când în când. Desigur, nu fusese o victorie prea uşoară, pentru că Gică, asemeni tuturor celorlalţi locatari de pe stradă, nu-i putuse ierta că o părăsise pe Iza, fapt^ pentru care îşi ridica de fiece dată salariul cu o mină atât de maiestuoasă, de parcă ar fi vrut să-i spună că-1 servea numai şi numai din mărinimie şi din respect faţă de familia Szocs, altfel nici prin cap nu i-

ar fi trecut să stea la dispoziţia unui individ care a fost în stare s-o părăsească pe o fată atât de dulce cum era Iza Szocs.

Brava, desigur, afirmând sus şi tare că din croitul mantiilor preoţeşti se putea trăi la fel de bine ca înainte de: război. In realitate, în majoritatea parohiilor mantiile se moşteneau, rarele comenzi ale Gicuţei datorin- du-se fie unor jubileuri clericale, fie generozităţii excesive a cine ştie căror comunităţi de credincioşi. Gică era, aşadar, mult prea fericită că viaţa ei se normalizase în- trucâtva, că avea ce face zi de zi, că se putea învârti printre muncitori, fiind martora transformării vechiturilor familiei Szocs în obiecte de mobilier nou şi modern, care, împreună cu instalaţiile electrice de uz casnic, dădeau întregii locuinţe o atmosferă caldă, primitoare şi practică totodată. Noile ei îndeletniciri îi făceau plăcere, dar ori de câte ori Antal îşi făcea apariţia pe neaşteptate, se uita urât la el pentru că, deşi el fusese cel care-i crease la urma urmelor siguranţa zilei de mâine, nu-i pujtea ierta purtarea

considerată de ea inumană faţă de familia Szocs. Ce-i drept, nu-i prea făcea plăcere nici faptul că locuinţa intrase în posesia lui, întrebându-se revoltată ce nevoie avea fiul unui apar, al unui fieşteeine, de o casă ca asta şi de o altă nevastăj după ce a avut-o pe Iza.

Numai că de casa cumpărată de Antal ţineau nu numai Gică şi vânzătorul de ziare, ci şi Kolman. Ori de câte ori sosea acasă, înainte de a fi deschis poarta, Antal era nevoit să se oprească preţ de câteva clipe, pentru că băcanul de peste drum prindea a-i face semne disperate, nu de puţine ori ieşindu-i chiar în întâmpinare cu o plasă plină de alimente. Realitatea e că, din momentul în care se mutase de la clinică în casa renovată, cumpărăturile deveniseră o adevărată problemă. Gică îi declarase chiar ritos că nu-şi putea asuma efectuarea cumpărăturilor trebuincioase din moment ce băcanul îşi permisese s-o jignească profund. Kolman, la rândul său, se simţise ofensat în primele zile, văzându-1 pe Antal că-şi făcea cumpărăturile la bufetul clinicii şi le

cără acasă în servietă, fără să ştie că gestul lui provocase un adevărat dezastru în sufletul băcanului. Într-o bună zi, acesta îl şi opri în plină stradă, reproşându-i cu durere neîncrederea manifestată faţă de produsele şi serviciile sale.

„Mare năităr ău mai sunt“ – gândea uneori Antal dimineaţa, la plecare, în timp ce îi lăsa băcanului invariabila comandă : lapte, pâine, unt, uneori zahăr şi puţină sare, fructe şi ardei graşi. în realitate însă, nu era supărat deloc, făcându-şi un obicei din a-şi ridica bucatele seara, la întoarcerea de la clinică. De fiecare dată chipul lui Kolman radia de fericire. Chiar dacă era evident că bunăvoinţa şi drăgălăşenia lui excesivă erau adresate mai curând lui Vince, se gândea de bună seamă şi la faptul că, cine ştie, poate că peste vară avea să aducă şi Antal câte o floare vânzătoarelor, aşa cum procedase şi Vince la vremea lui.

împăcat, aşadar, cu soarta, Antal trecea zi de zi să-şi ia sacoşa pregătită cu grijă de băcan, una din sacoşele jerpelite ale bătrânei, pântecoasă şi

urâtă, cu toporaşi brodaţi pe cele două feţe, croită dintr-o haină mai veche, o hidoşenie deci căptuşită cu muşama. Cu servieta la subsuoară şi sacoşa agăţată de braţ, Antal se chinuia apoi să deschidă şi să îndhidă poarta, depunându-şi imediat bagajele, aşa cum procedase înainte vreme bătrână, pe măsuţa da răchită împlejtită de sub umbrarul boltit. în amurgul care se lăsa, parfumul trandafirilor lui Vince era dens şi uşor dulceag, grădina căpătând o strălucire aparte la lumina difuză a înserării. Florile erau tot în grija Gicuţei, care le udase, iată, şi de această dată cu mare conştiinciozitate. Suflând din greu, de sub şopron îşi făcea apariţia şi Căpitan, manifestându-şi bucuria cu mişcări stângace, bătrânicioase. Undeva pe fundul sacoşei se aflau de bună seamă şi cele câteva foi şi cotoare de varză pregătite anume pentru Căpitan, dar acum n-avea decât să mai aştepte puţin.

în ultima vreme, după ce intra în curte şi închidea poarta în urma sa, îl năpădea tot mai frecvent senzaţia de satisfacţie în aşteptarea căreia

cumpărase în realitate casa. Durerea provocată de dispariţia lui Vince se mai atenuase, în schimb printre straturile de flori prindea aievea tot mai mult contur năluca surâzătoare a acestuia, zidurile înalte de cărămidă, năpădite de tufele de liliac, purtând parcă amprenta personalităţii plină de voie bună a bătrânului mucalit, pus mereu pe şotii. în primele zile după mutare, când aroma zugrăvelii proaspete stăruia prin odăi, vechile amintiri îl mai apăsau încă dureros, cu toate că întreaga casă îşi schimbase cu totul înfăţişarea faţă de perioada în care locuise acolo împreună cu Iza, scaunele confortabile şi măsuţele uşoare, transformate din materialul lemnos al mobilierului greoi de odinioară, ca şi interioarele luminoase, tinereşti, împrumutaseră locuinţei un aer practic şi confortabil, diametral opus aglomerării greoaie şi stângaciei bonome care caracterizase fostul cămin al familiei Szocs.

Fantoma Izei în schimb se dovedi a fi mult mai îndărătnică decât cea a defunctului şi chiar decât a bătrî- nei, care plecase de acasă cu atâtea

speranţe în suflet, agăţându-se de mână, de fusta Izei ca de unica şi ultima ei nădejde. La început îi păruse chiar rău că îşi cheltu- ise banii – o sumă de altfel departe de a fi neglijabilă – adunaţi cu atâta trudă de-a lungul anilor, în loc să-şi fi cumpărat un apartament în noile blocuri, de care nu l-ar fi legat niciun fel de amintiri şi ar fi fost oricum mai aproape de clinică, decât casa bătrânilor Szocs. Nici nu-şi prea găsise locul prin casă în primele zile. Umbla în sus şi în jos prin camere, urmărit parcă de imaginea vechiului mobilier, transformat între timp în piese uşoare, suple, care înviioraseră casa, împrumutân- du-i o înfăţişare nouă. Trecură câteva săptămâni până reuşi să se acomodeze cât de cât cu noul său cămin şi să uite că şifonierul, de pildă, a cărui uşă o deschidea să-şi ia cine ştie ce lucruri trebuincioase, fusese confecţionat din dulapul în care îşi ţinuse odinioară Iza rufăria de pat. Realitatea e că fuseseră într-o vreme mult prea apropiaţi sufleteşte pentru a o putea uita atât de repede pe Iza. Renovarea şi mai ales lucrările

de tâmplărie şi tapiserie duraseră mult, până spre miezul verii, cu toate că toţi meşterii pe care-i angajase fuseseră în vreun fel sau altul pacienţii săi şi se străduiseră de dragul lui să termine treaba cit mai repede. Nu se mută, aşadar, de- cât spre finele lui iunie şi abia spre sfârşitul lui august putu spune cu adevărat că Iza, cu tot ceea ce însemnase pentru el, trecuse şi ea în rândul amintirilor, imaginea ei nefiind mai vie decât cea a simpaticei şi drăgălaşei bătrâne, pe care o vedea aievea, cu ochii ei mereu întrebători şi mâinile-i harnice, trebăluind de zor prin casă, ori a lui Vince, cu ochii mici, inteligenţi şi nelipsita-i şapcă.

Şi totuşi, Iza nu-i lăsa'se amintiri atât de blajine şi de cuceritoare. Când uneori, în pat, îşi amintea de ea, ecoul unor vorbe rostite odinioară străbătea prin timp spre el, iar amintirile erau triste, dureroase.

Apoi trecu şi Iza, aşa cum trec atâtea altele, aşa cum trec toate în viaţă.

Iată-1 pe Căpitan suflând din greu în urma lui pe cele câteva trepte de la

intrare. Antal se uită maşinal în jur în căutarea vreunei scrisori, dar nu găsi nimic. De altfel corespondenţa o primea la spital, acasă negăsind de regulă decât cartea de vizită a cine şltie cărui mic-meseriaş, care-şi făcea reclamă singur. Era obosit, avusese o zi grea, dar se miră în sinea lui ce feste putea uneori să-i joace propriu-i sistem nervos. Dacă Lidia n-ar fi fost de noapte, ar fi cutreierat acum cu ea străzile, fără să fi simţit nici cea mai mică oboseală, sau ar fi stat de vorbă în chioşcul din pădurice, aşa cum făceau în toate serile libere, sporovăind uneori până aproape de ivirea zorilor. Numai că Lidia era ocupată, iar patul îl trăgea teribil, aşa cum se întâmpla ori de câte ori nu avea vreo treabă mai importantă de făcut, cum ar fi un pacient nou, vreun caz mai grav, un articol, – pe care nu-1 putea scrie decât noaptea –, vreo consfătuire mai interesantă şi, desigur, Lidia. In primul rând şi înainte de toarte Lidia.

Făcu o baie şi se schimbă. Pe raftul de sus al dulapului din perete descoperi vechile cutiuţe ale bătrânei.

Zimbi în sinea lui, aducându-şi aminte că Iza nu-i ceruse bani pentru ele. Erau acolo câteva mărunţişuri de-ale bătrânei, colecţia de timbre a lui Vince, ochelarii... Ar fi trebuit poate să le arunce, dar gândul în sine îl întristă, pentru că obiectele îi aminteau de cei dispăruţi ori aflaţi departe de el, iar în şifonier era loc berechet şi pentru ele. Doar fotografiile vechi şi urâte le dusese în pod. Iza îi lăsase chiar şi o trusă completă de bucătărie, vase şi obiecte casnice vechi şi demodate, dar bine întreţinute, pe care le rânduise frumuşel cu Gică în bufetul renovat şi el. Antal avusese de-a lungul anilor atât de puţine lucruri ale lui personale, incit îl distra teribil ideea că devenise proprietarul unor obiecte atât de diverse : stropitoare, butuc pentru tăiat lemne, sită de tutun, toporişcă... Sita o lăsase afară, fiindcă mirosea dumnezeieşte a cel mai fin tutun de pipă. O agăţase în antreu, de un cui, între cele două pipe impozante ale lui Vince, puse în cruciş, deasupra bastonului din lemn de vişin lustruit. De-acum, îşi zise amuzat, avea

bătrâneţile asigurate, putea să pufăie în tihnă din cele două pipe. Casa, cu amestecul uşor grotesc, dar simpatic, între vechi şi nou, devenise atât de primitoare şi plăcută, încât colegii săi, care veniseră s-o vadă, se minunau care mai de care, iar Vâri începuse chiar să şuiere cu năduf, între- bându-se necăjit de ce şi-o fi cumpărat el garsonieră tocmai la etajul cinci al blocului nou ? Cu banii pe care-i dăduse pe garsonieră, ar fi putut să cumpere casa lui Antal cu tot ceea ce era în ea. Noul cămin era, aşadar, inspirat aranjat şi cit se poate de intim.

Căpitan ceru şi primi de mâncare în bucătărie, acolo unde îl obişnuise bătrâna. Se aşează şi Antal să cineze o dată cu el, sorbindu-şi chefirul şi muşcând tacticos din coltucul pâinii împachetaite de Kolman. I se părea firesc să poarte verighetă, deşi, după logodnă, privirile i se opreau întruna pe inelul strălucitor, având senzaţia că îl deranjează şi că nici măcar mâinile nu şi le poate spăla ca lumea, aşa cum o făcea înainte, dar nu voia să-i umbrească în vreun fel bucuria Lidiei.

„De azi înainte, îi spuse Lidia amuzată, de câte ori cineva se va uita la tine, îşi va da seama din capul loculyi că ai pe cineva. Şi asta îmi place teribil.“ Iza n-avusese nevoie de verighetă, ea detesta simbolurile de orice fel, în timp ce Lidia, dacă i-ar fi stat în putinţă, ar fi fost în stare să se apuce a scrie chiar şi un articol pentru gazeta de perete despre bucuria de a fi logodită. Fata era uneori geloasă – sentiment cu totul străin Izei – fără să fi avut un motiv anume, ci gândindu-se pur şi simplu la viaţa cam libertină pe care acesta o dusese după divorţ. Din pricina asta se certa uneori cu el, dar se împăca repede, purtând pe chip strălucirea fericirii izvorâtă din dragostea fierbinte pe care nu dorea să şi-o mascheze în niciun fel. Antal era conştient că, în eventualitatea în care ar fi fost în joc viaţa lui, fata ar fi fost în stare să ucidă pemtru el sau, tremurând de teama morţii, n-ar fi pregetat să-şi ofere în schimb propria-i viaţă, numai s-o salveze pe a lui. Dragostea Lidiei constituia pentru el o experienţă neîntâlnita încă, lipsită până şi de cea mai neînsemnată urmă

de egoism, o dragoste care răspundea sentimentelor lui printr-o dăruire totală, necondiţionată, încărcată de o candoare fermecătoare.

în primele săptămâni ale prieteniei lor, după momentul în care i se înmânase tabloul cu moara cea veche şi încercarea penibilă a Izei de a-i oferi bani, Antal fusese nevoit să susţină un adevărat asediu pentru a îndepărta tăcerea şi atitudinea rezervată, care o învăluiseră pe Lidia ca nişte straturi protectoare. în momentul în care reuşi să îndepărteze acestt înveliş şi Lidia îi apăru în toată splendoarea pasiunii sale clocotitoare, Antal se simţi aidoma celui care, aflat vreme îndelungată într-o ţară străină, se trezeşte într-o bună zi faţă în faţă cu cineva care-i vorbeşte în propria-i limbă maternă. Răspunse, aşadar, la rândul său, trup şi suflet pasiunii fetei.

Logodna avusese loc acolo, în bucătărie. La inaugurarea casei, invitatele izbucniră în chiote de bucurie în momentul în care Antal aşează demonstrativ verighetele pe marginea bufetului. Dacă la vremea

respectivă toată lumea ştia că Antal şi Iza aveau să se căsătorească mai devreme sau mai târziu, de data aceasta nimeni nu bănuise măcar ce evoluţie vor avea relaţiile dintre doctorul Antal şi tânăra asistentă. în fond, Antal avusese întotdeauna pe cineva, iar lumea crezuse că venise şi rândul Lidiei. în timp ce destupa sticlele de şampanie,

Antal se gândi cât de puţin i-ar fi deranjat pe locatarii de odinioară această voie bună generală. Vince s-ar fi bucurat, de bună seamă, de dans şi de chiuituri, oferind celor prezenţi câite un păhărel cu pălincă de nuci preparată de el, iar bătrâna ar fi fost din oale-afară de fericită că avea în sfârşit şi ea oaspeţi numeroşi, aşa cum văzuse odinioară la tanti Emma, pe vremea când fusese ea însăşi tânăra şi sfioasă, cu părul lung şi obrajii îmbujoraţi.

Iza ar fi fost singura care ar fi spus că-d o prostie să-ţi pierzi vremea cu logodne, inele şi alte asemenea copilării. Numai că în noaptea aceea Antal, deşi nu se prea dezlipise de Lidia, o simţi pe Iza mai aproape de el

ca oricând. în toiul veseliei generale, când toată lumea se cherchelise şi Vâri puse mâna pe ghitară, începând să declame versurile unui cu totul alt cântec. Antal o luă pe fată de mină şi ieşi cu ea să se plimbe printre straturile cu flori. Adevăratul şi unicul cămin pe care-1 cunoscuse vreodată începea să prindă iar contur între aceiaşi pereţi, numai că de data aceasta nu se datora Izei, ci propriilor sale strădanii, rod al atâtor nopţi şi zile de muncă obositoare, în schimbul cărora nu dorise nimic altceva decât această casă, cu bastonul lui Vince şi urecheatul de Căpitan, care se refugia sub şopron de teama noilor-veniţi şi care se apuca să gâfâie astmatic ori de câte ori se simţea jignit. Lidia păşea tăcută alături de el, lăsându-l să-şi rânduiască în tihnă amintirile. Iza, milităroasă şi băţoasă, se dovedise un camarad desăvârşit, care-1 însoţise o bună bucată de vreme. Lidia era cu totul altceva. Din clipa în care începuse s-o iubească, n-avusese niciun moment senzaţia că îl urmează, dimpotrivă, fiinţa ei se contopea pe undeva cu a lui. Când se plimbau, de

pildă, şi schimbau la un moment dat sensul de mers, o făceau instinctiv în acelaşi timp, fără să se fi înţeles în prealabil.

Masa, cu toate tabieturile ei obişnuite, luă curând sfârşit. De fapt, îi făcea plăcere să trebăluiască întruna, iar tăiatul conservei, ba chiar şi dulcea picoteală de după cină, lucruri pe care Iza le dispreţuia într-un fel sau altul, erau pentru el bucuria cotidianului, fascinaţia satisfacţiei că avea ce mâncă şi că bucatele fuseseră cumpărate de el şi nu primite de la cine ştie cine. Deschise un sertar, închise altul cu bucuria muncii împlinite. Nu-i plăcea să-i lase Gicuţei vase nespălate, i-ar fi fost ruşine s-o facă, din moment ce avea apă caldă la înde- mina. Farmecul unui cămin cu masa pusă şi patul făcut fusese visul său dintotdeauna, de pe vremea când era la internat, înfrumuseţând în fel şi chip imaginea casei ideale. Antal fusese odinioară atât de sărac, încât nu putea reacţiona decât în două chipuri la mizeria îndurată atunci : fie să şteargă din suflet orice atracţie faţă

de concepţia veche despre cămin şi despre felul de trai, fie să supraliciteze această concepţie mai mult decât oricare alitul. Când se logodise cu Iza, fusese convins că în casa lui Vince avea să-şi împlinească visul dintotdeauna. Mai târziu, când bătrâna îi predase cheile casei, radia de-a dreptul de fericire.

Acum, de curând, pe la începutul primăverii, când îi mărturisise Izei intenţia de a cumpăra casa, îi descifrase pe chip o undă de ironie, de parcă i-ar fi spus : „Treaba ta, nu vreau să-ţi umbresc bucuria din moment ce-ţi face plăcere să plăteşti impozit pe casa în care stai. Probabil că eşti acum în culmea fericirii, ştiind că vei locui curând în casa ta, primul tău cămin adevărat, că nu vei mai fi nevoiit să vorbeşti în şoaptă şi că vei putea face în sfârşit dragoste nestingherit, fără teama de a fi auzit de bă- trâni.“ Iza era atât de sigură pe sine, atât de bine înfiptă în viaţă, încât lui Antal i se păruse uneori că straiele de pe ea şi focul din soba camerei în care locuia erau un lux inutil, spiritul ei arzător şi puterea voinţei fiind

desltul pentru a forma o platoşă rezistenţă împotriva intemperiilor vremii. Un lucru era cert : concepţia mic- burgheză despre viaţă, cu tot cortegiul ei de privaţiuni si idei preconcepute, fusese inventată pentru nişte oameni mai slabi decât ea.

Antal în schimb era mândru de tot ceea ce realizase în viaţă şi nici nu căuta să ascundă acest lucru.

Pe vremea când se născuse el, Dorozs fusese un sat oarecare, neînsemnat, iar casa naitală, sufocantă şi năclăită de mirosul de sulf, se afla aşezată undeva în preajma izvorului. De maică-sa nu-şi amintea defel. Dispăruse pur şi simplu dintre ei. „A plecat la oraş" – îi spusese bunica pe un ton straniu. Abia mai târziu, când deveni bărbat în toată firea, îşi dădu seama ce semnificaţie avuseseră vorbele bunicii şi de ce plecase mama, fiind înghiţită de oraş, asemeni atâtor alte fete din comună.

De tatăl său însă îşi amintea, îl văzuse chiar cum îşi dăduse obştescul sfârşit. La fel ca majoritatea bărbaţilor din Dorozs, bătea şi el străzile cu una dintre căruţele lui Berczes Daniel, dar

nu era vizitiu şi nici căruţaş, ci apar sau mai bine zis sacagiu, aşa cum erau numiţi toţi ceilalţi de-o seamă cu el, care cărau şi măsurau apa termală comandată de cei mai diferiţi clienţi. Izvorul fusese închiriat de Berczes Daniel, care furniza apa în împrejurimi cu cele o sută cincizeci de căruţe ale sale. Ca să deschizi burdihanul butoaielor pline cu apă termală nu ajungea să fii priceput, trebuia să ai şi un curaj ieşit din comun, pentru că apa era atât de fierbinte şi de urât mirositoare, încât nu era deloc o plăcere să stai nici măcar în apropierea ei, darămite să te bagi sub butoi, să-i dai cep, să-l închizi la loc şi să cari apoi cana de lemn, plină ochi, cu atenţie nu care cumva să uzi pe cineva, şi s-o răstorni în cele din urmă în căzile clienţilor care de care mai năzuroşi. Berczes nu-şi schimba defel căruţele, aşa încât ele se hodorogiseră repede, fiind un permanent pericol pentru sacagii. Din pricina asta murise de altfel şi tatăl lui Antal. Se băgase sub butoi ca să aranjeze cepul înainte de a uroa un drum pietruit, căruţa se rupsese în

două şi apa termală se văr- şase toată peste el. Oamenii îl duseseră acasă, dar nu-şi mai revenise, iar în cele câteva ore pe care le mai trăise, debitase în mod inexplicabil tot felul de înjurături care mai de care mai vulgare.

Bunicii lui Antal fuseseră nişte oameni mult prea necăjiţi, ca să-şi fi putut îngădui să se jelească şi să poante doliu. O noapte întreagă se sfătuiră cum ar fi putut să tragă niscaiva foloase din nenorocirea care se abătuse asupra lor. Dar avocatul lui Berczes le-o luă înainte. Achită cheltuielile de'ânmormântare, le dădu şi ceva bani şi-i convinse să nu se mai agite, pentru că domnul Berczes s-ar fi supărat foc şi n-ar mai fi fost dispus să-şi manifeste bunăvoinţa faţă de ei. în primăvara aceluiaşi an bătrânul mai fusese la Berczes, care căuta un paznic, dar acesta refuzase să-l angajeze. Acum însă îi trimise vorbă că era dispus să-l angajeze şi să-i dea chiar şi copilului de lucru undeva prin preajma izvorului. Aşa se trezi Antal călind nămol la intrarea solarului amenajat cu câteva gherete primitive.

In solar însă nu i se dădea voie să intre, nu atât pentru că ar fi fost mic, de asta îşi dădea seama până şi copilul de numai opt ani, că doar era mai greu să păzeşlti vitele decât să deschizi uşa unei gherete, ci pentru ca nu cumva să fure, oamenii foarte săraci, vezi doamne, nefiind vrednici de încredere deplină. Nu de alta, dar cine avea bani să închirieze o cabină, avea şi ce dezbrăca şi, prin urmare, şi ce i se fura. Aşadar, bătrânul era paznic, copilul căra nămol şi câştigau amândoi suficient pentru a stârni invidia multor familii din sat.

în cele din urmă, moartea tatălui lui Antal nu trecu neobservată. O gazetă de s/tinga din capitală făcu oarecare vâlva, ceea ce provocă şi o interpelare în parlament. Avocatul lui Berczes îşi făcu iar apariţia, însoţit de un gazetar, trimisul special al publicaţiei guvernamentale, care le luă o declaraţie celor doi bătrâni. Numai că aceştia erau atât de speriaţi de străinul care nota de zor spusele lor, incit lăsară totul pe seama avocaitului. Asta aştepta şi el. începu să turuie vrute şi nevrute despre

generozitatea lui Berczes Daniel şi despre grija pe care le-o purta bătrânilor părinţi ai bietului sacagiu. Ba aflând că fiul acestuia nu era lipsit de har, avea de gând să-l trimită chiar şi la şcoală şi să-i suporte cheltuielile de şcolarizare la renumitul gimnaziu din orăşelul aflat în vecinătatea băilor.

Bunicul tăcea mile, s-ar fi bucurat, desigur, mai mult dacă i s-ar fi oferit ceva bani peşin, iar bunica plângea, plângea nu numai pentru că era mereu speriată, ci şi pentru că avea şi motive să plângă întruna, dar în spatele deznădejdii şi al înduioşării inexplicabile se întrezărea şi altceva, un sentiment mult mai puţin palpabil chiar şi decât umbra lăsată pe pământ de o rândunică în zbor. La rândul său, Antal zbiera şi protesta de zor, simţindu-se excelent în nămolul său. La un moment dat, lacrimile bunicii conteniră ca prin farmec, de parcă ar fi avut o vedenie şi, fapt fără precedent în istoria căsniciei lor, prinse a vorbi în faţa bărbatului, declarând ritos că în cazul în care omul ei rămânea paznic şi copilul era trimis cu adevărat la şcoală, ea una nu

mai avea nicio pretenţie şi cu atât mai puţin vreo plângere împotriva domnului Berczes.

Antal se zvârcoli ca un şarpe în momentul în care fu urcat în căruţă, dând disperat din mâini şi din picioare. Dar protestele sale se dovediră zadarnice. Avocatul domnului Berczes se urcă lângă el şi-l duse la oraş, numai că fu nevoit să oprească de câteva ori din pricina copilului, care sărea sprinten din căruţă, luând-o la fugă spre sat ca un câine hăituit. Bagaje nu i se dădură, nici n-avea ce lua cu el în afară de certificatul de absolvire – cu rezultate chiar prea bune – a celor patru clase, ceea ce nu dovedea decât pregătirea precară a învăţătorului, pentru că bietul copil nici măcar nu ştia să scrie şi să citească prea bine, fiind departe de a dispune de cele mai elementare cunoştinţe de bază, prezenţa lui la şcoală rezumându-se la cele câteva săptămâni din toamnă şi din primăvară şi asta în cazul în care avea ce încălţa. De teama autorităţilor, învăţătorul nu trecuse în certificat nici a zecea parte a absenţelor reale şi a

lipsei de cu- noşitinţe a băiatului.

Gimnaziul în al cărui internat aterizase Antal fără voia lui era o instituţie subvenţionată de biserică de cinci sute de ani, Berczes Daniel fiind nevoit să transporte preţ de trei ani o cantitate uriaşă de apă termală în schimbul şcolarizării lui Antal. In primii doi ani, profesorii erau convinşi că făcuseră o afacere cât se poate de proasită cu băieţelul care nu ştia nimic şi pe deasupra mai era şi necioplit, încăpăţânat şi bătăuş, departe de imaginea idilică a copilului de la ţară, timid şi blajin, pe care ar fi trebuit s-o reprezinte în concepţia lor. Nu-ii plăcea să înveţe şi, ori de câte ori i se ivea ocazia, o zbughea pe poartă, hoinărind pe străzile oraşului, iar atunci când zărea căruţele lui Berczes pătrunzând pe sub bolţile porţilor impozante ale gimnaziului, pe ale căror coloane străluceau numele unor domnitori şi chipurile unor episcopi iluştri, izbucnea într-un torenit de înjurături de care se uimea el însuşi apoi, pentru că viaţa de la internat era un adevărat paradis faţă de cea din Do- rozs şi, la urma

urmelor, crescuse, mâncase şi se înzdră- venise pe seama acestor căniţe şi a apei care aburea din ele.

La sfârşitul celui de al doilea an, pe măsură ce reuşi să suplinească întrucâtva lipsurile enorme datorate şcolii din sat, începu să prindă şi gustul învăţăturii. Asta nu înseamnă că nu aştepta cu aceeaşi nerăbdare sosirea căruţelor cu apă, pentru că înjurăturile lui nu se adresau, desigur, nici vizitiilor, nici aparilor, pe aceştia îi saluta cu mult mai mult respect decât pe propriii profesori, fapt care nu-i mira defel pe colegii lui de clasă. Realitatea e că Antal se bucura în şcoală de un prestigiu uriaş pentru că era orfan, înjura şi se bătea ca nimeni altul şi, în ciuda pedepselor la care era supus ori a vorbelor bune chiar, refuza cu încăpăţânare să înveţe, ceea ce era inadmisibil din partea unui elev şcolit pe gratis, că doar apa termală numai plată nu se chema, nemai-vorbind de împrejurările cu totul deosebite în care-şi pierduse tatăl, împrejurări pe care nu le puteau invoca ceilalţi colegi, nici măcar cei orfani ca el.

Berczes nu se interesa de copil şi nici bani nu-i trimitea. Ce-i drept, băiatul avea ce mânca, unde dormi şi era şcolit cum trebuie. De Crăciun şi de Paşti însă rămânea singur în toată clădirea. Servitorii îl iubeau toţi pentru că, mai de plictiseală, mai de plăcere, îi ajuta în timpul său liber, aşa că se putea duce să doarmă la bucătar atunci când ceilalţi lipseau şi dormitoarele ră- mâneau neîncălzite. In vacanţa mare apoi, se căţăra pe una dintre căruţele lui Berczes şi se ducea acasă, la Dorozs. în primul an, când îşi făcu apariţia cu certificatul îngrozitor în mină, îmbrăcat în hainele nici ţărăneşti, nici orăşeneşti, date de şcoală, uitându-se furios la dinele ciobănesc necunoscut lui, care lătra de mama focului în preajma băilor termale, bunica îşi plesni palmele de uimire. „Doamne, exclamă ea, ce am să-i dau băiatului ăstuia de mâncare, că mult a mai crescut cu bucatele alea de la şcoală !“ Curând însă, se dovedi că nu devenise între timp o haimana. îşi aruncă la repezeală ghetele şi hainele de pe el şi aşa, doar în izmene, dădu fuga la solar, să-şi ia în primire

vechea îndeletnicire.

Tot câştigul îl aduse acasă, aşa încât la sosirea toamnei le veni tare greu să-i dea drumul să se înitoarcă la şcoală.

In clasa treia gimnazială, la vârsta de treisprezece ani, prinse cu adevărat gustul învăţăturii. Reuşise să-şi ajungă din urmă colegii, dovedindu-le tuturor că avea o voinţă de fier şi era iute la minte. Ce-i drept, nu prea avea înclinaţii spre literatură, dar geografia şi ştiinţele naturale îl interesau, iar matematica şi – lucru mai rar în şcoală – gramatica îi plăceau, după cum îl atrăgea orice materie care avea cit de cit de a face cu logica. O dată cu interesul manifestat faţă de învăţătură, începu să privească lucrurile altfel, de parcă o ceaţă densă i s-ar fi ridicat de pe ochi, totul în jurul său luminându-se brusc. O văzu pe mama, de al cărei chip începu să-şi amintească iar, îi văzu pe tatăl său, pe bunici, pe Ber- czes Daniel, cu căruţele sale, aşa cum erau ei sau cum ar fi putut să fie. Ori de câte ori căruţele cu apă termală ajungeau la şcoală pe itimpul pauzei, cerea

permisiunea să-l ajute pe apar. Era o îndeletnicire periculoasă, dar tânărul pedagog caie-1 învoia, nerealizând adevăratul risc, credea că-i vorba de cine ştie ce sport ciudat. Antal îşi petrecuse toată viaţa în preajma izvorului, iar aparii ori căruţaşii, când îl vedeau alergând spre ei cu sufletul la gură, erau convinşi că-1 mina dorul de meseria lui tai- că-său, la care avea să se întoarcă oricum mai devreme sau mai târziu. în definitiv, îşi ziceau ei, nu se cuvenea cu fiul unui biet apar să realizeze prea mult în viaţă. Mărinimia domnului Berczes avea oricum să ia sfârşit odăiţă şi odată, aşa că nu strica să deprindă ca lumea toate tainele meseriei pe care urma s-o practice o viaţă întreagă.

Peste un an ceru audienţă la director.

Directorul rămase de-a dreptul uluit. El era obişnuit să-i cheme la ordine pe elevi, nu să-i primească de câte ori le trăsnea lor prin cap. Pe Antal îl ştia bine. La început, profesorii vorbeau despre el cu o uşoară ironie bonomă, cu vremea însă crescu în ochii lor, că doar n-a-> veau

prea mulţi copii a căror şcolarizare să fi fost plătită cu apă, iar o bună parte dintre ei îşi tratau reumatismele tocmai mulţumită lui Antal.

Privi atent la elevul care îşi făcu apariţia pe uşă, un băiat îndesat, de vreo paisprezece ani, cu înfăţişare de ţăran, îmbrăcat în haine de căpătat. Antal Antal, elev în clasa patra de gimnaziu, ruga respectuos colegiul tutelar să-i permită continuarea studiilor în aceeaşi şcoală, dându-i-se posibilitatea să-şi suporte singur cheltuielile de şcolarizare fie prin meditarea altor elevi, fie prin efectuarea unor servicii de orice natură, chiar şi dintre cele de rândaş, numai să nu se ştie întreţinut de apa termală a domnului Berczes Daniel.

Directorul specializat în latină şi greaca veche, era un cercetă/tor pasionat al antichităţii, demnitatea, curajul, bărbăţia relevându-se în ochii săi prin prisma caracterului marilor personalităţi ale lumii antice. Postul pe care-1 deţinea i-*ar fi permis să nu predea în şcoală, cu toate acestea prelua din pasiune în fiecare an câte o clasă, fiind sincer convins că exemplul

titanilor Romei şi Atenei antice putea contribui la educaţia tinerelor generaţii. La rândul său, Antal era un latinist excelent, agerimea, isteţimea lui ajutându-1 să treacă uşor peste toate capcanele lingvistice. „Iată roadele educaţiei noastre“ – gândi directorul, văzând parcă aievea înălţându-se în faţa ochilor imaginea Capitoliului, a celor şapte coline, chipul nevăzut, dar de mii şi mii de ori visat al lui Romulus, apoi cel al micuţului Antal la picioarele căruia se zbătea itrupul zdrobit al tatălui său, mai apoi Dorozs, cu apele sale termale şi încă ceva nedefinit, caracteristic bazinului Dunării, nu latinităţii, căruia nu reuşea defel să-i găsească un nume. Copilul nici nu bănuia măcar adevăratele motive ale înduioşării directorului, dar observase sclipirile din ochii acestuia şi era fericit din cale-afară.

Directorul se gândi cu oarecare milă la conducătorul liceului real care-şi deschisese porţile nu demult în vecinătate, căinându-1 că n-ar fi putut avea niciodată asemenea bucurii. Se ridică de pe scaun, îl mângâie pe

creştetul rotund ca o minge, cită ceva din Horaţiu, promiţân- du-i că avea să discute cu domnul Berczes şi să pledeze pentru cauza lui în colegiul tutelar. Copilul pocni mili- tăreşte din călcâie, aşa cum îl învăţaseră pedagogii, şi ieşi, urmărit de privirile încărcate de nostalgie ale directorului, care văzu în el un *civis Romanus* în miniatură. După ce închise uşa în urma lui, Antal bolborosi câteva cuvinte înfiorătoare la adresa domnului Berczes, ceva în genul celor rostite de taică-său pe patul de moarte, se aplecă apoi asupra balustradei metalice care străjuia treptele de lemn cu aceeaşi trăinicie ca în urmă cu o sută cincizeci de ani, când şcoala fusese renovată după un incendiu pustiitor, şi o sărută cu ardoare de parcă ar fi fost buzele unei fiinţe dragi. Impresionat de atitudinea copilului, directorul se plimba în sus şi în jos de-a lungul pereţilor, făgăduindu-şi să nu-1 părăsească niciodată pe cel care-1 înduioşase cu câteva clipe înainte până la lacrimi. Aşa deveni Antal, datorită unei confuzii întâmplătoare, rodul unei

educaţii cu pretenţii puritane, bazate pe idealuri clasiciste, iar direaborul muri în timpul studenţiei lui Antal fără să fi aflat măcar adevăratele însuşiri ale celui în care investise atâtea speranţe.

Berczes se bucură din cale-afară că putea scăpa de grija lui Antal, nu de altceva, dar prefera banii în schimbul apei furnizate şcolii, cu atât mai mult, cu cit cazul aparului decedat fusese uitait demult până şi la Budapesta. Căminul gimnaziului reuşise să-i asigure lui Antal destui copii slabi pregătiţi, din a căror meditaţie îşi putea acoperi toate taxele de şcolarizare şi întreţinere. Sub *pondere crescit palma* – gândea directorul, pe care elevii îl porecliseră Cato, ori de câte ori îl vedea ieşind pe poartă cu biletul de voie în mină, mergând la muncă. Tânărul îşi câştigase cu timpul un mare prestigiu în faţa colegilor, reuşind să se întreţină din propria-i muncă până la terminarea şcolii, chiar dacă primea hainele şi rufăria de corp de la o societate de binefacere patronată de femeile din oraş. Nu se mai ducea de-

acum acasă nici în vacanţele de vară, directorul asigurându-i o serie de elevi corijenţi din provincie, fii de mici moşieri ori notari. Se întorcea toamna bronzat şi cu puteri noi, toţi cei meditaţi de el promovând cu brio examenele de oo- rijenţă. Mamele, ce-i drept, nu-1 prea iubeau, pentru că acesta, când vedea că elevii săi refuzau să înveţe şi să asculte de vorba bună, îi punea pur şi simplu jos şi, cu calmul unui medic convins că aplică bolnavului tratamentul cel mai potrivit, chiar dacă e puţin cam amar, le trăgea câte-o mamă de bătaie.

Cărţi nu-şi putea cumpăra, câştigul pe care-1 dobân- dea nu-i îngăduia asemenea lux. Ziare şi reviste în schimb, da. Costau destul de puţin şi era convins că avea ce învăţa din ele, mai ales politică. într-una din zile, directorul intră întâmplător în dormitorul în care Antal era de serviciu, tocmai în momentul în care acesta citea ziarul, adâncit în lectura rubricii de politică externă.

Directorului nu-i făcea deloc plăcere să ştie că elevii lui citesc ziare. Ce-i drept, şcoala pe care o

conducea nu făcea parte dintre cele retrograde, se bucura chiar de renumele unui spirit ceva mai liberal, concepţia destul de generoasă despre lume pe care o promova făcând-o uneori chiar prea cunoscută. Ba mai mult, datorită acestora, şcoala beneficia de o subvenţie de stat ceva mai mică decât s-ar fi cuvenit. într-o vreme, directorul avusese chiar destule neplăceri cu autorităţile, deşi ştia că predecesorul său fusese schimbat din motive similare prin 1920. Numai că, fiind adeptul unui progres raţional, se speriase la gâncţul că elevul său favorit ar fi putut s-o ia pe un drum care l-ar fi dus cu siguranţă la pierzanie.

Antal îşi argumentă setea de lectură cu o vehemenţă ieşită din comun şi nu se lăsă înduplecat nici chiar atunci când directorul îi dădu permisiunea să folosească fondul bibliotecii mari, unde aveau acces doar profesorii, replicându-i că marea bibliotecă dispunea de un fond de carte îndeosebi clasică, în itimp ce el avea intenţia să citească lucruri mult mai moderne.

„E tânăr, îşi zise Cato, n-are decât şaisprezece ani, poate că vrea să citească versuri de dragoste dintre cele moderniste, alambicate, pe care nici dracu nu le înţelege, că tinerii ăştia citesc mai curând cu simţurile decât cu mintea. Iar fapţtul că vrea să-şi formeze o bibliotecă personală nu este decât o intenţie cât se poate de nobilă.“ Şi gândul îl purtă la nenumărate manuscrise ale lui Cicero, la Ţâro. „Frumoase ambiţii, ar fi păcat să li se opună cineva. Odrasla lui Mitasi aleargă de-acum după femei, ăsta vrea cărţi. Păi n-are decât să adune cărţi. Oare când o mai trece pe aici Vince Szocs“ ?

îl cunoştea bine pe judecător, că doar fuseseră odinioară colegi la acelaşi colegiu al cărui director era acum, numai că acesta, după bacalaureait, se înscrisese la drept, în timp ce el preferase cariera de profesor. îl ştia de om blajin. Ce-i drept, nu-i prea îndrăgise pe romani, dar îşi susţinuse cu brio examenul de drept roman. Din câte îşi amintea, a fost şi el orfan, având tutore un învăţător. La absolvire fusese numit

grefier, în timp ce Cato fusese profesor suplinitor. O dată, cu ani în urmă, în preajma Crăciunului, se trezise cu el în cancelarie. De altfel, îl mai văzuse prin colegiu, care îi plăcea, de bună seamă, ca şi aerul pe care-i respira acolo, ceea ce îl determina să-l viziteze deseori. Venea, îşi rotea de câteva ori bastonul şi se repezea apoi pe scări în sus în căutarea amintirilor de altădată. Se trezi, aşadar, cu el în cancelarie, întinzându-i un plic cu bani, fâstâcit nevoie mare, aşa cum se fâstâcea de obicei ori de câte ori era vorba despre ceva ieşit din comun. îi spuse că fusese şi el crescut de altcineva, nu de taică-său, fapt pentru care ar fi fost dispus să cedeze în fiecare an de Crăciun câte o sumă de bani, nu prea mare, dar nici de neglijat, pe care direcţiunea şcolii s-o ofere unui elev tot atât de sărac cum fusese şi el odinioară. Puse apoi plicul cu bani pe birou şi se strecură grăbit pe uşă. Până să se dezmeticească directorul, Szocs Vince, mic de statură şi rotofei, dar de o agilitate deosebită, se şi făcu nevăzut, de parcă l-ar fi înghiţit pământul.

An de an îşi făcea apoi apariţia în preajma Crăciunului, aducând de fiecare dajtă sume importante de bani. Se bucura copilăreşte când afla numele elevului căruia îi fuseseră oferiţi banii, cerea chiar să-i fie arătat şi se uita la el pe fereastră cu ochii înceţoşaţi, dar dacă i se oferea prilejul să-l cunoască personal, dispărea imediat. Când află că fusese concediat, directorul crezu că n-avea să-l mai vadă niciodată, dar înainte de Crăciun îşi făcu iar apariţia, numai că veni seara, ca şi cum i-iar fi fost ruşine să se arate la lumina zilei. Arăta slăbit, îmbătrânit, ori maturizat poate, de parcă abia atunci ar fi devenit cu adevărat bărbat. De altfel, înfăţişarea lui

Vince nu fusese niciodată prea masculină poate tocmai pentru că avea de regulă o atitudine extrem de amabilă, puţin obişnuită la un bărbat. De data aceasita directorul îi făcu o primire deosebit de călduroasă, tocmai pentru că Vince procedase în spiritul educaţiei de care beneficiaseră amândoi, cuvântul dat constituind o obligaţie sfântă, peste

care nu se putea trece cu niciun chip. Gând îl revăzu, îi păru rău că nu-1 vizitase imediat după pensionare. De bună seamă i-ar fi făcut plăcere.

Szocs nu zăbovi prea mult, suma pe care o aduse de data aceasta fiind destul de mică. Era conştient de faptul că banii nu ajungeau decât cel mult pentru cumpărarea a două-trei cărţi, dar direcţiunea putea, desigur, să-i ofere vreunui elev care iubea cărţile. Spuse doar atât şi se retrase. Văzându-1 trist şi abătut, îmbrăcat într-un palton cu gulerul şi mânecile roase, directorul regretă că primise banii. Cu toate acestea, continuă să-i primească şi-n ceilalţi ani.

Atunci, în 1933, când primi iar plicul din partea judecătorului, directorul îl chemă pe Antal la el. Acesta refuză însă banii, în pofida argumentului că cele câteva cărţi cumpărate pe aceşti bani ar fi putut constitui bazele unei viitoare biblioteci personale. Nu, el nu putea primi decât bani obţinuţi prin muncă cinstită. Stima directorului faţă de elev crescu enorm. Se apropie de el, îl luă de mână şi-l duse la fereastră,

arătându-i un bă- trânel cărunt, care ocolea cu grijă grămezile de zăpadă presărate printre coloanele impunătoare.

— Iată-1, el e cel care ţi-i oferă. Află că a fost şi el un biet copil nevoiaş de la ţară, ca şi tine, care şi-a putut continua studiile datorită mărinimiei consătenilor săi. De când a începui să lucreze, oferă an de an o anumită sumă de bani şcolii, în scopuri de binefacere. In 1923 a fost concediat şi de atunci nu poate dona decât o sumă relativ mică, suficientă doar pentru cumpărarea a două-trei cărţi.

— A fost concediat ?

întrebarea fusese pusă pe un ton neutru, mai curând ca un ecou al spuselor directorului, de parcă lui Antal i-ar fi fost ruşine să întrebe aşa ceva.

— A fosit judecător, reluă directorul, întinzându-i iar plicul şi, jenat de ideea că băiatul l-ar fi putut crede pe Szocs vreun hoţ ori bandit, care încearcă să-şi cumpere mântuirea pe bani necinstiţi, adăugă repede :

— Se zice că ar fi fost concediat în

urma unui verdict... adică... hm... după o grevă care a avut loc pe aici, prin apropiere...

Antal Antal se înclină, spuse că în cazul acesta n-avea decât să mulţumească pentru darul primit şi ieşi. Directorul privi în urma lui cu o bucurie lăuntrică, mân- dru de el, de parcă ar fi fosit propriul său copil. Abia după ce elevul înohise uşa cu grijă în urma lui, aşa cum fusese învăţat, îl cuprinse o senzaţie stranie, fiind pe punctul de a râde de el însuşi, dacă ar fi avut curajul să recunoască sincer că se speriasevde privirile lui Antal, de pasiunea aprigă aprinsă în ochii adolescentului taciturn, pasiune care dispăruse brusc, ca la o comandă lăuntrică abia perceptibilă, că te întrebai dacă fusese cu adevărat reală ori doar o nălucire.

II

Bacalaureatul îl luă doar cu calificativul de foarte bine şi asta din pricina maghiarei. Niciodată nu fusese în stare să scrie o lucrare reuşită la literatură. îngrămădirea materiei în tripla unitate obligatorie i se părea o treabă mult prea plictisitoare, iar

reflectarea religiei în epica de la finele secolului XIX nu-1 interesa defel. Profesorul Dekker – conform tradiţiei, preşedintele comisiei de examinare la bacalaureat era numit dintre personalităţile provenite din foşti absolvenţi ai colegiului – care obişnuia să citească fiecare lucrare cu o pasiune copilărească, pusese deoparte lucrarea lui Antal, singura care oferea prin datele prezentate o imagine completă a temei, dar care semăna mai curând cu sumarul, ori cu bibliografia anexată unei disertaţii. La oral remarcă stilul riguros şi concis prin care îşi construia răspunsurile tânărul absolvent, priceperea şi uşurinţa prin care îşi dovedea cunoştinţele în toate domeniile şftiinţelor exacte, dar şi rezerva făţişă, deşi politicoasă şi abilă faţă de explicaţiile patetice, de prezentarea poetică a temelor fie ele din domeniul istoriei sau chiar al literaturii. Antal nici nu se uită măcar la el, preocupat să-şi pregătească subiectele. Era de altfel frământait de suficiente întrec bări vitale pentru el : avea să fie oare admis la facultate ? ce procent ar fi

putut obţine la scutirea de taxe ? era oare destul de influent Cato pentru a-i putea obţine şi lui un loc la căminul facultăţii ? Cu prilejul comunicării rezultatelor fu el însuşi surprins când îl auzi chiar pe preşedinte promiţându-i tot sprijinul său. Ce-i drept, Dekker aflase între timp de la director toată povestea fiului de apar. In anul acela îi venise lui rândul să fie decan, aşa că la festivitatea organizată cu prilejul înscrierii celor admişi în anul întâi, după obişnuitele felicitări şi strirtgeri de mână, îl reţinu penltru câteva clipe pe Antal.

— N-aş vrea să te văd făcând politică, îi spuse Dekker, uitându-se la degetele sale neobişnuit de scurte. Avea mâinile potrivite mai curând unui luptător de greco- romane, decât unui medic.

Tânărul se uită câteva clipe la el, dar îşi feri curând privirile. Era mult prea pasionat de politică, iar despre Dekker nu şftia pe atunci încă nimic.

— învaţă şi străduieşte-te să gândeşti, continuă profesorul. Nu e un ordin, doar o dorinţă personală.

La colegiu se obişnuise să discute

cu ceilalţi cămi- nişti despre toate evenimentele interne şi internaţionale mai importante, inclusiv despre mişcarea de stânga a tineretului din oraş. Crezând că profesorul făcuse aluzie la această mişcare, se mulţumi să se uite la el şi nu zise nici da, nici nu. Curând Dekker îl expedie, mulţumit de sine, şi de Antal.

Nu trecu prea multă vreme şi, prin octombrie, fusese somat să adere la asociaţia tineretului, dar se eschivă abil, referindu-se la numeroasele sale obligaţii, care în realitate nu erau deloc de neglijat, fiind nevoit să se întreţină singur din moment ce încetaseră daniile şi celelalte avantaje oferite de colegiu. între timp, Dorozsul se pierduse în urma lui. Bătrânii muriseră, prin urmare nu mai era nevoiit să le poarte grija, dar, conştient că era lipsit de familie, relativa uşurare a propriei situaţii se dovedise invers proporţională cu însingurarea pe care o resimţea din plin. li plăcea să se ştie apăsat de griji, de răspunderi şi, cu toate că relaţiile cu bunicii fuseseră mai curând de ordin practic decât afectiv, dispariţia

chiar şi a acestor legături firave îl afecta profund.

Abia prin decembrie înţelese adevăratul sens al vorbelor rostite de Dekker, când se întâlnise cu el pe unul dintre culoarele facultăţii. Se dădu atunci câţiva paşi înapoi, îi făcu loc să treacă şi-l salută pe decan, ridi- cându-şi politicos pălăria cu boruri moi. Dekker era îmbrăcat în ţinută de gală, *plenis coloribus,* şi se-ndrepta spre sala de festivităţi, ca toţi ceilalţi membri ai corpului profesoral. îl salută la rândul său, ridicând două degete la marginea chipiului împodobit cu şireturi aurii şi se opri. Culoarul, străjuit de o parte şi de alta de plante mari, ornamentale, era acoperit cu plăci pătrate din sticlă, prin care se iţea albul învelişului de zăpadă. Nu ardeau decât câteva becuri laterale, marmura cu care erau placate braţele corpurilor de iluminat jur împrejur strălucind orbitor. Nu ajungea până la ei decât murmurul mulţimii adunate în marea sală de festivităţi. Erau, aşadar, singuri.

— Cum aşa, eşti în civil ? — întrebă Dekker, uitân- du-se la pălăria

lui. Dumneata nu vii ?

••—Nu sunt membru al asociaţiei, răspunse Antal, ui- stându-se la rândul său cu o politeţe seacă la insignele şi medaliile agăţate de pieptul profesorului.

Dekker îşi scoase chipiul, strecurându-şi degetele prin părul său spălăcit

— îmi pare bine că mi-ai ascultat sfatul, zise el, în- dreptându-se spre scările largi, generoase.

Dekker nu mersese la pas în viaţa lui, ori se plimba agale, ori alerga ca o vijelie. Atunci, în ziua aceea, alerga. Antal privi lung în urma lui, simţind că începe să-l îndrăgească. Mai târziu, prin patruzeci şi cinci, numit el însuşi preşedintele comisiei de confirmare pe posturi a cadrelor universitare, fusese nevoit să asiste la aitacul dezlănţuit de unul dintre membrii comisiei împotriva lui

Dekker, .care pleda cu înverşunare pentru îndepărtarea profesorului de la catedră, argumentând prin prezenţa acestuia în viaţa publică de dinainte de război. Antal dezvălui atunci calm adevărata

faţă a activităţii publice desfăşurată de profesor, vorbind despre text ceea ce se ascundea în spatele chipiului cu şireturi aurii, despre rolul jucat de acesta în mişcarea de tineret, despre capacitatea lui organizatorică şi calităţile sale de bun conducător, precum şi despre sabotajul genial organizat de Dekker în clinică pe timpul evacuării oraşului. Profesorul trase o înjurătură, spunând că toaite astea erau numai prostii. Nu-i plăcea să fie lăudat.

Viaţa amoroasă a lui Antal se desfăşurase normal, fără prea multe complicaţii. Pe cit de greu îşi rezolvase aceste probleme la gimnaziu, pe atât de simplu devenise totul în timpul studenţiei. Multă vreme după aceea se distrase copios pe seama studentelor provinciale de la medicină, care, prin 1935, pe vremea când inltrase şi el la facultate, uluite de propria lor cutezanţă de a alege o carieră atât de dificilă în locul istoriei sau al blajinei filosofii, erau dispuse să-şi dovedească cu orice preţ că nu sunt complexate defel şi că nu le putea speria, îngrozi şi nici provoca

silă nimic din ceea ce avea vreo legătură cu fenomenele naturale şi cu corpul omenesc.

Primea cu satisfacţie tot ceea ce i se oferea cu generozitate, dându-le în schimb exact atât cit să nu fie considerat lipsit de politeţe : dansa cu ele, le ajuta să se pregătească pentru examene şi colocvii şi le asculta calm, răbdător ori de câte ori se smiorcăiau, plângându-i-se de un lucru sau altul. Facultatea de medicină, aşezată în mijlocul stejarilor seculari, avea patru secţii, dar căminul era comun. Aşa sjtând lucrurile, îşi alegea cu mare atenţie colegii de cameră, având grijă să întreţină cu ei relaţii cordiale. Conducătorii asociaţiilor de tineret îl lăsau în pace, simpatia făţişă pe care i-o arăta profesorul Dekker apărându-1 de cei cu gura mare, iar rezultatele excepţionale la învăţătură, ca şi uluitoarea lipsă a celor mai elementare mijloace de existenţă fiind suficiente argumente care să justifice absenţa lui din viaţa politică. Într-una dintre rarele ocazii iviite, însuşi „camaradul şef“ fusese cel care-i luase apărarea : cum naiba să adere la

organizaţia lor, sau măcar să-şi manifeste simpatia faţă de aceasta, din moment ce era nevoit să mediteze odraslele evreilor, procurându-şi mijloacele de existenţă de la avocaţii şi medicii înstăriţi ai oraşului, care i-ar fi închis uşa în nas dacă ar fi aflat că era membrul vreunei organizaţii antisemite. Capacitatea de înţelegere a lucrurilor, ca şi concepţia generală despre viaţă şi le formase încă din tinereţe, aşa încât atât el, cât şi prietenii lui apropiaţi urmăreau evenimentele din Ungaria şi ascensiunea vertiginoasă a lui Hitler ca nişte lei furioşi, obligaţi pe moment să se retragă în cuşca lor. Ştiau însă, erau ferm convinşi, că odată şi odată avea să sosească momentul saltului decisiv, când puteau să-şi dovedească din plin forţa fizică şi capacitatea intelectuală. Mai târ- ziu, la înmormântarea fostului său director, cânta laolaltă cu întreaga asistenţă psalmii funerari şi i se umplură ochii de lacrimi văzându-1 întins pe catafalc, dispărut pentru veşnicie, pe zăludul, dar aprigul apărător al virtuţilor romane, care ştiuse să se

descurce mai bine în hăţişurile antichităţii decâit printre fiii propriului său popor.

Atunci, la înmormântarea lui Cato, îl întâlni din nou pe Szocs Vince.

îl recunoscu imediat, deşi slăbise şi era mult mai prost îmbrăcat decât atunci când îl văzuse mergând zgribulit, cu încălţămintea nepotrivită pentru vreme de iarnă, printre coloanele impunătoare din curtea colegiului. Stătea retras, departe de camera mortuară, neizbutind să se hotărască dacă se cuvine să intre sau nu, de parcă s-ar fi întrebat dacă nu cumva prezenţa lui ar fi .impietat memoria defunctului, iar atunci când asistenţa se urmi din loc, rămase printre cei din urmă, privind cu încordare, gata să se facă nevăzut printre morminte la cel diwtâi semn de alarmă. Nu-1 remarcase nimeni, cei foarte puţini la număr care-1 salutaseră totuşi o făcuseră cu o mină total inexpresivă. Nu-i mai puţin adevărat că La oricare înmormântare nu se cuvine să arborezi o altă mină decât una îndoliată, îndurerată.

Szocs Vince nu era singur, ci

însoţit de o fată neobişnuit de zveltă, mult mai înaltă decât el, a cărei vârsta nu reuşise s-o determine cu niciun chip din pricina înfăţişării ei stranii. Avea talia înaltă şi mijlocul tras parcă prin inel, picioare de adolescentă, ca şi îmbrăcămintea de altfel, cu nişte mănuşi mult prea mari, de parcă le-ar fi împrumutat de la cineva, şi o poşetă neagră, cam bă- trânicioasă şi demodată. Fruntea înaltă, chipul şi mai cu seamă privirile fetei îl tulburară profund. întreaga ei înfăţişare semăna cu cea a unui ostaş, ori mai curând cu a unei santinele puse să păzească nişte comori nepreţuite. Se învârtea în jurul lui Vince fără să clipească măcar, rotindu-şi privirile îngrijorate jur-împrejur, de parcă ar fi însoţit un om aflat în convalescenţă şi s-ar fi întrebat neliniştită dacă aerul cam rece, mulţimea şi toate celelalte din jur îi făceau bine sau nu. Mai târziu, ori de câte ori încerca să evoce chipul Izei, îi apărea aievea faţa tânără, atemporală şi privirile ei de mercenar, cum se învârtea sigură pe sine în jurul lui Vince, cu buzele străvezii şi mănuşile

mult prea largi, încercând parcă să-l ocrotească de toate relele pământului.

Antal îl însoţea pe Dekker, care pe vremea aceea îl tutuia de acum, îi dădea întruna de lucru şi-l ţinea în preajma lui, de parcă ar fi intenţionat să şi-l apropie şi să-l facă în viitorul apropiat colaboratorul său, pur- tind cu el de ani de zile lungi şi interesante dispute politice. Profesorul îşi fixase privirile în pământ, prezenţa la cimitir constituind pentru el o obligaţie plictisitoare, stingheritoare chiar. în concepţia sa, moartea era o chestiune strict personală, iar funeraliile nişte încercări naive, născute din superstiţii, de a îmbuna divinitatea, ori mai curând obiceiuri folclorice, care ţineau de etnografie. Cu toate acestea, venise la înmormântare de dragul acelui roman întârziat şi al amintirii şcolii de odinioară, în care îşi petrecuseră împreună primii ani ai tinereţii, mergând uneori la cârciumă şi urlând cât îi ţinea gura, ameţiţi de vin, vechi cântece de petrecere. Tropăia de zor în fleşcă- raia de toamnă şi bombănea în sinea lui, întrebându-se de ce naiba nu l-or fi

ars pe Cato pe rug, în viaţa publică, aşa cum ar fi cerut încrederea lui oarbă, de-o viaţă, în virtuţile Romei antice, în timp ce unul dintre colegi, îmbrăcat şi mascat după regulile vremii, ar fi improvizat o pantomimă, imitând gesturile şi tiourile lui arhicunoscute.

După o vreme, Antal observă că Vince ar fi dorit să-i spună ceva profesorului. Era imposibil să nu fi remarcat acest lucru, Vince nedezlipindu-şi privirile de pe Dekker din clipa în care îl observase. La un moment dat, Vince îi şopti ceva fetei, care îşi îndreptă spinarea şi mai mult, ca tulpina unei flori crescute brusc. Anjtal rări pasul, făcând în aşa fel, încât ajunseră cam în dreptul lor. Profesorul, fără să-şi fi dat seama, rămase la rândul său în urmă, lingă Antal. Nu se cuvenea să înceapă Antal a vorbi, dar nici nu era nevoie, pentru că profesorul îl observă pe Vince şi-l salută zgomotos. Chipul lui Szócs fu luminat brusc de o pală de speranţă, în timp ce fata îl măsură pe Dekker din cap până în picioare, încercând să-şi dea seama cam câte parale face, aşa

cum procedează omul atunci când vrea să aprecieze valoarea unui produs oarecare.

Antal simţea rar nevoia lăuntrică de a proceda în- tr-iun fel sau altul, dar când inima-i dădea ghes, ceda repede. O asemenea revelaţie îl mínase şi în sanctuarul lui Cato pentru a-şi oferi serviciile în schimbul apei termale a lui Bérczes şi tot cam aşa acţionase şi asupra propriei sale firi structural rezervate, descătuşându-1 parcă, prin anul trei, în momentul când, aflat în biroul iui Dekker, care tocmai prepara o cafea – prima cafea pregătită special pentru el — realiză cu adevărat ce fel de om era profesorul şi la ce se putea aştepta din partea lui. Atunci, la cimitir, glasul lăuntric îi şopti să se alăture celor doi. Tânăra cu ochi de migdală şi priviri de mercenar era probabil fiica judecătorului, cel din banii căruia îşi cumpărase cărţi ani de-a rândul. I-o fi spus oare vreodată Cato lui Szócs cine fusese cel care beneficiase de darul său ?

Numai că Dekker îl împiedică să-şi ducă gândul la bun sfârşit. îşi luă

rămas-bun de la el şi-i spuse că urmau să se întâlnească la clinică, el având ceva de discutat cu un bun prieten. Se opri şi-l luă pe Vince de braţ, fără să arunce măoar o privire spre fată. In imediata apropiere a sicriului, cantorul începu să intoneze psalmul de adio, dar Dekker nici nu-1 băgă în seamă, explicându-i ceva de zor judecătorului, care se îmbujora tot mai mult, dezvăluindu-şi sub privirile lui Antal siguranţa şi firea bonomă, trăsături nici măcar bănuite de acesta, ll şi văzu aievea tânăr şi ferice, cu un surâs ştrengar în colţui buzelor, pe acelaşi loc pe care se-ntindea, în locul cimitirului, o pădure superbă, cum stătea întins la umbra unui bătrân stejar — eventual cu prilejul unui picnic — sorbind cu nesaţ dintr-un ulcior cu vin şi oferindu-1 apoi lui Cato cu chipul transfigurat de plăcere şi sufletul plin de speranţe.

Sicriul cu corpul defunctului fu coborât în groapă, fără oa judecătorul şi profesorul să fi observat acest lucru. Fata întoarse, ce-i drept, privirile spre mormânt, dar nu murmură o dată cu ceilalţi rugăciunea cuvenită, de parcă

ar fi fost o străină rătăcită întâmplător printre credincioşii prezenţi şi n-ar fi vrut să-l jignească pe preot — diplomatul reprezentant al unui sistem politic diferit, căruia nu-i împărtăşea opiniile, dar pe care era obligat să-l respecte pentru convingerea prin care îşi pleda cauza. După înmormântare, Dekker şi Szocs rămaseră împreună, adânciţi într-o discuţie aprinsă în dreptul unui cavou. Antal nu-şi putea permite să-i inoportu- neze numai de dragul de a face cunoştinţă cu fata.

Se întoarse prost dispus la facultate, rnâncă ceva la cantină şi, cum dădea meditaţii abia după-amiază, se fâţâi o vreme prin faţa avizierului de la mezanin. Se dis- tră iar, ca de obicei, pe seama faptului că în timpul anului, când era împreună cu mai toţi prietenii, nu primea scrisori niciodată. Se uită la datele fixate pentru reexaminări, citi toate anunţurile rectoratului şi parcurse fugitiv lista noilor candidaţi admişi la facultate. Numărul studenţilor din anul întâi era din nou atât de mare, încât aveau să le dea de lucru, nu

glumă, membrilor corpului profesoral, pentru ca să-i repartizeze apoi undeva prin Ardeal, ori pe teritoriile cehilor sau rutenilor, de parcă n-ar fi ştiut toată lumea că aceste teritorii aveau să se întoarcă iar la vechii lor stăpâni. In partea dreaptă a listei, un singur nume. Cineva nu fusese admis. Ei, asta era într-^devăr o situaţie de excepţie ! Se uită cu atenţie : rectoratul respinsese cererea de admitere în facultate a Izabellei Szocs.

După-amiază nu prea reuşi să se concentreze asupra materiei nevoit s-o predea. Ştia că profesorul obişnuia să treacă seară de seară pe la clinică, deschizând măcar uşa cazurilor foarte grave şi, dacă nu în altă parte, măcar la poartă ar fi reuşit să-l prindă din urmă. Îşi făcea socotelile cam câte ore mai erau până avea să-l vadă pe profesor, puţind să-şi verifice presupunerile referitoare la Iza- bella şi Vince Szocs, dar şi la discuţiile care avuseseră loc dimineaţă la cimitir. „N-ai să rămâi singură, tinăra cătană, gândi Antal, dacă ai să ajungi la noi. Dekker are să fie lingă tine mereu şi, crezi ori nu crezi, am să fiu şi eu nu

numai de dragul tatălui tău, ci şi al tău, de dragul ochilor tăi migdalaţi, al privirilor atât de ciudate şi al forţei tale interioare, atât de puţin obişnuită la o femeie tânără.“

Seara, la sosire, Dekker îi spuse fără să se fi lăsat rugat, că a doua zi avea de gând să meargă la rector pentru a susţine cauza fiicei unui fost coleg de liceu, pe care domniile lor nu voiau s-o admită în facultate din teamă de a nu-i contamina cumva pe ceilalţi cu ideile lui Vince Szocs. In definitiv, din moment ce taică-său era om cinstit, ce nevoie are una ca asta de diplomă ?

— Nu-i nimic, are s-o primească la examenele suplimentare de admitere, zise Dekker, trântindu-şi ceşcuţa de cafea lingă elefantul de porţelan de pe biroul său. Profesorul nu suporta să aibă la catedră tradiţionalul craniu, nelipsit de pe biroul unui cadru didactic de la medicină, iar atunci când se nimerea să vadă vreunul pe biroul altuia, îl lua şi-l mirosea îndelung, de parcă ar fi sugerat că era proaspăt, provocându-i astfel posesorului câteva momente penibile,

chinuitoare.

Antal ştia că atunci când profesorul promitea ceva, se ţinea de cuvânt. Era în anul 1941, războiul cuprinsese întreaga ţară în chingile sale sufocante şi, cu toate că toată lumea avea gura mare, colegii lui Dekker se temeau un pic de el pentru că profesorul obişnuia să poarte de-a-ndoaselea chipiul dominusian şi, în toiul celor mai răsunătoare victorii naziste, se ducea la festivităţile oficiale mai curând behăind grotesc decât oântând : „Luptaa- vom cu ţoo-ţii pâî-năă la caa-ţpă-tâî, chia-haar de-ar fi săăă pieeee-rimî şi să ne împrăş-tii-ee-mâî ca plea-haa- vaaa !“ Când rectorul îi cerea socoteală, răspundea fără să clipească măcar că fusese beat, deşi era un lucru arhicunoscut că profesorul nu obişnuia să bea decât lapte ori suc de fructe, deprindere căpătată încă din tinereţe, pe vremea când beneficiase de o bursă într-o ţară scandinavă.

Peste două săptămâni o văzu într-adevăr pe Iza ur- când scările în acelaşi palton prea scurt pe care-d purtase la cimitir şi purtând sub braţ

o servietă ponosită şi demodată. Intră după ea ia secretariat şi aşteptă să-şi completeze fişele interminabile şi să-şi achite taxele. Din câte îşi dădea seama, fata nu obţinuse niciun fel de scutire de taxe. I se strânse inima de durere când o văzu cum numără bancnotele. Szocs Vince era pensionar, cu toajte acestea îi dăruise lui an de an o parte din bruma lui de pensie pentru a-şi putea cumpăra cărţi. Se întrebă contrariat ce-o fi vândut, ca să facă rost de suma necesară înscrierii ? Ori te pomeneşti că luna aceasta n-o să aibă ce mâncă şi nici cu ce face focul măcar ?

Când fata se ridică să iasă, se repezi în urma ei şi o opri pe coridor.

— Bine-ai venit, bobocelule ! Să ştii că eu sunt moaşa grupei din care faci şi tu parte. Prezintă-lte, rogu-te, la nenea şi spune cum te cheamă !

Iza îl măsură îndelung, fără să-i răspundă. Îşi ridică apoi privirile spre indicatoarele de pe pereţi şi se îndreptă cu paşi hotărâţi spre sălile de curs. Antal o însoţi, dar Iza se prefăcu că nu-1 observă. Nimeriseră tocmai în pauză. La un moment dat uşile sălilor

de curs se deschiseră şi studenţii anului doi se îmbulziră să iasă, sătui de orele de teorie la care luaseră parte. Ulla, Deak Ulla olipi şăgalnic spre Antal. Descoperind în ochii ei somnoroşi pretenţiile făţişe izvorâte din amintirile verii trecute, Antal abia catadicsi să-i răspundă la salut. Imperturbabilă, Iza îşi continuă drumul, descifrând din mers numele profesorilor de pe tăbliţele fixate pe uşi. în dreptul uşii lui Dekker se opri.

Antal era în spatele ei. Dekker nu sosise, avea cursuri la douăzeci şi şase, în aula mare, a cărei uşă nu se deschisese încă. Mult prea preocupat de prelegerile sale, profesorul nu prea punea preţ de regulă pe sonerie, aşa că nu-şi întrerupea cursul decât în momentul în care freamătul coridoarelor devenea insuportabil.

Iza bătu la uşă, dai' Antal scoase din buzunar cheia lui Dekker, în biroul căruia avea acces ca să facă din când în când ordine printre fişele acestuia, descuie tacticos şi deschise apoi larg uşa din faţa fetei.

— Poftim, intră !

Fata însă refuză, fixând cu

privirile mozaicul de sub picioarele sale, de parcă ar fi încercat să descifreze din jocul formelor geometrice cine ştie ce sensuri tainioe. Anital încuie iar uşa şi se trase lângă ea. Deşi la numai câţiva centimetri de obrazul ei, fermitatea fetei, aerul ei distant îi îndepărtă parcă la o distanţă apreciabilă unul de altul. Mai târziu, după câţiva ani buni, Antal a ştiut că asta fusese clipa în care se îndrăgostise de ea, arzând ca o văpaie de dorul ei.

în cele din urmă, Dekker îşi făcu apariţia. Deschise uşa şi-l pofti şi pe Antal. Pleoapele Izei începură să tremure ameninţător, dar nu-i întinse mâna, mulţumindu-se să dea politicos din cap.

— Antal te va ajuta în toate. Ascultă-i sfaturile şi învaţă de la el. Nu, nu-i nevoie să-mi mulţumeşti, du-te te rog la cursuri.

îşi aprinse o ţigară şi, înainte ca fata să fi ieşit printre rotocoalele de fum adăugă câteva cuvinte adresate lui Antal :

— Ai grijă de ea, băiete !

Altă fată, după ce au ieşit, ar fi

râs, poate, de el. Dar Iza rămase foarte serioasă, distantă chiar. N-avea cum se apropia de ea şi nici ce s-o întrebe măcar.

Trecură din nou pe lângă sala fetelor. Chipul Ullei se zări iar prin uşa întredeschisă. O măsură pe Iza din cap până în picioare, strâmbând din nas la vederea paltonului şi servietei, dar nu păru fericită deloc. Observase şi ea privirile tăioase ale fetei, buzele ei străvezii, ca şi rigiditatea şi complezenţa cam iritată izvorâte din obligaţia de a-1 urma pe Antal. Treptat sălile de curs se goliră, populându-se în schimb bufetul. Antal ştia că fata nu putea avea bani, dar ştia la fel de bine că ar fi invitat-o în zadar, pentru că l-ar fi refuzat oricum. Ideea în sine îl şi jignea teribil, dar îl şi făcea să se simtă mândru din cale-afară.

în dreptul aulei mari se opriră amândoi. Fata scoase orarul tipărit, cu scoarţe albastre, cercetând programul celor din anul întâi. Se pregătea de cursuri cu o siguranţă şi un calm desăvârşit, de parcă ar fi urmat liceul în aceeaşi clădire şi nu s-ar fi aflat

pentru prima oară în pragul unui curs universitar. Mai erau doar două minute. Buzele Izei se întredeschiseră, ca şi când ar fi vrut să spună ceva. Acum o să-şi ia rămas-bun şi o să intre, fără ca el să fi apucat măcar să-i vorbească.

— Eu îl cunosc pe tatăl dumitale, se repezi Antal să nu scape cumva prilejul.

Chipul inexpresiv se întoarse spre el. Iată că tânăra santinelă putea zâmbi ca oricare altă fată.

— El a fost omul care mi-a dăruit cărţi de fiecare Crăciun ani şi ani de-a rândul. Ştiai ?

Fata negă, dând agale din cap. îşi ridică apoi palma stingă, prinzindu-şi fălcile, de parcă i-ar fi fost teamă să nu spună ceva despre care ar fi fost mai bine să nu vorbească.

— în fiecare an dona şcolii o anumită sumă de bani. Din clasa a şasea eu am fosit cel care am beneficiat de aceşti bani. Nu ţi-a spus niciodată ?

Fata negă din priviri.

— într-un an am apucat să-l şi văd. Pe vremea aceea era mai tânăr şi

mai sprinten. Se furişa grăbit printre grămezile de zăpadă din curte, de parcă i-ar fi fost teamă să nu-1 oprească cineva şi să-i mulţumească. Ei, ce zici, nici acum nu vrei să stai de vorbă cu mine ?

Trăsăturile tinerei cătane se înmuiară, împrumutân- du-i un aer copilăresc.

— Primea în fiecare lună de la mama, spuse fata, trei monezi, bani de buzunar. Una mi^o dădea mie, din- tr-alta îşi cumpăra ziare în fiecare duminică, pentru că îi plăcea teribil să citească. Despre cea de a treia n-am ştiut niciodată nimic. Se vede treaba că le aduna pentru tine.

îl tutuise şi ea, firesc, de parcă i-ar fi fost soră.

— Vino, zise Antal, târând-o de-a dreptul după el.

în definitiv, abia fusese admisă, aşa că pierduse destule cursuri şi nu mai conta dacă avea să participe la primul ei curs mai târziu, spre prânz. Acum se vor duce frumuşel la bufet, să bea o cafea şi să fumeze o ţigară, vor şi ciuguli câte ceva, apoi, afară, la pădure. Doar la fizică să se ducă, de la

douăsprezece la unu, pentru prima zi fiind suficient. De altfel, avea să se ducă cu ea, după cum avea s-o însoţească peste tot. Chiar şi la cadavre, în sala de disecţie, tot el va fi cel care o va conduce pentru prima oară.

Iza închise orarul, îl băgă în servietă, păşind apoi ascultătoare alături de el. Era înaltă, o idee mai înaltă chiar decât el, avea capul descoperit şi părul adunat, un păr brun, adolescentin, fără luciri arămii, ca într-un tablou biedermeier.

Mâncară câte o felie de tortă, iar Iza ceru şi un pahar cu sifon. îl sorbi tacticos, cu plăcere, de parcă ar fi degustat cine ştie ce băutură nobilă. Ţigară nu voia, dar batonul de ciocolată îl acceptă, ronţăind din el de zor până ce ajunseră în parcul institutului.

Umezeala din ziua înmormântării fusese între timp alungată de un val întârziat de căldură. Cerul era senin, iar frunzele îngălbenite nici nu se clinteau măcar pe ramuri. Aerul blajin mângâia trunchiurile masive ale stejarilor, printre care se iţeau

dezorientaţi câţiva brazi supli. Sus, pe deal, câteva bănci, iar jos, la poale, şerpuia un pârâu spre lacul din mijlocul parcului. Totul era, bineînţeles, făcut de mâna omului, şi dealul, şi pârâul, înviorând parcă peisajul nisipos al câmpiei. Iza se aşeză pe balustrada podeţului, bălăngănindu-şi picioarele deasupra servietei pe care o scăpase din mină. Lacul era plin de crapi, nişte crapi dolofani, cu spinările negre, pe care Iza încerca să-i nimerească cu câteva pietricele.

— Duminică îţi fac o vizită, zise Antal.

— Bine, răspunse fata.

— N-ai să uiţi, nu-i aşa, că profesorul Dekker mi te-a încredinţat ?

— Nu.

Din apropiere părul şi pielea fetei aveau o aromă aparte, de săpun pentru copii.

— Dekker e o mare personalitate. Să-l asculţi ! Să-l asculţi în toate !

„E doar un biet boboc, gândi Antal, iar studenţii vor încerca să-i joace tot felul de feste.“ Se temea mai

mult pentru ea decât pentru sine. Cum s-o ocrotească ? Ce să facă pentru ea şi cum s-o ferească de rele ? Ar fi fost îngrozitor dacă asociaţia de tineret i-ar fi prins în păr câteva pene de cocor, explicându-i că în câteva minute aveau să câştige războiul şi că ţara sfântă avea să se întindă din nou de la Capaţi la Marea Adriatică ! O apucă de mâna care ţinea încă batonul de ciocolată şi o strânse tare. Fata nu zise nimic.

— Să nu care cumva să-ţi treacă prin cap să faci politică.

Fetiţa de mai înainte dispăru ca prin farmec, în locul ei ţintuindu-1 acum o cătană cu priviri aspre. Batonul de ciocolată învelit în staniol părea să rânjească ameninţător la ei. Cu o mişcare rapidă fata îşi smulse mâna din strânsoarea palmei lui Antal şi azvârli ciocolata în lac. Coborî de pe balustradă, îşi ridică servieta şi o porni spre clădirea principală. Merse tăcută până la marginea păduricii, se opri apoi, privindu-1 ţintă în ochi, pentru a da mai multă greutate vorbelor, şi îi spuse că o să facă politică toată viaţa.

Un gând nebun îi trecu prin

minte, un gând care puse stăpânire pe întreaga lui fiinţă. Da, pe fata asta avea s-o ia de soţie !

III

în 1948 se căsători cu ea, într-o zi de august strălucitoare. Fusese ceva straniu şi înduioşător în sentimentul încercat atunci, născut din convingerea că ştie cu cine se căsătoreşte. în cei şapte ani reuşise să-i cunoască modul de gândire, capacitatea de muncă ieşită din comun, concepţia de viaţă, o văzuse susţinându-şi examenele, învăţând, stând la căpătâiul bolnavilor, al muribunzilor, dansase cu ea, o aprovizionase cu manifeste care informau populaţia despre adevărata faţă a războiului şi pe care fata le lipea după lăsarea serii pe zidurile clădirilor publice şi pe panourile de reclamă, alături de ofertele de vânzare a tot felul de canari şi buldogi. Se simţea bine şţi- ind că nu dragostea oarbă îl determinase s-o ia de soţie, că o dorea din toată fiinţa lui, trupeşte şi sufleteşte deopotrivă, Iza fiind o femeie pe care o putea stima şi de la care avea ce învăţa la rândul său.

Sentimentul de împlinire fusese, desigur, amplificat şi de liniştea pe care i-o dădea convingerea că putea în sfârşit s-o iubească fără teamă de cine ştie ce complicaţii.

Iza îi biciuise de la bun început simţurile, stârnindu-i în suflet dorinţe arzătoare, mistuitoare, pe care încercase o vreme să le mascheze printr-un soi de atitudine frăţească, ocrotitoare. Fata era atât de firavă, cu formele încă neîmplinite şi avea nişte picioare şi mâini atât de adolescentine, incit i se făcu ruşine când îşi dădu seama de ipostazele în care fusese proiectat trupul acesta aproape puber, de imaginaţia lui biciuită de dor. Rămase mai apoi uluit când constată cu cî/ta sete răspundea Iza săruturilor şi ce zbucium, ce freamăt cu adevărat feminin dezlănţuiau îmbrăţişările sale în trupul adolescentin, el însuşi sufocat de dor. Nu se îndoise nicio clipă că în ziua în care o putea face fără grija zilei de mâine, avea s-o ia de soţie, conştient totodată că dorea să trăiască cu ea ca soţ şi soţie chiar şi până la căsătorie, numai că Iza nu era Ulla şi

nu-şi putea penmiite s-o ducă în sala de club şi s-o culce pe masa de biliard sau undeva în pădure, la rădăcina vreunui copac.

Se doreau cu patimă şi rezistau tot mai greu să fie departe unul de altul. Deveniseră amândoi nerăbdători, nervoşi. în cele din urmă, biroul profesorului, unde venea şi Iza destul de frecvent, rezolvă toată problema. Bekker rămăsese văduv de multă vreme. Viaţa lui familială luase practic sfârşit în ziua în care fiică-sa, care se măritase între timp, murise şi ea, asitfel că de ani şi ani de zile nu-1 mai interesa decât profesia, căutând în permanenţă să-şi salveze studenţii de pericolele războiului absurd şi încercând să-i facă pe cit mai mulţi tineri să vadă limpede situaţia reală a ţării. Profesorul îşi făcea apariţia în clinică la cele mai imposibile ore, dar la biroul de la facultate venea numai după terminarea cursurilor. Nu observase însă nimic din tot ceea ce se petrecea în absenţa lui, explicându-şi prezenţa amândurora prin prisma preocupărilor pur ştiinţifice. De altfel, pe Antal, care promitea să devină un

excelent internist, îl reţinuse lângă el după absolvire, iar Iza îşi manifestase de la bun început interesul deosebit faţă de reumatologie.

Când îi văzu apoi sărutându-se în dreptul bustului ridicat în amintirea poetului local, se bucură sincer că lucrurile luaseră o întorsătură atât de plăcută lui, dar şi pentru că putea să-i ofere Izei, aflată în ultimul an de studii, un excelent cadou de nuntă, nu de altceva, dar apucase să şi facă primele demersuri pentru a o reţine după absolvire pe un post la clinică, nost pe care fata îl şi ocupă încă înainte de căsătorie. îşi asumase chiar rolul de martor, după cununie invitându-i pe amândoi la masă, dar Antal se scuză, spunându-i că nu le puteau răpi celor doi bătrâni bucuria acelor clipe. Luară, aşadar, masa cu toţii acasă. Vince, reabilitat şi devenit între timp proprietar, fudul nevoie mare în costumul bleumarin cel nou, îi îndemna întruna să bea, în timp 'ce bătrâna se agita de zor în jurul lor, râzând şi plângând de fericire. La terminarea mesei, Dekker se grăbi să-şi ia rămas-bun, atrăgându-le atenţia

că nu voia să vadă pe niciunul dintre ei pe la clinică preţ de o săptămână.

De plecat nu plecaseră nicăieri, deşi ar fi avut bani s-o facă şi obţinuseră de la sindicatul corpului medical două bilete cu preţ redus pentru una dintre staţiunile de odihnă montane. Iza considera însă voiajul de nuntă un obicei mic-burghez lipsit de noimă, iar Antal declarase că nu-'i nebun să plece undeva tocmai în momentul în care dăduse norocul peste el, având, în sfârşit, din nou un cămin, o mamă şi un tată.

Bătrâna clătinase din cap, neîndrăznind să-şi mărturisească jena pricinuită de perspectiva momentelor de dragoste care aveau să se consume în imediata ei apropiere, sub acelaşi acoperiş. La rândul său, Vince se gândise la acelaşi moment din viaţa lui, petrecut ia Budapesta, la mândria dată de certitudinea că se descurcase atât de bine pe străzile oraşului, la braţ cu femeia iubită, care chicotea fâstâcita, păşind mărunţel în dreapta lui. Ce sentiment înălţător îi conferise certitudinea că era un om descurcăreţ, capabil să-i arate

clădirile şi locurile mai importante ale oraşului şi să-i călăuzească ferm paşii chiar şi pe la cele mai aglomerate intersecţii ! I-ar fi dorit şi lui Antal aceleaşi bucurii, i-ar fi dorit s-o ia pe Iza de braţ şi s-o călăuzească, să *călăuzească* paşii soţiei sale, atrăgându-i atenţia asupra unor frumuseţi eventual neobservate de ea, numai că proiecţia propriei imaginaţii îl tulbură întrucâtva, pentru că Iza nu era fiinţa care să se lase călăuzită de altul, nemaivorbind de faptul că fata cunoştea, de bună seamă, Budapesta mult mai bine decât Antal. Dar se consolă tot el. La urma urmelor, Iza fusese în ziua cununiei nespus de fericită şi frumoasă din cale-afară, bucuria dragostei şi a năzuinţelor împlinite oglindindu-se cât se poate de limpede pe chipul ei. Se uită la ea cu o molcomă satisfacţie, admirându-i siguranţa mişcărilor, seninătatea strălucitoare, optimismul molipsitor care o învăluiseră ca o carapace ocrotitoare. Nu părea deloc fâstâcita, ci o femeie satisfăcută, conştientă, o femeie care ştie ce vrea. Vince râse de el însuşi. In definitiv de ce şi-o fi dorit

el să vadă pe chipul ei mai multă sfială şi naivitate ? Tinerii din generaţia care trăise toate ororile celui de al doilea război mondial n-aveau niciun motiv să se lase înduioşaţi de ideea unei banale căsătorii şi nici fetele nu era obligatoriu să se fâsitâcească de ruşine atunci când se măritau. Şi totuşi, fără să-şi fi putut explica în vreun fel cauzele sentimentelor contradictorii pe care le încerca, tare ar mai fi dorit să-şi vadă fiica puţin mai sfioasă măcar îp ziua cununiei oficiale.

Mai târziu, după trecerea anilor, într-o dimineaţă la fel de imaculată, aflaţi din nou în casă doar ei trei, când Antal îşi luase valiza şi plecase definitiv, iar Iza închisese poarta în urma lui şi se întorsese la fel de impasibilă, agăţând lângă cele trei chei care ajtârnau în cui pe cea de a patra, rămasă de acum fără stăpân, Vince ar fi dorit, nici el nu-ţşi dădu seama de ce, s-o vadă plângând. Dar ţi-ai găsit! Fata îşi puse tacticos şorţul, se legă la cap cu un batic şi se apucă de curăţenie, ştergând praful în dulapul lui Antal şi schimbând

rânduiala camerei. Se duse atunci după ea, pretextând că venise cu făraşul. O găsi ghemuită pe vine, strângând covoraşul din faţa patului. Vince era mai scund decât cele două femei, mai scund chiar şi decâtt Iza, cu toate acestea tabloul care i se înfăţişă în faţa ochilor i se păru de-a dreptul ireal, pentru că o văzuse pe fiica lui *de sus,* la fel cum se obişnuise s-o vadă pe vremea când Iza fusese doar de o şchioapă. în clipele acelea se născu în sufletul său dorinţa fierbinte, cu totul inexplicabilă, de a o vedea cu lacrimi în ochi.

După cum îşi amintea, câtă vreme fusese copil, Iza se dovedise a fi o fetiţă ca oricare alta. Râdea atunci când avea motiv s-o facă, plângea când cădea, când spărgea o cană ori se speria de ceva. Unde dispăruse oare fetiţa de odinioară ? Faptul că plecarea lui Antal nu fusese însoţită de cine ştie ce scene penibile, le conferise, desigur, tuituror un oarecare echilibru. Atâta doar că atmosfera din casă se cam schimbase, devenind poate ceva mai rece, de parcă cineva ar fi uitat uşa deschisă,

iar pereţii, mobila şi totul în jur s-ar fi răcit sub influenţa frigului de afară. Numai că Vince ar fi fost în stare să dea câţiva ani buni din viaţa pe care, mai ales după reabilitare, o îndrăgise atât de mult, dacă ar fi găsit-o pe Iza plângând în hohote, ghemuită asupra covoraşului din faţa patului conjugal. Antal era cu ¡totul altfel. La plecare avusese ochii scăldaţi în lacrimi. Le sărutase amân- durora mâna şi obrajii, purtânduifşi umerii încovoiaţi sub povara unei greutăţi mult mai mari şi mai profunde de- cât cea a valizelor pe care le purta în mâini. Când se uitase la Iza, îl văzu cu buzele tremurânde, înghiţind un nod amar ca fierea. Dacă Iza ar fi fost cea care ar fi intentat divorţul, i-ar fi înţeles poate atitudinea neutră, indiferentă parcă, dar nu, divorţul îl dorise Antal, Iza acceptându-1 doar.

❖

Antal se convinsese curând că era un familist înnăscut şi că ar fi dorit nespus de mult să fi putut trăi numai cu Iza în propriul lor cămin, în locul cadrului romantic de până atunci. Era conştient că dragostea pe care i-o

purta Izei s-ar fi adâncit, dacă relaţiile lor conjugale ar fi căpătat şi un cadru potrivit, perspectiva oferită de căsătoria lui cu Iza, de a dobândi o familie în adevărata accepţiune a cuvântului, făcându-1 de-a dreptul fericit,.

Cu foştii lui colegi de cameră vorbiseră despre vrute şi nevrute, cu prietenii era în stare să discute despre orice, numai despre Dorozs nu putea vorbi decât cu Iza.

Dorozsul constituia un secret, cu Dorozsul avea un scop anume, un scop ale cărui dimensiuni nu /trebuiau diminuate de un cuvânt scăpat înainte de vreme. Aştepta cu nerăbdare clipa în care avea să-l revadă pe Berczes Daniel şi în care avea să se confrunte cu izvorul în preajma căruia se născuse şi copilărise. Nici nu-i trecuse prin cap măcar o clipă ideea să-l aştepte la vreun colţ de stradă pe Berczes şi să-i înfigă un cuţit în spate, ori să intenteze un proces împotriva lui după atâta amar de vreme. De câite ori se gândea la el, se gândea ca la un simbol. Berczes întruchipând în concepţia sa vremelnicia unui anume

mod de viaţă, simbolul viu al unui sistem anacronic, care fusese în stare să recurgă la neghiobia de a căra apa termală în butoaie, în loc să fi recurs la exploatarea raţională a izvorului tămăduitor. Ideea de a smulge apele termale din mâinile lui Berczes, de a investi forţa şi inteligenţa aparilor în nişte îndeletniciri mai umane, mai raţionale şi, din moment ce morţii nu puteau fi înviaţi şi nici despăgubiri retroactive nu se puteau preţinde pentru suferinţele îndurate de-a lungul anilor, perspectiva de a crea comunei Dorozs măcar un viitor, era mult prea tentantă, măreaţă, ameţitoare, chiar. Ştia că simpla sa dorinţă, oricât ar fi fost de arzătoare, era cu totul insuficientă, că avea nevoie de ajutorul, statului pentru a transforma Dorozsul într-o staţiune balneară, dar era nespus de fericit să poată discuta cu logodnica, mai târziu cu soţia sa, strategia şi tactica luptei duse pentru comuna sa natală.

Iza îl însoţea săptămânal la Dorozs, căutându-i împreună pe cei care-şi mai aduceau aminte de Antal. Fata cutreierase de câteva ori toate

cotloanele băilor improvizate, primitive, luând cu ea probe de apă pentru a le putea face apoi analiza. La cele mai multe familii copiii luaseră locul părinţilor, bărbaţii din Dorozs având o medie de viaţă foarte scăzută. In cursul numeroaselor vizite Antal se purtase mai stingher decât Iza, care, la urma urmelor, intra pentru prima oară în casele aparilor. Memoria lui păstra vie imaginea casei lui Vince, învăluită de misterul înserării, silueta Izei aplecată asupra unei hărţi improvizate a comunei, linia gâitului ei, încordarea feţei, privirile concentrate pe memoriul adresat oficialităţilor centrale, al cărui text tocmai îl redacta. Toate acestea constituiau în ultimă instanţă summumul a tot ceea ce realizase în viaţă până atunci, dar şi o fărâmă a viitorului visat cu atâta ardoare. Simţea că Dorozsul putea fi smuls din mâinile lui Berczes pentru a fi redat sieşi, că odată şi odată tot avea să vină momentul când, în locul unei banale coroane de flori, ar fi putut depune pe mormântul tatălui său drept omagiu perspectiva vindecării a zeci şi zeci de

mii de oameni.

Aceeaşi imagine îi apăruse aievea în faţa ochilor şi în noaptea în care se trezise singur în patul conjugal, cu mâinile imobilizate până şi în somn de braţele Izei, nişte braţe rămase reci, parcă distante, chiar şi după arzătoarele îmbrăţişări. Amintirea acestui chip al Izei se hlizise la el atunci, desprinzându-se din pâcla nopţii, în timp ce lui îi venea să urle, pentru că auzea o voce interioară care-i şoptea s-o părăsească pe femeia de lingă el. încercase atunci o senzaţie stranie, de parcă ar fi avut două euri : unul o ţinea strâns îmbrăţişată pe Iza, împărţind cu ea bucuriile şi necazurile toate, celălalt îi urmărea pe amândoi, şi pe el, şi pe ea, cu suspiciune şi totală neîncredere.

Iza nu fusese în viaţa ei atât de fericită ca în timpul bătăliei pentru Dorozs. Se rotea prin casă aidoma unei păsări cântătoare, fredonând întruna, iar când bătrâna scăpa întâmplător din tigaie clătita întoarsă cu măiastră dexteritate printr-o simplă zvâcnire a mâinii, o consola cu sanatoriul mult visat, care avea s-o

vindece definitiv de reumatism. Uneori, seara, radia de-a dreptul de fericire, de parcă ar fi primit cine ştie ce cadou deosebit. Il însoţea ori alerga de una singură pe la tot felul de instituţii şi organisme, bătea drumurile când la Budapesta, când la Dorozs, încercând să convingă pe toată lumea, fie ei specialişti ori oameni politici, de importanţa ideilor sale. In preajma naţionalizării nu exista organism sanitar şi nici vreo organizaţie politică ori de masă, care să nu fi auzit de Dorozs, planul staţiunii balneare figu- rând printre primele obiective subvenţionate de stat.

Când începuse construcţia noului sanatoriu, erau de acum căsătoriţi. ¡în ajunul începerii lucrărilor, Iza se băgă în pat şi dormi buştean până a doua zi dimineaţă la zece. „Ai văzut cât sunt de puternică ?“ — întrebă la deşteptare, cu ochii încă lipiţi de somn, căutându-i mina ca de obicei şi răsfirându-i degetele pe faţa ei. „Nu-i aşa că sunt puternică ?“ Se încordase toa,ta, iar trupul i se lungise parcă peste măsură. „Puternică ?“ — repetă

în sinea lui Antal, puţin speriat de neîncrederea cu care începuse să-i analizeze spusele. La urma urmelor, rămăsese încă destul de firavă şi era greu să-şi închipuie cineva că pornise bătălia pentru Dorozs cu mâinile ei diafane şi trupul slăbuţ, care abia depăşea cincizeci de kilograme.

Bătrâna ciocăni sfioasă la uşă şi întrebă dacă, având în vedere evenimentele deosebite, putea să le aducă in mod excepţional micul dejun la pat, nu de alitceva, dar citise din ziare că la Dorozs se puseseră bazele celei mai moderne staţiuni balneo-climaterice din ţară, care avea să fie dimensionată chiar şi pentru circuitul internaţional. Râdea descătuşată, felicitându-i pe amândoi şi vor- bându-le despre o altă staţiune, Szentmâte, cu un hotel în care dârdâise cu tanti Emma în plină vară din pricina camerelor friguroase, pardosite cu piatră. Iza se ridică în capul oaselor şi luă tava cu slănină prăjită, mâncarea ei preferată, răstindu-se apoi la ea. Decât să fi venit cu felicitările ei naive, mai bine ar fi avut grijă să nu ţină slănină în casă, din moment ce

Vince, pofticios nevoie mare, nu se putea abţine să nu mănânce bucate care-f făcea rău, că doar suferea de stomac. Bătrâna se strecură pe uşă afară, ciorovăindu-se cu Vince din pricina slăni- nei. Intre timp Iza se apucă tacticos să mănânce, devo- rând cu poftă totul, până şi rămăşiţele de untură adunată cu grijă de pe farfurie cu bucăţele de pâine. „Mă iubeşti ?“ — o întrebă Antal involuntar. Femeia îi răspunse din priviri, cu un zâmbet de fericire încrezătoare şi sigură pe ea, nebănuind primejdia aflată în imediata lor apropiere, gata-gata să se dezlănţuie ca un uragan ale cărui prime răbufniri Anital le şi intuise. Un lacru era sigur. Iza îl iubea. Dacă nu l-ar fi iubit, totul ar fi fost mult mai simplu. Dar îl iubea şi pe el, şi pe Vince, şi pe bătrână. In noaptea în care ideea despărţirii se conturase limpede în sinea lui, inima prinse a-i bate atât de puternic, încât simţea că e gata-gata să se sufoce.

Trăiseră împreună ani în şir, despărţiţi doar printr-un perete de cei doi bătrâni, care-i văzuseră uneori obosiţi, lipsiţi de chef sau chiar

nervoşi, lucru explicabil de altfel, pentru că nici lui Antal, care lucra în imediata apropiere a profesorului Dekker, şi nici Izei nu le plăcea să le moară vreun bolnav ori să constaite diagnosticul cine ştie cărei maladii incurabile ; îi văzuseră braţ la braţ în faţa pomului de Crăciun, pândind momentul în care aveau să desfacă darurile împachetate de ei cu migală încă din ajun, îi auziseră cântând împreună, sau pregătindu-se pentru vreo conferinţă ori sesiune ştiinţifică, prilej cu care se ascultau reciproc de fiecare dată cu multă răbdare, după cum fuseseră martorii numeroaselor dispute iscate între ei. Iza argumenta de regulă calm, fluent şi inteligent, în timp ce Antal mai izbea uneori cu pumnul în masă, vizibil iritat nu de Iza, ci de punctul de vedere divergent susţinut de ea într-o chestiune de principiu, care declanşase de fapt disputa lor mai curând ştiinţifică. Dar de certat nu-i văzuseră certându-se niciodată. Nu erau geloşi, nici supărăcioşi, având perfectă încredere unul în altul. Judecătorul şi bătrână, după căsnicia fericită pe care o

avusesei'ă, continuau să trăiască în atmosfera celeilalte căsnicii tot atât de fericită, înconjuraţi parcă de o dublă aură protectoare.

In perioada din preajma pronunţării divorţului, cei doi bătrâni se sfătuiră îndelung, întrebându-se dacă nu cumva ar fi trebuit să încerce măcar a-i împăca, dar renunţară curând. Realitatea e că Iza nu le ceruse niciodată în viaţă sfatul, nici măcar în anii tinereţii, ba dimpotrivă, o dată cu trecerea anilor îşi asuma tot mai evident rolul capului de familie. Tristeţea însă nu şi-o putuseră ascunde. In ziua în care Antal îşi luă bagajele şi plecă de acasă, încercară amândoi senzaţia unui sfârşit tragic, de parcă ar fi asistat la moartea copilăriei Izei, care rămăsese în ochii lor o fetiţă chiar şi după ce se căsătorise, că doar continua să trăiască sub acelaşi acoperiş cu ei şi o vedeau, ca şi până atunci, când în cămaşa de noapte, cu părul adunat pe creştet înainte de a face baie, când îmbrăcată sumar, cu picioarele în papuci, pre- gătindu-se de culcare. Când Iza le aduse la cunoştinţă că

avea de gând să-şi schimbe locul de muncă, bătrânii nici măcar nu se arătară surprinşi, deşi seara, în pat, comentaseră deseori în şoaptă hotărârea fetei. Voia să meargă la Budapesta ? Foarte bine, asta înseamnă că alesese de bună seamă calea cea mai înţeleaptă. Dar când o văzură urcată în taxi, nu le veni prea uşor, iar în momentul în care maşina dispăru după colţ, se îmbrăţişară acolo, în faţa porţii, de parcă aşa, înlănţuiţi, le-ar fi venit mai uşor să poarte povara tristeţii. „Cam astfel o să-şi ia şi viaţa odată rămas-bun de la noi, gândi Vince, tot atât de brusc şi neaşteptat, fără să arunce măcar o privire în urmă.“

*

Acum, când se strecură în patul aşezat aproximativ pe acelaşi loc unde tronaseră odinioară cele două paturi ale bătrânilor, Antal nu se mai gândea la Iza, ci la bă- trână. Il cuprinse teama, o teamă obsedantă, care revenea ori de câte ori se gândea la ea. „Şi-o fi dat oare seama ? — se întrebă el. Iar dacă şi-a dat seama, cum o fi suportând gândul ?“

Adevărul, e că Antal nu reuşea să-şi amintească de chipul mamei sale. Printre ridurile care brăzdaseră odinioară faţa bunicii îl privea batjocoritor prin ani doar Iteama, neîncrederea şi tristeţea amară, adevăratul chip de mamă, senin, surâzător, admirat de atâtea şi atâtea ori pe tablourile de prin sălile de muzeu ori prin cine ştie ce albume, întâlnindu-1 în realitate abia acolo, în casa pe care o cumpărase între timp. încercă o senzaţie extrem de ciudată şi inexplicabilă pentru el în momentul în care îşi dădu seama că mare parte din trăsăturile caraoteristice bătrânei, inteligenţă nativă, bună dispoziţie generală, hărnicie, trăsături evocate de el cu mare plăcere, se regăseau în ultimă instanţă şi în personalitatea Izei. Ce mâini fără astâmpăr, ce minte ageră şi cită şiretenie bonomă, cita bunăvoinţă şi curiozitate neostoită, izvorâte din dorinţa de a face bine cu orice chip ! Tare ar mai fi stat puţin de vorbă cu ea, numai că — îşi zise el — bătrâna n-avea probabil nevoie nici de poveştile şi nici de ajutorul lui. Nu de altceva, dar sarcina de a comanda

monumentul funerar pentru mormântul lui Vince o lăsase pe seama Gicuţei, mândra nevoie mare că i se adresase ei şi că era, poate, unica fiinţă care purta corespondenţă cu ea, că doar schimbaseră între ele tot felul de schiţe, făpturi şi sugestii pentru inscripţiile funerare.

Lui Kolman îi scrisese de două ori, învăţătoarei şi vânzătorului de ziare câte o dată, lui nici măcar o singură dată, iar de răspuns nu răspunsese nimănui, cu excepţia Gicuţei, de parcă s-ar fi plictisit să tot răspundă ori n-ar mai fi avut despre ce scrie.

La dezvelirea monumentului funerar, îşi zise Antal, Iza pesemne că n-avea să vină, dar bătrâna nu se putea să lipsească. S-<ar fi cuveniit de bună seamă să-i scrie şi s-o invite să stea la el, dar se îndoia că ar fi aoceptat invitaţia. întinse mâna după ziar şi-l desfăcu. îi plăcea să citească în pat. Zugrăviţi proaspăt în tonuri destul de îndrăzneţe, pereţii creau în jurul său o ambianţă plăcută. Dispăruseră de pe ei şi florile, şi petele aurii de forma unei meduze.

Camera părea astfel mai înaltă, mai luminoasă. Atâta doar că Antal făcea tot mai rar comparaţii cu trecutul. La urma urmelor, casa era a lui, în privinţa mobilierului şi aranjamentului sfătuindu-se în permanenţă cu Lidia şi tot ei îi ducea uneori flori din grădina proprie. Izvorul cu apele termale se păstrase în amintirea lui Antal sub forma unei imagini din infern, o mâzgă compactă, fierbinte şi mlăştinoasă, bolborosind mereu. Devenise între timp ditamai medicul când apucă să vadă pentru prima oară în viaţa lui un izvor de munte. îngenunchease atunci în faţa lui, cufundându-şi iar şi iar palmele în apa cristalină rece ca gheaţa şi parcă fragilă. Ameţit de fericire, cu degetele amorţite în oglinda apei asculta fascinat susurul pur ca gânguritul unui copil. Pietrele rânduite ciudat pe fundul bazinului natural de sub izvor purtau bărbi argintii, iar printre crengile tufişului plecat asupra lui se auzeau trilurile zglobii ale unei păsări nevăzute. Iată de ce, ori de câte ori evoca silueta Lidiei, o vedea învăluită de îmbrăţişarea caldă a valurilor

înspumate de la poalele unei mori încremenite de vremuri prin susurul molcom al tainicelor luciri.

Seara era neobişnuit de calmă, liniştea profundă prevestind parcă apropierea ploii. Căpitan patrula prin cunte, răsuflând din greu sub povara misiunii asumate. în asemenea ocazii bătrâna se milostivea de el şi-i dădea drumul în casă. „E tocmai bun să faci din el un papricaş de iepure, ori să-l zvârli în baiţ“ — zicea Iza bine dispusă şi, prinzându-1 de urechi, îl ridica în braţe pe urecheat, care se zbătea de mama focului, deşi fata avea, desigur, grijă să nu-i pricinuiască vreo durere. Scena se repetase de nenumărate ori, dar de fiecare dată lăsau toţi capul în pământ, pentru că Iza avea, desigur, dreptate ; la urma urmelor, ce să caute un iepure în casă, chiar dacă e curat şi relativ inteligent... Numai că...

Urecheatul era bun pentru papricaş sau baiţ, iar oamenii, ei bine oamenii — unii ici, alţii dincolo. Totul în mintea ei era calculat matematic. Dăduse bătălia pentru Dorozs, comandase piatra funerară pentru mormântul lui Vince, o dusese pe

bătrână cu ea la Budapesta, de toate cele se îngrijea iar dacă neglijase vreodată în viaţă pe cineva cel mult pe sine însăşi. Cu o zi înainte cineva scăpase câteva vorbe la cantină despre legăturile care se Înfiripaseră între Domokos şi Iza. Antal rămase el însuşi surprins cât de puţin îl interesa acum viaţa Izei. Se gândi mai curând la Domokos, îngrijorat de soarta scriitorului, a cărui proză viguroasă, tipărită de marile edituri şi publicată frecvent în mai toate periodicele literare, o cunoştea şi aprecia. „Doar nu s-o căsători cu ea ? — se întrebase el în ajun. Pentru numele lui Dumnezeu, doar n-o fi având de gând să se căsătorească cu ea ?“

Căpitan începu să pufnească. Prin fereastra deschisă pătrundea valuri-valuri aroma florilor cultivate înainte vreme de Vince. Iza nu mai locuia în casa aceea, dar spiritul lui Vince, ba chiar şi al bătrânei, mai dăinuiau pa-re-se prin preajmă, pentru că Antal se sculă din pat, în- călţă papucii, deschise uşa bodogănind şi dădu drumul iepurelui să intre aşa cum ar fi făcut şi bătrână. Casa era de altfel

pustie, aşa că nu avea motive să se teamă că o să facă gălăgie.

Cu timpul nu mai primi nicio scrisoare de acasă, ceea ce n-o prea miră, pentru că, exceptând-o pe Gică, nici ea nu răspunsese nimănui. De multe ori încercă să-şi imagi-v neze ce-or fi zicând Kolman şi ceilalţi, cum or fi reacţio- nind la tăcerea ei şi avu impresia că ştie ce explicaţie găsiseră aceştia pentru că, la urma urmelor, în locul lor ar fi gândit la fel. Presupuneau, de bună seamă, îşi zise bă- trâna, că traiul tihnit, fără griji, o lenevise, făcând-o să uite de ce-a fost odată. „Ehei, exclamase probabil vânză- torul de ziare, dacă ar fi depins de Iza, ea le-ar fi scr«is, pentru că Iza nu era înfumurată !“ De altfel, Iza le-ar fi scris într-adevăr, acceptă bătrâna însăşi pentru că hârtia suporta totul şi n-o obliga la nimic, iar Iza nu prea obişnuia să lase în urma ei iţe nedescurcate.

De scris le-ar fi scris ea, dar ce anume ?

Cum să le explice foştilor ei prieteni ce viaţă duce şi cum se descurcă ? Să le fi vorbit despre

Tereza, despre monotonia zilelor ce se scurgeau imperturbabil una după alta, despre tramvaiele care traversau halucinanjt oraşul ? Ori să le fi scris despre Domokos, care de la o vreme intra tot mai des la ea, chiar şi în lipsa Izei, pentru a-i ţine de urât ? Dacă le-ar fi descris numai o parte din adevăr, ar fi lăsat impresia că se laudă, iar dacă le-ar fi vorbit despre cealaltă parte a adevărului, care se ascundea în spatele confortului şi siguranţei, pur şi simplu n-ar fi fost crezută.

Nu, era limpede, nu putea punta corespondenţă cu cei de acasă.

Fereastra bucătăriei dădea spre luminator şi, de câte ori o deschidea, privirile-i cădeau pe ochiul de geam de vizavi, la fel de mic şi de mat, iar atunci când se nimerea să aerisească şi vecinii, soţia vatmanului o saluta zâmbi- toare şi o întreba ce bunătăţi pregătise pentru ziua aceea. Soţia vatmanului era o femeie blondă, dolofană, mereu bine dispusă. O auzea deseori cântând, în stimp ce conecta siiu întrerupea aparatele de uz casnic identice cu cele din gospodăria Izei.

Bătrâna încerca o teamă ieşită din

comun faţă de tot ceea ce se cheamă instalaţie electrică, sau aparatură, dar frigiderul o îngrozea de-a dreptul. Avea senzaţia că motorul acestuia scotea sunete animalice şi că mârâia ca toţi dracii. Asta însă doar la început, pentru că după o vreme se obişnuise cu el şi, aşezându-se pe scaun, îşi imagina lungi şi interesante conversaţii cu drăcovenia ce mârâia de zor. Zbârnâitul frigiderului îi amintea mai întâi de o pisică ce torcea întruna, dar cum singurul animal pe care-1 avusese în casă în ultima vreme fusese Căpitan, frigiderul luă în ochii ei înfăţişarea unui iepure, a unui Căpitan fără boit şi fără coadă. O dată se întâmpla să verse pe unul dintre rafturi supa de vişine. Speriată de ce avea să-ii spună Iza, se apucă să şteargă frigiderul cu o cârpă umedă. Vă- zând-o că nu deconectase frigiderul, Iza se făcu albă ca varul.

— Mămico dragă, exclamase ea speriată şi revoltată, ăsta nu e răcitor ! Să nu te mai prind umblând cu cârpa umedă prin el. Dacă s-a pătat, lasă-1 în plata domnului, că n-o fi foc, zise ea ceva mai calmă şi scoase

ştecărul din priză. Zumzetul înceită brusc.

Din ziua aceea intimitatea ei cu frigiderul încetă definitiv. încercă să afle ce ar fi trebuit să facă pentru a-1 putea mânui şi ea la fel ca oeilalţi, dar Iza n-avea timp să-i explice mecanismul, iar pe soţia manipulantului se sfia s-o întrebe. Nu se mai apropia, aşadar, de frigider cu aceeaşi căldură de altădată, mulţumindu-se să se aşeze lângă el tăcută şi să-i asculte zumzeltul monocord.

Nici pe Iza nu îndrăzni s-o întrebe ce hotărâre luase în legătură cu Domokos, ea însăşi nefiind încă lămurită dacă eventuala lor căsătorie o bucura sau nu. La început, după ce remarcă vizitele sistematice ale scriitorului, jenată de relaţiile oarecum libertine dintre el şi Iza, căsătoria lor ar fi liniştit-o măcar, cu timpul însă se obişnui cu ele şi cum n-avea pe nimeni cu cine se sfătui, se linişti singură, spunându-şi că n-avea de ce să se alarmeze degeaba din moment ce obiceiurile din capitală se deosebeau atât de mult de cele din

provincie. Domokos o îndrăgise pe bătrână, care, dacă nu i-ar fi fost atât de antipatică meseria de scriitor, l-ar fi îndrăgit la rându-i, numai că aşa învăţase ea de la tanti Emma, că scriitorii erau ,toţi nişte beţivi, oameni de nimic, care o apucau, mai devreme sau mai târziu, pe drumul desfrâului. Pe de altă parte, o neliniştea şi faptul că bărbatul n-avea un loc de muncă anume, cu orar fix, temându-se chiar să nu vină cumva o vreme când Iza să fie nevoită să-|l întreţină. Erau, desigur, gândurile ei nemărturisite, pentru că nimeni nu se învrednicise vreodată să-i ceară sfatul. Ce-i drept, înâtr-una din zile, soţia vatmanului o întrebase de la fereastră dacă nu ştie cumva vreo reţetă de prăjitură care să nu necesite prea multe ouă. Se simţise atunci în al nouălea cer şi îşi aminti de cozonacul de campanie, cum îi plăcea ei să-i spună, un fel de prăjitură foarte ieftină, dar delicioasă, care îi plăcea atât de mult şi lui Vince, şi Izei când era mică. Doamne, de câte ori nu-i mai păcălise ea şi pe ei, şi pe alţii, făcându-i să creadă că mănâncă prăjituri adevărate !

Când vedea chipul surâzător al vecinei apărând în cadrul ferestrei, se bucura ca un copil. Numai că tânăra femeie era taxatoare şi nu-şi putea permite să stea ore în şir în bucătărie. Pe ea ar fi îndrăznit s-o întrebe ce mai era nou în lumea largă, că de la moartea lui Vince nu mai reuşise să ţină pas cu evenimentele. Adevărul e că politica n-o interesase niciodată, dar din moment ce Vince o obişnuise să-i citească cu voce tare din ziare, reuşise de bine, de rău să-şi creeze o imagine aproximativă despre evenimentele politice mai importante, chiar dacă nu le înţelegea decât superficial. Acum însă încerca cu disperare să se informeze. De când trăia în capitală, strânsă în chinga marilor uzine, îşi dădu seama că bagajul ei de cunoştinţe era destul de firav şi că în jurul ei trăiau o serie întreagă de tipuri umane pe care nici nu apucase măcar să le vadă de aproape.

Puţinii oameni pe care-i cunoscuse, vânzători, vatmani, taxatoare, poştaşi, precupeţe i se păreau a fi neînsemnaţi. Nu stătuse

încă de vorbă cu un muncitor adevărat, cu excepţia celor care veneau să facă reparaţiile curente dm casă, instalatori, electricieni, dar şi aceştia vorbeau cu un accent vizibil provincial, fiind originari de pe undeva din comunele de prin împrejurimile oraşelor din ţară, pentru că din oraşul vecin, unde se construise de curând o fabrică modernă de medicamente, nu prea mai venea nimeni în capitală. De câte ori ieşea să-şi facă plimbările zilnice, nu izbutea să-işi dea seama cine era muncitor şi cine nu, îmbrăcămintea oamenilor fiind desltul de asemănătoare. Cu prilejul uneia dintre călătoriile ei interminabile, tramvaiul în care se găsea trecu pe lângă o uzină tocmai la ora efectuării schimbului. Curioasă, se întoarse şi privi lung în urma lor, gândindu-se să întrebe pe careva cine erau oamenii pe care-i văzuse şi ce făceau acolo, dar se răzgândi pe loc. Dacă Iza, fiica ei, nu-şi găsea timp pentru ea, cum era s-o facă nişte străini !

După o vreme renunţă să mai privească pe geamul tramvaiului, fiind preocupată în exclusivitate de

propriile-! gânduri şi amintiri. Treptat-treptat, vizitele lui Domo- kos începură s-o cam calce pe nervi pentru că scriitorul, de câte ori intra la ea, îi aducea, ca unui copil, prăjituri şi tot felul de dulciuri. Lua apoi scăunelul şi se aşeza la picioarele ei, ceea ce o scotea de-a drepltul din sărite, pentru că doar Iza mai stătuse aşa, la picioarele ei, odinioară, pe vremea copilăriei, privind-o drept în ochi şi punându-i tot. felul de întrebări, care mai de care mai năstruşnice, la care nu pridideа să răspundă. Scriitorul o descosea cu o insistenţă ieşită din comun, întrebările lui referindu-se îndeosebi la trecut. „Mi-am găsit beleaua cu ăsta ! j— îşi zicea bătrâna. Nici nu-mi dă răgaz să-i pun şi eu măcar o întrebare. El vrea doar să-i răspund, să-ţi răspund la ne- sfârşit.“ li ura întrebările, după cum ura şi caisele cât pumnul şi feliile de pepene, pe care i le aducea stropite cu rom. Bătrâna era iritată şi amărâtă ori de câte ori îi cerea să-i vorbească despre trecut, pentru că trecutul dispăruse o dată cu Vince, iar în trecut Vince mai itrăia, şi Iza mai avea încă nevoie de

ajutorul ei. Odată, când Do- mokos o puse să-i vorbească despre evenimentele politice din micul orăşel de odinioară, bătrânei îi trecu prin minte că povestirile ei constituiau de fapt o muncă pe care era silită s-o facă pentru a-şi onora în acest fel cheltuielile de întreţinere, dar i se făcu ruşine de propriile-i gânduri.

în seara aniversării zilei sale de naştere, împlinea şaptezeci şi şase de ani, ura împotriva scriitorului se împlini definitiv şi irevocabil. Era seara pe care Iza promisese s-o petreacă împreună, toţi trei, organizând chiar şi o tombolă, o tombolă adevărată, cu câştiguri adevărate. O şi rugase pe ea să procure obiectele necesare, că doar avea timp suficient s-o facă. Odinioară le plăcea teribil să joace în trei cu Vince şi Iza, tot felul de jocuri de societate. Pe vremea aceea atât Vince, cit şi ea, erau nevoiţi deseori să trişeze pentru a o lăsa să câştige pe Iza, care era tare nefericită şi plângea amar ori de câte ori pierdea. Cutia cu jocul de tombolă ajunsese ca prin minune la Budapesta, o dată cu

celelalte lucruri aduse de Iza. Ameţită de fericire, bătrâna cutreierase zile întregi magazinele şi bazarele, ca să procure măruntele obiecte ce urmau să se transforme în câştigurile oferite la tombolă.

în dimineaţa cu pricina Iza o trezi cu poezia de urare ştiută din copilărie, iar Tereza îi aduse flori. La rândul său bătrâna făcu tot ce-i stătu în putinţă pentru a-şi primi urătorii aşa cum se cuvine. Cu o zi înainte se duse la soţia vatmanului şi făcu prăjiturile la ea, numai să n-o supere cumva pe Tereza pentru eventualul deranj din bucătărie. Tânăra femeie privi la ea tăcută, admirându-i dexteritatea. O învăţă să umble la cuptor, iar când bătrâna o întrebă cât îi datorează pentru curentul consumat, izbucni mai întâi în râs, apoi deveni deodată serioasă şi, încolăcin- du-şi braţele în jurul gâtului ei, o sărută pe obraz. Când văzu ochii mari şi rotunzi ai femeii scăldaţi în lacrimi, bătrâna se fâstâci atât de tare încât, încercând să deschidă uşa cu cotul, scăpă pe jos o parte din fursecurile rumene.

Domokos îşi anunţase sosirea spre

seară. Ar fi urmat masa festivă, apoi tombola mult aşteptată, o seară, aşadar, plăcută, amintind de reuniunile familiale de odinioară. Numai că Domokos îşi făcu apariţia gâfâind, şuşoti ceva cu Iza şi abia după aceea puse jos pachetul din braţe, un pachet alarmant de mare, învelit în foiţă fină. După câteva clipe Iza intră la ea şi-i spuse că Domokos reuşise să facă roşit de bilete pentru concertul care avea loc pe Insulă. Dirija Feltrini. Nu prea speraseră să facă rost de bilete, dar un prieten îşi făcuse pomană cu ei şi le dăduse trei bilete, aşa că o rugă să se îmbrace repede, pentru că aveau de gând s-o ia cu ei, neputând-o s-o frustreze de o seară atât de plăcută.

Petrecerea, continuă ea imperturbabilă, se amână, bineînţeles, de la sine, păcat, mare păcat dar cel puţin n-avea s-o vadă agitându-se şi obosindu-se peste măsură-

In ce priveşte prăjiturile, arătau de-a dreptul senzaţional ! De altfel, Domokos îi adusese un cadou minunat, drept compensaţie pentru amânarea tombolei. O zori iar să se

grăbească, taxiul puţind sosi din moment în moment şi, fără să mai aştepte răspuns, se grăbi ea însăşi să se îmbrace.

Nici nu ieşi bine Iza, că Domokos îşi şi făcu apariţia, dezvelind cu mare atenţie pachetul adus. Era o colivie în care adăsta fără niciun chef o pasăre cu priviri cinice. Mina speriată şi sclipirile stranii din ochii bătrânei în momentul în care luă cadoul din mâinile lui rămaseră întipărite multă vreme după aceea în memoria lui Domokos. Atunci, însă, se fâstâci ca un copil. Ridică din umeri şi ieşi, aprinzându-şi o ţigară.

Bătrâna luă un ştergar mare şi acoperi cu el masa împodobită festiv, gândindu-ţse la eventuala apariţie a vreunei muşte sau gângânii. (Nu văzuse până atunci în locuinţa de la Budapesta nici măcar o singură muscă, dar era vară, şi vara, cam de prin iunie, fusese obişnuită o viaţă întreagă să vadă atârnând de lustră hârtia lipicioasă de prins muşlte.) Scoase apoi din şifonier rochia cea neagră. „Nu te lăsăm singură în seara asta, spusese Iza, radiind de fericire,

cum o să te lăsăm singură, mămico dragă, tocmai în seara asta ! Vii cu noi la concert, să vadă lumea ce ochi superbi şi albaştri are mama mea !“

Bietele prăjituri ! Stăteau pitite sub ştergar, uitate de lume, fără să se fi atins măcar cineva de ele. Şi ce frumoase erau ! încremenită în aceeaşi poziţie, pasărea din colivie îi arunca, parcă, nişte priviri răutăcioase. „Ei, de acum are cine să-mi ţină de urât ! — îşi zise, după ce îmbrăcă rochia, încercând să-şi încalţe pantofii cei negri şi sobri, cu tocuri înalte şi late, la vederea cărora izbucni în plâns, pentru că ultima dată îi purtase la înmormântarea lui Vince. Am, aşadar, cu cine sta de vorbă de acum înainte 1“ In camera vecină Iza trântea de zor uşile, însoţită de exclamaţiile nerăbdătoare ale lui Domokos, care o îndemna să se grăbească. Când, în cele din urmă, urcară în taxi, gâfâiau toţi trei.

Pe insulă era lume multă, iar aerul se dovedi surprinzător de rece. înfrigurată, se făcu parcă mai mică în scaun. Nu-i plăcea muzica simfonică şi nici Vince nu mai era lingă ea, să-i

turuie întruna la ureche până când izbutea să desprindă din muzica lui Händel imaginea unor pene roşii de struţ fâlfâind alene, a unor falduri mari de mătăsuri şi brocarturi umflate de vânt şi a luminărilor reflectate halucinant de nişte tăvi uriaşe de argint, sau vedea aievea ţâşnind în jurul ei din acordurile tumultoase ale lui Wagner păduri întregi răsucite de furtună, valuri înspumate maturând furioase stâncile abrupte, piscuri semeţe, dar întunecate, gata-gata să se prăbuşească zgomotos asupra ei. Numai că Vince nu mai era. Rămăsese doar muzica, iar ea era silită s-o asculte fără nicio pregătire prealabilă şi nicio explicaţie. O asculta, dar fără să fie atentă la ea. De fapt nu se gândea la nimic. La un moment dat îl văzu pe Domokos strângând tandru mina Izei, care urmărea pierdută gestica dirijorului. Erau vizibil fermecaţi amândoi de muzică. Din timp în timp, când unul, când celălalt, întorceau capul spre ea, satisfăcuţi de ideea că reuşiseră să-i ofere o seară aitât de plăcută şi n-o lăsaseră singură acasă, ca pe un copil părăsit de lume.

Bătrâna se gândea la fursecurile pregătie de ea, la lichiorul pe care-d luase de la cofetărie, la serviciul cochet cumpărat în locul celui oferit lui Antal, numai pentru a nu fi nevoită să folosească paharele masive de cristal ale Izei, pentru că îi plăcea să-şi servească oaspeţii doar cu lucrurile ei. Dar toate acestea se dovediseră inutile şi adăstau acum sub ştergarul cel mare, cu care le acoperise de teama muştelor, inexistente de fapt. Dându-şi seama că bătrâna tremură de frig, Domokos îşi dezbrăcă sacoul şi-l puse pe umerii ei. Câţiva spectatori din jur, care remarcaseră gestul lui, zâmbiră cu înţelegere. In ochii Izei însă, în momentul când îl privi pe Domokos, revăzu aceleaşi luciri tandre pe care nu le mai observase la ea decât pe vremea când mai era cu Antal şi apăreau numai atunci când era în preajma lui. „Pare-se că eşti, într-adevăr, un om bun“ — ziceau parcă privirile ei. Domokos îşi îndreptă spatele, pieptul şi umerii vânjoşi, încorându-se sub albul imaculat al cămăşii. Spectatorii, la rândul lor, îşi spuneau ••ce om drăguţ e scriitorul !

el îşi poate permite să stea la concert chiar şi în cămaşă, mai ales dacă şi-a scos haina ca să acopere cu ea umerii unei bătrânele înfrigurate.

Toată lumea era, aşadar, fericită şi mulţumită, familia şi publicul deopotrivă.

Sunetele muzicii lunecau lin, înălţându-se printre copaci şi rotindu-se în văzduh aidoma unor stoluri maiestuoase de păsări. Era un concert de Beethoven, dar bă- trâna nu remarcă decât faptul că era uneori mult prea zgomotoasă. Din când în când smucea capul speriată şi îndurerată. Nu mai era Vince, care să-d fi spus : „Uite, acum se sfădeşte. Fii atentă, Etelka dragă, ascultă cum se sfădeşte acum cu cerul, cu pământul, cu Dumnezeu !“

După concert, Domokos o luă înainte, cămaşa lui albă strălucind tot mai pal în întunericul nopţii. Trăsăturile Izei deveniseră mai moi, mai catifelate, buzele sale arcu- indu-se voluptuos. Muzica reuşea întotdeauna s-o înduioşeze ; urmărea înlănţuirea fascinantă a sunetelor cu aceeaşi pasiune pe care o manifestase

şi tatăl ei odinioară. Domokos se întoarse curând victorios. Reuşise să facă rost de un taxi. O urcă pe bătrâna în spate, lingă Iza, iar el se aşeză lângă şofer.

în drum spre casă, bătrâna se întrebă, mai curând curioasă decât speriată, cum ar fi reuşit să nimerească acasă singură dacă ar fi fost dată jos din maşină. Nu mai fusese niciodată cu maşina pe insulă, iar jocul halucinant al reclamelor o zăoăcea de-a binelea. Nu, de bună seamă n-ar fi reuşit. îşi zise tot ea îngândurată.

— Ar trebui să bem o cafea, murmură Iza pierdută pe gânduri.

Ca prin farmec, bătrâna prinse iar viaţă. Poate că totuşi nu era încă totul pierdut şi ar mai fi putut recupera ceva din farmecul serii proiectate, chiar dacă nu mai aveau timp de tombolă din pricina orei mult prea înaintate. Nu-i nimic, aveau să mănânce fursecuri şi să bea cafea, din moment ce asta era dorinţa Izei.

— Cum să nu, o bem la *Palma,* zise Domokos serviabil, în Itimp ce bătrână simţi că se cufundă iar pământul cu

ea.

Ajunşi acasă, o sărutară amândoi, urânduji noapte bună. Domokos o conduse apoi până sus, în apartament, îi aprinse şi lumina, o mai sărută încă o dată şi se grăbi să plece, spunându-i la ieşire că pasărea pe care i-o adusese în dar se numea Elemer.

Zăpuşeala din cameră era sufocantă. Luă fursecurile de pe tavă şi le aşeză într-o cutie de pantofi, căptuşită cu un şervet de bucătărie, puse tombola la locul ei, în sertarul de jos al şifonierului, acoperi pasărea cu faţa de masă, aşa cum învăţase de la tanti Emma, se dezbrăcă apoi şi se vârî în pat. împlinise, prin urmare, şaptezeci şi şase de ani ! Incredibil, dar adevărat! Abia atunci realiză dimensiunea reală a vârstei şi se sperie cumplit. Gândurile o purtară la Vince, la monumentul funerar dublu ca dimensiuni — lăsat pe seama Gicuţei — pe care ceruse să se graveze şi numele ei. Neobişnuită cu noul ei domiciliu, pasărea începu să se agite cu mişcările molatice, enervante. Băitrina se lămuri de-a binelea : pasărea nu-i făcea nicio plăcere.

N-o păstră nici două săptămâni lingă ea. Prezenţa ei o scotea din sărite. Ciripitul păsării, fie cât de anemic, uneori abia perceptibil, trezea în sufletul ei tot amarul şi neîmplinirile încercate în seara când fusese nevoită să înghesuie fursecurile în cutia de pantofi, amintindu-i totodată de muzica lui Beethoven, cu sensurile ei atât de greu de descifrat. Într-o bună zi, o zi superbă de vară, deschise fereastra şi-i dădu drumul. Biata pasăre nici nu se clinti în primele momente de pe pervazul ferestrei, bă- trâna fiind nevoită s-o alunge cu prosopul. îşi luă apoi zborul, aterizând pe creanga unui copac cu ramuri triste, disperată şi deznădăjduită, de parcă şi-ar fi dat seama că rămăsese definitiv fără adăpost şi, lipsită de orice speranţă, se lăsă în voia soartei crude ce i-a fost hărăzită.

Pentru prima oară de când primise pasărea, o cuprinse mila. Înspăimântată de propriul ei gest, cu sufletul încărcat de remuşcări, se aplecă disperată pe fereastră, neştiind ce să facă. Biata pasăre, o lăsase fără

de adăpost ! O chemă, o ademeni în fel şi chip, dar fără niciun rezultat. Jos, în stradă, tramvaiele continuau să huruie, pietonii să circule, forfota era în toi. Descumpănită, mai privi câteva momente penele multicolore ce se zăreau printre frunzele copacului, până când îşi făcu apariţia Tereza. Văzând uşa coliviei deschisă, femeia îşi dădu seama de cele întâm- plate. Ridică din umeri nepăsătoare, bombăni ceva la adresa toanelor unora incapabili să păstreze şi să aprecieze darurile primite, închise apoi fereastra, spunându-i bătiânei că n-avea niciun rost să se mai lamenteze, din moment ce nu mai putea face nimic, iar altă dată să facă bine să nu se mai aplece pe fereastră, pentru că s-ar putea să i se urce sângele în cap şi să cadă, doamne fereşte. In ce priveşte zburătoarea, las' că o să-i cumpere alta doamna doctor !

Dar Iza nu-i aduse altă pasăre, iar Domokos se arătă ofensat de cele întâmplate. „Dacă ar putea, gândi bătrâna, ar fi în stare să vorbească în prezenţa mea într-o limbă străină, aşa cum făceam eu cu Vince pe vremea

când Iza nu era decât o fetiţă. Şi apoi, nu merit să mi se facă daruri, din moment ce sunt atât de bleagă şi neîndemânatică.“ Colivia, goală de acum, dispăru şi ea, aruncată la gunoi de Domokos, în timp ce sufletul bătrânei se împovăra tot mai mult o dată cu trecerea zilelor. Noaptea, uneori, se trezea speriată din somn, obsedată de imaginea păsării căreia nu-i rostise niciodată numele, că doar nu era să strige ori să cheme o pasăre cu un nume atât de imposibil. Acum însă îl vedea pe Elemer pribegind prin lume din pricina ei, cu bocceluţa sub aripioară, lipsită până şi de puţinul pe care ea însăşi îl avea : un adăpost deasupra capului şi o farfurie cu mâncare pe masă.

Slăbise între timp vizibil şi vorbea tot mai puţin.

Iza se înspăimântă de-a binelea, dar Domokos, surprins el însuşi câit de mult îl afectase gestul copilăresc al bătrânei, se îmbună în cele din urmă. Ce-i drept, Iza se aşteptase ca moartea lui Vince, părăsirea căminului familial, schimbarea domiciliului să lase urme în sufletul bătrânei, dar nu-

şi imaginase nicio clipă ca lipsa de adaptare la noul mediu să fie chiar atât de accentuată. La urma urmelor, n-avea nicio grijă, iar treburi mărunte, cotidiene de genul celor pe care bătrâna se obişnuise să ie facă acasă, n-avea cum să-i asigure. Pe de altă pante, nici tî- nara nu mai era, şi nici nu se mai descurca chiar aşa de uşor cum îşi imagina ea, nemaivorbind de faptul că treburile gospodăreşti, de genul celor necesare într-o locuinţă modernă, erau cu totul diferite, mai simple şi totodată rhai complicate şi, chiar dacă bătrâna le-ar fi putut face singură, Tereza se descurca oricum mai uşor, prezenţa acesteia la cârma gospodăriei creându-i şi ei posibilitatea de a lucra şi a se odihni în tihnă. Iza era pe deplin conştientă că munca era firul capabil să-i lege pe cei mai vârstnici de viaţă, numai că nu-şi putea permite să lase pe seama bătrânei treburile gospodăreşti şi nici n-avea posibilitate să-i asigure o preocupare sistematică. Într-o bună zi, cumpără nişte bumbac, rugând-o pe bătrâna să-i croşeteze un pulovăr. Erau nişte sculuri frumoase, vernil, pe

care le şi făcu ghem într-o seară cu ajutorul lui Do- mokos. Bătrâna îi mulţumi, admiră cutiuţa de plastic din care firul ieşea lin, uniform, fără să se încurce ori să facă noduri, dar nu-i luă măsurile Izei, spunându-i că o să se apuce altă dată de lucru. „Mama ştie că vreau doar să-i dau o preocupare — gândi Iza — şi că, oricum n-am să-l port, pentru că aş putea cumpăra unul mai frumos la oricare magazin din oraş. Ce să fac ?“

Domokos îi propuse să-i caute pe undeva un serviciu oarecare. La început ideea i se păru bizară, dar mai apoi începu s-o preocupe tot mai insistent. Să fi încercat la vreo întreprindere ? Dar cine ar fi fost dispus să angajeze o pensionară ? Şi apoi, chiar dacă ar fi angajat-o cineva, bătrâna era destul de neîndemânatică şi nu se putea înhăma la o treabă cit de cit serioasă. Ar fi putut s-o lase să aibă grijă de vreun copil, dar cine ştie peste ce fel de familie putea să dea, n-ar fi fost exclus să se ia la harţă cu gospodina dacă aceasta i-ar fi cerut să nu-i mai spună copilului poveşti cu toit felul de zâne şi îngeraşi, nu de

altceva, dar eroii poveştilor depănate de bătrâna erau totdeauna nişte îngeraşi blonzi, cu plete bogate şi cârlionţi aurii, care vedeau tot ceea ce făceau copiii, răsplătindu-i ori pedepsindu-i, după cum era cazul. Nu-i mai puţin adevărat că trebuia să ţină cont şi de ceea ce ar fi putut spune colegii dacă ar fi aflat că şi-a trimis mama să lu-, creze, deşi avea un salariu destul de mare şi nici pensia bătrânei nu era de lepădat. într-o seaară îi ceru părerea lui Domokos, enunţându-i pe larg argumentele şi contraargu- mentele, răsucite de ea în fel şi chip. Domokos, instalat comod pe divan, tocmai hăpăia zgomotos o felie de pepene. De regulă mânca frumos, cu gesturi elegante, dar uneori îi făcea plăcere să se comporte ca un copil. Se ridică în capul oaselor şi, molfăind de zor, deşi aparent pus pe şagă, spuse cit se poate de serios :

— Păi dacă nu-ţi convine nimic, atunci învârte-te mai mult pe lingă ea. Buzele care rostiseră aceste vorbe, care muşcaseră cu poftă din felia de pepene erau surâzătoare şi umede, dar vocea cit se poaite de gravă.

— Eşti nebun ! exclamă Iza furioasă. Nu vezi că şi aşa nu am o viaţă a mea ? Şi, trântind ziarul la care se zgâise, se retrase îmbufnată la fereastră.

A doua zi se duse la Consiliul naţional al femeilor.

Cunoscută şi apreciată în mod deosebit pentru activitatea ei, fusese deseori consultată şi antrenată în diversele acţiuni iniţiate pe plan central. Iza intră direct în subiect, vorbindu-i pe şleau activistului care o primise. „Ce femeie de treabă, gândi activistul, şi cum se gândeşte ea la toate !“ Scoase apoi câteva fişe, cumpănind posibilităţile avute. Penitru îngrijirea unui bolnav nu era prea potrivită, pentru că nu toate locuinţele aveau lift şi nici nu se putea şti dacă nu cumva era sensibilă la anumite boli. Copiii era mult prea gălăgioşi, obositori chiar şi, având vederea slăbită, i-ar fi putut rătăci undeva prin parc. Nici treburile gospodăreşti nu i se păreau prea potrivite pentru o femeie firavă ca ea. Se gândi în schimb la o cooperativă cu munca la domiciliu, care producea tot

felul de tricotaje din fire sintetice. Era o muncă uşoară şi plăcută, mai degrabă o joacă, o distracţie binevenită, plata efectu- îndu-se per bucata. O întrebă pe Iza dacă bătrâna avea maşină de cusut. Avea, numai că Iza n-o luase cu ea, dar putea foarte bine să-i cumpere una nouă. Se înţeleseră, aşadar, să lucreze fie chiar la cooperativă, alături de celelalte femei cam de aceeaşi vârstă cu ea, în jur de şaptezeci de ani, fie — dacă asta i s-ar fi părut prea obositor — acasă, unde putea să mocoşească lucrurile după pofta inimii.

Iza prinse de-a dreptul aripi. Se repezi acasă şi-i relată bătrânei posibilitatea ivită. Aceasta o ascultă cu mare atenţie, îi mulţumi pentru tot ceea ce făcuse în interesul ei, spunându-i că se va duce o dată pe la cooperativă să vadă despre ce era vorba, deocamdată însă n-avea de gând s-o facă, pentru că pur şi simplu nu merita. Mai curând s-ar fi dus acasă pentru câteva zile, ca să aşeze monumentul funerar, care trebuie să fie gata curând. Iza şi Do- mokos aveau s-o însoţească, de bună seamă,

iar după ce-şi vor termina treburile, va trece şi pe la cooperativa cu pricina. După câte lăsase impresia, ideea părea s-o intereseze, că doar îşi dovedise de atâtea ori îndemânarea, pe vremea când fuseseră tare strâmtoraţi, meşterindu-i Izei tot felul de jucării din te miri ce.

Iza se mai linişti, orizontul părea să se lumineze în- tru-eâtva. Nici intenţia bătrânei de a se duce câteva zile acasă n-o prea speria. N-avea decât să se ducă şi să facă tot ceea ce credea de cuviinţă întru păstrarea memoriei celui dispărut. Domokos nu se ducea din principiu la cimitir, dacă ar fi fost după el — obişnuia să spună uneori — nu s-ar fi dus decât la propria-i înmormântare şi nici atunci de bună voie, ci purtat de alţii. Dacă bătrâna dorea ca ea s-o însoţească, gândi Iza, o va însoţi, de bună seamă, nu însă şi la cimitir. Pe de altă pante, schimbarea aerului, reîntâlnirea cu vechii cunoscuţi nu putea decât să-i priască.

— La cimitir n-am să te însoţesc, spuse Iza cu voce nesigură, aproape copilărească. Pe tata l-am iubit tare

mult şi mi-e greu să văd că n-a rămas din el decât un morman de pământ.

In cazul acesta, se repezi bătrâna, n-avea niciun roşit să se mai deranjeze. In definitiv, se putea descurca şi singură, cu atât mai mult, cu cât avea şi tren direct. De locuit va locui la Gicuţa, că doar n-o să tragă la altcineva ! La urma urmelor, hotelul nu-1 putea suferi, iar la Antal nu se puitea duce, pentru că vechea casă nu mai era a lor, ci a lui Antal.

La câteva zile după aceea Iza cumpără maşina de cusut. Bătrâna se uită la ea, cercetând-o îndelung. Maşina ei avea capac, nu se plia ca asta şi era parcă mai urâtă şi mai puţin graţioasă. Pe cea nouă nu se pricepea nici s-o deschidă, nici s-o mânuiască. In ziua când îi fusese adusă în cameră şi aşezată în dreptul ferestrei, o acoperi cu o cuvertură croşetată şi nu-i mai dădu nicio atenţie. Mai târ- ziu, când sosi Iza şi initră la ea, s-o sărute ca de obicei, o găsi iar aşezată în jilţul cel vechi, privind cu aviditate ciudată pe fereastră activitatea febrilă a unei echipe de muncitori, care se căzneau

să înlocuiască şinele de tramvai. Văzu mai întâi nişte utilaje ciudate smulgând hălci întregi de asfalt, apoi muncitorii îndepărtând pietrele cubice, de sub care răsări deodată pământul, un pământ la fel de brun şi de blajin ca cel de la ţară, unde nu este sufocat de pavaje şi alte straie artificiale. „Nu e uşor, gândi Iza în timp ce o sărută, iar, nici pentru ea, nici pentru mine. Atâta doar, că ei pare să-i fie ceva mai uşor. Ea are (totuşi o preocupare : monumentele funerare, coroanele mortuoare... înainte de a pleca, însă, am s-o duc totuşi să-i mai fac un control medical, că tare a mai slăbit.“

V

Pietrarul promisese piatra funerară pentru luna august, dar n-o termină decât în octombrie.

Băitrâna se pregătea de drum vizibil bucuroasă. Devenise mai volubilă, mai vioaie. Iza pregăti ea însăşi bagajele, scoţând din valiză tot felul de mărunţişuri absolut inutile, pe care bătrâna voise să le ia cu ea, pregătind pentru cele trei zile un maldăr de lucruri, de parcă ar fi

intenţionat să stea cel puţin câteva săptămâni. Aşa încât Iza scoase fără cruţare din valiză două perechi de pantofi, prosopul de baie şi detergentul. O pereche de pantofi de schimb îi ajungeau, prosop găsea la Gică, iar detergent n-avea niciun rost să ia, că doar n-o să se apuce să-şi spele acolo toate rufele. Dacă totuşi va trebui să spele câte ceva, n-avea decât să se repeadă peste drum, la Kol- man, şi să-şi cumpere o cutie de detergent. îi îndesă în schimb în valiză broboada, gândindu-se că Gică era în stare să nu facă focul în casă nici măcar în zilele în care aşteapită oaspeţi.

Bătrâna avu grijă să pregătească şi nişte cadouri. După îndelungate frământări, se hotărî să-i cumpere Gicuţei o scrumieră masivă de cristal, grea din cale-afară, pentru care Iza se supără iar, dar renunţă să-i mai facă observaţii la tot pasul. Cum naiba îi cumpărase Gicuţei scrumieră, când femeia nu numai că nu fuma, dar se uita chiorâş chiar şi la cei care puneau doar ţigara în gură, fără s-o aprindă măcar! Bătrâna însă cumpărase scrumiera pentru că, masivă cum era,

cu striaţii albe şi negre, strălucea cu o solemnitate sacerdotală şi se gândi că, în eventualitatea în care Gicuţa ar fi avut vreun client fumător, i-ar fi făcut mai multă plăcere să-şi scuture scrumul în- tr-un obiect atât de sobru, decât într-o ceramică bălţată, uşoară şi frivolă.

Iza renunţă la orice replică. Acelaşi obiect l-ar fi putut desigur, cumpăra şi în provincie, dar ce era să facă, dacă bătrâna nu voia să înţeleagă că era inutil să-şi încarce bagajele, că la sosire s-ar putea să nu găsească niciun hamal şi să fie nevoită să-şi care singură bagajele. Drumul propriu-zis nu dura decât patru ore, cu toate acestea bătrâna făcu o timidă aluzie la intenţia de a lua cu ea ceva de-ale gurii. Ca s-o liniştească, Iza îi cumpără nişte biscuiţi.

In după-amiaza din ajunul plecării bătrâna se dovedi din cale-afară de agitată. Se fâţia de colo-colo, negăsin- du-şi locul. în cele din urmă, se retrase în colţul său, pândind un eveniment numai de ea ştiut. După cină se linişti de-a binelea, de parcă s-ar fi resemnat, lăsându-se în voia

soartei. Seara, pe la zece, când soţia vatmanului îşi făcu apariţia cu un pui rumenit şi o tavă de prăjituri, Iza se îmbujoră de ruşine. Vecina se scuză în fel şi chip pentru întârziere, dar nu reuşise să termine treaba mai devreme din pricina fetiţei căreia îi dădeau dinţii şi era tare agiitată, biata de ea. Iza luă tava şi o duse în oamera bătrânei, punând-o pe masă. Privirile neobişnuit de tinereşti ale bătrânei o fixară pe Iza câteva clipe, apoi se rotiră spre colţul camerei. Era palidă şi parcă mai bă- trână ca oricând. La capul ei ticăia de zor ceasul deşteptător, pe care-1 potrivise cu grijă s-o trezească în zori. Ce-i drept, Iza comandase telefonic deşteptarea, dar bă- itrâna n-avea încredere în telefoniste. în definitiv, se putea întâmpla orice.

— Tot blocul o să râdă acum de noi, spuse Iza, şi pe deasupra te mai şi ascunzi de mine. Nu-i frumos din partea ta, mămico. Dar ce, crezi că ai să călătoreşti cu poştalionul ? N-ai de făcut decât patru ore de drum. Auzi vorbă, un pui prăjit şi peste un kilogram de prăjituri ! Unde naiba ai

să le mai înghesui şi pe astea ? Şi măcar de le-ai mânca ? Dar le mănânci ? De ce nu i-ai spus Te- rezei, dacă ţi s-a părut că biscuiţii nu-ţi ajung ? Şi de ce ai apelat la o femeie pe care nici n-o cunosc prea bine ? Cel puţin le-sai plătit ?

Bătrâna nu-i răspunse. îşi trase plapuma până sub bărbie, chipul ei devenind atât de straniu, încât Iza rămase încremenită.

— Mâine oricum am să plec, zise într-un târziu bă-i trâna, ce rost are să mă jigneşti întruna ?

Iza era pe punctul de a izbucni în plâns când părăsi camera bătrânei. îl sună pe Domokos la telefon, dar acesta nu era, bineînţeles, acasă, deşi trecuse de ora zece. Auzi vorbă, să n-o jignească ! Dar când a mai jigniit-o vreodată în viaţă ? Nici de data asta nu voise decât s-o scutească de hamalâcul inutil. Dincolo de tristeţea şi durerea încercată, Iza simţi parcă pentru prima dată că nici nu regreta de fapt absenţa temporară a bătrânei. La urma urmelor, era vorba doar de câteva zile. Numai că soţia vatmanului avea să-i relateze, desigur, Terezei

cele întâmplate, prilejul ce i se oferise de a o sâcâi făcându-i evident plăcere, mai ales că zilele trecute se luaseră la harţă, niciuna, nici alta nevrând să cedeze întâietatea la bătutul covoarelor.

Bătrâna abia aşteptă să iasă Iza din cameră, că se şi sculă repede din pat. Căută un şervet, dar cum nu găsi, luă un ştergar nou-nouţ din eânepă şi înveli cu el puiul împachetat deja în pergament. Scoase apoi din şifonier o sticlă de bere plină cu ceai, pregătit pe ascuns, fără ca Iza ori Tereza să fi observat ceva. Ceaiul îl pregătise desigur pe spirtieră — n-o aruncase, cum era s-o arunce ? — timpul neobişnuit de răcoros făcând să dispară repede mirosul persistent de spirt.

Din teama de a nu pierde trenul, toată noaptea nu închise un ochi, neavând încredere nici în ceasul deşteptător. Ce-i drept, telefonul Izei începu să zbâmâie ceva mai înainte de ceasul ei, dar mândra nevoie mare, bătrâna îl lăsă să sune până la capăt. Atâta lucru merita şi el, că doar o slujise cu credinţă preţ de peste

patruzeci de ani. îl strecură şi pe el în plasă, lingă puiul şi prăjiturile pregătite de vecină, nu de altceva, dar Gicuţa putea foarte bine să nu aibă ceas deşteptător şi atunci cum o să se mai scoale ea la vreme, ca să prindă itrenul la întoarcere ?

Până dimineaţa se mai calmă şi Iza, dar de cedat tot n-avea de gând să cedeze. Las' să ştie şi mama ce părere are ea despre puiul gătit în vecini ! Curând îşi făcu apariţia şi Domokos, care venise după ele cu un taxi. Iza deschise uşa bătrânei, dar rămase încremenită în prag : jos, lingă geamantan, se lăfăia şi o sacoşă burduşită. Până în clipa aceea nu ştiuse decât despre geamantan, de unde naiba o fi apărut şi sacoşa aia ? Şi cum o să se urce, la sosire, în tramvai ? O şi întrebă pe bătrână. dar aceasta se uită la ea ca la un străin indiscret şi obraznic. Privirile bătrânei erau atât de reci şi tăioase, încât o spe- riară pur şi simplu.

— Am să iau un taxi, spuse bătrâna. Cum ajung, chem un taxi.

Iza ridică din umeri. Cum era să creadă că bătrâna ar fi fost în stare să

dea zece forinţi ca să se lase dusă cu maşina până la casa Gicuţei, aflată destul de aproape de gară ? Desigur, bătrâna apelase la un neadevăr, numai să poată lua puiul şi să aibă ea ultimul cuvânt. Până la gară Iza reuşi să-şi recapete calmul obişnuit, aşa cum se-ntâmpla de altfel ori de câte ori avea la dispoziţie puţin răgaz. Doar nu era s-o lase pe bătrâna să plece îmbufnată din pricina unui amărât de pui !

— Mămico, spuse ea, luând-o de braţ, lasă te rog plasa cu mâncare aici, că ai oricum bagaje destule. Mai bine te urcăm în vagonul restaurant, unde ai tot timpul să mănânci până la sosire. Ei hai, nu fi încăpăţânată !

Dar bătrâna o refuză din nou. Evită apoi abil braţul lui Domokos şi se căţără pe prima treaptă. Tăcuţi şi resemnaţi, o ajutară să urce şi-i aranjă bagajele la locul lor. Bătrâna se aşeză cu faţa în direcţia de mers. Domokos puse în jurul ei o groază de ziare şi reviste. Bătrâna îi mulţumi din priviri, după care îşi încrucişă braţele, de parcă ar fi vrut să le aducă la cunoştinţă în felul acesta că nu mai avea nevoie de prezenţa lor. Chipul

împietrit, total inexpresiv, nu purta nici măcar urma celei mai firave intenţii de politeţe.

N-o părăsiră, desigur, până la plecarea trenului, Domokos reuşind chiar s-o facă să zâmbească. Iza îi luă poşeta şi mai strecură în ea trei sute de forinţi, gândin- du-se la eventualitatea că bătrâna ar fi poftit ceva pe drum. Chipul acesteia se crispă iar. Înspăimântată, începu s-o măsoare suspicioasă pe femeia dolofană aşezată pe banca de vizavi, care citea tacticos revista „Nok Lapja“ fără să-i fi învrednicit măcar cu o privire. “Acum se teme să n-o jefuiască cineva“ — gândi Iza, simţind cum începe să tremure de nervi.

Cu două minute înainte de plecarea trenului o sărutară şi coborâră ; Domokos avusese grijă să lase fereastra jos, pentru ca bătrâna să le poată face semn cu mâna, ceea ce şi făcu, fluturând de câteva ori batista imaculată, tivită cu negru. Ochii Izei prinseră a luci ameninţător, iar Domokos ştia de ce : chipul întors spre ei era doar politicos, straniu de rezervat, nu exprima nici bucurie, nici

tristeţe, nimic. Total indiferentă, bătrâna îşi flutura batista din simplu motiv că aşa fusese învăţată de copil. Iza izbucni în plâns, acoperindu-şi ochii cu batista. Multe se mai ascundeau în spatele lacrimilor ei : şi puiul fript, şi ceasul deşteptător, şi femeia care citea impasibilă revista aceea... Trenul porni agale şi dispăru în cele din urmă. Domokos o trase pe Iza spre el şi o sărută. N-o mai făcuse niciodată în public, pentru că Iza n-ar fi suportat aşa ceva. Acum însă se lăsă sărutată. Ii făcu chiar plăcere, peronul gării părându-i-se un loc neutru.

Avea ochii scăldaţi în lacrimi. Şi-i şterse gânditoare. „îi e milă de mine ? — se întrebă ea. Păi sunt eu oare chiar demnă de mila altuia ?“ Logica ei de fier fu pentru câteva momenite tulburată de bucurie şi de o stranie nesiguranţă, de parcă ar fi orbecăit în întuneric, în timp ce nişte obiecte necunoscute, dar oatifelate, i-ar fi mân- gâiat ochii, faţa, fruntea... „Dacă aş vrea, m-aş putea mărita cu el, îşi spuse Iza, gândul dându-i puteri noi şi estompând iritarea provocată de purtarea mamei sale. Da, o să mă

mărit cu el! “

Trepitat-treptat, bulevardul prinse viaţă, animat de zgomotele matinale. Ochii galbeni, ca de ogar, ai lui Domokos, părul său roşu şi bogat îi dădeau parcă siguranţă. O luă de mână, aşa cum făcea de regulă pe străzile aglomerate, atent la circulaţie, pândind momentul în care ar fi putut traversa prin locuri nepermise. îi plăcea jocul acesta de-a baba-oarba cu agenţii de circulaţie. Cu toate acestea Iza continua să creadă că bărbatului îi era milă de ea, sentimentul care pusese sităpânire pe ea fiind un amestec straniu de uşurare, iritare şi jenă.

*

Bancheta din tren se dovedi comodă. Deasupra capului, mascate discret, zări câteva beculeţe care puteau fi, desigur, aprinse la căderea serii. Strângea poşeta cu ambele mâini, având senzaţia că femeia de vizavi, care începuse să ronţăie între timp nişte alune, îi arunca din când în când priviri mult prea insistente. Mulită vreme nu îndrăzni să iasă nici la toaletă, de teamă ca cineva între

timp să nu-i fure cumva geamantanul şi să coboare cu el la prima staţie. Apoi se mai linişti. Femeia îi ceru permisiunea să aprindă o ţigară şi, din vorbă în vorbă, află că era învăţătoare, sau educatoare, cam aşa .ceva, şi se ducea în provincie într-o inspecţie. Asta o linişti definitiv, pentru că învăţătoarele îi erau dragi, nemai-vorbind de fapitul că femeia avea bilet cu preţ redus, ceea ce era o dovadă că spusese adevărul. Foame nu i se făcu, în schimb mai trase din când în când câte o înghiţitură din sticla cu ceai, ca să-şi mai potolească setea. Ii părea bine că luase cu ea sticla. Pe vremuri, însoţind-o pe tanti Emma în călătoriile sale, se întâmpla uneori să fie nevoite să aştepte mai multă vreme într-o gară sau alta şi, după câte îşi amintea, gândul că au ce mânca, le crea amândurora un sentiment de siguranţă. Aşa şi acum, existenţa puiului din sacoşă îi dădea o anume siguranţă. Nu era ea prea sigură că i s-ar fi făcut foame pe drum, dar cel puţin îi putea face Gicuţei o surpriză, nu de altceva, dar se simeţa oarecum stânjenită de faptul că fusese nevoită

să apeleze la ospitalitatea ei, fără să-i ofere nimic în schimb. Că doar Gicuţa era o femeie săracă.

Admiră o vreme peisajul prin fereastră, uimită de viteza trenului şi numărul relativ mic de opriri. La început cerul era plumburiu, o pâclă deasă împiedicând-o să desluşească locurile străbătute. Curând însă norii se sparseră, totul în jur îmbrăcând parcă straie de sărbătoare sub îmbrăţişarea caldă a razelor de soare. Data trecută, când Iza o luase cu ea la Budapesta, expresul gonise mult prea repede şi nu apucase să vadă mare lucru. De data asta avu însă timp ca să admire peisajul. Numai că totul în jur i se părea schimbat faţă de imaginea păstrată din anii tinereţii. In locul micilor aşezări de odinioară, risipite ici-colo, văzu unele mari, cu coşuri şi clădiri înalte. Din loc în loc, la întretăierea drumurilor asfaltate, zări şi câteva şcoli, ridicate parcă direct din lutul brun. „Ce noi sunt toate ! — exclamă în sinea ei. Nu prea ştiu eu ce poate fi tat ceea ce văd, un singur lucru e cert, că nimic nu mai seamănă cu ceea ce a fost odată.“ Nu recunoscu

nici podul de peste Tisa, râul fiind străjuit de arcul unei construcţii moderne, cu forme ciudate. La un moment dat se şi sperie, avu senzaţia că mai văzuse acelaşi pod cu câteva ore înainte, ceea ce o făcu să creadă că trenul făcuse cale întoarsă spre Budapesta. Conductorul coborâse demult, dar noii-sosiţi o liniştiră rapid, vorbindu-i despre un canal al cărui rost nu prea îl înţelese. Se uită lung în urma lui până ce îl pierdu din vedere, că doar nu auzise în viaţa ei despre existenţa nici unui canal pe meleagurile ei. La Dorozs, o parte din călători îşi luară rămas-bun şi eoborâră. Trenul nu zăbovi decât două minute, dar peronul gării se populă cât ai clipi din ochi.

Cu câţiva kilometri înainte de oraşul natal rămase singură în compartiment.

Emoţionată, privea cu nesaţ peisajul atât de familiar. Sălciile care defilau maiestuos prin faţa ochilor ei le cunoşteau de o viaţă. Pădurile fremătânde anunţau apropierea copacilor izolaţi, înşiraţi ca nişte santinele încremenite de-a lungul

drumului spre oraş. Bătrânei i se părea că dacă le-ar fi vorbit, aceştia i-ar fi răspuns cu siguranţă. îşi împreună palmele, ca şi cum ar fi vrut să se roage. Meleagurile care o găzduiseră o viaţă, văzând-o şi copil, şi soţie tânără, şi, mai apoi, femeie văduvă, o învăluiau iar în îmbrăţişarea lor tandră. Acum Vince i se păru şi el mai aproape de ea, pentru că se odihnea în pământul acesta, iar totul în jur se contopea întru- câtva cu el.

Conductorul îşi făcu şi el apariţia, ajutând-o, fără să-l fi rugat, să dea jos bagajele. O fericire molcomă, tulburătoare îi cuprinse toată fiinţa, sentiment care mai pusese stăpânire pe ea doar o singură dată, pe vremuri, în biserică, la botezul Izei, când i se păruse că totul în jur prinsese viaţă, plutind halucinant peste ameţitoarea bucurie de a fi din nou mamă. Se îmbujoră ca o fetiţă şi începu să respire din ce în ce mai repede. Recunoscu locuinţele din jurul gării şi desluşi în depărtare literele de neon, neaprinse desigur, de pe frontispiciul gării. Era în stare să coboare din mers, fără să aştepte măcar oprirea

trenului. Cineva o ajută să-şi coboare bagajele. Stătu câteva clipe încremenită, privind năucă în jurul ei. Vân- tul era destul de tăios, dar îi era cunoscut, purta în el aroma de acasă. Valul mulţimii o purtă spre ieşire, fără să simtă măcar greutatea bagajelor. Afară, în piaţă, în dreptul statuii lui Petofi, care stătea cu mâna şi privirile îndreptate spre înalturi, de parcă ar fi vrut să-şi sublinieze propria-i nemurire prin gestul acela uşor, ca zborul unei păsări libere, se opri din nou. Plângea şi radia de fericire, spunându-şi iar şi iar că era în sfârşit acasă.

în staţia tramvaiului, îmbulzeală mare. Primul tramvai îl scăpă, dar în al doilea reuşi să se caţăre .cumva. De data asta nu-i trecu nimănui prin cap s-o ajute, aşa că fu nevoită să se căznească singură cu geamantanul şi sacoşa. Reuşi chiar să bareze urcarea, ceea ce provocă protestele călătorilor şi vatmanului deopotrivă. Fâstâcita şi speriată, încurcă şi mai rău lucrurile, până ce un copilandru trase valiza lateral, eliberând urcarea. Vocile iritate ale călătorilor avură darul s-o

dezmeticească în- trucâitva. Oricum ar fi fost, totul i se părea mai familiar decât atmosfera parcă şuierătoare din casa Izei. Prin urmare, fusese iar admonestată. „Fac ce fac, îşi zise bătrâna, şi reuşesc întotdeauna să pricinuiesc necazuri în jurul meu.“

In adâncul sufletului sperase ca Gicuţa s-o aştepte în gară, dar croitoreasa nu veni s-o întâmpine, aşa că cele cinci minute pe care le avea de parcurs de la coborârea din tramvai până la locuinţa ei se dovediră foarte grele din pricina bagajelor. Din loc în loc se oprea, schimba bagajele dintr-o mână în alta, aruncând înitre timp priviri curioase în jur. Ce de renovări se făcuseră în lipsa ei ! Trotuarul fusese asfaltat între timp, iar cutiile poştale erau şi ele noi. Nu mai văuse niciodată atâtea cutii poştale, roşii ca trandafirii.

Păşea atentă, cu paşi şovăitori, deşi precauţia devenise inutilă penitru că gropile făcute în timpul războiului de bombele ce căzuseră cu duiumul pe strada pe care o străbătea acum dispăruseră demult. „Vince !“ — rosti în sinea ei numele soţului, în timp ce

continua să schimbe bagajele dintr-o mână în alta. După traversarea piaţetei avea să apară şi casa.

Îşi continuă drumul cu aceeaşi emoţie printre şirurile de case aplecate parcă una spre alta. In colţul străzii se opri. Bagajele căzură pe caldarâm cu un pocnet scurt. Nu le puse jos, ci le scăpă, de parcă ar fi vruit să scape cit mai repede de ele. Clădirea, casa în care locuise odinioară, dispăruse, nu era nicăieri.

Stătea şi plângea. Casa nu mai era, desigur, a ei, dar ar fi dorit tare mult s-o revadă. Acasă, la Budapesta, îşi imaginase în fel şi chip momentul revederii, înfrunause- tind cu bună-ştiinţă realitatea. De aici, din colţul acesta voise să vadă casa, aici unde obişnuise să se oprească pentru câteva momente ori de câte ori se întorcea de la piaţă. Deziluzia era atât de amară, încât nici nu îndrăzni să se clintească din loc. Habar n-avea ce se întâmplase şi unde dispăruse casa. O furie mocnită prinse a se înfiripa în sufletul ei împotriva lui Antal. Trecută în proprietatea acestuia, casa dispăruse pur şi simplu. Nu mai pricepea nimic.

între casa Gicuţei şi a celuilalt vecin se înălţa acum o casă străină.

Pe stradă, bătrâna nu obişnuia să poarte ochelari, în- cercând să mascheze, dintr-o mândrie naivă, realitatea. La plecare Iza o obligase să şi-u pună, dar în clipa în care trenul se urni din loc, bătrâna strecurase rapid ochelarii în poşetă, nevoind ca Gicuţa s-o vadă cu ochelarii pe nas. Când ajunse în imediata apropiere a casei care fusese odinioară a ei, înţelese în sfârşit ce se întâmplase. De fapt nu dispăruse nimic, atâta doar că Antal revopsise gardul şi renovase faţada casei. Schimbase şi tencuiala, şi culoarea, pereţii, altădată cojiţi pe ici, pe colo, erau acoperiţi cu ceva zgrunţuros, de un galben pal, iar în locul storurilor vechi erau montate nişte jaluzele cochete, în genul celor de la locuinţa Izei. Cutia poştală fusese între timp prinsă într-o ramă metalică, iar burlanul cu cap de balaur, vopsit într-un roşu aprins, parcă prinsese viaţă, semănând mult cu o fiară la pândă.

Dacă ar fi vrut, ar fi putut intra, că doar păstrase undeva pe fundul

poşetei şi cheia de la poantă şi pe cea de la intrare, chei pe care uitase să le predea lui Antal, întrucât de la cimitir plecase la vremea respectivă direct la autogară şi n-avusese, deci, ocazia să le lase nici acasă. Dacă ar fi vrut, ar fi putut intra, prin urmare, să vadă casa, grădina, pe Căpitan. Numai că nu se prea intră aşa, tam-nisam într-o casă străină, chiar dacă locuinţa respectivă aparţine cuiva care ţi-a fost rudă cândva. Dacă ar fi făcut-o, era convinsă că gestul ei ar fi semănat cu o spargere.

Vânzătorul de ziare, cufundat în lectura gazetei „Nep- sport“ nici măcar nu-şi ridică privirile, ceea ce o bucură, neavând puterea să intre în vorbă cu el. Când trecu prin dreptul băcăniei lui Kolman, întoarse capul, sperând că aglomeraţia din prejama prânzului avea s-o ferească de privirile indiscrete. Ce-i drept, Kolman era obişnuit s-o vadă îmbrăcată în haina cea veche, nu într-un raglan modern, cu guler de blană şi pălăria trasă pe frunte. Iza îi aruncase între timp haina cea veche şi îi cumpărase una nouă, care, de câte ori o îmbrăca, îi

stârnea vii re- muşcări pentru că nu se arătase entuziasmată când o primise, dar ce era să facă, dacă ei îi plăceau doar hainele lustruite de vreme, mărturii ale unei existenţe modeste, dar cinstite, convinsă fiind, ca şi Vince, că nu-i bine să stârneşti invidia celor din jur şi că doi bătrâni, amărâţi şi neputincioşi ca ei, puteau duce o viaţă mai liniştită dacă nu-şi etalau la_ tot pasul bunăstarea generală. De altfel, amândoi se temuseră o viaţă întreagă să nu fie cumva jefuiţi. Căpitan nu era capabil să dea alarma, că doar nu era decât un biet iepure fricos. Trecu, aşadar, neobservată pe lângă băcănia lui Kolman, ajun- gând cu bine la poarta Gicuţei.

Intră la croitoreasă tocmai în momentul în care aceasta încerca să aprindă focul.

O lume întreagă ştia despre Gicuţa că avea principii, — principii numindu-se în concepţia ei şi traiul mai mult decât modest, şi magazia de lemne fără o surcea în ea —, femeia încercând să explice în stânga şi în dreapta cât de nesănătoasă este o locuinţă supraîncălzită, ea una

obişnuind să înceapă a face focul abia după căderea primilor fulgi de zăpadă. Băitrâna ascultase de nenumărate ori explicaţiile Gicuţei, ba simţise chiar pe propria-i piele, ori de câte ori dăduse o fugă până la ea, că în casa croitoresei, până spre sfârşitul lunii noiembrie, nu ardea alt foc în afara bietei pâlpâieli de sub plita din bucătărie, numai că de data asta fusese pe undeva convinsă că Gicuţa avea să-şi calce pe suflet şi s-o primească într-o casă cât de cât încălzită, că doar omul îşi mai schimbă obiceiurile atunci când aşteaptă oaspeţi.

De cum intră, Gicuţa îi aduse la cunoştinţă că primise (telegrama Izei abia în dimineaţa aceea, dar nu îndrăznise să facă focul din teama de a nu fi intervenit cumva ceva care să amâne vizita bătrânei şi atunci zelul ei s-ar fi dovedit o risipă inutilă. Pe lângă locuinţa aerisită şi caldă a Izei, camera i se păru bătrânei rece, străină şi îmbâcsită de fum. Gicuţa chicoti de bucurie la vederea puiului prăjit şi a prăjiturilor, îi mulţumi, ce-i drept, şi pentru scrumieră, dar fără

entuziasmul arătat faţă de bucatele aduse. Ii spuse apoi că sperase s-o vadă parcă ceva mai întrematã şi o întrebă dacă nu cumva fusese bolnavă între timp. întrebarea o cam surprinse pe bătrâna, avu chiar impresia că Gicuţa încearcă indirect s-o lovească pe Iza, ceea ce o determină să înceapă a o lăuda febril pe fiica ei cea bună şi atentă.

Gicuţa era doldora de veşti proaspete. îl făcu cu ou şi cu oţet pe Kolman, care nu-şi mai încăpea în piele de mândrie din ziua în care fusese decorat, scuzându-se în treacăt faţă de bătrână pentru că nu făcuse focul şi în baie, din pricina sobei amărâte, care se stricase tocmai atunci. Bătrâna se cutremură la gândul că avea să se spele într-o încăpere neîncălzită, totodată se simţi stingherită din pricina încăpăţinării manifestate la plecare, când îngrămădise totuşi pe furiş prosopul de baie în geamantan, prosop pe care, iată, îl cărase de pomană. Se retrase apoi în baie şi se spălă la repezeală în încăperea rece ca gheaţa, frecându-se zdravăn cu prosopul pe mâi- nile

înţepenite de frig. Minată de curiozitate, deşi cu oarecare jenă, încercă şi robinetul cazanului de baie. Apa curgea, bineînţeles, iar cazanul funcţiona şi el. I se făcu ruşine de purtarea Gicuţei. îngrozitor, pur şi simplu îngrozitor ! Pentru cele câteva surcele...

Altfel Gicuţa se dovedi amabilă şi vorbăreaţă. Ii povesti că trecuse doar în fugă pe la Antal, făcând o curăţenie de mântuială, anume ca să fie acasă în momentul în care avea să sosească bătrâna, şi-i propuse să treacă împreună pe acolo, ca să-i arate transformările petrecute în casă de la plecarea ei. Bătrâna refuză vehement, mani- festându-şi dorinţa de a se duce imediat la pietrar, că doar aşa se înţeleseseră prin corespondenţă ca, imediat după sosire, să meargă împreună la atelierul acestuia şi să achite comanda, după care meşterul să monteze monumentul funerar, în timp ce ele două aveau să cumpere coroanele, iar în după-amiaza aceleiaşi zile să facă o plimbare până la cimitir şi să admire mormântul în toată splendoarea lui. De ziua morţilor

puteau apoi să aprindă luminările chiar în jurul monumentului.

— Aveţi de gând să rămâneţi aici chiar pî»ă atunci ? întrebă Gicuţa, înroşindu-se ca o pătlăgică în clipa în care auzi răspunsul afirmativ al bătrânei.

O luară prin „spate“, adică nu spre piaţetă, ci în sens opus, acolo unde apăruseră între timp plombe noi pe locurile virane de altădată. „După câte îmi dau seama, îşi zise bătrâna, pe aici se construiesc case asemănătoare celor de la Budapesta.“ îşi aminti pe drum de toate casele de odinioară, pe locui cărora se înălţau acum clădiri cu mai multe etaje. De fapt, casele de pe aici avuseseră toate un singur nivel. Într-un loc fusese atelierul unui frânghier, în altul cel al unui sitar. Acum, nici urmă de aşa ceva. în locul primului atelier se afla o policlinică asemănătoare cu cea în care lucra Iza, iar în locul celui de al doilea, se înălţase între timp o clădire înaltă, cu tot felul de birouri şi servicii publice.

Monumentul funerar i se păru îngrozitor de scump şi, când îl văzu,

avu senzaţia că fusese înşelată.

Iza n-o întrebase niciodată pe ce îşi cheltuieşte banii, iar bătrâna plănuise că banii obţinuţi prin vânzarea casei lui Vince şi a mobilierului să-i cheltuiască pe toţi pentru cinstirea corespunzătoare a memoriei acestuia, astfel în- cât comandase marmură neagră şi o piatră funerară du blă, cea mai scumpă dintre cele executate de pietrar, alegând dintre toate proiectele trimise de Gicuţa pe cel mai arătos. Dar acum, când văzu marmura neagră strident lucitoare, împodobită cu tot felul de trandafiri sculptaţi, în mijlocul cărora erau gravate la fel de strident, cu litere aurii, numele amândurora, data morţii ei rămî- nând, fireşte, necompletată, se întristă. Nu se prea pricepea ea la artă, dar un lucru înţelegea prea bine, anume, că obiectul ce se înălţa falnic în faţa ei nu-1 exprima pe Vince, nu vorbea nici măcar despre tristeţile lui, nu exprima de fapt nimic, fiind un monument stângaci, ţipător şi slut.

Ii veni în minte din nou Iza, Iza şi iar Iza, cu adevărurile ei necruţătoare,

gesticulând de zor, cu ţigara prinsă între degetele mâinii drepte : „Păstrează piatra iniţială, mămico, împrospătează mormântul, aranjează-l, dar nu mai comanda alt monument, că n-are niciun rost. Piatra de acum îi seamănă întru totul, modestă cum a fost şi el o viaţă întreagă, nu ţipătoare şi slută, plină de aroganţă.“ Ea însă dorise să-i dăruiască lui Vince ceva grandios, pe care cheltuise o grămadă de bani şi în faţa căruia stătea acum dezamăgită, cu sufletul de piatră. Pe vremuri, soţie tânără fiind, comandase pentru mormântul lui Endrus câţiva îngeraşi, dar aceia erau nostimi şi fermecători, uşori ca nişte fulgi; ani de-a rândul, decenii chiar, fiind convinsă că-ţi oferise micuţului dispărut nişte tovarăşi de joacă şi că la miez de noapte, atunci eând nici trupul, nici sufletul, nici chiar nimicnicia nu mai cunosc legi şi precepte umane, micuţul Endrus avea să zburde şi să zboare în voie în jurul mormântului. Acum, la cei şaptezeci şi şase de ani, stând împietrită în faţa jalnicului monument, ştia că morţii dispar cu adevărat şi pentru totdeauna

şi că niciodată nu li se mai pot oferi nici bucurii, nici tristeţi şi nici îndurare.

Chipul Gicuţei radia de fericire, în timp ce pietrarul ţopăia de zor în jurul celor două femei. De ani de zile nu mai avusese o comandă atât de măreaţă. Ii era pe plac. Ultima oară, în urmă cu cincisprezece ani, mai cioplise un monument asemănător pentru un episcop, comandă pe care o obţinuse tot mulţumită Gicuţei. Se simţea puţin jignit, fiindcă se aşteptase la mulţumiri care întârziau să apară. Bătrâna îşi luă rămas-bun neobişnuit de repede. Alţi clienţi obişnuiau să întârzie mai mult în faţa unor lucrări asemănătoare. „Ei, nu-i nimic, îşi zise el, poate că la cimitir o să fie mai vorbăreaţă şi o să-mi mulţumească aşa cum se cuvine.“

— După-amiază la patru, zise apoi cu voce tare, monumentul va fi la locul său.

In drum spre casă, bătrâna se gândi tot timpul la membrele firave, la trupul împuţinat de boală a lui Vince. In proiect, monumentul părea mai discret, mai fin, nu o matahală

dizgraţioasă, ca cel pe care-1 văzuse în realitate. „Tu nu realizezi proporţiile, mămico, îi spusese Iza, încercând să-i arate pe perete cam ce înseamnă în realitate trei metri. La ce bun un asemenea colos ? Şi nici măcar nu poate fi frumos.“ Nu-i dăduse crezare, avusese impresia că exagerează. Ajunşi la florărie, se apucă să aleagă o coroană. In cele din urmă, găsi una care-i fu pe plac şi care, era convinsă, i-jar fi plăcut şi lui Vince, dacă ar fi trăit, pentru că era făcută din crengi de brad, cu conuri încă proaspete şi flori abia îmbobocite, amintindu-i înitr-un fel de dulceaţa de măceşe pe care o făcea odinioară, în fiecare toamnă. Gicuţa, convinsă că, din moment ce avusese o contribuţie hotă- râtoare la realizarea monumentului, era de datoria ei să ia şi ea ceva, alese o crizantemă violacee cam jumulită, la vederea căreia bătrâna se cutremură de groază. Vince nu suferise o viaţă întreagă florile lipsite de miros, iar despre crizantemele violete obişnuia să spună că seamănă cu o varză roşie şi creaţă.

La prânz mâncară din supa

pregătită de Gicuţa şi cî- teva înghiţituri din puiul prăjit. Croitoreasa vorbi mult despre Antal, un om ordonat şi curat, în urma căruia nu prea avea mare lucru de făcut, fiindcă stătea foarte puţin acasă, de cele mai multe ori seara, după cină. Mare parte din mobilă fusese recondiţionată, iar casa căpătase un aspect elegant, modern. în ce-1 priveşte pe Căpitan, îşi cam făcea de cap prin curte, dar nu putea fi alungat din pricina lui Antal, care ţinea tare mult la el. Camera cea mare, în schimb, păstrase în linii generale aspectul de odinioară, Antal mobilând-o în special cu piesele vechi, de care nu se atinsese.

Bătrâna n-o prea asculta cu plăcere, amintirea casei chemând-o din nou tulburător, obsedant, casa în curtea căreia gâfâia acelaşi Găpitan şi unde se iţeau de pe pervazul ferestrelor aceleaşi flori multicolore din fiecare toamnă. La un moment dat Gicuţa îi mărturisi intenţia de a renunţa să mai lucreze la Antal, din moment ce acesta avea de gând să se însoare cu o soră, ori o asistentă

medicală, pe care n-ar fi avut chef s-o slugărească.

Vestea o lăsă indiferentă. La urma urmelor, Iza îl avea pe Domokos, legăturile amoroase ale lui Antal fiind atât de departe de preocupările ei, incit i s-ar fi părut mult prea obositor să le cerceteze fie şi în gând. Sentimentul pe care-1 încercă fu mai curând unul de satisfacţie, Antal părându-i-se un om atât de cumsecade, incit merita să-şi croiască drumul său propriu.

Avatarurile după-amiezii o obosiră peste măsură.

Când revăzu mormântul, dominat de monumentul acela deşirat, pe care îl comandase cu atâta pasiune, dar şi neostoită tristeţe, realiză cu adevărat că moartea lui Vince era o certitudine definitivă. Atâta vreme cit nu văzuse la căpătâiul lui decât o simplă piatră funerară, dispariţia lui i se păruse vremelnică ; în timpul înmor- mântării trăise chiar la un moment dat sentimentul că totul nu fusese decât o eroare regretabilă, aşteptând din clipă în clipă ca Vince să iasă din mormânt, să se scuture de ţarină, să le spună

apoi că le jucase doar o festă şi să se îndrepte grăbit spre casă, cerându-le de mâncare. Numai că literele aurite, gravate în mijlocul ¡trandafirilor negri, numele şi cele două date definitive, ca şi textul „mort la şapte martie o mie nouă sute şaizeci“, erau nişte certitudini ce nu mai puteau fi modificate, fiind gravate în marmură pentru totdeauna. Era convinsă că îl frustrase pe Vince definitiv de libertate tocmai cu blocul masiv de marmură neagră, care îl strivea sub pământ cu greutatea sa, barându-i pentru totdeauna drumul. De acum înainte nu mai putea spera să-l vadă ţâş- nind din ţarina şi nici să asiste la dulcea şi ameţitoarea înviere. ••

ândul o purtă la Iza. Cită dreptate avusese când refuzase să-l vadă ! îşi lăsă capul în piept, acoperindu-şi gura cu batista. Gică o luă de braţ, crezând că i se făcuse- rău. In schimb orgoliul rănit al pietrarului căpătă oarecare satisfacţie. Văzuse cu propriii săi ochi că monumentul realizat de el făcuse o impresie cu totul deosebită.

In casa Gicuţei, era frig, mult mai frig decât fusese înainte de amiază,

când în sufletul bătrânei mai stăruia căldura emoţiilor şi aşteptărilor încărcate de speranţă. Flăcările pâlpâiau chinuit peste aşchiile umede. Bătrâna deschise valiza cu gândul de a scoate broboada, dar o închise imediat la loc, amintindu-şi că în ajunul plecării o lăsase totuşi acasă, de teamă ca gestul ei prevăzător să n-o jignească pe Gicuţa, deşi, iată, femeia nu făcuse excepţie nici de dragul oaspetelui anunţat din vreme. înfrigurată, se strecură totuşi sub mantia cea lungă, neterminată, care stătea întinsă pe masă, ca şi când ar fi vrut să vadă doar cum îi vine. Se aşeză apoi pe scaun, aţin- tindu-tşi privirile în focul ce nu încălzea defel, pâlpâind doar palid şi bolnăvicios. Gicuţa se liniştise şi ea, obosită pesemne ca şi bătrână. Nu mai scoaseră o vorbă.

In jurul orei şase apăru şi Antal.

Gică bolborosi ceva despre surpriza plăcută făcută amândurora, data trecută când îi vorbise despre sosirea iminentă a Etelkăi nesperând totuşi să le viziteze, dar în timp ce-i vorbea lui Antal, pândea să vadă şi reacţia lui, şi a bătrânei. Când îl văzu

pe Antal, bătrâna începu să plângă, îl trase spre ea, îmbrăţişându-1 şi sărutându-1 ca pe propriul copil. De data aceasta Iza nu mai era de faţă, ca să se fi jenat de ea. Antal o privi, ca de obicei, „în două chipuri diferite“, dar faptul n-o mai deranja, era obişnuită cu aşa ceva.

„Priveşte-le ochii ! îi spunea uneori Vince, şi Antal şi Iza se uită la tine cu ochi diferiţi, unul e al copilului drag, celălalt al medicului îngrijorat. Culmea e că niciodată nu-ţi poţi da seama ce anume văd şi cu ce ochi te privesc.“

Antal rămase uluit de ceea ce văzu, fără să-şi fi trădat în vreun fel sau altul gândurile ; în decursul anilor deprinsese arta de a-şi formula în sinea lui diagnosticele în aşa fel, încât pacienţii să nu-i citească în ochi decât obiectivitate, prietenie şi interes profesional. Bătrâna se împuţinase vizibil, ochii frumoşi, surâzători chiar şi prin tre lacrimi, erau încărcaţi de o neîncredere copilărească. Paltonul şi pălăria, pe care Gică le trântise pe pat, erau nou-nouţe şi moderne. Rochia pe care o purta, avea de

asemenea o croială elegantă. Numai că vocea, altă dată repezită, voioasă, suculentă, de ţi-iera mai mare dragul s-o asculţi, devenise mai înceată, lipsită de strălucire şi parcă mai şovăitoare, mai bănuitoare. Se ferea vizibil să enunţe idei proprii, iar răspunsurile erau şi ele mai şterse, în doi peri, de parcă s-ar fi ferit să zică da, sau nu. I se făcu brusc atâit de milă de ea, încât îşi întrerupse fraza, se repezi la ea, îmbrăţişând-o şi sărutând-o cu afecţiune. Ochii albaştri, ce străluceau ca nişte mărgăritare în mijlocul celor două cercuri de riduri, se înceţoşară iar. Stân- jenită, bătrâna îşi întoarse privirile.

în cameră era îngrozitor de frig.

Doctorul luă pelerina de pe ea, îi puse paltonul pe umerii zgribuliţi şi, înşfăcând valiza şi sacoşa, zise hotărât :

— Hai, mamă, să mergem, aici e mult prea frig. Tanti Gică n-o să se supere, sunt convins. Mi-e teamă că ai să răceşti. La mine e aşa de cald, că poţi prăji un viţel la dogoarea focului. Ador căldura în casă, aşa că fac focul

în toate camerele. în definitiv, poţi înnopta foarte bine la mine.

Bătrâna nici nu se clinti. încruntată, Gică îşi înfipse bărbia în piept. „Nemernicul, îşi zise ea, ce ton de comandă ! Câştigă o grămadă de bani, îi vine uşor să zvârle în stânga şi în dreapta cu ei. Numai pe articolele alea ale lui câţi bani o fi luând ! Cu câtăva vreme în urmă i-a jignit teribil pe alde Szocs, nu cred că Etelka are să se ducă la el. Aparul naibii!“

Antal avu şi el senzaţia că i-ar fi fost greu s-o convingă pe bătrâna, dar uitându-se cu atenţie în ochii ei, îşi dădu seama că erau goi, lipsiţi de voinţă şi docili.

— Aşa zici ? întrebă nehotărâta bătrâna.

— Bineînţeles. Ei hai, mamă, ia-ţi rămas-bun şi vino cu mine !

„Oare vreau eu să merg la el ? — se întrebă bătrâna, de parcă ar fi stat de vorbă cu o altă fiinţă, necunoscută ei, simţind cum îi punea Antal fularul şi intuind privirile arţăgoase ale Gicuţei. Nu prea îmi dau seama dacă vreau ori nu. In definitiv, sunt obişnuită să fac ce mi se spune, iar

Antal e fânar, Antal ştie mai bine ca mine ce trebuie să fac.“

O sărută pe Gică, bolborosi ceva despre puiul prăjit şi se luă în urma lui Antal. Cheia — cheia cea veche, a lui Vince, de care legaseră cu ani în urmă o fundiţă — se răsuci în broască. Lumina de la intrare se aprinse brusc, ceea ce o făcu să clipească speriată. Pe vremea lor nu exista bec la intrare, în după-amiezile de iarnă fiind nevoiţi să meargă până la intrare pipăind pereţii.

Din fundul grădinii auzi abia perceptibil lipăitul unor paşi grăbiţi. Căpitan, ca de obicei, îi dădea ocol lui An- ţal, mirosindu-1 şi pufnind de zor. Bătrâna aşteaptă reacţia animalului, dar acesta se retrase neîncrezător când se aplecă să-l mângâie. N-o recunoscuse. Dar n-o durea. încremenită ca un sloi de gheaţă, evenimentele puteau să laie de acum în ea ca într-un butuc, era insensibilă la dureri.

In dreptul porţii, sub arcadă, vechea garnitură din împletituri de nuiele era la locul ei, atâta doar că fusese pusă la punct. Curtea era

luminată acum, un bec puternic dezvăluind butucii de (trandafiri arcuiţi în aşteptarea zăpezii, cu vârful vârât în pământ şi căptuşiţi cu paie şi hârtie. Imaginea îi era familiară, dar nu făcu asupra ei o impresie deosebită. îl urmă pe Antal, urcând treptele lustruite cu mare grijă de Gică.

Casa era scăldată în lumină. în antreul de un alb imaculat, un cuier cu forme stranii, ceva de genul celui din casa Izei, iar uşile, lăcuite proaspăt. Cele două camere mici aveau mobila construită în perete, de fapt nişte garnituri viu colorate, la fel ca la Budapesta, multe corpuri de iluminat şi mai ales multe flori, florile ei. Un covor violet, unul verde şi mese, multe mese scunde, ca şi la Iza. In faţa ferestrelor, draperii din pânză cu modele indescifrabile. Era într-adevăr cald, o căldură binefăcătoare. Tot ceea ce văzu era atât de diferit de ceea ce păstrase în amintiri, încât n-o impresionase cu nimic.

Antal deschise în faţa ei uşa camerei mari, în care locuise el odinioară cu Iza. Fusese de fapt

camera de fată a Izei, cea mai luminoasă şi mai drăguţă încăpere, care dădea spre grădină, pe timp de vară strălucind ea însăşi ca un glob înfipt în vârful unei tufe de trandafiri. Antal aprinse şi aici lumina, aşează bagajele cu grijă, îi făcu loc să intre şi o privi, aşteptând.

Chipul bătrânei rămase în continuare impasibil, la fel ca şi privirile, care se roteau întrebătoare jur-împrejur. Antal se aşteptase ca bătrâna să aibă o reacţie sau alta, dar se înspăimântă de-a binelea constatând indiferenţa ei. Ar fi vrut să strige la ea, s-o scuture din amorţeală, dar nu îndrăzni.

Ochii albaştri dădură iar ocol camerei, încet, încet, neobişnuit de încet. Perdeaua din vremea tinereţii, brodată încă la tanti Emma o dată cu visele şi planurile feciorelnice, era la locul ei, în dreptul ferestrei, patul cel vechi al lui Vince, cu burdihanul umflat de perne, trona în colţul camerei, iar în faţa lui, acelaşi taburet învelit în pluş roşu, vegheat de căţelul cu ochi sidefaţi. Aproape tot mobilierul vechi era la locul său, la fel

ca şi celelalte obiecte şi bibelouri care-i fuseseră dragi odinioară, ca vaza cea albastră de forma unei păsări cu aripile frânte şi şoricelul lui Vince cu coada ruptă, din porţelan de Meissen, ascuns în dosul cristalului strălucitor al bufetului. Şi covoarele erau cele vechi, la fel ca şi structura lăcuită din faţa sobei, înzorzonată cu feronerie închipuind felii de pepene, care se înroşeau ori de câte ori făceau focul. Graţioase felii de pepene cu miezul roşu...

— îmi place tare mult camera asta, rupse tăcerea Antal. Aici ai să stai. Dar spune-mi, dumneata, mamă, nu vrei să faci o baie ?

Părăsi în grabă încăperea, fără să fi aşteptat răspuns. Bătrâna îl auzi curând trebăluind prin bucătărie. Zgomotele făcute de acesta, clinchetul paharelor şi zăngănitul vaselor, cântecele studenţeşti fredonate cu voie bună i se părură atât de cunoscute, încât pentru câteva clipe i se păru că în bucătărie era nu Antal, ci Vince, care se agita şi fredona pe vremuri la fel de bine dispus când îşi făcea de lucru prin bucătărie.

Se descheie la haină şi se aşează pe un scaun. Gândul o purtă iar la prosopul de baie. Care va să zică, nu-1 cărase de pomană ! îşi întinse picioarele, uitându-se la pantofii cam prăfuiţi. Ar fi trebuit curăţaţi. Trase maşinal uşiţa noptierei în care ţinuseră odinioară cele trebuincioase pentru curăţatul pantofilor. Gestul fusese involuntar, provocat mai curând de obişnuinţă şi nu sperase să mai găsească lucrurile la locul lor. Lădiţa, ce-i drept, era nouă, dar în ea se înşirau, la fel ca altădată, tot felul de perii, bucăţi de pluş şi cutii cu cremă de ghete. Se lăsă pe vine, holbându-se la perii. Încet, cât se poate de încet, îşi înălţă capul, de parcă ar fi auzit pe cineva stri- gând-o pe nume de undeva din depărtări. Aşa o găsi Antal, când intră pe uşă, trăgând cu urechea, ca un animal hăituit gata s-o rupă la fugă la cel mai mic zgomot.

Prosopul — nu cel vechi şi peticit al ei, ci unul nou şi pufos ca ale Izei — atârna pe vechea agăţătoare, iar în baie era cald şi plăcut. Se miră ea însăşi ce mâini murdare avea, cu toate

că se spălase deja la Gică, ce-i drept, cu apă rece. între timp îl auzi pe Antal continuând să se agite şi să fredoneze întruna.

Antal îi servi masa în bucătărie, o bucătărie identică cu cea de la Budapesta. Soba ei cea veche de gătit dispăruse, fiind înlocuită de o plită electrică, chiuveta şi dulapul făcând însă şi aici corp comun, ca şi în bucătăria Izei. Bătrâna ciocăni uşor suprafaţa din material plastic, care acoperea dulapul. „Sub placa asta se află, de bună seamă, dulapul meu“ — gândi ea, având senzaţia că lemnul avea să simtă atingerea degetelor ei chiar şi prin plăcuţa de material plastic. Antal îi ghicise gusturile, chiar dacă de gătit îi gătise Gică. Mâncarea de dovlecei şi chifteluţele i se părură delicioase, incomparabil mai gustoase decât supa şi puiul prăjit de la prânz. Mâncară amândoi în tăcere, fără să scoată o vorbă. Antal consunând, ca de obicei, cam multă pâine.

— Mamă, întrebă el după cină, eşti foarte obosită ?

Bătrâna era frântă de oboseală,

dar nu îndrăzni să-i spună adevărul, aşa că îi răspunse negativ.

— Azi am spart lemne şi m-am cam julit la degete. Nu vrei să speli vasele în locul meu ? Nu de altceva, dar nu-mi place să-i las Gicuţei vase nespălate.

Bătrâna se sculă fără să scoată o vorbă şi adună vasele de pe masă. Antal o urmări pe furiş. Văzu cât de speriată se uită la robinete în căutarea celui cu apă caldă, observă şi tristeţea nesfârşită cu care ridica în drep- iţul ochilor câte o farfurie rămasă întâmplător teafără din vechile ei servicii de masă.

— Tanti Gică e tare îndemânateca, dar nu e în stare să se descurce la fel de bine ca dumneata, mamă !

Cuvintele i se părură bătrânei a veni de departe, pă- trunzând cu greu până la urechile ei. Da, ce-i drept, Gicuţa era o fată bună, dar nu destul de curată, de fapt niciodată nu fusese altfel.

— Ce speli dumneata, mamă, se înălbeşte ca spuma laptelui.

— „Ca spuma“ — auzi ea ca un ecou, repetându-şi în sinea ei : „Ca

spuma !“

— Am auzit că Iza se mărită.

Nu-i răspunse la întrebare. La urma urmelor, se însura şi el, că doar îi spusese Gicuţa, aşa că n-aveau ce să-tşi reproşeze unul altuia.

— Nu-i aşa că rămâi aici mai multă vreme, mamă ?

„Multă vreme“, „multă vreme“ — auzi ea din nou ecoul vorbelor lui Antal. Care va să zică, prezenţa ei îl bucura ! Dar nu-i răspunse nici de data asta. Era o plăcere să şteargă vasele cu ştergarele cele vechi, spălate şi răsspălate de nenumărate ori. Farfuriile luceau acum ca oglinda.

— Am nişte planuri, mamă, şi vreau să le discut cu dumneata. Te gândeşti, hotărăşti şi apoi îmi spui dacă-ţi convine sau nu. Tare mult m-aş bucura să rămâi !

Să hotărască ? Cum adică să hotărască ea ceva ?

întinse ştergarul la uscat şi închise sertarul dulapului. Antal îi sărută mâna ca de obicei, aşa mulţumea el întotdeauna pentru orice, chiar şi pentru un nasture cusut ori o pereche de şosete spălate. Numai că,

deşi se afla lângă ea, i se păru doar un vis. De fapit, în clipa aceea puţine lucruri i se păreau a fi rele şi astea erau farfuriile, farfuriile ei strălucitoare şi mai ales munca ei, de care de data asta cineva avusese într-adevăr nevoie.

— Cu boilerul ştii să umbli, nu-i aşa, mamă ? Eu trebuie să mă reped undeva, dar mă voi strădui să mă întorc devreme. Până atunci dumneata faci o baie, te culci, iar când mă întorc, o să încercăm să stăm serios de vorbă. Ai picat la ţanc, mamă, ca o mană cerească. Nici nu ştii cât de mult doream să vii !

Se suci, se învârti iar, îşi luă raglanul, dar pălărie bineînţeles că nu avea. Cuvintele prin care îşi luă rămas- bun se învolburau în jurul bătrânei ca nişte rotocoale mari şi dense de fum.

La Budapesta baia i-o pregătea de obicei Iza, fiindu-i teamă să nu ameţească din pricina aburilor, sau să nu se opărească. Ar fi vrut să-i spună lui Antal câtă plăcere i-ar fi făcut o baie caldă, dar nu îndrăzni, iar singură îi era teamă să facă baie. La

plecare Antal o sărutase, spu- nându-i că o să închidă şi uşa şi poarta, aşa încât se putea culca liniştită din moment ce n-avea cine s-o deranjeze. Plecase fluierând, la fel ca altădată. Nici n-apucă să iasă bine pe poartă, că neastâmpăratul de Căpitan se şi apucă să gâfâie şi să zgârâie la uşă cu labele. Bătrâna îi deschise, lăsându-1 să intre. Acum, că erau doar ei doi, câinele se apropie de ea, o mirosi pe la glezne, după care se ridică în două picioare, uitându-se ţintă în ochii ei.

Cuvintele rostite de Antal răsunau tot mai puternic şi mai puternic în jurul ei, ca dangătul unor clopote uriaşe. Se lăsă în genunchi în faţa urecheatului dar nu puse mâna pe el, mulţumindu-se să-l privească, în timp ce prin faţa ochilor începură să se perinde trecutul şi prezentul. Nu mai simţea nici oboseala, totul în jur se luminase aievea, ba mai mult, recunoscu până şi casa, cu mobila ei cea veche şi zugrăveala nouă. Casa prinse viaţă şi-i dădu bineţe. îl lăsă pe Căpitan, care, mai cu teamă, mai cu sfială, prinse să alerge în jurul ei, bucurându-se aşa cum doar un animal

se poate bucura, nevenindu-i parcă să-şi creadă ochilor şi nici instinctelor. Bătrâna trecu dintr-o cameră în alta, identice între ele chiar şi sub masca perdelelor liliachii şi verzi, oprindu-se în cele din urmă în pragul ultimei, acolo unde îi lăsase Antal bagajele. Gândul, certitudinea că revenise *acasă,* că noţiunea de acasă mai exista încă, la fel ca şi casa propriu- zisă, o făcură să se întoarcă cu faţa spre propriul trecut şi să-i vorbească, de parcă s-ar fi adresat unei fiinţe vii. Aşa se întâmpla că bătrâna, care de luni şi luni de zile aproape că amuţise de tot, prinse a vorbi în sine, cu buzele strânse, numai în gând.

Antal alerga în plină stradă, simţind că mişcarea îi face bine. La fel fugise din casă şi în dimineaţa în care se lămurise definitiv că trebuia s-o părăsească pe Iza, de parcă ar fi gonit sub cerul tremurând, mânat de gândul salvării propriei sale vieţi. Acum însă strada căpătase parcă un alt aspect, aerul se umezise şi se condensase în jurul său, pierzându-işi elasticitatea. Devenise mai lăptos şi parcă mai

întunecat, lampioanele retrăgându-se halucinant în ele însele, luminile toate părându-i-se de fapt proiectate spre propriile lor adâncuri.

„Are s-o disitrugă, gândi Antal, aşa cum era cât pe aci să mă ucidă şi pe mine. Biata bătrâna pluteşte prin viaţă agăţată de un singur fir firav şi subţire. Iza, după câte se pare, a scăpat-o din mină. O lună, o singură lună şi dispare pentru totdeauna. Dacă reuşesc să prind firul ăsta, poate că se întoarce la viaţă.“

Gândul că avea s-o revadă curând pe Lidia îl mai linişti. Da, avea s-o prindă de mână, s-o atingă, s-o mângâie, îi plăcea s-o mângâie, să-i simtă căldura trupului, să ştie eă există şi că va ;trăi curând cu ea în aceeaşi casă, în acelaşi pat, iar când se va trezi uneori noaptea, după un vis urât, să ştie că îl trezise vocea ei şi că avea cui să-şi povestească coşmarul. Reuşi să urce cu greu în tramvai, stând de fapt pe scară. Nervii îi erau încordaţi la maximum, bucuros şi nervos totodată, aşa cum era de regulă de câte ori nu izbutea s-o vadă câteva ore în şir. Acum însă, starea lui

de surescitare se datora şi altor motive, îşi făcuse tot felul de planuri şi ardea de nerăbdare să le discute cu ea. Ce bine că putea discuta cu Lidia chiar şi despre Iza ! De fapt, numai cu ea putea discuta despre Iza, cu nimeni altcineva.

Când coborî în dreptul clinicii, începu să înjure vâr- tos. Era atât de întuneric, încât abia reuşea să vadă copacii din jur. Ferestrele clădirilor dispăruseră şi ele, totul în jur fiind acoperit de o ceaţă densă. Pe Lidia o găsi în sala de mese, înghiţind ultimele îmbucături ale cinei. In momentul în care intră, fata se uită câteva clipe la el, după care îşi coborî privirile în farfurie. „Nu îndrăzneşte nici măcar să se uite la mine, gândi el, tocmai pentru că gândurile ni se pot descifra din priviri.“ S* aşează lingă ea, aşteptând să termine de mâncat.

Mai itârziu, după trecerea anilor, îşi aminti adesea drumul acela orb parcurs prin vidul dens, drumul ireal străbătut prin poteca din pădure, care păstrase numai imaginea Lidiei, nu şi răsuflarea Izei, care îşi luase de mult zborul. Mergeau prin ceaţă, agăţaţi

unul de altul, ocolind băncile, copacii. La un moment dat obrazul Lidiei se apropie de al său şi, auzindu-i respiraţia precipitată, ştiu că fata era surescitată, semn al unei bucurii lăuntrice. Aşadar, Lidia se bucurase de ceea ce auzise, considerând propunerea lui drept o soluţie nemaipomenită. îi vorbi despre Vince, aşa cum făcuse şi în ziua în care o întâlnise prima oară, despre satul natal al acestuia, despre moară şi despre bătrâna. Antal îi simţise chiar şi prin stofa ra-> glanului căldura degetelor care-1 ţineau de braţ şi era fericit. Încercară apoi să ghicească atitudinea bătrânei Szocs, când avea s-o vadă pe Lidia. îşi mai aducea oare aminte de ea, şi dacă da, în ce chip ?

— Doarme, spuse Antal, dar orice ţi-ar spune, să nu te simţi jignită, pentru că se mişcă şi vorbeşte ca în somn, dar are să se trezească ea, ai să vezi. Intre timp a făcut probabil o baie, s-a băgat în pat şi, rezemată de un munte de perne, cu ochelarii pe nas, pe care-i poartă numai la citit, că e fudulă nevoie mare, frunzăreşte revistele. Sper să le fi găsit pe

pervazul ferestrei. Acum are să accepte, ai să vezi, ceea ce mi-a refuzat la înmor- mântarea bătrânului, că doar între timp s-au întâmplat atâtea !

întunericul era de nepătruns, în cale se ciocniră de alţi trecători dar îşi cerură scuze, continuându-şi drumul. Ceaţa devenise atât de compactă, încât o puteai tăia eu cuţitul. Ca să poată descuia poarta, pipăiră orbeşte în căutarea broaştei. Erau amândoi uzi până la piele, de parcă ar fi fost înfăşuraţi într-un strat de vată înmuiată în apă.

în casă ardeau toate luminile. Uşa de la baie era deschisă, cada ştearsă şi lustruită bine, iar pe uscător atârna un prosop uriaş de baie. Urme de aburi mai pluteau încă prin aerul umed. Antal stinse pe rând toate luminile. Când ajunse în antreu, din spatele suportului de flori îşi făcu apariţia şi Căpitan. Era trist şi neliniştit.

— Prostule ! exclamă Lidia cu căldură, nătărăule ! Ei hai, vino la mine !

Antal bătu la uşa ultimei camere,

dar nu primi niciun răspuns. Repetă bătaia, dar răspuns tot nu primi.

— Las-o, zise Lidia, n-o deranja ! Probabil că doarme. O să discutăm cu ea mâine dimineaţă.

— Tu n-ai văzut cum arată la chip, răspunse Antal. Mă duc s-o trezesc.

Deschise uşa. Patul, învelit în cuvertura imaculată a mătuşii Emma, era neatins, iar valiza, valiza Izei, aşa cum fusese adusă. Camera era pustie.

IV. AER

ÎNTR-ADEVĂR, nu se întâmpla nicio neno- rocire în timp ce făcu baie.

Se bălăci îndelung şi cu multă plăcere, iar după ce termină, nu se culcă, ci se îmbrăcă iar. Cutreieră pe rând toate încăperile, deschise şi uşa cămării şi a frigiderului, ridicând apoi gânditoare toate capacele de pe cratiţele cu mâncare. La Budapesta, atunci când Iza întârzia mai mult în oraş, bătrâna nu putea adormi, de parcă ar fi pândit-o cine ştie ce strigoi, deşi acel du-te-vino atât de specific unui bloc populat i-ar fi putut oferi o siguranţă cât de cit liniştitoare. Aici, însă, cu toate că era singură, nu se temea. Antal nu-i spusese unde

pleacă, nici Gicuţa nu prea obişnuia să iasă din casă după lăsarea serii, aşa în- cât n-avea a se teme că se putea trezi cu ea, minată de curiozitatea de a vedea ce face. Căpitan, mogâldeaţa care-i amintea de vremuri mai luminoase şi care îi arunca din când în când câte o privire curioasă, sucindu-şi capul rotofei către ea, de parcă ar fi încercat să-şi scormonească amintirile din cine ştie ce fântâna străveche, nu-i oferea la urma urmelor niciun fel de protecţie, cu toate astea bătrâna se simţea în siguranţă. Sentimentul i-1 dădeau pereţii familiari, ori poate ceasornicul cel mare de pe perete, unicul obiect despre care se putea spune cu certitudine din capul locului că avea să rămână aici la mutare, pentru că Iza nu-1 putea suferi. O îngrozise încă de mică, tic-tacul strident făcând-o să plângă de fiecare dată, iar când prindea să bată, se ascundea de el. Bătrâna se şi mirase la vremea respectivă. îngrijorată se sfătuise cu Vince ce să facă, nefiind deloc firesc ca un copil să se sperie atât de tare de un ceas de perete. Endrus, sau ori- care alt copil, fie el

băiat ori fetiţă, începea să bată din palme de câte ori îl auzea, Iza însă nu.

Tic-tacul, care pentru toţi ceilalţi oameni înseamnă de fapt scurgerea vremii, bătrânei îi sugera tocmai contrariul, pentru ea ceasornicul era un indiciu clar că timpul se oprise-n loc. După luni şi luni de zile lumea înconjurătoare căpătase în sfârşit contururi reale, solul atât de nesigur şi mlăştinos de sub paşii ei se întărise şi el, ofe- rându-i stabilitate. Bătrâna începu să gândească iar.

N-o mai făcuse de mult, în ultima vreme îşi depănase cel mult amintirile.

Revelaţia gândului că mai era încă în stare să-şi dorească ceva şi că, în afară de tristeţe şi amărăciune, mai putea încerca şi alite sentimente, o uluise de-a dreptul. Se aşeză în balansoar şi începu să se legene. In ultima vreme, de câte ori avea chef să schimbe câteva vorbe cu cineva, începea să discute cu Vince. De data asta o făcu cu sine însăşi, iar gândurile formulate sieşi o durură atât de puţin, încât rămase uimită.

îşi puse paltonul, înşfăoând şi

sacoşa care, golită de fursecuri şi de puiul prăjit, devenise foarte uşoară. Luă, desigur şi poşeta cu ea, minată nu atâit de gândul că fără acte de identitate nu s-ar fi putut plimba prin oraş, ci mai curând din obişnuinţă. Tanti Emma o învăţase doar cât se poate de limpede : „o femeie serioasă nu iese pe stradă fără poşetă !“ îşi puse apoi pălăria, şi-o potrivi puţin în oglindă şi, pentru prima oară de la sosire, îşi puse ochelarii pe nas. Căpitan începu să pufnească şi să se agite în jurul ei. Se aplecă şi-l luă în braţe. Potaia naibii, se îngrăşase atât de mult, încât abia reuşi să-l ţină în braţe. îl sărută pe creştet, gest care îl ului pe Căpitan, făcându-1 să gâfâie şi să-şi rotească de zor privirile de plăcere.

în capul scărilor se mai opri o dată.

Nu prea se aşteptase să fie întâmpinată de ceaţă. Crezuse mai curând că afară era cer senin şi lună plină. Fără sădişi fi dat seama de ce, îi fusese atâta dor de lună, încât amarul decepţiei o făcu să clipească mărunţel în ceaţa densă de afară. Avu senzaţia

că grădina şi curtea începuseră să plutească sub povara valurilor de ceaţă ce se învolburau în jurul ei. Nu se vedea nimic, însăşi silueta turnului înalt al bisericii din colţ se proiecta difuz undeva departe. „Doamne, Dumnezeule ! — exclamă ea, adresându-se Izei din sufletul ei — de-ai şti ce ruşine îmi e, Izuca dragă !“

Cheia se răsuci uşor în broască, de parcă n-ar fi trecut luni de zile de când n-o mai folosise. Strada i se păru ireală, băcănia lui Kolman nu se zărea defel, de parcă ar fi mers de-a lungul unui râu fără de maluri, iar pe trecători nu-i vedea decât în momentul în care se ciocnea de ei, desluşind pe rând mai întâi capul, apoi pălăria şi paltonul acestora. „Pardon, exclama bătrâna de fiecare dată, vă cer scuze !“ Asfaltul era şi el umed şi tuciuriu, iar stâlpii abia de se zăreau.

Nu era nici opt ceasul, dar oraşul rămăsese aproape pustiu. Automobilele se strecurau cu greu prin ceaţă, iar tramvaiele clincăneau fără întrerupere, avertizând de zor pietonii. Era ceva măreţ şi triumfal în

faptul că nu era nevoită să ţină cont de nimic şi nici frică nu-i era. Dădu colţul, trecu prin faţa bisericii, traversând apoi piaţa invadată de hărmălaia claxoanelor şi semnalizatoarelor. Păşea rar, calmă şi senină, în faţa şi în spatele ei plutind halucinant prin ceaţă toit felul de vehicule. Pe trotuar se simţea în siguranţă, dar nu pentru multă vreme, fiindcă la cinematograf tocmai se terminase filmul. Cu- rând desluşi mulţimea ce dădea buzna la ieşire. In capitală nu se plimbase niciodată la ore atât de târzii, aici trăgea cu nesaţ în piept aerul năclăit de ceaţă. Din când în când simţi nevoia să caşte gura, de parcă s-ar fi sufocat, deşi niciodaită nu se simţise mai proaspătă. Muşca uneori din ceaţă, aşa cum făcuse odinioară în copilărie, când se repezea cu gura la fulgii de zăpadă ce pluteau lin în junii ei.

„Unde o fi Vince acum ?“

La cimitir, sub monumentul acela diform nu putea fi, deşi era convinsă că se afla pe undeva pe aproape, o **simţise încă de la intrarea în judeţ, ecoul risului său fiind purtat de**

adierea vântului. Da, trebuie să fie pe aici pe undeva, prin ceaţă. Acasă, în casa lui Antal, i se păruse a fi pe aproape, dar nu atât de aproape, încât să-l fi putut atinge, în casa lui Antal se regăsise doar pe sine, nu şi pe Vince.

Pe vremuri, când Iza crescu ceva mai mărişoară, copiii veneau uneori la ei să se joace, râsul lor zglobiu răsunân- du-i şi acum în urechi. Ascundeau ceva, indiferent ce, un lucru cit de mic, iar când unul dintre copii pornea în căutarea lui, ceilalţi izbucneau toţi în cor : rece, călduţ, cald, fierbinte, în funcţie de distanţa la care se afla cel ce căuta obiectul ascuns. „Călduţ...“

Acasă, în casa lui Antal, nu fusese decât *călduţ.* Nu *rece,* pentru că bastonul său din lemn de vişin era la locul lui şi mai era şi Căpitan, şi trandafirii pregătiţi de iernat, şi cepele de lalele, tupilate pe fundul ghivecelor. Dar trebuia să fie pe undeva şi *cald,* şi *mai cald,* ba chiar şi *fierbinte,* numai că nu la cimitir şi nici în casă.

La capătul străzii o aştepta, ca pe vremuri, tramvaiul care mergea spre

pădure. Se urcă în el. N-avea la ea decât bancnote mari, aşa încât taxatoarea o cam bodogăni când îi dădu restul. Bătrâna o privi îndelung şi cu drag, auzind-o cum pronunţă consoanele duble, cu accentul atât de specific meleagurilor sale natale. In capitală lumea vorbea cu totul altfel. Stătea pe scaun, cu poşeta între degete, şi se uita în noapte, repetând în sinea ei denumirea străzilor şi staţiilor parcurse, din care nu văzu nimic, în afara unor umbre şi siluete vagi. Mai întâi poşta, apoi biserica calvină, primăria veche, liceul, statuia lui Ka- zinczy, monumentul eroilor, spitalul de boli contagioase. Iată şi ştrandul. Dacă ar fi putut vedea, ar fi zărit de bună seamă şi moara, pe pajiştea căreia vara, ori de câte ori vântul bătea dinspre Balzsamârok, aerul era invadat de mireasma florilor de câmp.

Când se repezi în urma călătorilor ce coborau, taxatoarea se răţoi iar la ea. Tramvaiul era pe punctul de plecare, de ce nu s-to fi pregătit din vreme de coborâre ? Ar fi vrut să-i spună fetei că s-ar fi străduit ea mai

din vreme să coboare, dar nu-şi dăduse seama că ajunsese la destinaţie, penitru că era obosită şi bătrână şi se dezobiş- nuise să gândească. Tramvaiul dispăru în noapte, călătorii se risipiseră şi ei care încotro. Undeva, prin apropiere, lătrau c-îinii.

Simţea că Vince trebuie să fie undeva prin apropiere, cu toate că tălpile ei nu mai călcau pe pământul de odinioară, drumul fiind asfaltat. Vitrinele restaurantului erau luminate din plin. încercă să arunce o privire înăuntru, dar nu văzu mare lucru, decât nişte capete şi spinări încovoiate. Mai toată lumea era îmbrăcată în haine de piele. „Micuţa mea, i se adresă ea Izei din sufletul său, cât de greu trebuie să-ţi fi fost, doamne, cât de greu !“

Mireasma florilor din „Balzsamârok“ dispăruse, dar simţurile ei ştiau prea bine că ar fi trebuit s-o simtă dacă ar fi fost vară. Nici n-apucă să intre bine în ceaţa ce se strecurase între porţiunea dintre grădini şi partea de sud a oraşului, că Vince îşi şi făcuse apariţia. Nu era

chiar lângă ea, dar aproape de tot. In ziua morţii sale, atunci când ea trecuse ultima oară pe acolo, tocmai se turnau fundaţiile noului cartier. De atunci blocurile trebuie să se fi terminat de bună seamă.

Ceva foşni pe lângă ea, un bărbat înalt, solid, îmbrăcat în uniformă.

— Se poate trece pe aici ? întrebă ea cu (timiditate.

— Dacă cineva e nebun, răspunse omul morocănos, se poate. Numai că noroiul e până la genunchi.

Noroiul n-o speria, doar ideea de a nu găsi drumul o îngrijora. Ultima dată când trecuse pe acolo intrarea era marcată de doi stâlpi înalţi, pe care nu-i mai vedea. Drumul era într-adevăr plin de noroi, dar nu greşi pasul, becuri mari, puternice, luminându-i calea. N-aveau ele puterea de a lumina tot cartierul, totuşi reuşeau să-i arate pe unde să păşească.

Undeva, prin apropiere, începu să laitre un câine, ceea ce o cam sperie, dar cum lătratul se înteţea fără a se apropia, prinse curaj. La urma urmelor, prin locurile acelea exista un

paznic încă de la începerea lucrărilor de construcţie, iar câinele trebuie să fi fost legat, de bună seamă. Numai că lătratul i se păru înfiorător, prelung, ireal, de parcă n-ar fi fost glasul unui animal, ci mai curând urletul necontenit al unei maşinării infernale.

Lătratul câinelui îl determină pe paznic să se apropie. Se uită la bătrâna atent, salutând-o apoi. Trăgea din pipă, se plictisea şi-i era frig. O discuţie, indiferent cu cine, i-ar fi prins bine.

— Nu muşcă, zise el. Latră al naibii de tare, dar nu face rău nimănui.

Bătrâna îl salută şi ea, oprindu-se locului. Deasupra lor ardea un bec uriaş, aşa că paznicul o văzu plimbându-şi privirile prin jur.

Blocurile, cu excepţia unuia, erau aproape gata. Geamuri n-aveau încă, iar cel neterminat se oprise undeva pe la etajaul patru. Pe solul nivelat al gropii de odinioară se înălţau câţiva zgârie-nori în miniatură, identici toţi, patru în stânga, patru în dreapta. Bătrâna se uită la ei uluită. Cel de al patrulea din stânga i se păru ceva mai

scund decât celelalte şi parcă deosebit cumva, văzând limpede chiar şi prin ceaţa care începuse să se ridice că era bont, neterminat. Cerul se arcui spre ea, tras parcă de povara ceţii undeva printre zidurile pustii. Fântâna, vechea fânitână, singurul lucru care, cu excepţia boitei cereşti, rămăsese neschimbat, era la locul ei. Se aşează pe stoborul ei, un stobor roşu, frumos, lustruit şi umezit de apa care se prăvălise peste ea necruţător de-a lungul anilor.

— Vă e cumva sete ? întrebă paznicul. Să vă aduc o cană ?

— Nu, mulţumesc.

Bătrâna învârti roata, era uşor de mânuit, ca pe vremuri, iar apa, limpede, strălucitoare, continua să susure molcom. Ii spuse paznicului că nu-i era sete, voise doar să vadă fântâna, atâta tot.

Pe lângă ei trecu o femeie. Salută şi ea politicos, aşa cum obişnuiesc oamenii să salute în provincie, ori pe străzi mai puţin umblate. Dispăru în partea opusă, îm- pingându-rşi bicicleta. Câinele începu să latre iar, de data asta însă nu se mai opri.

— Aş putea să mă aşez aici ?

I se păruse că Vince e aitât de aproape de ea, încât dacă paznicul s-ar fi retras în ghereta lui, ori s-ar fi întors măcar cu spatele, s-ar fi înfăţişat de bună seamă în faţa ei şi ar fi aflat de la el, încă înainte de a fi plecat, ce are de făcut de acum înainte.

— Din partea mea puteţi să staţi mult şi bine.

Paznicul se întoarse cu spatele. La urma urmelor, n-avea ce fura de acolo decât cărămizi, dar n-o prea credea în stare să care în sacoşa ei asemenea greutate. Celelalte materiale erau încuiate în magazie, iar în faţa magaziei era legat câinele. Nu prea înţelegea el ce rost are să te plimbi pe o asemenea ceaţă şi să stai pe marginea fântânii, dar se gândi că avea să locuiască probabil într-unul dintre apartamentele de pe aoolo şi voia şi ea să se bucure din vreme.

Se întoarse la câine şi îi aranjă zgarda. Dulăul părea neliniştit şi nu se prea bucura de mângâierea lui, deşi altă dată îşi manifesta zgomotos plăcerea. Într-un fel noaptea îşi

aparţineau, amândoi aveau de îndeplinit aceeaşi misiune care în timpul zilei se destrăma, câinele devenea câine, iar paznicul om, la fel ca toţi ceilalţi, care mânca şi se odihnea, lăfăindu-se în pat până prin preajma începerii slujbei. Dar noaptea, graniţele dispăreau şi era bine să ştie că nu e singur. Câinele continua să fie agitat. încetase să mai latre, dar mârâia întruna. Paznicul îi dădu una peste bot, ca să se liniştească.

Vince era lângă ea, prezenţa lui era aitât de reală, încât nici nu simţi nevoia să-i vorbească. Nu-1 văzu, dar îl simţi alături de ea, simpla lui prezenţă risipindu-i nelinştea şi negura din suflet, limpezindu-i gândurlle. Nu-i mărturisi lui Vince cât de greu îi fusese să aştepte momentul întâlnirii cu el şi nici cât de neînchipuit de grea şi pustie i se părea viaţa fără de el, pentru că Vince ştia, de bună seamă. Pe de altă parte nici Vince nu-i povestise nimic, nici pe unde umblase şi nici ce făcuse. I se păru chiar curios cât de firesc se contopise el cu noul cartier de locuit.

Nu se afla prin preajma lui nimic straniu, nimic înfricoşător, el însuşi era la fel de firesc ca oricând în timpul vieţii, atâta doar că se prefăcuse în blocurile şi becurile de primprejur şi, ceea ce i se păru bătrânei uimitor, era tocmai faptul că-1 putea recompune ca pe un mozaic, bucată cu bucată. Cum se poate transforma oare un om într-o clădire ? Şi din ce anume ? Păcat că nu vorbea şi nu-i puitea spunea ceea ce bătrână aştepta de la el, fiind nevoită să-şi dea seama singură ce are de făcut. In definitiv, dacă ar fi avut timp, ar fi putut afla şi singură, că doar Vince îi oferise în timpul vieţii deseori bucuria de a ghici singură câte ceva. Ii deschidea doar calea spre soluţia ideală, urmărind apoi cu satisfacţie căutările ei, iar când găsea în sfârşit răspunsul potrivit, ochii săi mici, cit un bob de mazăre, prindeau a străluci de fericire.

„E pur şi simplu îngrozitor, îşi spuse bătrâna, în timp ce învârtea roata fântânii şi contempla apa ce şiroia necontenit, semănând teribil la lumina becului cu gâtul graţios,

strălucitor al unei lebede. îi sunt o povară, ştiu asta, şi-i vine atât de greu să trăiască cu mine sub acelaşi acoperiş, încâit nu ştiu ce să fac.“

Iza, cea care sălăşluia în sufletul ei, se încruntă la ea şi-i spuse pe un ton ridicat şi tăios : „Sunt obosită !“ „Ei vezi, asta e, încercă bătrâna să-i explice lui Vince, prezenţa mea o oboseşte, deşi e o fată tare bună şi munceşte de se speteşte. Oh, şi dacă ai şti ce de bani îmi dă ! E plin şifonierul cu sutele primite de la ea. Mi-e atât de ruşine că nu pot face nimic pentru ea !“ Deodată Vince dispăru.

Dispăru cu desăvârşire. Pe cit de certă fusese prezenţa lui cu câteva clipe înainte, pe atât de hotărât dispăruse acum, luând parcă cu sine şi blocurile de primprejur. Contururile atât de clare ale clădirilor se transformară sub ochii ei în nişte pete confuze, tulburi. „Acum s-a supărat, îşi spuse bătrâna, şi nu mai vrea să mă ajute.“ Simţi că i se face frig. Degetele uşor încovoiate, lucitoare sub strălucirea picăturilor de apă, îi înţepeniseră de-a binelea. Ceaţa

devenise iar furioasă şi foarte densă. Câinele urla şi el sinistru.

Dinspre piaţa Râkoczy se apropia o ceată gălăgioasă de flăcăi şi fete. „Sunt tineri, îşi zise bătrâna, iar tinerii nu ştiu ce-i aia ceaţă. Se duc spre facultate, rid şi se distrează aşa cum făceau şi Antal şi Iza în tinereţe. Eu sunt teribil de proastă, iar Vince nu vrea să mă ajute- defel.“

Stătea tăcută, cu privirile lăsate în jos. în jurul fântânii noroiul era chiar mai mare, iar pantofii ei cei noi, erau de nerecunoscut. Nu se simţea obosită, mai curând încordată, de parcă simţurile i s-ar fi ascuţit dintr-o dată, văzând şi auzind totul cti o claritate neobişnuită. Auzi nişte ţipete, uşi trântite şi clinchetul zglobiu de la uşa restaurantului. Desluşi apoi plescăitul unor paşi ce se apropiau tot mai mult. Câinele amuţise, dar asta o- sperie mai mult decât urletele animalului.

— Vreţi să înnoptaţi aici ? întrebă paznicul mai mult să se afle în vorbă. In definitiv, pe marginea fântânii se poate aşeza oricine.

Paşii se apropiară, însoţiţi de o

voce răguşită, care cânta, ori mai curând urla din răsputeri : *Du-te turturea, / albă, ca fulgul de nea, / zbori spre casa mea.* Auzind cântecul, bătrâna văzu aievea în faţa ochilor turtureaua, care nu era însă albă, ci argintie, şi zbura ca un avion, lunecând pe o traiectorie halucinantă, neînchipuit de dreaptă, iar casa, casa din cântec, era acoperită cu ţiglă şi avea cerdacul încărcat cu flori.

— Hei, auzi ea glasul paznicului, nu pe acolo, ci pe partea cealaltă ! Vezi că te-nfunzi ! Unde naiba te duci !

O viaţă întreagă îi fusese teamă de oamenii beţi. Picioarele îi cam amorţiseră iar când se ridică, simţi nevoia să se sprijine de marginea fântânii. Roata scârţii dureros, ceea ce o făcu să arunce priviri speriate spre paznic, dar acesta era ocupat cu tânărul proptit în mijlocul străzii, care încerca de mama focului să-i explice ceva, arătând întruna spre una dintre clădiri. Silueta deşirată, ce se bălăngănea necontenit, semăna prin ceaţă cu trupul slăbănog al unui urs.

„Ar trebui să plec“, îşi spuse bătrâna. Nu reuşise să afle ce dorea ;

de altfel, în ultima vreme nu-i prea reuşise nimic. Iar Vince se îndepărta tot mai mult. Paznicul încerca să-u explice omului că n-avea voie să intre printre blocuri, dar beţivul răcnea cât îl ţineau puterile, că el primise locuinţă acolo şi nimeni nu-1 putea opri să vadă cum mergeau lucrările de construcţie. Undeva, în apropiere, trosni ceva, zgomotul speriind-o atât de tare, încât se îndreptă grăbită în direcţia blocurilor.

— Pleacă de aici, omule, spuse paznicul, că de nu, dau drumul câinelui.

Bătrâna se sperie de-a binelea. în definitiv, dulăul n-avea de unde şti că avea obligaţia să-l gonească pe beţiv şi se putea repezi tot atât de bine la ea. îneepu să fugă printre blocurile atât de asemănătoare, că nu le putea deosebi unul de altul. îşi amintea că pe vremuri exista un drum, ce-i drept nepietruit, care ducea drept spre şine. De atunci l-or fi asfaltat, îşi zise bătrâna. N-avea decât să aştepte acolo până se mai linişteau lucrurile şi apoi să se întoarcă la fântână. Alergă orbecăind. Din când în când pipăia

zidurile clădirilor, care i se părură la fel de umede oa obrajii lui Vinse după ce murise, şi lucioase ca fruntea lui.

— Da' mai du-te odată dracului, omule ! — strigă paznicul. Nici Dumnezeu, cu toată ceata lui de îngeraşi, nu mă poate îndupleca să-i arăt apartamentele în itoiul nopţii, darămite dumneata !

îngeraşi ?

încetini. In faţa ei, un podeţ din scânduri, aruncat peste o groapă plină de noroi. Se avânta pe el, mirân- du-se ea însăşi de uşurinţa cu care-1 traversă, fără să se fi murdărit câtuşi de puţin pe pantofi. Şi cită siguranţă îi dădeau ochelarii ! Podeţul slujea probabil pentru transportul molozului cu roaba. Bătrâna îşi continuă drumul, îndepărtându-se tot mai mult de vocile celor doi. La un moment dat se sperie teribil, fiind nevoită să treacă pe lângă dulăul pe care-1 auzise până nu demult. Se opri îngrozită, holbându-se la el, dar dulăul, surprinzător, amuţi şi el, aruncându-i nişte priviri blajine, aproape speriate. Scoase chiar câteva sunete ciudate, ceva de genul celor scoase de Căpitan când o revăzuse.

Bătrâna îşi schimbă sacoşa dintr-o mină în alta.

— Du-te dracului odată ! auzi ea din nou. Unde naiba o fi dispărut bătrâna aia ? Poftim, ai alungat-o cu ţipetele dumitale !

„Iza, bolborosi bătrâna, adresându-se Izei ce sălăşluia în ea, nu te supăra. Nu mă simt în stare să găsesc nicio soluţie. Tăticul există, dar nu aşa cum mi-am imaginat eu, tăticul s-a preschimbat în casă, în drum, în beton, în asfalt şi nu vrea să-mi răspundă.“

îşi continua drumul, dialogând cu Iza, care acolo, în miezul ceţii, devenise iar copil în sufletul ei, o fetiţă cu părul cârlionţat şi nasul mereu umed, cu şorţuleţ şi fun- diţe, care i se smiorcăia amarnic. „Prezenţa ta mă irită, îi spunea Iza cea mică, cu o voce piţigăiată, n-am o clipă de linişte din pricina ta, pentru că trebuie să mă frământ întruna şi să mă întreb ce să fac cu tine. Dar munca, activitatea mea...“ Imaginea i se păru grotescă. Chipul de fetiţă, cu pantofiori de lac şi vorbele cam peltice nu prea se potriveau cu noţiunile pe

care le folosea. Auzi vorbă, „mă irită“, „munca mea, activitatea mea“. „Viaţa mea personală nu mai există, continuă vocea piţigăiată, iar tu eşti neîndemânatică ! Totul în jurul meu a devenit atât de meschin şi de liniar !“

„Draga mea, şopti bătrână în noapte. Draga mea Izuca !“

Paznicul şi beţivul continuau să se ciorovăiască, în timp ce bătrână ajunse în dreptul celui de al patrulea bloc. Constată dezamăgită că drumul ştiut de ea dispăruse, în faţa ei se înălţa un gard de sârmă ce ducea până în dreptul cazărmilor. Era nevoită, aşadar, să se întoarcă şi să treacă iar pe lângă câine. f se făcu frică.

Podeţul, la capătul căruia ajunsese, se despărţea în două, sub forma unui „V“. Unul dintre drumuri fusese cel parcurs de ea, celălalt ducea pieziş, în sus, spre clădirea neterminată, cu casa scării în plină construcţie. Aici podeţul era brăzdat de-a latul de nişte scândurele, care-i împrumutau aspectul unei scări. Dacă ar fi fost mai tânără, s-iar fi încumetat să urce pe el, toată viaţa îi plăcuse să meargă pe podeţe, cu braţele larg

desfăcute ca nişte aripi.

Vince îşi făcuse iar apariţia lângă ea, dar era supărat- şi nici ea nu înţelegea de ce, aşa cum nu reuşea să înţeleagă atâtea alte lucruri. Atâta doar că supărarea lui o durea. I se umplură ochii de lacrimi. Păi dacă nu voia să-i spună, de unde să ştie ea ce avea de făcut ? Uite că acum nu poate pricepe singură ! Dar ce, Vince nu-şi mai amintea că ea nu fusese niciodată prea isteaţă ?

Vocea paznicului se auzi din nou cât se poate de limpede. De data asta era de-a dreptul furios.

— N-ai decât să-ţi rupi gâtul acasă, dacă vrei, nu aici, unde sunt eu responsabil ! Pleacă de aici, că de nu, telefonez la poliţie ! Beţivul dracului !

Spusele paznicului se risipiră în ceaţa ce se învolbura tot mai neagră în jurul ei. Deodată avu senzaţia certă că Vince se mai îmhlânzise, după cum se îmblânzise şi Iza din eul său. Ochii ei se umeziră şi deveniră rugători, la fel ca pe vremuri, când îi cerea dulceaţă de gutui sau miere cu miez de nucă.

„Tu eşti ocrotită de îngeri, Etelka,

spusese odată Vince, eşti singura fiinţă din secolul douăzeci care mai e ocrotită de îngeri.“ In faţa ochilor îi apăru cit se poate de limpede imaginea (tabloului agăţat deasupra patului, cu fetiţa care culege fragi, numai că trăsăturile firave ale copilei începură să dispară dintre cele două cosiţe aurii, în locul lor hlizindu-se la ea propriul său chip brăzdat de ani. Desluşi limpede chiar şi sacoşa din propria sa mână, care înlocuise coşuleţul cu fragi. In clipa aceea realiză ce avea de făcut pentru Iza, dar pentru Iza care sălăşluia în sufletul său, nu pentru cea care circula în taxiuri şi şuşotea cu Tereza, ori se holba severă la ea din spatele maldărului de cărţi de pe birou. Vince nu mai era lângă ea, dar nici nu-tf chemase de astă dată. Era momentul în care simţea nevoia să fie cu desăvârşire singură.

„Pleacă !“ se răsti ea la înger, la îngeraşul din tablou, iar îngeraşul se uită câteva clipe la ea, după care se făcu nevăzut. Podeţul era liber, cu desăvârşire liber, iar capătul lui se pierdea undeva în negura de sus. Bă-

trâna îşi scoase ochelarii, îi strecură cu grijă în poşetă şi o luă agale pe podeţ, în sus.

Pentru prima oară în viaţa ei îngerul n-o mai unriă.

II

Iza se trezi a doua zi pe la ora nouă. Era senină şi mulţumită.

în tinereţe nu-i prea plăcuseră duminicile, se plictisea, îi lipsea freamătul cotidian al oraşului. Mai târziu, când intră în serviciu, învăţă să preţuiască cele douăzeci şi patru de ore ale unei zile încărcate, bucurându-se de zilele libere atât de dispreţuite odinioară. Duminf.a **aceasta, fără Tereza şi fără mama, plecată în alt oraş, cu Domokos aflat undeva la o întâlnire cu cititorii, picase pentru ea ca un dar neaşteptat. Stătea întinsă în pat, admirând razele de lumină care se strecurau printre storurile lăsate. îşi potrivi cu voluptate perniţa sub ceafă. încerca un sentiment deosebit de plăcut, brutal de îilăcut, ştiind că n-avea a se teme de pretenţiile altora de a le ţine de urât, că putea fi singură, cu sine însăşi, că foşnetul pe care-1 făcea în aşternutul proaspăt nu**

era urmărit de urechile curioase din odaia vecină, dornice să descifreze ce anume se întâmpla la ea în pat. Rămase ea însăşi uimită cât de odihnitor i se părea că n-o vede pe bătrâna târşâindu-ţşi paşii prin preajma ei, că n-o aude cum deschide cu teamă uşa de la baie şi cum umblă în vârful picioarelor, fără să poată evita vreodată hodroncăneala inevitabilă, pentru că, de regulă, cu cât era mai atentă, cu atât făcea mai mult zgomot. Era în- spăimântător să constate că se simţea mai bine singură.

Nu pentru că ar fi avut cine ştie ce nevoie să se concentreze la ceva anume. Rezultatele analizelor făcute mamei sale erau liniştitoare, pe de altă parte credea sincer că ideea angajării sale la cooperativă avea să dea roade, nemaivorbind de binefacerile drumului pe care îl făcuse bătrâna, fiindcă schimbarea aerului, a mediului îi prindea, desigur, bine. Nici absenţa lui Domokos n-o neliniştea, se deprinsese cu munca lui, cu programul lui neobişnuit, dar şi cu dorinţa de a nu sta în permanenţă în

preajma ei, aşa cum făcuse Antal pe vremuri.

Se gândi nici să nu se schimbe deocamdată, să se bucure pur şi simplu de prezenţa ei acasă, să frunzărească revistele, să asculte muzică şi apoi, după-masă, să iasă puţin prin oraşul cel vechi, care i se părea a fi un teritoriu inepuizabil şi interesant. Prelungi dinadins micul dejun, bine dispusă şi sigură pe sine, de parcă ar fi reuşit să dejoace planurile cine ştie căror forţe ostile, care atentaseră la liniştea ei. In definitiv, mama locuia cu ea, nu trebuia să-i ducă grija, iar celelalte lucruri aveau să se rezolve desigur şi ele, inclusiv relaţiile cu Domokos.

Zbâmâitul telefonului o surprinsese în timp ce-şi pregătea ceaiul.

La început, când telefonista îi anunţă o convorbire interurbană, i se păru că nu auzise bine. Puse receptorul la loc, făcu focul mai mic şi se repezi în hol. Poate nu înţelesese ea bine şi Domokos avea întâlnirea cu pricina undeva prin provincie, nu în capitală, că nu putea fi de- cât el, cine

altcineva să fi fost ? De maică-sa se despărţise în urmă cu nici douăzeci şi patru de ore. Nu, era imposibil ! Buna dispoziţie îi pieri ca prin farmec. Nu putea să sufere telefoanele interurbane, de câte ori auzea zbârnâitul strident, inima începea să-i bată neobişnuit de tare. La urma urmelor, tot un asemenea telefon îi dăduse de ştire că tatăl ei era pe moarte. Vocea lui Antal nici nu se auzise prea bine, fuseseră nevoiţi să ţipe unul la altul pentru a se auzi. Dar bătrâna, n-o sunase şi ea de atâtea ori sub cele mai diverse pretexte ? Ba cărbunele era mai mult praf, ba cineva scosese o scândură de la magazia de lemne şi le furase toporul şi fierăstrăul, ba tata nu se simţea prea bine, ba se schimbase poştaşul, care nu voia în ruptul capului să lase pensia lui Kolman... Ce amintiri !

Acum însă nu era neliniştită, doar enervată. în definitiv, Domokos ar fi trebuit să ştie, chiar dacă nu schimbaseră nicio vorbă despre aşa ceva, că nu era cazul s-d deranjeze duminica. Ce-i drept, pe de altă parte, încerca şi un sentiment de stranie

bucurie, gândindu-se că persoana ei nu-i putea fi chiar atât de indiferentă lui Domokos, din moment ce se gândise să-i telefoneze la asemenea ore.

Când ridică din nou receptorul şi auzi vocea telefonistei din oraşul ei natal, se simţi frustrată de bucuria încercată cu câteva clipe mai înainte. Din nou era chemată de acolo şi din nou mişeleşte, fără pic de respect faţă de liniştea şi odihna ei duminicală. îşi luase rămas-bun de la mama ei numai cu o zi înainte. Lacrimi de neputinţă i se adunară în ochi în timp ce încercă să ghicească oare ce anume uitase acasă mama, de avea atâta nevoie, încât nu suferea amânare.

Recepţia era de data aceasta perfectă, de parcă Antal i-ar fi vorbit din camera învecinată. Antal nu rosti decât două fraze, de parcă i-iar fi fost greu să vorbească, apoi, fără să-i fi dat posibilitatea să-l mai întrebe ceva, închise telefonul. Centralista însăşi, uluită de durata fulgerătoare a convorbirii, întrebă dacă terminaseră convorbirea. Chiar după ce închise şi Iza telefonul, ea continua să sune

disperată când într-o parte, când în alta, nevenin- du-i să creadă că cineva fusese în stare să cearâ convorbire fulger pentru a rosti doar două fraze.

Iza se prăbuşi în scaunul de lângă măsuţa de telefon. Ceea ce auzise era incredibil, de neînchipuit. Unde mai pui că nu i se dăduseră niciun fel de explicaţii, li făcuse impresia că Antal plângea în timp ce-i vorbea şi că închisese telefonul tocmai pentru că nu mai avusese puterea să ţină receptorul în mina. După atâţia ani de practică medicală, ridică fruntea involuntar şi, cu degetele aproape ţepene şi reci, începu să se frecţioneze pe ceafă, în viaţa ei nu fusese atât de aproape de leşin. Respiră de câteva ori adânc şi în cele din urmă se simţi în stare să se ridice în picioare. Deocamdată nici nu încercă să-şi analizeze sentimentele, fiind mulţumită că reuşise până una- alta să-şi înfrângă leşinul. Lacrimile porniră să-i cUrgă şiroaie. Uluită de propria-i reacţie, îşi auzea plânsul puternic, convulsiv, animalic. Merse, împleticindu-se, până la dulăpiorul cu medicamente din baie. De fapt nu se

pregătise cu medicamente decât pentru nişte boli banale, aşa că găsi cu greu printre aspirine şi piramidoane tubul de calmante. Abia reuşi să rupă celofanul. Luă repede o pastilă, se întoarse în camera ei şi se trânti iar în pat.

Ştia de acum cu certitudine că sentimentele pe care le încerca nu se numeau doar tristeţe şi durere, era de-a dreptul zguduită şi disperată. Tocmai de aceea uriaşe atât de sfâşietor cu câteva momente mai înainte, ca o fiară încolţită care, după ce găseşte vremelnic un adăpost în spatele unui tufiş, încercând să-şi mai tragă răsuflarea după hăituiala îngrozitoare, aude iar ceata de vânători apropiindu-se şi îşi dă seama că trebuie s-o ia din nou la fugă. Dar unde să fugă, bâigui Iza, ca să n-o găsească vânătorul ? îşi acoperi cu palma faţa tumefiată de plâns. Odinioară, în tinereţe, fusese mândra nevoie mare şi nu-i plăcea să recunoască nici în ruptul capului când era în- frântă şi răpusă de durere. Acum, că era singură în casa pustie, mândria se dovedi inutilă şi

neputincioasă, durerea răbufni deodată din toate rănile, din cele noi şi din cele mai vechi, deopotrivă. Se văzu iar în faţa casei, lingă burlanul care se termina cu un cap de balaur, tropăind de nerăbdare în aşteptarea lui Antal, auzi glasul profesorului Dekker, adresându-i-se blajin : „Vince are cancer, Iza, dacă ţi-e drag, urează-i moarte rapidă.“ Cât de vii.

cit de grăitoare se dovediseră analizele pe care le învâr- tise atunci între degete !

încercă să evoce aievea chipul mamei sale, dar nu izbuti, de parcă cineva i-ar fi furat peste noapte amintirile toate. Nu reuşi să contureze decât silueta ei, cu spatele arcuit şi linia gâtului atât de schimbată în ultima jumătate de an. De la o vreme, nu-şi dezlipise privirile din pământ, iar când mergea, nu-şi ridica niciodată ochii spre înalturi.

Singurătatea, de care se bucurase atât cu câteva clipe înainte, se prăbuşi peste Iza cu toată povara ei. Gândul că Domokos exista pe undeva, că-1 putea căuta să-i povestească cele întâmplate, că-1 putea ruga s-o ducă

acasă, fu de data aceasta ca un balsam pentru ea. Se ridică din pat, se spălă puţin pe faţă, îşi aranjă părul la repezeală şi se îmbrăcă. Pastila luată începea să-şi facă efectul. „Cit de utilă poate fi o pastilă din asta nenorocită, gândi cu scârbă. Simţi că durerea te zdrobeşte, iei o pastilă şi parcă totul se linişteşte într-un fel.“ Panica oarbă care pusese stăpânire pe ea se mai domoli. îi telefonă directorului, căruia izbuti să-i vorbească destul de calm, îi scrise un bileţel Terezei, după care se apucă să-şi adune cele trebuincioase la drum. Tot foindu-se prin casă, avu deodată senzaţia stranie că odăile se înălţaseră ca prin minune, de parcă absenţa bătrânei, care nu avea să mai stea niciodată în jilţul ei cel vechi şi nici să mai hurdu- căie storurile, ar fi înălţat halucinant zidurile încăperilor. Gândul că rămăsese o fiinţă fără tată şi fără mamă, era încă mult prea crud, îl sucea şi-l răsucea în fel şi chip, ca pe un cuţit cu tăişul neobişnuit de ascuţit.

îşi puse paltonul, întrebându-se ce să facă. Cu o zi înainte Domokos îi spusese locul unde urma să se

desfăşoare întâlnirea cu pricina, dar ea nu-i prea dăduse atenţie. Bucuroasă de perspectiva unei duminici libere, nu-1 prea ascultase. Acum însă, dacă se căznea puţin, avea să-şi aducă aminte, de bună seamă, ce anume îi spusese, în cele din urmă reuşise să-şi amintească totul.

Chemă un taxi şi se duse la locul indicat de Domokos. Clubul uzinei era arhiplin. Lumea, bine dispusă, îmbrăcată de sărbătoare. în sală domnea o atmosferă plăcută. De bilet n-avea nevoie, intrarea era gratuită. Domokos, transpus parcă în altă lume, volubil şi fericit, dezvăluia astfel un chip nou, necunoscut ei. Rezemat de o masă, explica ceva, gesticulând şi chicotind întruna. Le povestea amintiri din copilărie, despre care nu-i vorbise Izei niciodată. Publicul zâmbea destins, voci mai îndrăzneţe în- trerupându-1 din când în când cu câte o întrebare. Când intră în sală, Iza trânti fără voia ei uşa. Domokos îşi ridică privirile, la început nerealizând la cine anume se uita. In clipa în oare îşi dădu seama cine era femeia din dreptul uşii, rămase perplex. Se

fâstâci şi începu să se bâlbâie ca un copil. Oamenii întoarseră şi ei capul, încruntaţi şi supăraţi pe intrus. Totuşi nu-1 înţelegeau defel pe vorbitor, că doar cea care intrase nu era decât o femeie care orice femeie, care putea fi de la Biblioteca Centrală sau de la Uniunea Scriitorilor sau de oriunde, şi rămăsese cuminte, lipită de uşă.

Domokos se reculese curând. Mai rosti câteva fraze, mulţumind auditoriului şi exprimându-şi speranţa că izbutise să răspundă la toate întrebările. Strânse apoi mâna celui din stânga şi celui din dreapta sa, luă bucheţelul de flori din mâna unei fete speriate foc şi se-ndreptă spre Iza, luând-o de braţ. Se uită drept în ochii ei. Lacrimile Izei începură să curgă şiroaie. Oamenii se uitau la ei, de parcă ar fi fost martorii cine ştie cărei scene penibile, înainte de sosirea Izei, în sală domnea o bună dispoziţie aproape palpabilă, un aer proaspăt, primăvăratic, ce dezminţea anotimpul rece de afară. După plecarea lui Domokos, totul deveni cenuşiu, ecoul vorbelor rostite de el pierzându-se în tăcerea ce se aşternuse. „Aşa ceva nu

se cade, gândi bibliotecara, nu-i frumos !“ Era dezamăgită, speriată şi, inexplicabil, obosită şi tristă.

Maşina lui Domokos era parcată în faţa uzinei. O cumpărase în urmă cu câteva zile şi încă nu se urcaseră amândoi în ea. O trase pe Iza spre el şi-şi răsfiră degetele prin părul ei, pieptănând-o ca pe un copil.

— Ce s-a întâmplat ? Unde să te duc ?

Se simţea bine alături de el, nespus de bine. Chipul lui Antal dispăruse de lingă ea undeva departe. El era mai altfel, mai pătimaş şi parcă mai greoi.

— Acasă. Nu la adresa unde stau. *Acasă.*

Nu mai numise în acest fel niciodată în faţa lui oraşul ei natal, dar Domokos înţelese perfect. Nici nu-şi imaginase adevărata cauză a surescitării Izei, iar când află, rămase încremenit, cu mâinile înfipte pe volan. Tăcu, lă- sând-o pe Iza să plângă în voie. Opri mai întâi maşina în faţa propriei locuinţe, se repezi valvârtej în casă şi se întoarse după numai câteva minute cu o geantă de

voiaj sub braţ, după care conduse maşina la locuinţa Izei, opri motorul şi chemă liftul. .„O ştie şi pe asta, gândi Iza, ştie că nu mă simt în stare să urc după bagaj, că mi-e groază de casa asta. Ce straniu, de unde o fi ştiind ? Pentru că e scriitor ? Sau pentru că mă iubeşte ?“

*

Drumul peste Câmpie nu prea indica sosirea toamnei.

în imaginaţia lui Domokos, în clipa când părăsea capitala, toate anotimpurile împrumutau chipul unei opere de artă. Şoseaua troienită, de iarnă, era un desen în tuş, primăvara o acuarelă, vara o pictură în ulei, iar toamna o gravură în aramă. Dar imaginea aceasta a toamnei din câmpie n-o cunoscuse, era mai curând o pictură în ulei, o vară târzie, cu cerul albastru şi frunzele copacilor încă verzi, nu galbene, iar ogoarele de un brun optimist, încărcate de aurul dovlecilor tocmai buni de copt. Aerul era încremenit, vintul nici măcar nu adia, iar prin sticla geamului maşinii străbăteau săgeţile calde ale razelor de soare.

Scriitorul la volan, Iza în spate, ghemuită într-un colţ. Din când în când, bărbatul ridica privirea spre oglinda retrovizoare, îngrijorat de tăcerea prelungită a Izei. La un moment dat avu senzaţia că n-o cunoaşte decât superficial, chipul şi sufletul ei păstrând încă destule taine. La urma urmelor, cine era femeia din spatele său ? Privind-o în oglindă, i se păru chiar foarte tânără, nu arăta mai mult de douăzeci şi ceva de ani, ori poate fără vârstă, cu chipul neîmplinit, copilăresc. „Cine e ? — se întrebă Domokos. Cine e această Szocs Izabella ? Şi ce s-o fi în- tâmplat cu bătrâna ?“ „Mama a murit. Vino urgent!“ — spusese vocea de la celălalt capăt al firului, închizând imediat receptorul. „Cum adică a murit ? Şi cum anume ? Cu nici trei săptămâni în urmă făcuse un control medical cât se poate de amănunţit. Iza îi arătase toate analizele. Inima, plămânii, tensiunea erau desigur pe măsura vârstei, dar în fapt nu constataseră nicio neregulă. Să se fi agitat peste măsură la amplasarea monumentului funerar şi să-i fi venit

rău la cimitir ? Ori o fi lovit-o vreo maşină, că era tare neîndemânatică, biata bătrâna ?“ Văzu în oglindă profilul Izei, cu obrajii şiroind de lacrimi şi buzele întredeschise într-un nesfârşit suspin. I se făcu atât de milă de ea, încât fu nevoit să-şi deszlipească privirile de pe oglindă. „Vom avea oare o căsnicie fericită ? — se întrebă Domokos. Femeia asta poate fi soţia de care am nevoie ? Un lucru e cert, îi place să muncească şi-mi respectă şi mie munca, mă lasă în pace şi nu se smior- căie că ar vrea să meargă la operă sau să invite pe cineva atunci când îi spun că am de lucru. Dar e suficient atât?“ .

La jumătatea drumului se opriră să ia masa.

Domokos, care avea de regulă o poftă neostoită .de mâncare, înghiţi doar câteva guri de varză şi împinse apoi farfuria spre marginea mesei, Iza nu mânca decât supa, în schimb bău pe nerăsuflate o sticlă întreagă cu sifon. Tisa era verde, un verde uleios, unduind cu valurile sale blajine trestiile roşiatice de pe mal. Bărbatul nu mai umblase niciodată prin locurile

acelea, dar era convins că altă dată l-ar fi putut încânta cele văzute, acum însă peisajul îl întrista, părându-i-se neobişnuit şi înduioşător.

Nu reuşiră să dezlege misterul celor întâmplate.

Iza îi vorbi despre Antal fără pic de patimă, cu o obiectivitate totală, aşa cum făcea de regulă când venea vorba despre fostul ei soţ. Se întreba, ea însăşi uimită, de ce trebuia el să fie inevitabil amestecat în tot ceea ce se întâmpla pe strada lor. De bună seamă că era un rezultat al obiceiurilor din mai toate oraşele mici de provincie, fapt pe care Domokos nsavea, desigur, de unde-1 cunoaşte. Dacă s-a întâmplat într-adevăr ceva, Gică nu se putea duce decât la Antal, nu de altceva, dar pe toată strada nu existau decât două telefoane, la băcănia lui Kol- man şi la Antal.

Domokos afla pentru prima oară amănunte despre trecutul Izei, ceea ce îl uimi şi-l sperie în acelaşi timp. Numele profesorului Dekker îi era cunoscut, ştia de altfel totul despre el, dar Kolman, vânzătorul de ziare, croitoreasa de mantii preoţeşti... „Nu-

mi face plăcere să-l în- tâlnesc pe Antal“ — spusese Iza ; vorbele ei îl cam izbiseră, pentru că nu se arătase niciodată gelos, noţiunea de proprietate personală atât asupra lucrurilor, cât şi asupra fiinţelor fiindu-ii întrucâtva străină. Pe de altă parte, credea sincer că omul avea dreptul să greşească uneori, că avea dreptul să aibă amintiri jenante, ba chiar şi vicii. Când Iza pomenea de Antal, nu se simţea niciodată ofuscat, dar nu se bucură prea tare, aflând că femeia se temea şă-1 întâlnească pe doctor. în definitiv, de ce sări fie teamă să-l întâlnească ? Întâlnirea unor oameni care-ţi sunt indiferenţi nu poate fi neplăcută, cel mult plictisitoare. Cum o fi arătând bărbatul acela şi oare numai obiceiul provincial o fi de vină că e prezent în toate cele ? Antal îl îngrijise pe tatăl Izei, Antal îi comunicase vestea; morţii mamei sale şi tot Antal îi cumpărase casa... Va trebui să se mute odată într-un orăşel de provincie şi să stea acolo câteva luni, altfel nu va înţelege cu adevărat modul de viaţă al acestor oameni !

în timp ce traversară staţiunea Dorozs, Iza nu-şi dezlipi privirile de pe genunchi, cufundându-se într-o tăcere totală, astfel încât Domokos conduse maşina pe artera principală a frumoasei şi modernei staţiuni, fără să fi aflat nimic despre ea. Dorozsul o întristă pe Iza în mod deosebit, provocându-i o durere îndoită, cauzată pe de o parte de Antal, pe de altă parte de mama ei. în faţa ochilor îi apăru aievea imaginea bătrânei, odihnită de acum şi ceva mai senină, cu chipul blajin şi ochii mereu surâzători şi tineri, alergând fericită în întâmpinarea ei atunci când venise s-o ia de la sanatoriu. Acum însă nu mai există, gata, s-a sfârşit! „Unde or fi sălăşluind morţii ? — se întrebă Iza. Unde o fi dispărut tata ? Unde *o* fi dispărut mama ?“ I se făcu ruşine de propria-i naivitate. Că doar era în măsură să ştie prea bine cât de firavă şi cât de fragil construită era materia pe care încerca s-o oblojească ea însăşi zi de zi. Unde dispar morţii ? Păi unde să dispară, nicăieri ! Izvorul de la Dorozs era adăpostit acum într-o peşteră, din cărămidă roşie, acoperită

cu sticlă şi înconjurată de un brâu de beton, loc cie popas pentru cei veniţi la odihnă sau tratament. Pe vremuri aici îşi dusese traiul şi Antal, mărunţind cu picioarele lui stângace de copil nămolul fierbinte care-i ardea tălpile.

Oraşaul natal al Izei nu prea semăna cu imaginea pe care şi-o crease Domokos în urma celor relatate de ea. Strada principală semăna leit cu oricare bulevard sufocat de circulaţie din capitală, iar magazinele erau şi ele absolut identice cu cele de la Budapesta. Afişe mari, înşirate de-a lungul drumului, anunţau începerea lucrărilor conferinţei pe ţară a agronomilor.

„Ghidează-mă !“ — îi ceru Domokos, după ce trecură ••e piaţa Kossuth. Izei i se păru cu totul nefiresc să-i tot spună „ia-o la stingă“, „acum la dreapta“, în timp ce străbătea străzile tinereţii sale din oraşul care se schimbase atât de mult şi care, totuşi, se identifica cu imaginea păstrată în propriile sale amintiri. După ce trecură pe lingă o şcoală mai mare şi traversară o altă

piaţă, in- irând pe o stradă ceva mai îngustă, Domokos observă limpede prin oglindă că buzele femeii încep să tremure ameninţător. Aruncă o privire spre poarta casei cu numărul douăzeci, locuinţa de odinioară a Izei, însă femeia coborî în dreptul porţii ce purta numărul douăzeci şi doi şi începu să tragă disperată de sârmă agăţată la capătul unui clopoţel. Dar nimeni nu răspunse, iar poarta era încuiată. Minutul acela, petrecut lingă Iza, cu ochii pironiţi pe firma sărăcăcioasă a Gicuţei — *Horn Margit, croitoreasă de mantii bisericeşti* —, ascultând clinchetul ridicol, profanator, atât de nepotrivit stării lor sufleteşti, rămase multă vreme în amintirea lui Domokos. După ani şi ani de zile, de câte ori îşi amintea de Iza, o vedea cu chipul supt, speriată şi atentă la cel mai mic semn de răspuns, întinzându-se în vârful picioarelor după capătul de sârmă ce atârna la o înălţime destul de mare pentru a-i feri pe locatari de glumele copiilor şi trăgând disperată de sârmă aia neghioabă, de parcă ar fi vrut să dea glas dangătului cine ştie căror

clopote de alarmă.

încercară la poarta lui Antal, pentru că Gică nu era acasă.

Poarta era deschisă. „Acum am să văd şi eu cine e omul ăsta, îşi zise Domokos. Oare ce impresie o să-mi facă ? Am să-l urăsc ?“

Il îndrăgi pe dată. Ii plăcu siguranţa ce radia din trupul masiv, ca şi sprâncenele stufoase şi buzele cărnoase. Nu se putea spune că era frumos, dar chipul lui purta amprenta unei jovialităţi şi bunăvoinţe incontestabile, a unei sinceităţi şi onestităţi vizibile. Antal părea mai afectat decât Iza, cu ochii încercănaţi şi chipul supt, ca unul care nu dormise de câteva zile.

— Nu ştiam că veniţi amândoi, spuse el pe un ton lipsit de cea mai vagă intenţie de ironie. La hotel nu vă puteţi duce, am încercat eu, dar toate locurile au fost rezervate cu trei săptămâni în urmă de Ministerul Agriculturii pentru nu ştiu ce întrunire de-a lor, în schimb profesorul Dekker s-a oferit să-ţi cedeze camera, aşa că unul din voi se poate duce acolo să doarmă, iar

celălalt poate rămâne la mine. Mama...

Iza se uită la el, de parcă n-ar fi înţeles nimic din cele spuse. Vizibil încurcat, Antal amuţi.

Domokos încercă pentru prima oară în ultimii ani să cerceteze din simplă curiozitate personalitatea unui om. De regulă privea şi analiza cu minuţiozitate totul în jurul său, prelucrând şi înmagazinând impresiile culese, dar acum nu se uită la Antal cu ochii profesionistului, ci pur şi simplu ca om, ca oricare alt om.

Denumirea de *Balzsamărok* nu-i spunea nimic şi i se păru de-a dreptul de neînchipuit să audă că bătrâna fusese găsită acolo în cursul nopţii, după ce căzuse de la etajul unei clădiri în construcţie. „Ce laconic se exprimă omul ăsta, gândi Domokos. Şi de ce o fi pomenind întruna de *moartea* bătrânei şi nu vorbeşte despre *accident mortal,* din moment ce e cât se poate de limpede că femeia a fost victima unui accident stupid, altfel n-iar fi fost găsită lângă blocul acela aflat încă în construcţie ?“

— Balzsamârok... — repetă cu

vocea stinsă Iza, uitân- dU-se cu privirile pierdute la mănuşile pe care le învârtea între degete.

Antal le relată apoi pe îndelete cum o adusese la el pe bătrâna, cum se aşezaseră împreună la masă, lăsând-o mai apoi singură şi cum începuseră s-o caute mai târziu la Giea, la învăţătoare şi la Kolman, la toţi cei la cai'e s-ar ii putut duce într-o noapte atât de ceţoasă, presupunând în cele din urmă că, poate, copleşită de amintiri, s-o fi apucat să cutreiere străzile. Iza se îndreptă din şale şi deveni ţeapănă. Antal le povesti apoi că telefonaseră la miliţie, de unde li se comunicase pe la ora unsprezece că bătrâna fusese găsită şi transportată cu salvarea la spital. „Ce-o mai fi şi cu pluralul ăsta ? — se întrebă Iza. Cu cine o fi fost omul ăsta ?" După afirmaţiile paznicului, nu s-ar fi întâmplat nimic dacă bătrâna nu s-<ar fi speriat de un beţiv oarecare, pentru că la început stătuse cuminte pe marginea fântânei, învârtind gânditoare roata. Pe urmă, speriată, o luase din loc, dar cum era o ceaţă neobişnuită, nu văzuse, sărmana pe

unde calcă.

Deşi impresionat de moartea bătrânei, Domokos urmărea discuţia cu toată atenţia. Elementele se compuneau treptat : ceaţa, fântâna, cartierul cu denumire atât de stranie şi frumoasă [2], apariţia beţivului, bălăbănindu-se pe picioarele nesigure... ce imagine ! Iza nu-şi dezlipea privirile din podea, în timp ce Antal vorbea sacadat, înghiţind de zor în sec.

— Mâine trebuie să vii la miliţie, spuse Antal. Din păcate, e inevitabil. Tu ai să dormi aici, nu-i aşa ?

Întrebarea îi fusese adresată lui Domokos, căruia i se părea destul de logic să rămână el pe loc, bucurându-se pe undeva de prilejul oferit. Numai că Iza protestă imediat. Nu, să se ducă Domokos la Dekker, aici are să doarmă ea. Izbucnise aproape isteric, pe un ton strident, poruncitor. Antal se uită la ea câteva clipe, plecându-şi apoi privirile. Avea gene lungi, îndesate şi negre, ca nişte periuţe ovale. „Nu vrea să rămân cu Antal peste noapte, îşi zise Domokos, pentru

2 ***Balzsamârok*** **— groapă cu balsam.**

că nu-i surâde ideea să stau de vorbă cu el. Dar de ce ?“ încercă să stabilească în sinea lui ce anume însemna pentru el perspectiva de a o şti pe Iza dormind sub acelaşi acoperiş cu fostul ei soţ şi rămase surprins când constată că ideea nu-1 deranja în niciun fel. Cel mult o invidia un pic pentru că putea ră- mine cu Antal. Nu de altceva, dar îşi dorise de multă vreme să poată cunoaşte un medic adevărat, un hipo- cratic pursânge, care lua în serios gluma cu vindecarea omului.

Antal nu prea se arătă entuziasmat de ideea Izei, dar nu protestă. Se mulţumi să le spună că avea de gând să-l însoţească pe Domokos până la spital, unde va lua măsuri să i se servească cina în cameră, Iza urmând să cineze, desigur, cu el. li atrase apoi atenţia să nu deschidă uşa nimănui dacă avea de gând să stea liniştită, iar dacă Gică îşi făcea cumva apariţia, pentru că avea cheie şi putea intra, Iza n-avea decât să tragă zăvorul.

La plecare Domokos o sărută pe Iza sub privirile indiferente ale lui

Antal. Iritată, femeia remarcă limpede cât de puţin îl afectase pe Antal gestul celuilalt bărbat. Auzi uşa de la vestibul închizându-se, apoi tropăitul grăbit al iepurelui, care o săgetă de-a dreptul dureros. Auzi mai apoi şi dialogul amical înfiripat instantaneu în curte între cei doi bărbaţi, dialog ce purta vizibil amprenta unei simpatii reciproce. „Cu mine n-a vorbit niciodată atât de firesc“ — murmură Iza, gândindu-se la Domokos.

In cele din urmă, regretă că nu se dusese ea să înnopteze la spital, deşi, dacă se gândea bine, perspectiva de a dormi în aceeaşi clădire cu rămăşiţele pământeşti ale mamei sale i se păru cel puţin tot atât de insuportabilă ca şi ideea de a-i şti pe cei doi bărbaţi stând la taclale până în zori, ca doi buni şi vechi prieteni. Ridică neputincioasă din umeri, regretând laşitatea de care dăduse dovadă. Ar fi trebuit să măargă ea la spital şi să nu se teamă de prietenia dintre cei doi. La urma urmelor, ce i-ar fi putut spune Antal lui Domokos ? Că doar nu-i ascunsese niciodată nimic, îi spusese întotdeauna numai adevărul.

Domokos ştia că Antal fusese cel care intentase divorţul şi nu ea. Măcar de i-ar fi lăsat aici pe ei ! Acum s-ar fi aflat în drum spre clinică şi ar fi avut posibilitatea să tragă în piept aroma puţin amăruie a pădurii. Curând obiectele din jurul ei aveau să prindă glas, de bună seamă, perspectivă ce o înspăimânta de-a binelea. Amurgul ce se lăsase peste oraş semăna teribil cu ceea ce Vince numea „crepuscul auriu“, când lucrurile prind a se lumina de o căldură lăuntrică, iar oamenii fac focul în casă, în timp ce afară vremea rea începe să-şi arate colţii.

De ceea ce se temu, nu scăpă. Obiectele, cele ale lui Antal, ca şi cele ale părinţilor ei, începură să prindă viaţă în jurul său. Bietul bufet se transformase între timp în bar ! Când deschise uşa barului, dădu cu ochii peste paharul caraghios, cu talpă groasă, al tatălui său. „Balzsa-marok... — murmură Iza sfârşita — auzi nefericita !“

Nu-şi găsea locul defel. Intră în cealaltă cameră, în care dormea Antal. Se uită la cărţile de pe raft, erau de

două ori mai multe decât pe vremea căsniciei lor. Nu, desigur, aici nu se putea culca, în schimb putea în cea de a treia încăpere, acolo unde dormiseră pe vremuri împreună. Gândurile o năpădiră iar şi iar. Dacă Antal ar fi lăsat-o pe bătrână la Gică şi n-ar fi adus-o la el... Numai că Antal era mult prea sentimental. Dacă ar fi lăsat-o să tremure de frig, acum ar fi trăit!

Trecu prin vestibul. Bastonul şi sita de tutun ale lui Vince atârnau la locul lor, lingă cuierul de fier forjat, iar din suportul de perii lucrat de bătrână, pe care brodase înscrisul „Unde-i pace şi iubire, e noroc şi fericire“, se iţeau tot felul de periuţe din material plastic, care mai de care mai hazlii.

Deschise uşa dormitorului comun de odinioară şi pipăi cu mâna în căutarea comutatorului. Dar nici nu aprinse bine lumina, că o şi năpădi parfumul atât de specific mamei sale. Aroma de levănţică ce se degaja din lucrurile bătrânei împrumutase încăperii un miros plăcut, odihnitor. Patul era neatins, iar valiza — cu capacul întredeschis pentru ca

lucrurile din interior să nu se şifoneze cumva şi să se poată aerisi — zăcea pe covor asemeni unui animal la pândă. Sacoşa dispăruse, descoperi în schimb pe masă conţinutul acesteia : un prosop împăturit, cutia de prăjituri, dar goală, şi o sticlă cu un rest de ceai în ea. Pe asta nici n-o observase acasă. „M-a păcălit, bâigui Iza, înecată iar de lacrimi. Uite că şi-a făcut şi ceai. In tren ar fi putut cumpăra apă minerală, dar nu m-a crezut.“

Deschise valiza, dar o închise repede la loc. Lucrurile din ea purtau mult prea evident amprenta personalităţii bătrânei şi n-ar fi putut îndura să le revadă. întreaga încăpere păstrase vechea înfăţişare. Părea că mama şi tata mai erau încă în viaţă şi că nici copilăria, cu iluziile ei de odinioară, spulberate şi zdrenţuite desigur demult, n-ar fi dispărut încă. Pentru câteva clipe trăi impresia că mai- că-sa ieşise cu niscai treburi şi, dacă ar fi împins cu piciorul valiza sub pat, nimic din jurul său n-ar fi putut dovedi că adăpostul care-i fusese oferit nu era decât unul provizoriu. Respiraţia i se îngreună de-a binelea.

Simţea cum se sufocă. Se întoarse în camera lui Antal — nici prin gând nu-i trecu să mănânce — şi se culcă în patul fostului ei bărbat.

Când se întoarse Antal şi aprinse lumina, o găsi trează, rezemată în cotul stâng, cu ţigara aprinsă, holbându-se la el cu ochii mari şi trişti.

— Nu pot să dorm acolo.

— Bine, atunci rămâi aici.

Pentru o clipă, pentru o singură clipă bizară, tembelă, de neiertat, i se păru că Antal are de gând să ră- mâna cu ea şi tocmai de aceea se aplecase după cartea aflată pe măsuţa de la capătul patului. De fapt nu dormiseră la vremea respectivă niciodată în paturi diferite, iar dormeza de atunci nu fusese nici ea mai lată decât asta. Iza trăia iluzia că bătrâna, ca şi Domokos, se îndepărtaseră în clipa aceea de ea. Dacă Antal s-ar fi aşezat atunci lângă ea şi ar fi strâns-o la piept, dacă l-ar fi ştiut iar lângă ea, s-ar fi spulberat şi tensiunea aceea înfiorătoare, şi tristeţea sfâşietoare cuibărită parcă pe veci în sufletul ei.

Dar Antal nu voia să rămână, se

aplecă doar spre ea, de data aceasta fără echivoc, îi puse mâna pe frunte şUi luă pulsul. Dezamăgită şi furioasă, femeia se chirci de durere. Se atinsese de ea ca un medic, aşa cum făcuse şi ea de nenumărate ori cu bătrâna.

— Vrei un somnifer ?

De ciudă, îl refuză categoric.

— Noapte bună !

Uşa nu mai scârţâia ca pe vremea tatălui ei, închizân- du-se în tăcere, dar Iza percepu concomitent ambele ipostaze : şi mişcarea lentă, silenţioasă de acum, şi scârţâitul strident de odinioară. Tremura, aşadar, sub plapumă, sub influenţa celor două trăiri dureroase. Noaptea se dovedi blajină, neaşteptat de blajină pentru o noapte ds toamnă târzie, fâlfâind peste grădină aripi mari, mângâie- toare.

III

Nu reuşi să adoarmă decât spre dimineaţă, după ce ore în şir plutiră halucinant în jurul ei tot felul de imagini si amintiri tulburătoare.

Imaginea lui Vince o speria cel mai puţin, pentru că tatăl ei murise *logic,* aşa cum se moare de regulă în

urma unei boli incurabile, nu în Balzsamârok, în toiul scandalului iscat între un paznic de noapte şi un beţiv. Se gândi mult şi la Damokos, deşi acesta înnopta departe de ea, dincolo de drumul ce ducea prin pădure, la spital, pe acelaşi divan strimt pe care se întindea uneori şi profesorul atunci .când nu voia să-şi părăsească nicio clipă bolnavii. In noaptea aceea mama i se strecurase în suflet, conto- pihdu-se cu toată fiinţa ei şi-i şoptea la ureche frânturi de cuvinte, de fraze, de parcă ar fi sălăşluit înlăuntrurile ei cele mai intime. Un singur om se afla departe de ea, Antal, care dormea în ultima cameră, la numai câţiva paşi de ea, dar mai departe decât bolta cerească.

Dimineaţa se trezi obosită şi nu mai reuşi s-o evite pe Gică.

Când o văzu, Gică izbucni în plâns, mozolind-o cu lacrimile sale şi pe faţă, şi pe rochie. In mod inexplicabil condoleanţele stângace ale croitoresei îi făcură bine, pentru că femeia nu prididea să-i spună cât de fericită şi de mulţumită fusese biata Etelka şi ce nenorocire prăvălise

pe capul lor accidentul ei tragic. în condiţii normale Iza n-o prea preţuia pe Gică, apucăturile şi afirmaţiile ciudate ale acesteia o scoteau din sărite — ba că nu e dispusă în ruptul capului să îmbrace decât rochii negre, ba că nu face focul în casă înainte de căderea primei zăpezi...

Se miră ea însăşi de afecţiunea cu care o primi de data aceasta pe Gică. O biată fată bătrână,singuratică, ce n-o ducea deloc uşor, care o cunoscuse foarte bine pe bă- trână, nu putea face afirmaţii gratuite despre ea.

Antal turnă cafeaua aburindă în ceşcuţe, la fel ca odinioară, în timpul căsniciei, el fiind cel care pregătea cafeaua în fiece dimineaţă. Când să-i toarne şi Gicuţei, care turiiia de zor, ridică pentru o clipă privirile spre ea, dar râmase încremenit, cu ibricul suspendat undeva la jumătatea drumului. Vizibil marcată, croitoreasa aduse cu ea pe o tavă de porţelan fursecurile şi rămăşiţele puiului prăjit, cu intenţia vădită de a preda familiei, cu un ultim şi palpabil mesaj al defunctei, moştenirea în posesia căreia intrase cu totul întâmplător şi

care li se cuvenea de drept. Iza nu izbuti nici măcar să se uite la tavă şi nici Gică nu se atinse nici de fursecuri, nici de pui, deşi era bine cunoscută lăcomia cu care se repezea la tot ceea ce-i pica gratis în mina. Antal se dezmetici repede. Turnă cafeaua, întinse mâna spre tavă, luă un fursec şi muşcă cu poftă din el, de parcă ar fi dorit să mai simtă o dată plăcerea unui anume gust de care n-avea să se mai bucure niciodată în viaţă. Ronţăi trist şi cu evlavie.

Domokos îşi făcu apariţia în jurul orei nouă, exaltat de frumuseţea pădurii, de tot ceea ce văzuse la spital. Schimbase câteva vorbe şi cu profesorul Dekker. Gică, la rândul ei, pentru care apariţia logodnicului din capitală însemna întrucâtva atenuarea atmosferei de doliu, îl sorbea pur şi simplu din priviri.

La miliţie se duseră cu toţii în maşina lui Domokos, Gică fiind de-a dreptul ameţită de fericire că se putea plimba cu maşina. La urcare, Iza strecură priviri neliniştite spre băcănia lui Kolman, înspăimântata la gândul că băcanul şi-ar fi putut face

apariţia dintr-o clipă în alta, jftcepând să turuie, cu ochii înlăcrimaţi şi mustaţa tremu- rândă cine ştie ce ¡texte de condoleanţă. Dar băcanul nu apăru şi nici vânzătorul de ziare nu era la locul său, lunea de regulă obişnuind să stea în chioşcul său doar vreo jumătate de oră în jurul prânzului. După ce traversară piaţeta, Iza răsuflă uşurată, de parcă ar fi reuşit să scape de cine ştie ce pericol grav.

Prima persoană pe care o văzu la miliţie fu Lidia. De data asta purta mănuşi, deşi păstrase în amintire mai cu- rând degetele fetei, degetele uşor îndoite şi palmele moi, care se întinseră firesc, la moartea lui Vince, după plicul in care Iza pregătise o sumă mare de bani. „Fotografii ?“ — întrebase Lidia, iar inocenţa ei o scosese de-a dreptul din sărite pe Iza. Dar ce-şi imagina fetişcana asta ? Dacă datorită cine ştie cărei neînţelegeri stupide reuşise să capete tabloul cu moara cea veche, îi putea trece prin cap că o femeie ca ea, ditamai medic respectat, avea de gând s-o recompenseze în acelaşi mod, cu

nişte fotografii ? Fotografii ? — îşi zise Liza, la urma urmelor putea să le spună cum dorea ! Ce-i drept, Iza îi detesta din suflet pe colegii care trăgeau cu ochiul spre pacienţi în aşteptarea unor recompense materiale ori de câte ori reuşeau să le *aranjeze* câte un loc în sanatoriu, dar era totodată convinsă că fata făcuse pentru tatăl ei totul, oferindu-i din fiinţa ei mult mai mult decât i-ar fi cerut toate preceptele şi regulamentele medicale. Şi, cum un astfel de efort se cuvenea răsplătit, o şi făcuse dezinvolt.

Gând îi dădu plicul, Antal era de faţă şi se înroşi până în vârful urechilor, astfel că momentul păru deosebit de penibil. Lidia nu puse plicul în buzunar, cum s-ar fi cuvenit, ci îl deschise pe loc, acolo, în faţa lor, cu o grabă ciudată şi cu o curiozitate aproape copilărească, Iza nea- pucând să-i spună să n-o facă, sau cel puţin nu în prezenţa lui Antal. In definitiv, ştiau toţi trei că Lidia n-avea voie să primească bani de la nimeni. După ce rupse plicul şi văzu teancul de sute, Lidia încremeni pur şi simplu, în timp

ce Iza abia atunci îşi dădu seama că asistenta se aşteptase într-adevăr să găsească fotografii în plic şi nu bani, de parcă din cine ştie ce motive inexplicabile ar fi dorit să păstreze imortalizate trăsăturile de odinioară ale celui care fusese Vince. Desluşise atunci ceva înspăimân- tător pe chipul livid al Lidiei, ca şi în gestul aproape reflex al lui Antal, care le întoarse spatele şi se repezi la fereastră, cufundându-şi privirile în panorama parcului. Asistenta puse plicul pe marginea caloriferului şi se îndepărtă grăbită, fără să le fi adresat vreo vorbă. Plicul prinse imediat a se îngălbeni de căldură, gata-gata să se prăjească de-a binelea. Se aflau atunci la parter, pe coridorul „B“, foarte aproape de cazane şi din cauza asta caloriferele erau foarte fierbinţi.

După plecarea Lidiei, Antal se întoarse, luă plicul de pe calorifer, deschise poşeta Izei şi-l strecură înăuntru, fără să scoată o vorbă. Iza, la rândul ei, plecă de acolo de parcă ar fi fost biciuită şi legată apoi la stâlpul infamiei din piaţa centrală. De ce o fi ţinut morţiş asistenta aia neghioabă

să-i rămână datoare, atâta vreme cât ea nu putea suferi poliţele neachitate şi de ce i-o fi dat dreptate Antal, prin tăcerea lui ostentativă şi buzele strânse de supărare ? Dar ce-ar fi vrut cei doi, să-i dea ei o lecţie despice morala nouă ? O ştia prea bine şi ea, n-avea nevoie.de ajutorul nimănui ! Iza îi era sincer recunoscătoare Lidiei pentru răbdarea, conştiinciozitatea şi devotamentul ei, fiind totodată conştientă de faptul că Vince o îndrăgise în mod deosebit. Dar lecţia fusese mult prea usturătoare. Ruşinea o năpădi cu toată povara ei înspăimântătoare. Nici n-apucă să-şi ia rămas-bun de la Antal, că o şi rupse la fugă spre ieşire.

Ciudat, dar când intrară la miliţie, Antal îşi aduse aminte de acelaşi moment penibil de la spital. Lidia stătea în aceeaşi poziţie, tot pe un coridor şi tot lângă un calorifer, având chiar în mână un petic de hârtie, probabil citaţia primită de la miliţie. In ziua aceea de martie o căutase mult, întrebând în dreapta şi în stânga de ea, dar nimeni din secţie nu ştia unde anume dispăruse fata. Dădu

peste ea cu totul întâmplător, la farmacie, unde intrase, după spusele ei, să-i dea o mina de ajutor unei prietene care lucra la laborator. Laboranta fusese chemată apoi la telefon, iar ei rămaseră singuri. Se apropie de ea şi-i puse mâna pe umăr, fără să fi scos o vorbă măcar. Lidia stătea cu spatele la el şi clătea nişte eprubete, aplecată peste chiuvetă. Cu capul descoperit, fără obişnuita beretă, nu i se vedea decât linia gâtului, ce dispărea undeva sub părul adunat.

O fi avut el Vince un motiv, dacă îi lăsase tabloul cu moara cea veche !

Se simţea foarte stânjenit şi n-ar fi dorit în ruptul capului s-o lase pe fată să creadă că familia voise să-i răsplătească prin câteva amărâte sute de forinţi strădaniile, grija neostoită şi nopţile de veghe petrecute la căpătâiul lui Vince. Acela fusese în principal momentul în care se decise soarta lor. Fata se întoarse alene, neîndrăznind să-l privească pe Antal. Avea lacrimi în ochi. Aşa se făcu, că Lidia fu prima fiinţă căreia încercă să-i explice comportamentul Izei. Chipul

răvăşit al fetei, compasiunea resimţită faţă de ea, străduania de a o consola într-un fel pentru ofensa ce i se adusese, ca şi acel ceva inexplicabil atunci chiar şi pentru el, îl determină să iasă din muţenia lui proverbială. La urma urmelor, Lidia avea dreptul să ştie că ea putea face cuiva un serviciu care putea fi acceptat şi răsplătit firesc, nu prin cine ştie ce *atenţii* materiale, ci printr-un simplu şi tot atât de firesc *mulţumesc.*

Plecară împreună spre casă. Prima lor discuţie omenească, nu profesională, se dovedi destul de lungă, cu pauze dese şi mari, dar când părăsiră drumul de pădure şi apucară pe strada ce ducea spre centru, ochii Lidiei mai erau încă plini de lacrimi. Drumul parcurs avea aromă de pământ jilav, de rădăcini şi vreascuri, iar ramurile dezgolite ale copacilor erau stăpânite de fiori stranii şi tremur nervos.

Se aflau acolo, la miliţie, opt oameni : Antal, Domokos, Gică, asistenta, paznicul — un om în vârstă, cam zbârlit, cu o căciulă ascuţită pe cap, îmbrăcat într-o şubă, peste care

era azvârlită şi o mantie de ploaie — şi un tinerel deşirat, ras proaspăt, în haină de piele, care se holba întruna la Iza, bolborosind ceva numai de el ştiut. „Beţivul“ — gândi Iza, numai că de data asta era perfect treaz şi speriat din cale-afară. Lângă ei, cam somnoros, medicul de gardă de pe salvarea care fusese de serviciu cu o noapte în urmă.

Ofiţerul care-i primi se dovedi cu tact, atent şi plin de compasiune. Spuse ceva despre propria-i mamă şi cât de dureros ar fi pentru el dacă ar fi nevoit să treacă prin- tr-o încercare asemănătoare, după care îi strânse mâna Izei, explicându-i de zor cât. de mult o înţelegea că nu venise singură, ci însoţită de Domokos. Fata în uniformă, care stătea la o masă alăturată, se ridică la rândul ei şi-i strânse şi ea mina. Compasiunea manifestată de oamenii străini din jurul ei o îngrozi pe Iza, făcând-o să devină rigidă şi băţoasă. Ce se tot holbau oamenii ăştia la ea ? Mai bine să înceapă cu întrebările şi să lase pentru altă dată privirile astea încărcate de milă. Nu ajungea durerea

ei ? Li- <%' nu dădu mina cu nimeni, pe Iza salutând-o tot cu o simplă înclinare a capului. Domokos rămase uimit de florile înşirate una lângă alta de-a lungul ferestrelor. Într-un colţ, zări chiar şi o stropitoare. „Oare cine o fi având grijă de flori, bărbatul sau femeia ?“ — se întrebă el.

Prezenţa Lidiei păru cu totul inexplicabilă Izei. La urma urmelor, ce căuta ea acolo ? Gică fu singura care înţelese că prezenţa asistentei nu i se părea firească nici Izei, nici lui Domokos.

— E logodnica lui Antal, şopti ea la urechea Izei. E cea care va locui de acum încolo în casa aia frumoasă.

Iza simţi cum se sufocă.

Lidia nu arătă prin nimic că s-ar fi bucurat de triumful ei şi nici nu se lipi strâns de Antal. Stătea pironită locului, cu privirile în podea. Care va să zică, asta era explicaţia pluralului folosit de Antal în ajun ! Noaptea trecută oraşul fusese acoperit de o ceaţă densă, gălbuie. Iza îşi imagină silueta celor doi cutreierând oraşul în căutarea bătrânei şi încercând pe la toate casele cunoscuţilor la care

aceasta ar fi putut eventual intra. După cină, Antal se dusese probabil la Lidia şi se întorsese desigur tot cu ea acasă. Se uită din nou la ea, de data asta cu alţi ochi decât o făcuse la intrare, sau cu câteva luni în urmă, când încercase să-i dea blestemaţii ăia de bani.

Se izbea în viaţă pentru a doua oară de fata asta. Părea că cineva trăsese în jurul lor un cerc imaginar din care niciuna, nici cealaltă nu reuşea să iasă cu niciun chip. Nu simţea durere, doar o mânie surdă, de parcă i-ar fi intrat un ghimpe în suflet. Antal o iubea pe Lidia, i se citise limpede în ochi când o salută afectuos, cu vocea tremurândă, trupul său masiv radiind parcă o căldură molcomă. De unde aflase Lidia formula magică pe care ea nu reuşise s-o afle niciodată ? Ce era acel ceva pe care Lidia i-1 oferise în plus faţă de ea ? Când se aşezară, Domokos o strânse de mână, un gest cald, care-i dădea oarecare siguranţă. încercă să se reculeagă, muşcându-şi buzele ca să nu tremure.

Interogatoriul nu dură mult.

Iza ascultă cu multă atenţie raportul medicului legist, recepţionând cu o tristă siguranţă terminologia medicală prea bine cunoscută : leziuni interne, fractura bazei craniene. Moartea se instalase la două ore după anunţarea salvării. Victima accidentului mortal nu mai reuşise să scoată nicio vorbă, în afară unor frânturi de cuvinte neinteligibile.

Treptat-treptat ziua bătrânei se recompuse aidoma uniii mozaic.

Mărturia Gicuţei, colorată de scurte tânguiri, se dovedi cât se poate de plastică şi atotcuprinzătoare. Cei prezenţi aproape că o şi văzură aievea pe bătrâna Szocs cum îşi căra prin curte valiza elegantă din piele şi sacoşa cea neagră, retrăgându-se apoi lângă sobă, înfăşurată în mantia neterminată a pastorului. O văzură mai apoi la cioplitor, entuziasmată de frumuseţea monumentului funerar — „se făcuse albă ca varul, atât de mult i-a plăcut“ — sorbind mai târziu câteva linguri de supă şi ciugulind din puiul prăjit — „emoţiile după-^am iezii fuseseră mult prea mari“ —, cufundată apoi în scaunul de lângă

sobă şi păşind mărunţel în urma lui Antal, la invitaţia formulată de acesta.

— Cum a chemat-o, s-a şi sculat să plece cu el, se tânguia Gică. Dacă n-ar fi plecat aseară, ar trăi şi azi, biata de ea.

Afirmaţia croitoresei era, desigur, perfect adevărată. Antal îşi plecă fruntea, ferindu-şi privirile de Iza, care se uită la el insistent când i se dădu cuvântul. Se arătă uimită că mama ei îl urmase imediat pe Antal, cedând insistenţelor sale de a-şi petrece noaptea în casa aceea, deşi era conştientă, mai mult ca oricine, cât de mult ţinuse ea la Antal. Dar afirmaţia că luase masa împreună cu el, spălând apoi şi vasele, o uluia de-a binelea. In ce priveşte baia, ei bine, bătrâna nu făcuse niciodată baie singură, asta depăşea orice limite ! Acasă, la Budapesta, nici nu îndrăznise vreodată să se atingă măcar de boiler, ceea ce auzise Iza părându-i-se aproape tot atât de incredibil ca şi faptul că nu mai era în viaţă.

Tot ceea ce urmă depoziţiei Izei nu erau decât simple supoziţii.

Din relatările lui Antal reieşea că, în momentul când plecase în oraş, nici nu se gândise măcar că bătrâna ar fi putut părăsi casa, nu de altceva, dar era destul de târziu şi pe deasupra mai era şi o ceaţă cumplită, iar la plecare încuiase poarta. De unde era să ştie că bătrâna păstrase cheile, care fuseseră ulterior descoperite în buzunarul paltonului, legate cu o fundiţă de catifea. „Erau cheile ei, îşi spuse Iza, marcată de o tristeţe profundă. Nu mi-a spus niciodată că le-a păstrat. M-a păcălit. De ce le-o fi păstrat ? Ce-o fi sperat ? La urma urmelor, de ce ascunde cineva nişte chei vechi, aproape ruginite ?“

Ofiţerul de miliţie nu se dovedise interesat să afle cauzele pentru care plecase Antal de acasă cu o seară înainte şi de ce se întorsese apoi cu Lidia. Se gândi, desigur, la cu totul altceva, dar Antal dezvălui singur motivele pentru care intenţiona să realizeze încă în seara cu pricina întâlnirea logodnicei sale cu bătrâna Szocs, mărturisind propunerea pe care voia să i-o facă. Auzindu-1, Do- mokos îl privi mirat, ca şi Iza, de altfel, care

îşi întoarse apoi privirile, încercând să descifreze — pentru a câta oară ? — modelul nu prea complicat de pe propria-i poşetă. Gică tuşi semnificativ, necăjindu-se şi distrându-se totodată în sinea ei pe seama celor auzite. Ce bleg putea fi bietul Antal ! Cum a putut s-o ia în serios când l-a ameninţat că avea de gând să-l părăsească în ziua în care se va fi însurat ? Şi ce idee năstruşnică, s-o cheme pe bătrâna să-i facă tot menajul, când ştia prea bine că biata femeie nu-şi vedea capul de noianul de treburi pe care le avea în capitală ! Că doar nu era nebună să accepte ? Că toate voia să le aibă aparul ăsta, şi casa, şi curtea, şi grădina, şi acum, iată, o voia şi pe biata Etelka. Ei, de acum n-avea decât să alerge după ea, dacă o mai putea ajunge !

Iza simţea că nu mai rezistă, paharul se umpluse definitiv.

îşi ascunse faţa în palmele înmănuşate şi izbucni în plâns. Antal, cel de altădată, bărbatul de care divorţase şi care plecase din casă cu două geamantane, fără să arunce măcar o privire în urmă, indiferent ori

poate chiar fe - ricit de calea aleasă de el însuşi, aşadar Antal, viitorul soţ al Lidiei şi actualul proprietar al casei ce fusese până mai ieri a familiei Szocs, pierise în clipa aceea din viaţa ei definitiv şi irevocabil, de parcă s-ar fi spulberat în vânt, ori s-ar fi îngropat în adâncul pământului. Un asemenea om nu merita păstrat nici măcar printre amintirile neînsemnate, propunerea lui era o jignire în primul rând la adresa lui Vince, care bătuse an de an străzile oraşului cu o sumă de bani adunată uneori cu greu, şi asta numai ca să-i asigure elevului Antal Antal banii necesari pentru.cărţi, apoi la adresa bătrânei, pe care intenţionase s-o transforme în servitoare, dar mai ales la adresa ei, a fostei sale soţii, pentru că era în stare să-şi întemeieze un alt cămin chiar în fosta lor casă.

Numai că în aceeaşi clipă la fel de crudă şi necruţătoare ca şi procesul de dezintegrare a ţesuturilor unui organism viu, clipă ale cărei revelaţii treziseră în sufletul Izei un ecou atât de puternic, încât o făcu să tremure de durere, se mai petrecu un proces

tot atât de complicat. Bătrâna, care, deşi zăcea moartă, cu braţele încrucişate pe piept, era totuşi cât se poate de vie şi de prezentă in sufletul ei, că doar nu trecuseră decât două zile de eând

0 **urcase în tren şi o văzuse cărând sacoşa şi fluturându-şi batista, trăirile nemijlocit legate de persoana ei plutind încă proaspete deasupra tuturor asemenea unui stol de păsări cu aripile larg deschise, bătrâna, aşadar, îşi încleştă în sfârşit pe veci braţele pe piept şi, pe cât de neastâmpă- rata şi neîmpăcată se dovedise până atunci, pe atât de calmă şi de liniştită devenise acum, dispărând pentru totdeauna în nefiinţă. Atunci, în clipele acelea, realiză Iza nu numai cu raţiunea, ci şi cu sufletul, că mama sa. nu mai exista, ceea ce paradoxal, o făcu să recepţioneze cu mai puţină durere dispariţia ei. Din clipa aceea, fără să-şi fi dat seama, începu procesul de vindecare. Îşi dezlipi mâinile de pe faţă, fiind de acum în stare să privească drept înainte. Ofiţerul de miliţie se uita nedumerit la ei. Avea în**

faţa lui o ecuaţie familială destul de complicată, cu un fost ginere şi două cupluri în devenire. Chipul Izei
1 **se păru enigmatic tocmai pentru că în ochii ei, pe lângă tristeţea şi durerea sinceră, remarcase o furie şi o revoltă ieşite din comun.**

Iza ştia prea bine că bătrâna ar fi fost în stare s-o părăsească în cazul în care Antal ar fi chemat-o, pentru că ţinuse deosebit de mult la el, ar fi părăsit-o, de bună seamă, dându-i o explicaţie naivă şi copilărească, legată fie de Căpitan, bătrân şi astmatic, care trebuia îngrijit, bietul de el, fie de vechiturile din pod, care — vezi doamne — trebuiau puse la punct. Da, ar fi fost în stare s-o părăsească numai să-şi poată recăpăta vechile strădchini şi ulcele şi să-şi mai facă de lucru prin magazia de lemne. „Câtă lipsă de recunoştinţă. Doamne, câtă lipsă de recunoştinţă din partea ei ! Ar fi fost în stare să mă vândă pe un baston din lemn de vişin şi o sită amărâtă de tutun. De când mă ştiu am făcut tot ce-am putut pentru ea, uneori peste puterile şi posibilităţile mele, i-am oferit chiar totul, împărţindu-mi

propria-mi viaţă cu a ei, ceea ce nu poţi face cu adevărat nici măcar cu bărbatul tău, iar ea, ingrata, şi-a iubit mai mult vechiturile din pod decât pe mine !“

Bătrâna îşi mai făcu o dată, pentru ultima oară în viaţa Izei, apariţia, zvâcnind din încremenirea veşnică drept în faţa ei. Stătu câteva clipe cu ochii ei albaştri şi întrebători aţintiţi spre ea, după care se întoarse şi dispăru în neant, la fel ca toţi ceilalţi morţi. Iza se îndreptă din spate, rezemându-se de spătarul scaunului, căută apoi o ţigară şi o aprinse, ştergându-se între timp la ochi. Imaginea lui Antal, a Lidiei şi a bătrânei, instalaţi în vechea lor casă, — Vince lipsea numai pentru că fusese smuls din mijlocul lor de necruţătoarea boală —, a tuturor încadraţi în imaginea unei citadele gata-gata să înghită micul orăşel de provincie, prinse pentru o clipă contururi reale, dar numai pentru o clipă, după care se şi nărui, pentru că planurile lui Antal dăduseră greş, deşi făcuse imposibilul s-o elimine pe ea din tot ceea ce fusese odinioară legat

şi de fiinţa ei. „Ai murit, mamă — gândi Iza cu acea tristeţe impersonală pe care o încearcă omul faţă de nişte fiinţe dragi, decedate cu decenii în urmă — pentru că Balzsamârok şi Anital, şi toate obiectele astea neghioabe s-au dovedit mai puternice decât dragostea pe care ţi-am purtat-o eu. Ai murit, scumpa mea, cu toate că am încercat să fac totul pentru tine, chiar şi imposibilul, dar tu n-ai ştiut ce să faci cu dragostea. Eu una sânit nevinovată.“

Domokos se întoarse spre Antal şi spre Lidia, făcând să scârţâie îngrozitor scaunul pe care stătea. Pe Antal nu-1 vedea decât din profil, dar asistenta, despre care habai n-avea că avusese odinioară un rol anume în viaţa familiei, stătea însă chiar în faţa lui. „Femeia asta este contrariul Izei, gândi el, mobilă, sensibilă şi pasională, capabilă să fie mereu alta. Nu prea sunt convins că poate lăsa omul să lucreze ; dacă i se pare ceva cu adevărat important, cu siguranţă că nu-1 lasă în pace. Ba chiar cred că e în stare să facă scandal şi să gesticuleze de mama focului până ce

reuşeşte să clarifice lucrurile.“

Gică se dezlănţuise. încerca să atragă cu orice preţ atenţia tuturor asupra ei, aşa încât era cu neputinţă ca cineva să facă abstracţie de ea. Iza se lăsă iar pe spate, răsuflând din greu în timp ce o asculta cum îşi turuie spusele nu lipsite de o oarecare culoare. Vorbea tare şi gesticula, încercând să demonstreze cât de absurdă fusese propunerea lui Antal, drept pentru care înşiră o listă întreagă de persoane care ar fi putut depune mărturie în acest sens. Se referi la Kolman, deşi nu-1 putea suferi, la vânzătorul de ziare, la învăţătoare, la toţi lucrătorii spitalului care o cunoscuseră pe Iza, ba chiar şi la profesorul Dekker, ditamai deţinător al premiului Kossuth. Că doar ştia o lume întreagă ce viaţă dusese defuncta la fiica ei cea bună, care nu prididise cu ani în urmă să-i trimită o groază de bani. Şapte vieţi dacă ar fi avut şi tot n-ar fi reuşit să răsplătească tot efortul supraomenesc al micuţei Iza. Aşa un copil deosebit nici că a mai avut vreodată cineva. Nici nu l-a înmormântat bine pe taică-

său, că a şi luat-o la ea pe maică-sa, numai să n-o lase singură şi părăsită de lume. O luase, biata de ea, din sărăcie, ducând-o la un trai mai bun, ba i-a luat chiar şi o slujnică, să nu se spetească de prea multă muncă. Chiar şi acum, când venise acasă pentru câteva zile, era îmbrăcată de ţi-era mai mare dragul să priveşti la ea : palton nou- nouţ, fular de mohair, pălărie modernă, ce mai ! Aşa o mamă fericită n-a mai trăit pe pământ vreodată. Cită vreme stătuse la ea, vorbise puţin, că deh, aşa sunt bă-trânii, obosesc repede, dar când prindea grai, numai de fiică-sa vorbea, despre care avea numai cuvinte de laudă. Trăia la Pesta ca în rai. Păi n-ar fi fost toantă s-o părăsească pe Iza şi să revină aici, schimbând raiul pe o viaţă de infern ?

Beţivul dădea semne de nervozitate, suflându-şi întruna nasul. Paznicul la rândul său tuşea de zor. Anital se înroşi tot, de parcă cineva l-ar fi pălmuit zdravăn, în timp ce Lidia îşi ridică şi ea privirile pentru întâiaşi dată de când venise acolo. Se uită la Gică, vrând parcă să-i spună ceva, dar

renunţă. Iza respira, respira întruna, liniştindu- se vizibil. Simţea că o îndrăgeşte pe Gică tot mai mult.

Domokos, care lucra şi trăia din cuvinte, ele făcând parte din însăşi meseria sa, prin urmare fiind nevoiit să le urmărească mereu sensul adevărat, începu să priceapă ce anume se întâmplase cu bătrâna. Cuvintele entuziaste ale Gicuţei se întoarseră tocmai pe dos, dezvăluindu-şi adevăratele înţelesuri. înghiţi parcă un nod amar.

Ofiţerul de miliţie se declară mulţumit că problema se limpezise, mărturisindu-le celor prezenţi că. discuţia iniţiată de el urmărise să stabilească dacă nu cumva există şi posibilitatea ca Etelka Szocs să nu fi fost victima unui accident mortal, ci să fi voit ea însăşi să se sinucidă. Beţivul şi paznicul îi sorbeau fiecare cuvânt, aştep- tind plini de speranţe verdictul ofiţerului. Privirile scriitorului se îndreptară spre ei. Nu mai văzuse cu atâta acuitate în viaţa lui asemenea chipuri de oameni. „Dă Doamne să se fi sinucis !“ — se rugau privirile beţivului. „Măcar de s-ar fi

sinucis !“ — gândea la rândul său şi paznicul.

Le veni rândul să vorbească. Cu ajutorul depoziţiilor acestora, începu să se destrame şi ceaţa aşternută pe faptele bătrânei. Cu ajutorul Gicuţei şi al lui Antal reuşiseră să reconstituie drumul parcurs de bătrâna din clipa în care ieşise din casă, până în momentul apariţiei în zona noului cartier. Drumul fusese parcurs pe jos, sau cu tramvaiul, dar din moment ce nu venea dinspre Bulevardul Râkoczy, ci din sens opus, luase cu siguranţă tramvaiul. Paznicul îşi depăna cu greu depoziţia, dar asistenţa o şi văzu tropăind prin jurul fântânii, jucându-se cu mâinile prin apă. Beţivul îşi trăgea nasul întruna, jenat că nu-şi amintea de nimic, nici de paznic, nici de bătrâna. îşi înecase amarul la cârciumă din colţ şi din clipa în care o luă spre casă, trecând prin cartierul Balzsamârok, nu reuşea să-şi amintească decât de nişte amănunte nesemnificative. în orice caz, îşi amintea că era o noapte cumplită şi o ceaţă neobişnuită, brună, densă şi lipicioasă.

Depoziţia paznicului, făcută cu teamă şi dese opinteli, era vizibil marcată de gândul său obsedant : „Dă Doamne, să nu fi fost accident ! Numai accident să nu fi fost !“

— Balzsamârok nu-i loc potrivit pentru plimbări, bolborosi el fără chef. Pe acolo nu trece decât cel ce-i nevoit s-o facă, nicidecum noaptea.

Fraza, asemenea unui obiect lipsit de greutate, rămase suspendată în aer, undeva printre chipurile ce se întoar-1 seră întrebătoare unul spre altul.

Vocea Izei răsună calmă, dar tăioasă. Domokos se în- fioră de groază, auzind cum devenea publică fermecătoarea poveste de dragoste a celor doi bătrâni, imortalizată în consemnările serbede ale unui proces-verbal, nu de altceva, dar fata de la masa învecinată scrisese în procesul ei verbal că au fost odată în oraşul acela doi tineri, o fată şi un băiat, care se sărutau prin parcuri, — spre deosebire de alţii —, astfel încât Balzsamârok putea constitui pentru bătrâna un minunat loc de promenadă, mai ales în seara zilei în care aşezase pe

mormântul soţului ei monumentul funerar ridicat în amintirea vieţii pe care o petrecuseră împreună. Urmărind pas cu pas concluziile ce se prefigurau în prezenţa lui, scriitorul înmărmuri de spaimă. Care va să zică, o bătrânică fericită, îngrijită şi mulţumită, îmbrăcată într-un palton cu guler de blană, minată de durerea recent renăscută, se hotărăşte să mai facă o plimbare prin locurile primelor sale bucurii, gân- diodu-se totodată la mândreţea ei de fată, bună, milostivă şi grijulie, lăsată moştenire de neuitatul ei soţ tocmai pentru ca să aibă grijă de bătrâneţile ei fericite. Şi, cum era cam timidă şi fricoasă, ca orice bătrân de seama ei, dar şi un pic vanitoasă, pentru că, deşi cu vederea slăbită, nu-şi pusese ochelarii nici măcar într-o seară înnegurată de ceaţă, ca aceea cu pricina, înspăimântată de discuţia care izbucnise în preajma ei, dispăru în ceaţă, prăbuşindu-«e în neant de la înălţimea vieţii fericite, presărată de atâtea şi atâtea bucurii, pe care o dusese lingă fiica ei dragă.

Revoltat de cele auzite, Domokos

simţea că era pe punctul să izbucnească în urlete de indignare.

— Ce să-i faci, exclamă cu tristeţe ofiţerul, amintirile ! Era bătrâna, sărmana ! Acum totul e limpede.

— Părinţii mei, şopti Iza, marcată de o durere sinceră, n-au fost nişte oameni moderni. Nici tata, nici mama, biata de ea.

— Cred că asta e tot, spuse ofiţerul. Vă rog să primiţi încă o dată condoleanţele mele.

Se plecă în faţa fzei şi-i strânse mina. Deodată beţivul îşi acoperi faţa cu palmele şi izbucni în plâns, de parcă abia atunci ar fi realizat cu adevărat că provocase moartea unui om. Paznicul bâigui şi el cuvinte fără noimă, ca şi când ar fi stat de vorbă cu dulăul său. Medicul dispăruse, Gică îşi netezea paltonul, chicotind şi ridicând întruna din umeri, după care i se făcu ruşine şi îşi impuse imediat o figură spăşită, în timp ce Iza era copleşită de tristeţe, o tristeţe simplă şi ostenită, asemenea celui care încearcă zadarnic să-vşi construiască ceva, iar edificiul ridicat de-a lungul anilor cu atâta trudă şi migală se nă- ruieşte în cele

din urmă până la ultima cărămidă.

Domokos o urmări cu multă luciditate pe Iza, care, îngrozită şi disperată, ascunsă în spatele ruinelor bunăvoinţei sale batjocoritoare, se întoarse alene spre el, adre- sându-i un surâs recunoscător pentru că fusese alături de ea în asemenea momente grele. In spatele chipului radios al Gicuţei, în spatele vorbelor sale nătânge, care fluturau tot felul de paltoane nou-nouţe, fulare de mohair şi multe, foarte multe bancnote, se hlizea spre el, asemenea unui ecran luminos apărut în dreptul ochilor fără voia lui, întregul adevăr al cărui martor inconştient fusese la Budapesta, dar pe care îl reconstituise pas cu pas abia în cursul anchetei de la miliţie. „Gata, s-a terminat ! — gân- di Domokos. Hotărârea a fost luată definitiv si irevocabil !“

Antal ajunse în imediata apropiere a Lidiei, umerii lor erau aproape lipiţi. Chipul lui, aidoma unui idol sculptat, era copleşit de durere. Lidia, cu spatele la rafturile încărcate cu flori, înconjurată de nimbul florilor din glastre, purta parcă stingheră

rochia pompoasă de mireasă a toamnei, care i se potrivea tot atât de puţin ca şi un penaj multicolor sau nişte flori de lămâiţa strecurate în părul său bogat. Singurul lucru care i s-ar fi potrivit în clipa aceea, ar fi fost o balanţă în mâna stingă şi o spadă lucitoare în cea dreaptă.

Se văzură în cele din urmă nevoiţi să-şi rostească fiecare numele, adresa, locul naşterii. Strecurată sub braţul lui Domokos, mina Izei zvâcni, fără voie, în clipa în care auzi datele asistentei : Lidia Takâcs, născută la cinci octombrie o mie nouă sute treizeci şi doi, la Karikâsgyud.

IV

Lidia se uită cu obiectivitate la chipul Izei pentru prima oară de când o cunoştea.

O întâlnise întâiaşi dată la două luni după ce se angajase la spital. De atunci, de câte ori o zărea pe coridor, o cuprindea un fel de cucernică admiraţie. De altfel, la începutul carierei, ori de câte ori se afla în preajma unui medic, încerca sentimente asemănătoare, pentru că medicul era cel care-i putea spune ce

avea de făcut ca să salveze viaţa cuiva, numai că în cazul Izei această admiraţie lua proporţii deosebite, zidurile spitalului păstrân- du-î încă viu renumele chiar şi după mutarea ei în capitală. Surorile şi asistentele mai vechi vorbeau deseori despre ea ; odată, când intră cu nişte, treburi în cabinetul profesorului Dekker, colegele îi şi arătară fotografia, spu- nându-i că aceasta era doctoriţa Szocs, care lucrase până nu demult la reumatologie, eleva favorită a pi'ofesorului şi fosta soţie a lui Antal Antal.

Iza venea deseori în vizită la fostul loc de muncă, astfel că Lidia putea s-o vadă aproape lună de lună. Lidia o adora, imaginându-şi chipul ei încadrat de panorama staţiunii' Dorozs, cu izvoarele sale bogate şi construcţiile noi din sticlă şi beton. „Ce curajoasă a fost în timpul războiului ! “ — auzea Lidia de 1p cei care luaseră parte la acţiunile de sabotaj de la clinică. „Ce harnică şi neobosită s-a dovedit în timpul reconstrucţiei!“ — ziceau foştii ei colegi de muncă. Cei care

frecventaseră cursurilt şi seminariile împreună cu ea îi lăudau sârguinţă, isteţimea si capacitatea de discernământ, iar toţi cei care o cunoscuseră, nu pridideau să-i demonstreze ce femeie cumsecade era şi cât de mult ţinea la părinţii ei.

Aşa se face că Lidia o alese pe Iza drept model de viaţă.

De câte ori sosea Iza de la Budapesta şi îl auzea pe portar telefonând pe la toate secţiile şi etajele, anunţând că sosise „doamna doctor Szocs“, Lidia se posta undeva prin preajma liftului, ca s-o poată saluta printre cei dinţii. Avea senzaţia că omul devenea mai bun în preajma ei chiar şi atunci când o auzea rostind nişte vorbe banale, de genul : „Dar ce faceţi dumneavoastră cu plantele astea, de se dezvoltă atât de frumos ?“

Mai târziu se îndrăgosti de Antal, astfel încât sentimentele ei faţă de Iza deveniră ceva mai complexe.

Cei de la clinică ştiau foarte bine cine era vinovat pentru destrămarea cuplului Antal—Szocs, aşa cum se ştiau multe despre toţi cei care trecuseră într-un fel sau altul prin

clădirea spitalului, indiferent dacă erau lucrători ori pacienţi, ba chiar şi despre membrii de familie ai acestora se cunoşteau destule amănunte. De altfel, Iza nici nu încercase să ascundă cele întâmplate, nici nu-i trecuse măcar prin minte că adevărul nu era prea măgulitor pentru ea. Colegii, prietenii care încercau s-o des- coasă c*u prilejul unei gărzi comune, primeau toţi acelaşi răspuns invariabil : „Asta-i dorinţa lui Antal“. Dekker înjura de mama focului, oamenii dădeau nemulţumiţi din cap, astfel că Antal fu înconjurat o bună perioadă de timp de o antipatie generală, chiar şi colegii mai apropiaţi înstrăinându-se oarecum de el. Cineva, nu se ştie cine, formulase destul de plastic cauzele acestei antipatii : „Dacă Antal n-o găseşte potrivită pentru el nici pe Szocs, atunci cine ştie ce naiba şi-o mai fi închipuind despre noi !“

Urmă apoi plecarea Izei şi lucrurile intrară oarecum în normal. Antal nu se recăsători, iar cei de la clinică se văzură nevoiţi să creadă că se simţea mai bine singur, crezându-1 un soi de lup singuratic. „Treaba lui !“

spuneau prietenii mai apropiaţi cu destulă compasiune în glas, iar cei mai vârstnici apelau la itot felul de exemple, ca să demonstreze câte lucruri inexplicabile pot interveni într-o căsnicie, din pricina cărora convieţuirea devine uneori imposibilă. In definitiv, pe doctoriţa Szocs n-o cunoscuse nimeni ca femeie, trăind cu Antal încă din vremea studenţiei, aşa că... „naiba ştie !“

în cele din urmă, îl iertară toţi pe Antal, chiar şi profesorul Dekker.

In ce o priveşte pe Lidia, era de-a dreptul disperată că se îndrăgostise de omul care fusese cândva soţul Izei.

Iza era capabilă să le vorbească tuturor sincer, fără cine ştie ce complexe, Lidia însă nu se simţea în stare să se poarte dezinvolt decât cu bolnavii, mai cu seamă cu cei foarte gravi, care-u dădeau cel mai mult de lucru. în prezenţa acestora i se dezlega limba, deşi nu se ştia prea vorbăreaţă. Amintiri palpitante nu avea, rezultatele din timpul cursurilor de şcolarizare fuseseră bune, dar nu excelente, în vremea războiului fusese doar un copil, aşa că n-avusese ocazia

să se furişeze cu arme şi manifeste de-a lungul clădirilor publice, aşa cum o făcuse odinioară Iza. Ce-i drept, luase şi ea parte într-o vară la lucrările de regularizare a cursului apelor, dar o făcuseră atunci toţi tinerii din sat, ba chiar şi alţii din comunele învecinate, aşa că aportul său se dovedise o nimica toată faţă de realizările legate de Dorozs. De câte ori se schimba în haine civile, îşi privea fără chef părul blond şi ochii spălăciţi. Cu Iza era altceva, ea era brunetă şi avea ochii albaştri.

Ştia prea bine că dacă ar fi dorit cu orice chip, ar fi putut fi şi ea una dintre numeroasele fete care umblau cu Antal, numai că nu-şi dorea aşa ceva. Relaţiile amoroase ale lui Antal, raportate chiar şi la obiceiurile din-tr-un spital, erau de regulă mult prea trecătoare, creând celorlalţi senzaţia că nu aveau alt scop decât satisfacerea unor nevoi biologice. Dar ea nu se putea rezuma la atât, avea pretenţii mai mari. O interesau grijile şi problemele lui Antal, ar fi vrut să-l vadă indispus, disperat chiar, pentru ca să-il poată consola, să-i dea de

mâncare, dacă-i era foame, să-l ajute în muncă. Ar fi dorit să stea de vorbă cu Antal, să şi-l apropie dincolo de relaţiile trupeşti, să discute despre flori, despre vindecarea neaşteptată a unui pacient, ba chiar să-l consulte în legătură cu rochia pe care avea să şi-o facă sau să-l întrebe ce anume să citească în afara lucrărilor de specialitate. Lidia era, aşadar, naiv îndrăgostită de Antal, iar când deveni conştientă de dragostea ei, începu s-o privească cu alţi ochi şi pe doctoriţa Szocs.

O adora şi o invidia pe Iza, care, iată, dincolo de toate celelalte calităţi personale şi profesionale, cunoştea şi cu- vintul magic, capabil să trezească deopotrivă reacţia trupească şi sufletească a lui Antal. In condiţiuni normale nu s-ar fi temut să devină urmaşa oricărei alte femei într-o căsnicie, dar i se părea din capul locului imposibil să urmeze Izei atât în patul, cât şi la masa lui Antal. Dacă un bărbat s-a culcat cu Iza, gândea Lidia, n-o mai poate uita niciodată, iar dacă se întâmpla totuşi, asta înseamnă că o face doar demonstrativ şi că are

să raporteze apoi totul la faptele şi atitudinile Izei. Cine ar fi îndrăznit să se ia la întrecere cu asemenea amintiri ? Pe de altă parte, dacă cineva nu se mulţumise nici măcar cu Iza, cum era s-o bage în seamă tocmai pe ea ?

încercă, prin urmare, să înăbuşe în sufletul ei atracţia lipsită de orice perspectivă, de parcă s-ar fi războit cu cine ştie ce malformaţie congenitală, care poate fi remediată printr-un tratament medical adecvai sau printr-c simplă cură de gimnastică medicală. Dincolo de preocupările ei profesionale, suficient de încărcate şi deloc uşoare, i se ofereau destule ocazii să se întâlnească cu ceilalţi tineri, organizaţia de tineret din clinică având o activitate bogată şi variată. Se întâlnea, aşadar, cu ţinerii de seama ei, râdea şi se distra cu ei, mergea la cinematograf, vara la ştrand, iarna la săniuş, unde se bătea cu bulgări de zăpadă. Ba se şi sărutase, ca orice tânăr, pe banca aşezată în preajma bustului ridicat în memoria poetului local, dar când îşi dădu seama că Csere, tânărul

economist de la administraţia clinicii, mersese prea departe, făcân- du-i aluzii la căsătorie, se sperie şi se retrase o vreme, reproşându-şi că îl amăgise fără voia ei.

Gândul de a şi-l scoate pe Antal din suflet nu se dovedi prea lesne de realizat, nu de altceva, dar se întâlnea şi vorbea cu el zi de zi, chiar dacă dialogul lor se rezuma la câteva fraze banale, importante mai cu seamă pentru pacienţi şi tratamentele prescrise. îl vedea uneori la bufet, sau prin faţa spitalului, însoţit de câte o femeie căreia tocmai îi venise rândul s-o curteze. In asemenea ocazii încerca o revoltă blajină, întrebându-se ce naiba o fi găsit la aceste femei ? In definitiv, prin ce erau ele mai grozave ca ea ? Dar geloasă — o gelozie ciudată, încărcată de mândi'ie şi afecţiune totodată — nu devenea decât atunci când îşi făcea apariţia Iza şi o vedea intere- sându-se dintr-un motiv sau altul de Antal, chiar dacă în clipele acelea Antal era pe la bufet cu vreo femeie, sau mergea ţinându-se de mină cu ea pe vreuna dintre aleile parcului. De altfel, Antal dădea mâna

cu Iza aşa cum făcea de obicei cu bărbaţii, iar între patru ochi nu discutase niciodată cu ea, de fiecare dată fiind prezent şi profesorul Dekker.

Când îşi dădu seama că era de fapt geloasă pe o femeie care nu mai trăise cu fostul ei soţ de ani şi ani de zile, i se făcu ruşine de sine însăşi, fiind pe punctul de a izbucni chiar în plâns. La urma urmelor, sentimentele ce o dominau erau comice şi înduioşător de copilăreşti, pentru că, de câte ori îl vedea pe Antal cu Iza, suferea cumplit, dar era totodată fericită că avea iar posibilitatea să se afle sub acelaşi acoperiş cu doctoriţa Szocs. Aşa se face că admiraţia şi afecţiunea sa consecventă deveneau an de an tot mai subiective, îmbogăţindu-se totodată cu noi şi complexe sentimente.

Veni apoi o vreme când Lidia uită că dragostea ei era unilaterală, nefiind împărtăşită de Antal, perioadă începută în ziua în care Iza îl aduse pe tatăl său la spital, iar Antal le repartiză pe ea şi pe Gal Eszter să-l supravegheze pe fostul judecător. O

urmărea pe doctoriţa Szocs cum făcea tot felul de ghiduşii pe lângă pacientul ei drag, aflat într-o stare deosebit de gravă, cu ce răbdare îl ajuta să mănânce câte ceva şi cum răsturna în mijlocul patului tot felul de daruri, care mai de care mai caraghioase, sperând să-i strecoare măcar un zâmbet în colţul buzelor. O vedea mai apoi, după terminarea vizitelor, pe coridor, cu fruntea lipită pe rama ferestrei şi privirile pierdute în desişul parcului, de parcă copacii i-ar fi putut spune de ce mor uneori cei ce ne sunt dragi. De câte ori auzea pe trepte paşii şovăitori ai mamei sale, Iza strecura la repezeală batista în buzunar, îşi înghiţea cu greu lacrimile şiroinde, adresându-se zâmbi;toare bătrânei : „Azi parcă i-a fost ceva mai bine, mămico dragă, dar te rog să nu cumva să te apuci de smiorcăit în faţa lui !“ Textul era invariabil acelaşi, întotdeauna acelaşi. întotdeauna.

Câtă vreme îl îngriji pe Szocs Vince, Lidia reuşi să se mai liniştească. La urma urmelor, Antal avea să uite, pentru că totul era supus uitării, cu atât mai mult un lucru care

de fapt nici n-a existat vreodată. Deveni conştientă că sentimentul care o lega de Antal era caraghios, ridicol şi absolut inutil. Iza redeveni astfel în ochii Lidiei acelaşi ideal demn de urmat, care fusese odinioară. „E o femeie cumsecade şi bună“, auzise spunându-se despre ea atunci când o întâlnise prima oară. Într-adevăr, era o femeie bună, ceea ce o făcu să creadă că fusese o copilărie să vadă în ea o rivală invincibilă. I se făcu ruşine de propriile sale sentimente.

Apoi, într-o noapte, judecătorul prinse a vorbi.

Lidia crezu că are dureri, ori bolboroseşte ceva nedesluşit, dar îşi dădu seama curând de greşeala făcută. Vince zâmbi, se întinse de plăcere şi grăi pe un ton cât se poate de lucid :

— De ani de zile n-am mai avut vise, Lidia, şi uite că acum am visat cu adevărat. Închipuie-ţi, am fost acasă. Auzi ? Acasă !

In asemenea împrejurări datoria Lidiei era să-i vorbească bolnavului.

Se apropie de el, îl acoperi bine şi-i potrivi perna sub cap. îi făcea

plăcere să-l atingă, să trebăluiască în jurul lui, judecătorul fiind un om liniştit, curat şi delicat, blajin şi cât se poate de curajos. „La anul am să te văd ţopăind la bal !“ — îi zicea Dekker de câte ori deschidea uşa rezervei. „Tată, bolborosea Antal, azi arăţi mai bine !“ Dar Antal era un mincinos lipsit total de talent. De câte ori îşi aştepta soţia, bătrânul cerea să-şi ia medicamentele înainte de sosirea ei, scuzându-se că n-ar fi vrut să vadă că nu-i destul de *proaspăt.* „Întăritorul ăla, ştii dumneata care, Lidia !“ Ochii lui mici şi inteligenţi luceau plini de înţelegere. In asemenea ocazii Lidia se întorcea cu spatele la el, făcându-şi de lucru, numai să nu-i vadă privirile. Nu e deloc uşor să vezi când un bolnav îşi dă seama că nu mai are mult de trăit !

Lidia îl îndrăgise pe Vince nu datorită Izei, nici lui Antal, ci pur şi simplu pentru el însuşi, pentru curajul şi eroismul cu care îşi asumase conştient rolul neştiutorului în comedia care se înscenează în preajma tuturor bolnavilor incurabili. O lăsă pe Iza să creadă că el habar n-avea de soarta care îl aştepta, râzând

şi jucând cărţi cu ea cât îl ţineau puterile. Ştia că bătrâna spera acelaşi lucru, prin urmare îi zâmbea şi ei, iar la plecare îşi flutura dezinvolt mina împuţinată ca o umbră. De câte ori era conştient, izbutea să-şi menţină trupul în putere mai mult decât reuşeau s-o facă medicamentele. Cerea aparatul de radio şi ziarele, frunzărindu-le cât îl mai ţineau puterile. Reuşea chiar să zâmbească şi să facă tot felul de glume cu vizitatorii, iar când Lidia era de noapte şi aţipea în preajma lui, îi făcea complimente la deşteptare, spunân- du-i că are obrajii catifelaţi, ca petalele unui trandafir.

Adevăratele gânduri şi le mărturisea în stare de somnolenţă, atunci când narcoticele, care îl ajutau să parcurgă mai uşor drumul spre moarte, începeau să-şi facă efectul, iar mâinile lui albe să pipăie de zor pătura de pe el. Vorbea şoptit, nu înfundat şi nici somnolent, aşa cum fac cei gata-gata să adoarmă, ci mai curând candid, silabisind vorbele, asemenea unui copil aflat în posesia unor taine, căruia i s-a dezlegat în cele din urmă limba.

Lidia îl asculta în tăcere.

Şoaptele lui evocau când cuvintele peltice ale Izei, şorţuleţele ei imaculate şi codiţele rebele, când silueta zveltă, din tinereţe, a soţiei sale, prima ei rochie de seară de un bleu pal, bucheţelul de nu-mă-uita prins în părul blond şi bogat, adunat pe creştet, ll auzi chiar plângând şi ruşinându-se pentru că fusese concediat ca un borfaş de rând. Din şoaptele lui, Lidia înţelese limpede că bătrâna îl certase odată din pricina asta şi că îşi ceruse apoi zadarnic iertare, pentru că Vince nu izbutise să uite niciodată gestul ei.

Vince dezvălui o seamă de lucruri şi despre Antal, spusele lui proiectând aievea silueta tinărului pe ecranul umbrelor din cameră. Lidia rămase uluită. „Era chiar atât de bine să locuieşti cu el sub acelaşi acoperiş ?“ „De ce a părăsit-o ? — întrebau şoaptele. In definitiv, e un băiat atât de cumsecade ! De ce o fi părăsit-o, nu ştii, Etelka ?“

Vorbele lui Vince îi dădură de furcă Lidiei, făcând-o să se întrebe şi ea, de ce o fi părăsit-o Antal pe Iza. La

spital nu ştia nimeni. Surorile mai vechi, care apucaseră să lucreze la acelaşi spital pe vremea aceea, povesteau că pe Antal nu-1 acuzase nimeni pentru infidelitate şi, după cum se părea, trăise fericit lângă soţia lui. Despre Iza ştia de asemenea o lume întreagă că, încă de pe vremea studenţiei, nu avusese pe nimeni în afară de Antal, după cum erau bine cunoscute detaliile bătăliei duse de Iza pentru Dorozs, hărnicia şi capacitatea de efort cu totul ieşite din comun, ca şi zâmbetul ei sfios, rezervat numai şi numai lui Antal.

Îşi dădu seama că Vince ştia la fel de puţin ca toţi ceilalţi ce anume se întâmplase între cei doi soţi.

*

In noaptea aceea, în care Vince începu să vorbească atât de neaşteptat, Lidia se aplecă asupra lui. Bătrâna plecase mai târziu ca de obicei, iar bolnavul adormise greu după terminarea vizitei. Imaginea lumii ce pătrundea de afară nu se prea potrivea cu cea pe care şi-o formase într-un fel sau altul în interiorul spitalului, la apariţia vizitatorilor

sănătoşi veniţi din afară spiritul bolnavului răzvrătindu-se şi opunându-se intereselor propriului trup.

— Dar ce înţelegi dumneata, nene Szocs, prin acasă ? întrebă Lidia.

Fostul judecător zâmbi, mişcându-şi abia perceptibil braţul, de parcă ar fi vrut să arate direcţia. De câteva zile, dacă nu era ajutat, nu reuşea să-şi ducă până la sfârşit mişcările.

— Departe, în provincie, zise el.

— Sunteţi din provincie ? se interesă Lidia.

In vocabularul celor din provincie, „provincia“ reprezintă tot ceea ce cade în afara Capitalei şi a oraşului în care locuiesc ei înşişi. Kâzna, Dorozs, Okolocs, Kusu...

— Da, răspunse fostul judecător din Karikâsgyiid.

Lidia se uită uimită la el. Tot la Karikâsgyud se născuse şi ea.

Denumirea localităţii îi apropie dintr-o dată atât de mult unul de celălalt, de parcă ar fi constituit fiecare în parte câte un semicerc, care la cuvântul magic, Karikâs- gviid, s-ar fi împreunat, formând un singur cerc,

unic şi indivizibil.

— Frumoasă zonă, spuse bătrânul, primăvara malurile râului sunt mai întâi cărămizii, apoi galbene, sulfuroase. In visul meu stăteam pe stăvilar şi nu mă temeam de râu. Jos, pe sub paletele roţii de la moară, apa susura necontenit.

— Vechiul stăvilar a dispărut, în locul lui sunt acum nişte ziduri mari de beton, care regularizează apele râului Karikâs.

Era tocmai în perioada în care judecătorul, în mod cu totul neaşteptat, se simţea ceva mai bine. Fuseseră de fapt trei zile cu totul inexplicabile din punct de vedere medical, Antal însuşi neştiind ce să creadă despre pacientul său. Profesorul ridica din umeri, bătrâna începu să întrezărească o speranţă, aşa îneât Antal se hotărî să-i telefoneze într-o noapte Izei. Lidia trecea tocmai prin dreptul cabinetului său, astfel îneât auzi vorbele rostite de acesta : „Tata se simte foarte bine, nu mai are dureri deloc. Habar n-am ce s-a putut întâmpla.“ Lidia se grăbi să plece mai departe, având grijă să nu

facă zgomot.

Cuvântul magic, Karikâsgyud, declanşase, aşadar, o discuţie aprinsă între cei doi.

Lidia văzuse în zona centralei electrice monumentul ridicat *In memoria celor dispăruţi la inundaţii* şi învăţase şi la şcoală despre dezastrul provocat de inundaţiile din 1887, care distruseseră comuna. Cunoştea şirul de sălcii şi vechiul stăvilar, pe care-1 păzise tatăl lui Vince, în vara în care se terminase noul zid, din beton, şi construcţia centralei electrice, dăduse chiar o mina de ajutor la demolarea vechilor construcţii, astfel îneât văzuse cu ochii ei dispărând rând pe rând şi moara, şi casele cu acoperiş de paie, şi toate clădirile despre care-i povestea judecătorul. Amintirile îi purtară apoi din stradă în stradă, din casă în casă, din aproape în mai aproape. Vince îi înfăţişă Lidiei imaginea pe care şi-o păstrase el despre aşezare, în timp ce Lidia îi vorbi despre gospodăria colectivă, despre dispensar şi drumurile asfaltate şi despre viaţa ţăranilor care străbăteau aceste drumuri pe biciclete

şi motociclete. Uneori nu prea reuşiră să se înţeleagă, pentru că Lidia cunoştea noile denumiri ale străzilor, în timp ce Vince le ştia pe cele vechi, nemaivorbind de faptul că se schimbase însăşi imaginea întregii aşezări. Lidia îi desenă chiar o hartă a comunei, astfel încât se convinseră că denumirile diferite indicau de fapt aceleaşi străzi şi clădiri şi că aşezarea se îmbogăţise cu to;t felul de construcţii şi zone noi, pe care Vince nu le văzuse cu prilejul ultimei sale vizite. Chipul palid al acestuia se aprinse ca jarul în toiul discuţiilor. La un moment dat încercă să se ridice în cot. Vorbiră şi despre moara cea veche, în preajma căreia Lidia se jucase în copilărie şi care fusese mai apoi înlocuită de o moară electrică. Lidia se născuse chiar lângă vechea construcţie din lemn a stăvi- larului, astfel că dimineaţa, când se trezea, auzea de fiecare dată susurul apei care se revărsa prin stăvilar. Judecătorul, în schimb, nu ştia nimic despre noua înfăţişare a comunei, cu toate că ziarele relataseră pe larg prin cincizeci şi trei şi despre regularizarea

apelor din zona râului Karikâs şi despre noile construcţii, numai că asta se petrecuse pe vremea când Vince nu ascultase — pentru prima oară în viaţa lui — emisiunile de radio şi nici ziarele nu le citise. Fusese de fapt perioada în care se desfăşurase procesul de divorţ al Izei.

îşi povestiră unul altuia viaţa.

Cea a judecătorului era lungă, Lidia nu pridideа să-i asculte relatările pline de farmec despre viaţa comunei într-o vreme în care ea nici nu se născuse. îl cunoscu astfel pe tatăl lui Vince, pe cel adevărat, ca şi pe cel adoptiv, care-1 hrănise şi crescuse, cunoscu apoi şi râul Karikâs, care oferea localnicilor peşti şi raci şi prin urmare şi bani uneori, pentru ca într-o bună zi să se înfurie, să se umfle ca un balaur şi să distrugă o bună parte din comună, cu oameni cu tot. Află, desigur, şi de spaimele copilului Vince, care trăgea cu ochii prin ceaţa dimineţii, pândind învolburarea apelor, căutând să afle în ce toane se află bătrânul râu şi dacă se putea duce pe stă- vilar sau nu. îl auzi vorbind de învăţătorul Dăvid, de anii

de şcoală, de studenţia petrecută la facultatea de drept, de tanti Emma, de strada Darabont, ba chiar şi de Căpitan.

Viaţa scurtă a Lidiei nu se putea compara cu cea a bolnavului, dar relatările se dovediră suficiente pentru ca acesta să poată sesiza schimbările petrecute pe meleagurile despre care aştepta veşti cu sufletul la gură. Viaţa Lidiei se dovedi a fi banală numai pentru ea însăşi, pentru că judecătorul o asculta fermecat, de parcă ar fi urmărit cum deapănă o poveste. Tatăl ei fusese păstor, murise pe front, dispărând din mijlocul turmelor aşa cum dispăruse odinioară Szócs Maté, de pe stăvilar. După ce a terminat şcoala generală, a fost urcată în tren şi trimisă la internatul unui liceu. După absolvire, a urmat cursurile de asistente medicale. Rămasă văduvă, mama ei se angajase la cooperativă şi reuşise să se întreţină singură. Lidia nu-şi datora diploma subscripţiilor publice şi nici cine ştie cărei protecţii binevoitoare, ci o obţinuse firesc, simpla urmare a faptului că se născuse şi trebuia

şcolită ca oricare alt copil de vârsta ei. Lidia nu primise de la nimeni de Crăciun bani adunaţi din greu pentru a-şi putea cumpăra cărţi. De câte ori avea chef de citit, îşi cumpăra singură cărţi sau apela la bibliotecă. Crescuse şi se educase de parcă i-ar fi trăit părinţii, ba poate chiar ceva mai uşor, pentru că, fiind orfană de război, fusese ajutată cu o grijă sporită.

în cele trei nopţi care au precedat moartea lui Vince, străbătură împreună lungi drumuri imaginare. Lidia înţelese mai bine istoria comunei decât din relatările destul de sărăcăcioase ale mamei sale sau ale învăţătorului din şcoală, iar bătrânul o însoţi aievea în gând pe drumurile noi, necunoscute lui, pe care ar fi vrut însă să le străbată împreună cu Iza.

— Moara ! — exclamă el la un moment dat. Bineînţeles că nu mai există decât în tabloul meu. Locul ei a fost luat acum de o moară electrică...

Rămase pe gânduri. Malurile râului arătau de bună seamă altfel decât pe vremea studenţiei, când le fotografiase de atâtea şi atâtea ori.

Trei zile la rând Vince reacţionă

ca un om sănătos tocmai pentru că izbutise în sfârşit să stea de vorbă cu cineva despre Karikâsgyiid.

Pentru bătrânica lui, îi explică el Lidiei, viaţa începuse în ziua când l-a cunoscut pe el, iar Izei nu izbutise să-şi povestească viaţa pentru că, fetiţă fiind, nu sporta poveştile triste, protestând de fiecare dată cu ochii în lacrimi şi cerând ca morţii să se vindece pe dată şi să învie. Fata lui nu ascultase niciodată nici măcar cântecul acela de pe vremea studenţiei lui, pe care încercase să i—1 cânfe de nenumărate ori. Pe bătrână, satul n-o interesa, iar Iza urâse în copilărie din tot sufletul şi comuna, şi râul care îi pricinuiseră tatălui ei atâtea necazuri şi, fixându-1 peste farfuria de supă aburindă cu ochii ei întotdeauna serioşi, nu-1 lăsa să vorbească despre trecut decât atunci când îi promitea solemn că avea să-i povestească şi despre viitorul pe care-1 vor construi ei doi.

— A fost nespus de bună cu mine, spuse bătrânul, în timp ce chipul înspăimântător de sănătos strălucea de bucuria amintirilor evocate. Nimeni

nu s-a purtat cu mine aşa de frumos ca Iza.

Lidia o şi vedea aievea pe Iza, şcolăriţă, discutând, asemenea unui micuţ mânuitor, ca tatăl ei despre viitor, cum deschide atlasul şcolar şi caută pe hartă capitala, pentru că ar dori să vadă un oraş mare, cu adevărat mare, încercând să ghicească pe unde ar putea fi amplasată statuia lui Anonymus din parcul central, a cărei fotografie o impresionase în mod cu totul deosebit. O văzu apoi domnişoară, cu cererea de reabilitare în mână şi mai apoi matură, punând umărul, alături de tovarăşii săi, la îndreptarea lucrurilor. Alături de ea se afla şi Antal, ca şi alţi tineri de vârsta ei, interesaţi de acum de problema satului, nu neapărat de Karikâsgyiid, ci de toate satele, de problema în sine, căutând soluţii pentru rezolvarea greutăţilor legate de asistenţa medicală publică. Iat-o şi aplecată deasupra ziarului, cu capul lipit de cel al lui Vince, citind cu voce tare din pagina externă şi pronun- tind corect numele unor politicieni foarte cunoscuţi. „A ajuns mult mai cultă

decât toţi cei pe care i-am cunoscut eu vreodată în viaţă, zicea bătrânul cu mândrie în glas. E atât de inteligentă ! Nu-i aşa, Lidia, că Iza e o femeie tare inteligentă ? Dar eu nu prea ştiu cum funcţionează sputnicul ăsta, deşi în revista de ştiinţă şi tehnică se scrie mult despre el. Auzi, Lidia, cum ai zis că se numeşte acum cârnpul acela minunat din Gyiid ?“

— Piaţa uzinei electrice, răspunse speriată Lidia. In centrul ei a fost ridicat un monument, înconjurat de alei, bănci, loc de joacă pentru copii...

„Doamne, Dumnezeule, exclamă Lidia în gând, în timp ce-i vorbea lui Vince despre cu totul altceva, cum poate fi cu putinţă aşa ceva ? A făcut totul pentru el, de parcă i-ar fi fost părinte şi nu fiică, nimeni n-ar fi putut face mai mult ca ea. L-a ţinut în viaţă preţ de optzeci de ani, în pofida organismului său atât de slăbit, de câte ori iese pe culoar, îşi rezemă fruntea de fereastră şi lacrimile îi curg şiroaie pe obraji. îl iubeşte, prin urmare. L-a îngrijit şi ocrotit mereu, asemenea unui înger păzitor. Şi totuşi, n-a fost în stare să meargă cu el

măcar o dată la Gyiid ? Cum a fost posibil să nu-i ofere prilejul de a face comparaţie cu imaginile păstrate în amintirile sale şi cum de nu şi-a găsit niciodată timp să-i explice câte ceva ?“

Chipul fostului judecător strălucea asemenea unui om perfect sănătos.

— Ascultă, nene Szocs, exclamă Lidia, fără să-şi dea seama că ţipase la el. în vârful monumentului ridicat în piaţă în memoria celor dispăruţi la inundaţii se află statuia unui tânăr, cu palma streaşină deasupra ochilor şi privirile îndreptate spre râu, de parcă ar pândi locul spre care se îndreaptă apele învolburate.

Deodată camera se transformă aievea într-un feeric colţ din satul lor natal. Pereţii rezervei se deschiseră larg, plantele ornamentale căpătară proporţii ireale, foşnind aidoma sălciilor de pe mal, picăturile de apă ce cădeau prin robinetul defect împrumutară susurul molcom al râului, stelele de pe bolta primăvăratică de martie oglin- dându-se parcă în valurile râului Karikâs.

Vreme de trei zile mica aşezare de

câmpie se dovedi mai puternică decât moartea.

Proptit între perne, pe jumătate mort, făcea cu paşi siguri ultima sa plimbare prin comuna natală. La un moment dat se apucă să cânte. Glasul lui se scurgea lin spre coridor, ca vocea unui copil despre care nu ştii că e fetiţă ori băiat. Antal deschise uşa uluit de ceea ce auzea. Vince, proptit între perne, cânta pierdut în propriile vise, iar Lidia asculta, rezemată cu coatele pe genunchi, romanţa stranie, necunoscută ei. Antal însă o ştia, o cân- tase şi el odinioară împreună cu ceilalţi oolegi de şcoală, la onomastica directorului, surprinşi ei înşişi că în locul unei ode dedicate romanului Cato, li se cerea această romanţă lacrimogenă. Nu ştia că socrul său îşi mai amintea de cântec şi nici nu-1 mai auzise vreodată fredonându-1, cu toate că acasă îl auzise deseori cântând tot felul de cântece şi mai vesele, -şi mai triste.

Sus în vârful turnului,

Turnului castelului,

Ard făclii de ceară Şi se-aude-n seară Cânt sfâşietor,

Plâns tânguitor. far pe-al morţii tron,
Sub fir de sovon,
Intre flori o mie,
Zace pe vecie Tânăra fecioară,
„ Dulce lăcrămioară.
Sânii ei cei dalbi Parcă-s nuferi albi,
Ochii neînchişi Stele-s în suiş
Către bobta-ntinsă,
Veşnic necuprinsă.

Lidia cânta o dată cu Vince, încercând vizibil să înveţe cântecul, fără să fi sesizat măcar apariţia lui Antal. Avea o voce caldă, de fetiţă, cu accente cristaline :

Aş *face schimbare,*
Preafrumoasă floare,
Şi în locul tău Aş vrea să fiu eu,
Să revii la viaţă,
Ca o dimineaţă.

Fata ridică spre Antal privirile-i nicicând atât de stranii şi de grăitoare, ferindu-şi-le apoi uşor stânjenită şi dădu liniştită din cap, semn că n-avea nevoie de ajutorul nimănui, bolnavul fiind liniştit şi, oricât ar fi părut de ciudat, se simţea bine. Amestecul acela straniu de

şoapte şi suspine fericite topite în vocile cristaline ale pacientului şi asistentei îl urmări apoi multă vreme pe Antal, chiar şi după ce se îndepărtase demult de rezerva cu nostalgice rezonanţe.

Sinii ei cei dalbi Par că-s nuferi albi,

Ochii neînchişi Stelele-s in suiş Către bolta-ntinsă,

Veşnic necuprinsă.

Lidia ştia de acum că se putea mărita liniştită cu Antal, dacă acesta s-ar fi hotărât s-o ceară în căsătorie, că putea deveni urmaşa Izei în totul şi în toate, chiar dacă până atunci nici nu îndrăznise să se gândească la aşa ceva. Admiraţia faţă de Iza se transformă într-un soi de compasiune, de parcă ar fi descoperit de la o zi la alta că doctoriţa Szocs nu are un picior, dar că nimeni până atunci nu-şi dăduse seama de asta. Tânăra fecioară, a cărei poveste Iza nu voise niciodată s-o asculte până la capăt, zăcea în imaginaţia Lidiei pe „tronul morţii“, numai că devenise totodată şi un fel de simbol pentru ea. „Doamne, îşi zise Lidia, cât de obositoare trebuie

să fie pentru ea disciplina pe care şi-o impune cu atâta severitate, ca şi dorinţa neostoită de a-şi izbăvi familia şi lumea toată de păcate în condiţiile unei înfiorătoare asprimi pe care nu doreşte s-o dilueze nici cu amintiri nostalgice, nici cu poveştile dulcege ale cine ştie căror copile răpite de moarte mult prea timpuriu ! Are impresia, nefericita, că trecutul moşilor noştri ne este potrivnic şi nu şi-a dat seama că, dimpotrivă, explică, măsoară şi descifrează prezentul.“

*

In ultimele clipe ale lui Vince, când muribundul crezuse că la căpătâiul său se afla Iza, Lidia se aşează lingă el şi-i vorbi de parcă ar fi fost fiica lui. încercă atunci o profundă compasiune atât faţă de taită, cit şi faţă de fiica acestuia. Dar mai târziu, când Iza încercase să-i dea bani, compasiunea se transformă în ură, fata socotind că fusese înşelată şi că irosise pe Iza nişte sentimente pe care aceasta nu le merita, ba pe deasupra mai încercase s-o răsplătească prin bani pentru că îi ţinuse locul la căpătâiul muribundului

în ultimele sale clipe. Acolo, la miliţie, privindu-ţi chipul obosit, simţi penitru prima oară în viaţă că Iza îi era cu totul indiferentă. Dispărură şi admiraţia, şi ura, şi gelozia, şi compasiunea. Persoana ei îi era pur şi simplu indiferentă, atât de indiferentă, încât îi ură toate cele bune, sperând că odată şi odată avea să fie nevoită să asculte totuşi povestea tinerei fecioare, aşa cum o ascultă într-o formă sau alta fiecare om, şi că, măcar în gând, avea să păşească pe marmura turnului, „turnului castelului“ luminat de făclii de ceară şi că va avea curaj în cele din urmă să arunce măcar o privire pe chipul fecioarei şi sinii ei cei dalbi.

*

Bătrâna, pe care voiseră s-o ia la ei pentru că, după spusele lui Antal, în capitală se împuţinase şi devenise dezorientată şi înspăimântată, n-o mai invocă pe Iza în ultimele sale clipe de viaţă. Lidia îngenunchease şi la căpătâiul ei, aşa cum o făcuse şi în martie, lingă Vince, dar bătrâna zăcea tăcută, suferind cumplit şi nu ceruse decât apă. „Apă“ — atâta rostise,

nimic altceva. „Ce-o fî făcut cu ea ? — se întrebă Lidia fără pic de supărare, în timp ce privea chipul dureros de trist al Izei. Ce-o fi făcut cu ea în capitală, de a determinat-o să-i uite până şi numele pe drumul strimt care duce spre nefiinţă ?“

V

Paznicul şi beţivul rămaseră la miliţie, pentru câteva formalităţi suplimentare, ceilalţi se puteau retrage. Paznicul gesticula de zor, explicându-i ceva beţivului, dar acesita nu-i dădu nicio atenţie, se apropie de Iza şi îşi aşează palmele pe umerii ei. Iza se retrase speriată, deşi omul nu mirosea deloc a alcool, ci mai curând a deodorant şi a spumă de baie, de parcă dimineaţă, înainte de a pleca spre miliţie, s-<ar fi frecat zdravăn în baie cu tot felul de săpunuri strident aromate. Tânărul avea ochii scăldaţi în lacrimi. O mângâie pe spate, bolborosind ceva neinteligibil, dar Iza se trase înapoi scârbită. O enerva apropierea acestuia, compasiunea şi încercările sale disperate de a se dezvinovăţi, care îi dezgoleau penibil sufletul în faţa ei.

Domokos se aşează între ei, uitându-se la chipul înspăi- mânitat şi timp ai beţivului, sortit să joace monstruosul rol de mijlocitor al luptei dintre viaţă şi moarte. Paznicul explica ceva ofiţerului, în timp ce Domokos, urmărit de privirile uimite ale Izei, îi strânse mâna beţivului, încercând să-l consoleze :

— Ei hai, linişteşte-te, nu eşti dumneata de vină, şi-apoi, oricum, e prea târziu, nu mai poţi face nimic.

Intervenţia lui Domokos o cam irită pe Iza, dar evită să-şi manifeste sentimentele. Cita compasiune şi înţelegere în gestul lui ! Şi de ce l-o fi expediat cu atâta înţelegere pe beţivul ăsta care de fapt era vinovat pentru cele întâmplate ?

La poartă se despărţiră, asemenea unui lanţ care se deşiră ochi după ochi.

Prima care plecă fu Lidia, care se retrase cu o uşoară înclinare a capului, urcându-se în maşina profesorului Dekker. Antal dădu mâna cu toată lumea, se scuză că era nevoit să plece, dar avea să se revadă de bună seamă în cursul după-amiezii.

Iza putea decide, desigur, unde dorea să mănânce, acasă ori la restaurant, oricum tanti Gică avea să facă focul şi să se îngrijească de toate cele trebuincioase. Gică aruncă nişte priviri răutăcioase în urma lui, văzând că se urcă în maşină, lingă Lidia. „Ce repede s-a deprins cu maşina şi cu obiceiul de a da ordine, gândi ea. Taică-său umbla în izmene, nenorocitul, şi nu se bărbierea cu anii.“ îl cunoscuse foarte bine, că doar cărase apă şi în curtea lor.

De data aceasta se aşează ea în faţă, lingă Domokos, ceea ce o distra teribil. Ar fi vrut să-i uimească pe oaspeţi cu o masă de prinz ca în poveşti, dar atât Domokos, cât şi Iza, parcă s-ar fi înţeles între ei, o refuzară categoric, urmând să mănânce undeva în oraş. îi mulţumiră pentru amabilitate, spunându-i să se îngrijească de cina lui Antal, ei nevoind s-o deranjeze în niciun fel.

Refuzul politicos al celor doi o entuziasmă, dar o şi întrista pe Gică. Ei cel puţin înţeleseseră cu cine aveau de a face şi nu-i dăduseră tot felul de ordine, aşa cum făcuse fiul aparului,

de parcă s-ar fi adresat unei vivandiere sau bucătărese amărâte. Pe de altă parte, era geloasă şi iritată în acelaşi timp, având senzaţia că fusese dată la o parte din desfăşurarea unor evenimente foarte importante, aşa cum avea să fie înlăturată tot mai mult de acum înainte, pe măsură ce dispăreau din jurul ei rând pe rând cei care jucaseră câte un rol în viaţa ei. Vince nu mai era, nici Etelka, Iza, după cele întâmplate, avea să vină desigur tot mai rar, dacă nu cumva deloc, asistenta nu i se părea prea simpatică, iar pe Antal nu-l iubea defel. Te pomeneşti, îşi zise ea, că era nevoită în cele din urmă să se împace cu Kolman, deşi se jurase că nu-l va mai considera om din ziua în care, cu şapte ani în urmă, băcanul îi deşertase înapoi cartofii aleşi bucată cu bucată. Cel puţin Kolma încă îşi mai amintea cum arătase oraşul ăsta odinioară, pe vremea tinereţii lor, şi-i cunoştea bine pe toţi cei care intrau în băcănia lui. Simţi deodată că-i vine să plângă, deşi nu-şi putea explica foarte exact cauzele. Se uită la ochii alungiţi, ca de căţel, ai lui Domokos, la chica lui

respectabilă, zicându-şi că nu-i bărbat urât. Când ajunse acasă, coborî tacticos din maşină, aruncând în jurul său priviri pline de mândrie, doar-doar o vedea-o cineva.

Domokos îşi urmărea propriile trăiri lăuntrice.

Experienţa pe care o trăia, de a fi preocupat de sine însuşi, nu de treburile altora, era cu totul nouă şi surprinzătoare. Având un dezvoltat spirit de observaţie, se obişnuise încă din tinereţe să cerceteze lumea înconjurătoare, încercând să cunoască oamenii din jurul său şi, cum nu era o fire poetică, nici vanitos, nu-1 prea interesa propria-i persoană. Altă dată ar fi fotografiat holul hotelului, mobilierul acestuia, — un amestec ciudat de fantezie, dar şi de prost gust —, vitrinele încărcate cu tot felul de mărunţişuri caracteristice oraşului, — pipe din ceramică, turtă dulce, cusături brodate —, pe agronomii cu serviete în mină, care-şi luau rămas-bun unii de la alţii, fluturând chitanţele de plată şi trântind cheile cu brelocuri grosolane pe masa recepţionerului, ba chiar şi sala

spaţioasă a restaurantului, acum însă n-avea chef s-o facă. Deşi pe lista de bucate erau înşirate o seamă de mâncăruri total necunoscute lui, probabil specialităţile casei, nu alese, ca altădată, şi comandă la repezeală un şniţel vienez.

„Ceea ce fac eu acum, îşi zise el, e tot atât de important ca şi viaţa însăşi. Trebuie să iau numaidecât o hotărâre, aşa cum am făcut la izbucnirea războiului, când mi-am ales singur calea de urmat, sau aşa cum fac de fiecare dată când mă apuc de scris, stabilind de la bun început scopul pe care-l urmăresc. E ca şi cum aş merge pe marginea unei prăpăstii, dar cunoscând locurile pe care le străbat, n-am decât să fiu atent pe unde calc, pentru ca să nu mă prăbuşesc în abisul ce se cască la numai câţiva centimetri de mine. Da, cred că vreau să trăiesc. Nu sunt prea sigur, dar aşa cred.“

Iza mânca încet, fără prea mare poftă. Reuşise să se reculeagă între timp, dar continua să fie marcată de o tristeţe molcomă. Din când în când îşi ridica privirile din farfurie şi se uita la

el. Cele două tacâmuri aşezate imul lângă altul creaseră o atmosferă atât de intimă, cum nu mai trăiseră nici în cele mai apropiate şi mai tandre clipe petrecute vreodată în capitală. Iza încheiase socotelile cu oraşul în care se născuse, clarificând totodată pentru totdeauna sentimentele care o legaseră până nu demult de Antal. Domokos nu ştia ce însemnase pentru Iza dimineaţa aceea, dar bănuia că acolo unde până nu demult simţise existenţa unei mase compacte şi rigide, se căscase între timp un gol pe care, dacă ar fi vrut, l-ar fi putut umple chiar el. Iza se arăta liniştită şi recunoscătoare. „Ajută-mă, vindecă-mă ! — spuneau parcă tăcerea, calmul, liniştea ei, gesturile ei de femeie sfârsita. Am încredere în tine. Te rog să mă vindeci ! Mă doare, mă doare teribil ! Tare mult am iubit-o pe mama !“

O luară pe jos spre casă. Domokos lăsase maşina în dreptul hotelului. Nu se uita la vitrine, privea cerul plumburiu de toamnă, biserica masivă şi maiestuoasă. Din când în când Iza saluta pe câte cineva cu o uşoară

înclinare a capului, Domokos imitând-o de fiecare dată palid, tensionat, nefericit. Iza apucă să descuie poarta, când scriitorul îi spuse că nu vrea să intre. Simţea nevoia să se trântească puţin după o zi atât de zbuciumată pentru amândoi.

— Odihneşte-te aici, zise Iza. Doar n-ai de gând să te duci acum la Dekker! Nu sunt destule paturi şi aici ?

Domokos refuză, preferind să se odihnească la clinică.

Iza îşi desprinse grăbită privirile de pe el. Diagnosticele sale erau rareori greşite, simptomele, chiar şi cele latente, fiind grăitoare în ochii ei, pentru că era stăruitoare, dârză şi răbdătoare. De data aceasta însă greşise, crezând că Domokos nu voia să se odihnească *acolo,* ci în altă parte.

—r Să vin şi eu cu tine ? — întrebă ea cu o uşoară ezitare în glas, fiindu-i teamă că bărbatul avea să-i răspundă afirmativ. Nu de alta, dar o înspăimânta apropierea fizică de trupul zdrobit al mamei sale.

Domokos refuză iar. La urma

urmelor, avea şi ea' nevoie de odihnă şi nu trebuia să abuzeze prea mult de forţele ei. Avea să-i telefoneze mai târziu, ca să se înţeleagă unde şi când să se întâlnească. La spital forfota era oricum mult prea mare, iar ea avea nevoie să doarmă, că doar s-o fi săturat de atâta vorbărie. Iza, la rândul ei, încuviinţă tăcută, deşi ar fi dorit să n-o lase singură, se temea să-l vadă plecat de lângă ea. Nici ea nu ştia de ce o speria hotărârea lui Domokos de a nu rămâne cu ea, dar o speria teribil.

Deşi o vedea ţeapănă, cu mâinile încrucişate la piept, Domokos ştia prea bine că privirile Izei îl implorau să rămână. „Dacă fac un singur pas greşit, mă prăbuşesc, îşi zise el. Mă prăbuşesc ca bătrâna. In adolescenţă aveam pe raftul de deasupra patului meu o statuetă, o statuetă care simboliza adevărul, şi mă rugam la ea de două ori pe zi. Dumnezeu să te aibă în pază, femeie nefericită !“

O sărută lung, cu sete şi compasiune. Iza simţea cum îi ard obrajii, până şi sărutul lui fiind altul decât cel obişnuit, parcă mai trist, mai

disperat chiar. Nu aşa obişnuia s-o sărute şi nici privirile lui nu erau atât de opace şi nefericite. Îngerul, care o părăsise pe bătrână la Balzsa- mărok când aceasta îl alungase, se întoarse pentru o clipă, pentru o singură clipă, la căminul de odinioară şi, postân- du-se în spatele Izei, îi şopti la ureche să nu-1 lase pe bărbat să plece, ci să alerge după el, să plângă, să-l implore, să se agaţe de el. Dar Iza nu se clinti din loc. Stătea tăcută, urmărindu-1 din priviri cum dispare după colţ, fără să fi auzit şoaptele îngerului, pentru că doar bătrână avea urechi să-l audă.

încuie poarta în urma ei, cu gândul că, dacă ar fi apărut Gică, să nu-i deschidă, iar dacă ar fi sunat altcineva, s-ar fi uitat prin fereastra dinspre stradă şi n-ar fi deschis decât celor pe care i-ar fi convenit să-i revadă.

In casă era întuneric, dar cald. Intre timp, femeia făcuse focul şi dispăruse. O linişte grea, ireală se lăsase peste odaie, o linişte dintre cele în care se aude până şi ticăitul ceasornicului, care, în condiţii obişnuite, nu se prea face auzit. Da,

era ceasul cel vechi, nemernicul, gălăgiosul ! Intră în camera din fund şi încuie uşa în urma ei.

Ştia că se află pentru ultima oară acolo şi că asta era cea din urmă încercare la care era supusă înainte de înmormântare. Oraşul avea să dispară undeva printre celelalte amintiri şi, o dată cu el, aveau să dispară şi convorbirile interurbane dătătoare de nelinişti, era prin urmare singură, cu desăvârşire singură şi n-avea să dea socoteală nimănui, decât propriei sale conştiinţe. Un sentiment asemănător mai încercase doar în ziua în care i se acordase titlul de doctor : pe de o parte certitudinea că încheiase definitiv o etapă din viaţa ei, pe de altă parte neliniştea resimţită în faţa unei etape noi, mult mai mature şi mai severe... Zidurile, care mai păstrau încă ecoul paşilor din tinereţe, care o auziseră râzând şi plân- gând, îi ofereau încă o dată adăpost, ca o ultimă şi severă datorie faţă de trupul şi sufletul ei chinuit. Era obosită, oboseală mult mai puternică decât toate temerile şi spaimele de peste zi. Noaptea nedormită îşi cerea

drepturile. Adormi lingă sobă, în scaunul cel scund, dar comod al lui Antal.

Aşa o găsi Antal, dormind.

Crezând că plecase, aprinse lumina, dar când o zări, se opri lingă ea. In cameră era dezordine mare, de parcă Iza, de obicei atât de meticuloasă şi ordonată, fusese urmărită de cine ştie ce primejdie şi se refugiase acolo, fără să aibă timp să şteargă urmele goanei sale nebuneşti. Paltonul, pălăria, poşeta aruncate care încotro, ca şi cum n-ar mai fi avut curajul să străbată odaia până la şifonier.

Pironit locului, o privea în tăcere. Chipul cufundat în somn era chipul Izei din tinereţe, palid şi obosit de atâta învăţătură, blajin, trist şi chinuit. Se contopeau în chipul ei fruntea înaltă a lui Vince, curbura sprâncenelor sale şi forma uşor alungită a ochilor, dar şi nasul cârn, buzele copilăreşti şi bărbia pufoasă a bătrânei. „Te-am iubit, murmură Antal în sinea lui, te-am iubit aşa cum n-am să mai pot şi nici n-aş vrea să mai iubesc vreodată. Te-am iubit fără

rezerve. întotdeauna eu am fost al tău şi nu tu a mea şi ai fost departe de mine chiar şi atunci când te strângeam în braţe. îmi venea uneori să te trezesc în toiul nopţii, să urlu la tine şi să-ţi cer să-mi spui cuvântul magic prin care te poţi regăsi pe tine însăţi şi care să te izbăvească, dar totodată să-mi arăţi şi încotro s-o iau ca să te regăsesc la rândul meu. Când mi-am dat seama că eşti pur şi simplu egoistă şi că dai din tine doar atât cât să nu-ţi tulburi propriile preocupări, am izbucnit în plâns. N-ai auzit, dar chiar dacă ai fi auzit, ţi-ai fi închipuit că visezi, că ai halucinaţii, fiindcă m-ai respectat şi m-ai iubit, convinsă că un bărbat nu poate plânge.

Ştiam că va trebui să plec de lingă tine înainte de a fi contaminat de disciplina ta înfiorătoare, prin care te aperi pe tine şi liniştea muncii tale şi înainte de a mă contopi cu tine până într-atât, încât să încep şi eu a vedea cu ochii tăi, crezând că Dorozsul e un simplu sanatoriu balnear, construit din sticlă şi beton, izvor real pentru realizarea unor venituri valutare şi nu o împlinire a vechiului izvor

tămăduitor şi nici dorinţa fierbinte de a se face dreptate, dorinţa ca timpul să repare greşelile altora din trecut.

Eu n-am fost în stare să trăiesc cu tine.

Când te-am întâlnit întâiaşi dată, semănai cu un micuţ ostaş care se pregăteşte de luptă. Stăteai lângă tatăl tău, un cerşetor mai darnic ca nimeni altul pe pământ, iar eu credeam că-i semeni şi că, urmând exemplul lui neghiob, aveai să te dăruieşti şi tu semenilor tăi. Nicicând n-am cunoscut pe cineva mai zgârcit ca tine, femeie darnică, şi nici mai laş ca tine, deşi ai cărat în servieta ta de studentă până şi grenade, răţoindu-te la poliţistul care te-a acostat : «Ce te holbezi aşa la mine, n-ai mai văzut studentă în viaţa dumitale ?»“

Căpitan, răsuflând şi oftând din greu, asemenea unui om, se strecură tiptil după el prin uşa întredeschisă. Antal îşi aprinse o ţigară şi, fără voia lui, când se întinse după scrumieră, o scăpă jos. Iza deschise ochii şi, trează de-a binelea, realiză instantaneu unde se află. Căpitan se ascunse sub masă. Afară se întunecase. Iza aruncă o

privire pe ceasul de la mână, era trecut de şase. Se ridică, îşi netezi fusta şi întinse mâna după o ţigară. Antal îi oferi el una.

— De ce a plecat Domokos ?

Iza îl fixă uimită, fără să-i fi răspuns.

— L-am căutat peste tot, dar nu l-am găsit şi nici maşina nu i-am zărit-o pe undeva. Mi-a spus apoi Dek- ker că a intrat la el să-i mulţumească pentru găzduire, luându-şi totodată rămas-bun. La două şi jumătate a plecat spre Budapesta. Ce face, se întoarce la înmormân- tare ?

Câtă vreme nu văzu chipul crispat al Izei şi buzele umezite de la o clipă la alta, nu-şi dădu seama ce veste îi dăduse fostei sale soţii. Când, în cele din urmă, realiză ce gafă făcuse, se holbă la ea ca la un proscris căruia nu-i poţi oferi nici găzduire şi nici măcar o picătură de apă, deşi îl vezi obosit şi însetat. *Bang* — se tângui ornicul de pe perete, care nu ştiuse niciodată să ticăie ca orice ceas normal. *Bang, bang-bang !* răsună iar limpede, asemenea unei fiare închise într-o maşinărie infernală. *Bang !*

Iza privi o vreme dâra de fum ce se prelingea lin din ţigară, respirând adânc, de parcă ar fi încercat astfel să evite leşinul care-i dădea târcoale. „Nu înţelege ! — exclamă în sinea lui Antal, plin de compasiune. Nu înţelege, nefericita !“

Se aplecă spre ea cu aceeaşi mişcare pe care Iza o aşteptase cu o seară înainte şi o trase la piept. Nu se mai atinsese de ea de ani de zile, de fapt din ziua în care îi adusese la cunoştinţă că avea s-o părăsească. Iza se smulse din braţele lui, se ridică, îl privi drept în ochi, vrând parcă să-i spună ceva, dar se răzgândi şi începu să-şi adune lucrurile. Se duse în baie, unde prosopul cel mare al bătrânei mai atârna încă în acelaşi loc, îşi luă valijoara şi îşi înghesui lucrurile în ea. Se îmbrăcă apoi, gata de plecare.

— Cred că trebuie să-ţi mulţumesc pentru găzduire. Congresul s-a terminat, aşa că am să găsesc loc la hotel.

Părăsi camera, fără să aştepte răspuns şi fără să arunce măcar o privire în urma ei. Casa era scufundată în întuneric, dar nu se izbi

de nimic, mergea de parcă ar fi fost ghidată de cineva. Se repeta de fapt scena petrecută în urmă cu opt ani. La fel ieşiseră şi atunci din casă, Iza în faţă, Antal în urma ei, fluierând, cu cele două valize în mina. Numai că de data asta Antal ştia că avea să fie pentru ultima oară. Scena nu se mai putea repeta şi a treia oară. Niciodată.

Căpitan se repezi în urma lor, dar Iza nu se aplecă spre el, nici nu-1 atinse măcar. Noaptea se aşternuse peste grădină severă, masivă, densă, lipsită de razele lunii şi de licărul îndepărtat al stelelor. Doar becul de sub bolta porţii ardea, proiectându-şi halucinant fascicolul de lumină peste masa şi scaunele din răchită. Iza se opri pentru o clipă.

— Aşteaptă puţin, mă duc să-mi iau haina, spuse Antal. Te însoţesc.

— Nu-i nevoie.

Nu-şi dădură mina. Nici poarta nu scârţii, lunecând lin, fără pic de zgomot. Antal aşteptă câteva clipe, atât cât să se piardă ecoul paşilor mult prea cunoscuţi, după care trase zăvorul.

Kolman, băcanul, proptit cu

spatele la şirul de pâini rumenite, turna lapte într-un vas albastru din material plastic. Nu i se zărea decât bustul, de parcă cineva l-ar fi tăiat în două. In vitrină, cutii de conserve, deasupra lor, un vas smălţuit, cu câteva fire de gnu uscat în el, iar jos, lângă ele, un săculeţ desfăcut, plin cu nuci. Iza traversă strada şi se opri în dreptul băcăniei, aşteptând cu sufletul la gură să se dschidă uşa şi să-l vadă pe Kolman repezindu-se spre ea şi, strângând-o la piept, s-o mângâie şi să-i şoptească la fel ca altădată : „Izuka dragă !“ I se făcu dor teribil de mâinile mângâietoare ale lui Kolman, cu miros de ceapă şi zarzavat, de glasul său, ca un mormăit de urs : „Aşa o fată bună nu mai găseşti în lumea largă !“ Numai că băcanul era ocupat. Ascuns în spatele tejghelei, discuta de zor cu nişte femei necunoscute ei, făcându-şi de lucru în junii cântarului.

Se îndepărtă alene de băcănie.

Chioşcul de ziare din colţ era şi el pustiu. Se opri, lăsându-şi valiza pe trotuar. înainte vreme, de câte ori pleca de acasă, nu întorcea niciodată

capul, iritată la gândul că era urmărită cu privirea până dincolo de piaţetă. Pe de altă parte, se temea pentru cei doi bătrâni, care ar fi putut răci sau obosi peste măsură, stând atâta timp în picioare, cu toate acestea nu reuşise să-i dez-obişnuiască de a-i mai face semn cu mâna, cu batista, cu ce le cădea la îndemână, urmărind-o din priviri până dispărea după colţ, ori se urca într-o maşină, în pofida vremii uneori potrivnică, cu ploi sau ninsori abundente. Vince stătea de fiecare dată rezemat de burlanul din faţa porţii, chiar dacă gura balaurului vărsa, şiroaie, ploaia adunată prin jgheab, privind în urma ei, fără umbrelă şi fără pelerină pe el, oricât de întuneric ar fi fost şi oricât de puternică ar fi fost ploaia. Aşa stătea şi bătrână, întotdeauna fără basma pe cap, înfruntând ninsoarea sau furtuna, numai ca să-i poată vedea ceafa ce se incă- patina să nu se întoarcă niciodată. De data asta însă era pustiu în faţa porţii şi, ca niciodată, pustie era şi strada. La un moment dat fereastra de la odaia dinspre stradă a

casei lui Antal se lumină brusc, ceea ce o făcu să-şi ia valiza şi să pornească iar la drum, de parcă lumina i-ar fi atras atenţia să nu se mai holbeze noaptea în casa unor oameni străini.

Cu o zi înainte nici nu observase câte reclame luminoase dichiseau strada principală. Literele luminoase de pe frontonul clădirilor defilau ca la paradă prin faţa ei. Pe una dintre firme zări şi o ceaşcă de cafea, iar deasupra ei un ibric din care se scurgea lin lichidul aburind. Jocul de neon de la intrarea hotelului era delirant, formele şi culorile se succedau cu repeziciune, creând o atmosferă feerică.

Tamburul de la intrare în hotel se rotea parcă ceva mai greu decât la prânz. înăuntru era cald, o căldură uscată, datorată sistemului propriu de încălzire centrală. La recepţie, un tânăr tocmai termina o convorbire telefonică. Iza îşi aşează valiza pe mozaicul nu prea arătos şi ceru o cameră.

— Doriţi o cameră cu un pat ? întrebă tânărul.

Bineînţeles că dorea o cameră cu

un pat. Gândul o purta la Domokos, ceea ce îi provocă fiori de gheaţă pe şira spinării. Nici pixul nu-i mai funcţiona, aşa că îşi completă formularul cu stiloul oferit de recepţioner. Mâna îi era rece şi-i tremura uşor.

— Ah, v-aţi născut aici ! exclamă acesta cu o vizibilă simpatie exprimată de fapt faţă de toţi oaspeţii sosiţi din capitală, care aveau vreo legătură cu oraşul acela, îmi cer scuze, dar liftul nu funcţionează. Camera o sută şaisprezece, vă rog.

Camera se afla la etajul trei, aşa încât până ajunse sus, gâfâia în toată regula. Hotelul era liniştit, neobişnuit de pustiu. Nu zări pe nimeni nici pe scări, nici pe culoare. Camera era plasată pe colţ, avea şi balcon. încuie uşa, privind în jurul său. Era o cameră obişnuită de hotel, cu o fotografie înrămată pe perete şi cu un aparat de radio pe noptieră.

Deschise uşa balconului şi păşi afară. Vântul iscat între timp, un vânt uscat, de câmpie, îi biciuia faţa, ciufulindu-i părul. Pironită în balcon, privea de sus oraşul, cerni, acoperişul

caselor.

— Mamă, şopti Iza pentru prima oară în sufletul ei, mămico ! Tăticule !

Vântul continua să bată în rafale, zgâlţâind uşa lăsată întredeschisă. Undeva, pe aproape, ibricul de neon îşi picura lichidul luminos în ceşcuţa de sub el. Dar acum cafeaua era roşie, ca flacăra arzânda.

Cei morţi nu i-au răspuns.

Lector : AUREL BUICIUC
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

*

Bun de tipar 21.09.1985. Apărut 1985.
Coli tipar 18.

#

Tiparul executat sub comanda nr. 390 la întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918“, str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97

© **Szabo Magda**
SZABÔ MAGDA
Pilàtus

Magvetô, Budapest, 1986
Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS